ХРЕСТОМАТІЯ

навчально-педагогічного репертуару
з дисципліни «Гра на музичному інструменті»
(фортепіано)

для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»
напряму підготовки «Хореографія»

КИЇВ 2014

ББК 85.315.3я73:85.32
УДК 78.071.2(076):792.8
Х 91

Соколова О.В., Глазунова І.К., Бордюк О.М., Чугай О.В. Хрестоматія навчально-педагогічного репертуару з дисципліни «Гра на музичному інструменті» (фортепіано) для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напряму підготовки «Хореографія». - К.: НПУ, 2014. 161 с.

Рекомендовано до друку Науково-методичною Радою Інституту мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол №5 від 9 квітня 2013 р.)

Підготували: **Соколова О.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент

Глазунова І.К. – старший викладач

Бордюк О.М. – старший викладач

Чугай О.В. – старший викладач

Рецензенти: **Щолокова О.П.** – доктор педагогічних наук, професор

Ґуральник Н.П. – доктор педагогічних наук, професор

Завадська Т.М. – кандидат педагогічних наук, професор

У хрестоматію увійшли музичні твори танцювальних жанрів, музично-хореографічні фрагменти з опер та балетів, зразки популярної музики у спрощеному фортепіанному викладі. Нотний матеріал доповнено словником музичних термінів та словником танцювальних жанрів.

Хрестоматія адресована студентам, викладачам мистецьких дисциплін, а також усім, хто цікавиться танцювальною музикою.

©Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2014
© Соколова О.В., Глазунова І.К., Бордюк О.М., Чугай О.В., 2014

ЗМІСТ

Передмова ……...6

I. *Музичні твори танцювальних жанрів*

Х. Родрігес. Кумпарсіта ……..…..……8
В. Моцарт. Контрданс ……9
Ж. Люллі. Гавот ……11
А. Лусінян. Слов'янська полька ……12
І. Кунау. Менует ……...13
М. Жербін. Полька……...14
Л. Моцарт. Бурре……16
Й. Бах. Бурре …..……17
Г. Гендель. Чакона……...18
Й. Брамс. Угорський танець……20
І. Кребс. Пасп'є ……...22
А. Кореллі. Сарабанда ……23
Д. Скарлатті. Менует ……..……...24
І. Крігер. Бурре……..……...25
І. Стравінський. Гавот ……..……...26
Ф. Шуберт. Вальс ……...27
Д. Шостакович. Контрданс з кінофільму «Овод»……..29
Й. Брамс. Вальс……..……...30
Б. Лайош. Два чардаша …...……...32
Ф. Бургмюллер. Тарантела ……...35
Й. Гайдн. Два німецьких танця ……...36
Ф. Мендельсон – Бартольді. Весільний марш……..38
Ж. Оффенбах. Канкан ……..……...39
Д. Фрескобальді. Дві гальярди ……...……..42
Г. Телеман. Рігодон ……...44
Й. Бах. Куранта……...45
Д. Скарлатті. Жига……..……...47
Г. Гендель. Сарабанда з варіаціями ……...……...48
Р. Вагнер. Полька ……...50
Й. Бах. Менует ……..……...52
М. Глінка. Мазурка ……...……...53
Г. Перселл. Менует ……...54
Ф. Бах. Марш ……...……...55

Л. Бетховен. Екосези ……..56
Ф. Шуберт. Два лендлера ……..……..58
Г. Гендель. Сарабанда ….……..60
Й. Бах. Менует ……....……..61
Ю. Щуровський. Гопак ……....……..62
Д. Тюрк. Дитяча кадриль ……..64
Й. Штраус. Вальс ……..65
Л. Бетховен. Менует ……..67
В. Косенко. Балетна сценка……..68
М. Глінка. Полька ……..……..70
Б. Дваріонас. Вальс ……..71
О. Гречанінов. Мазурка ……...……..73
С. Джоплін. Регтайм ……..74
М. Раков. Полька ……..……..75
С. Джоплін. Регтайм ……..77
Д. Тартіні. Сарабанда .....……..78
С. Рахманінов. Італійська полька …..……..80

II. *Адаптований фортепіанний переклад музично-хореографічних фрагментів з опер та балетів*

П. Чайковський. Лебедине озеро (головна тема) ..……..84
П. Чайковський. Ганець з балету «Лебедине озеро»……..86
С. Прокоф'єв. Гавот з балету «Попелюшка»…..……..87
К. Глюк. Гавот із опери «Парис та Єлена» ……..88
Дж. Верді. Марш з опери «Аїда» ……..……..89
П. Чайковський. Дует Одетти і принца ……..……..90
П. Чайковський. Варіація Зігфрида……..91
Л. Мінкус. Андантіно з балету «Баядерка»……..……..93
П. Чайковський. Варіація феї Срібла з балету «Спляча красуня»….93
Л. Мінкус. Па-де-де з балету «Дон Кіхот» ……..96
Л. Деліб. Вальс з балету "Коппелія"……..98
Л. Мінкус. Варіації Базиля з балету «Дон Кіхот»……..100
Л. Мінкус. Варіація Кітрі з балету «Дон Кіхот»…..……..102
П. Чайковський. Вальс з балету «Спляча красуня» ……..104
С. Василенко. Іспанський танець з балету «Мірандоліна»…..106
В. Моцарт Менует з опери «Дон Жуан»……110

III. *Популярні музичні твори у спрощеному викладі*

П. Маккартні Мішель з репертуару групи «Бітлз» 114

Д. Леннон, П.Маккартні. Hey Jude 116

Д. Леннон, П.Маккартні. Let it be 118

П. Маккартні. Yesterday з репертуару групи «Бітлз» 120

М. Римський-Корсаков. Симфонічна поема
Шахерезада (уривок) 121

А. Дворжак. Симфонія №9 (уривок з 2 частини) 123

Ф. Ліст. Угорська рапсодія (уривок) 124

Д. Верді. Арія Герцога з опери «Ріголетто» 126

Н. Рота. Музика з к/ф «Хрещений батько» 127

К. Сен-Санс. Лебідь з циклу «Карнавал тварин» 129

Ж. Бізе. Хабанера з опери «Кармен» *131*

Ж. Бізе. Куплети Тореадора
з опери «Кармен» 132

Ф. Ліст. Кампанелла (уривок) 133

Л. Бетховен. Симфонія №5 (уривок) 134

Дж. Ширінг. Колискова 136

Дж. П'єрпонт. Дзвіночки 137

С. Джоплін. Кленовий лист 138

Д. Дассен. Єлисейські поля 140

Happy New Year. З репертуару групи "ABBA" 141

М.,П. Хілл. Happy Birthday 143

Щасливе Різдво 144

обр. О. Ярмак. Українська народна мелодія 145

обр. О. Ярмак. На небі зірка 146

обр. О. Ярмак. Небо і земля 147

обр. О. Ярмак. Херувими прилетіли 148

обр. О. Ярмак. В Галицькій землі 149

Словник музичних термінів 150

Словник танцювальних жанрів 153

Передмова

Музика – органічна складова хореографічного мистецтва. Глибока внутрішня спорідненість створює можливість поєднання музики та хореографії в цілісний художній феномен: обидва види мистецтва розгортаються у часі, підпорядковуються ритму і «говорять без слів».

Професійний та творчий розвиток студентів хореографічних спеціальностей неможливий без опанування музичного мистецтва як важливого чинника формування художньо-пластичного мислення, виховання емоційно-виконавської культури танцівників.

Музично-інструментальна підготовка майбутніх учителів хореографії спрямована на формування базових музично-теоретичних знань та практичних навичок гри на музичному інструменті.

Важливим питанням організації музично-інструментальної підготовки студентів є забезпечення музично-педагогічним репертуаром, що відображає специфіку змісту навчання, а також відповідає особливим потребам фахового розвитку даної категорії студентів.

Представлена Хрестоматія навчально-педагогічного репертуару для фортепіано складається з передмови, трьох розділів музичних творів, словника музичних термінів та словника танцювальних жанрів. Хрестоматія призначена для студентів-

хореографів, які мають базову фортепіанну підготовку і певний досвід виконання музичних творів.

Значна частина музичного матеріалу є адаптованим перекладом оркестрової, вокальної та інструментальної музики у спрощеному та скороченому викладі. Включення у збірку такої музики обумовлено низкою навчально-виховних завдань, а також рівнем інструментально-виконавських можливостей студентів.

Опановуючи нотний матеріал першого розділу «Музичні твори танцювальних жанрів», студенти мають можливість ознайомитись з танцювальною музикою різних стилів, жанрів і форм, творчістю композиторів різних епох, розширити свій фаховий тезаурус, розвинути вміння музично-слухового аналізу, набути практичних навичок гри на фортепіано.

Вивчення музичних творів з другого розділу «Адаптований фортепіанний переклад музично-хореографічних фрагментів з опер та балетів» буде сприяти збагаченню слухового досвіду майбутніх учителів хореографії, оволодінню різноманітними технологіями музично-інструментального виконавства, опануванню засобів музичної виразності, активізації та інтеграції мистецьких знань.

Прилучення до зразків популярної музики, представлених у третьому розділі, дозволить студентам ознайомитись з музичною термінологією, сформувати навички ескізного та детального опрацювання музичного тексту, з’ясувати специфіку виконання популярної музики, розвинути власні творчі здібності тощо.

Пропонована збірка стане в нагоді майбутнім учителям хореографії на шляху вивчення музичного мистецтва та допоможе творчо реалізувати набуті знання. вміння та навички у подальшій професійній діяльності.

Музичні твори танцювальних жанрів

Кумпарсіта

Танго

Х.Родрігес

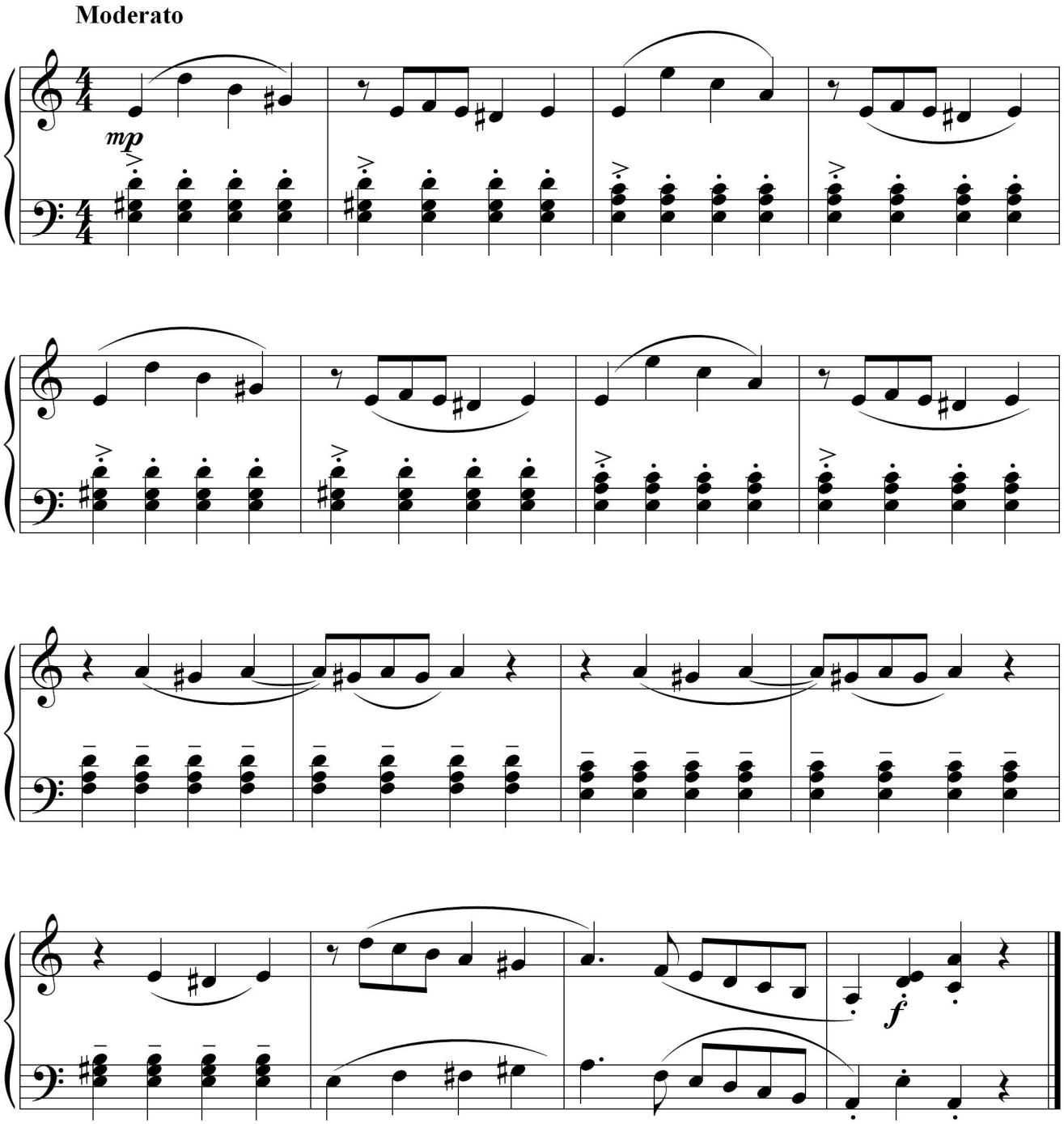

Контрданс

В.А.Моцарт

Allegretto moderato

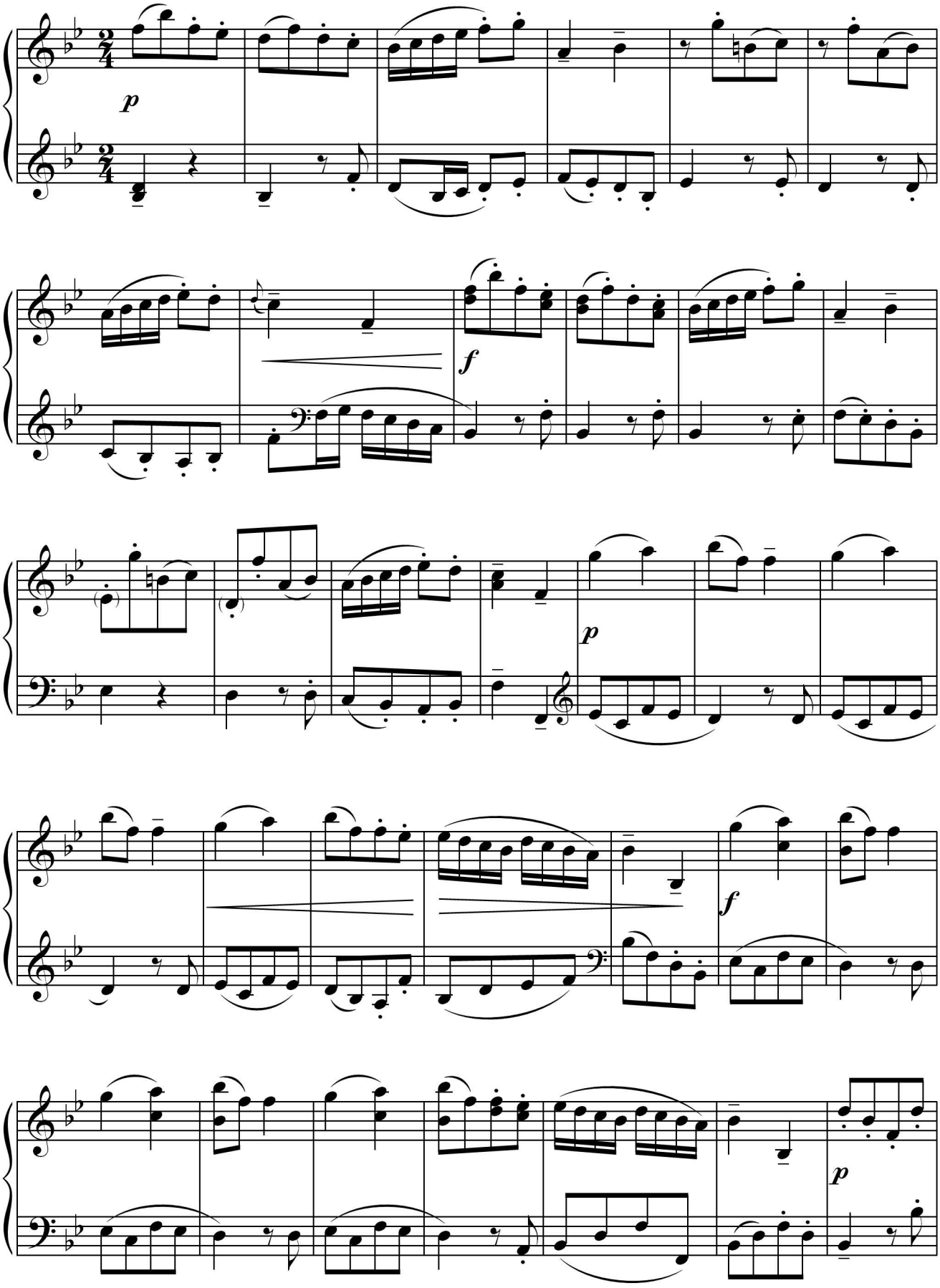

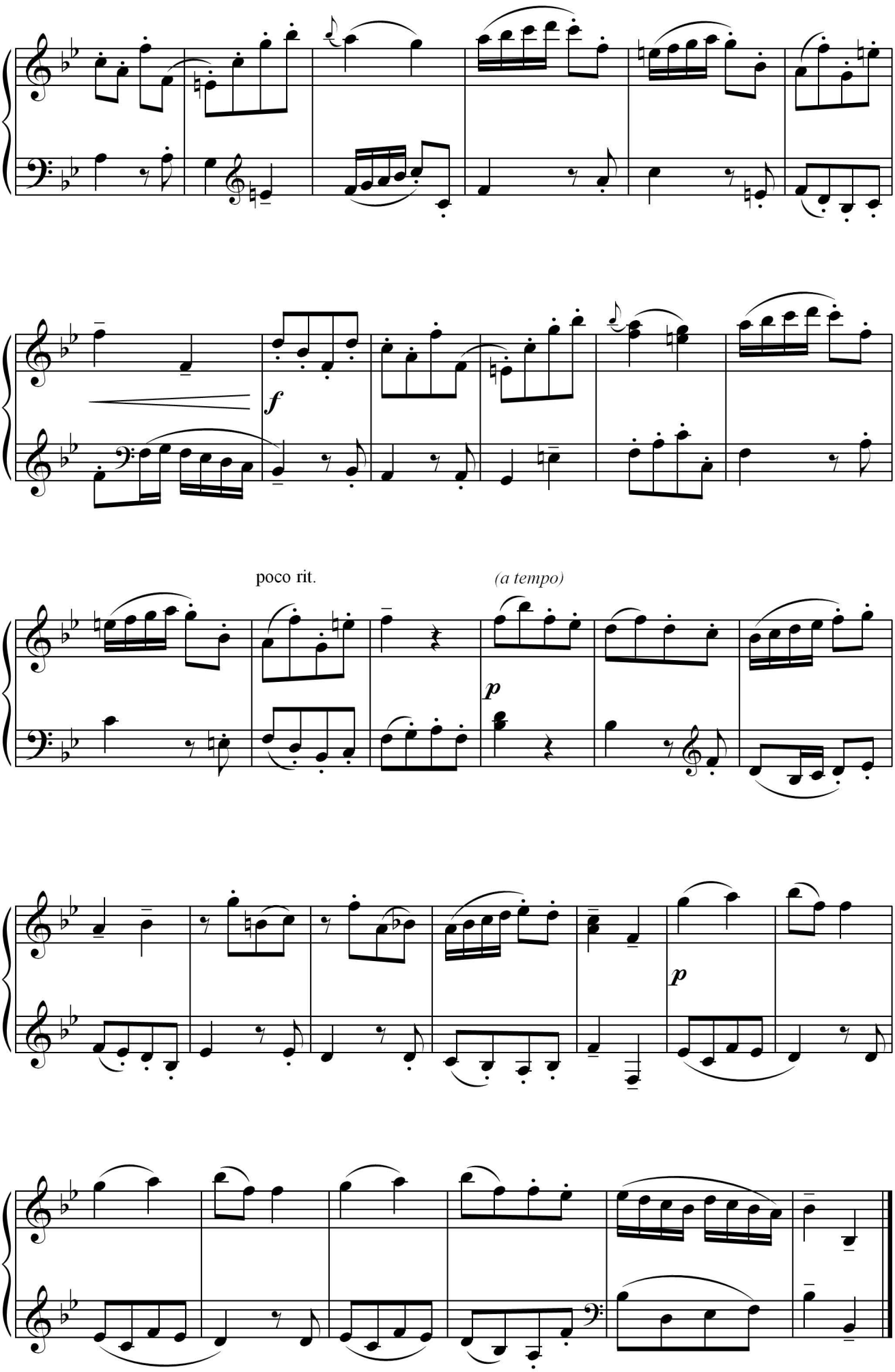
f
poco rit.
(a tempo)
p
p

Гавот

Ж.-Б.Люллі

Moderato

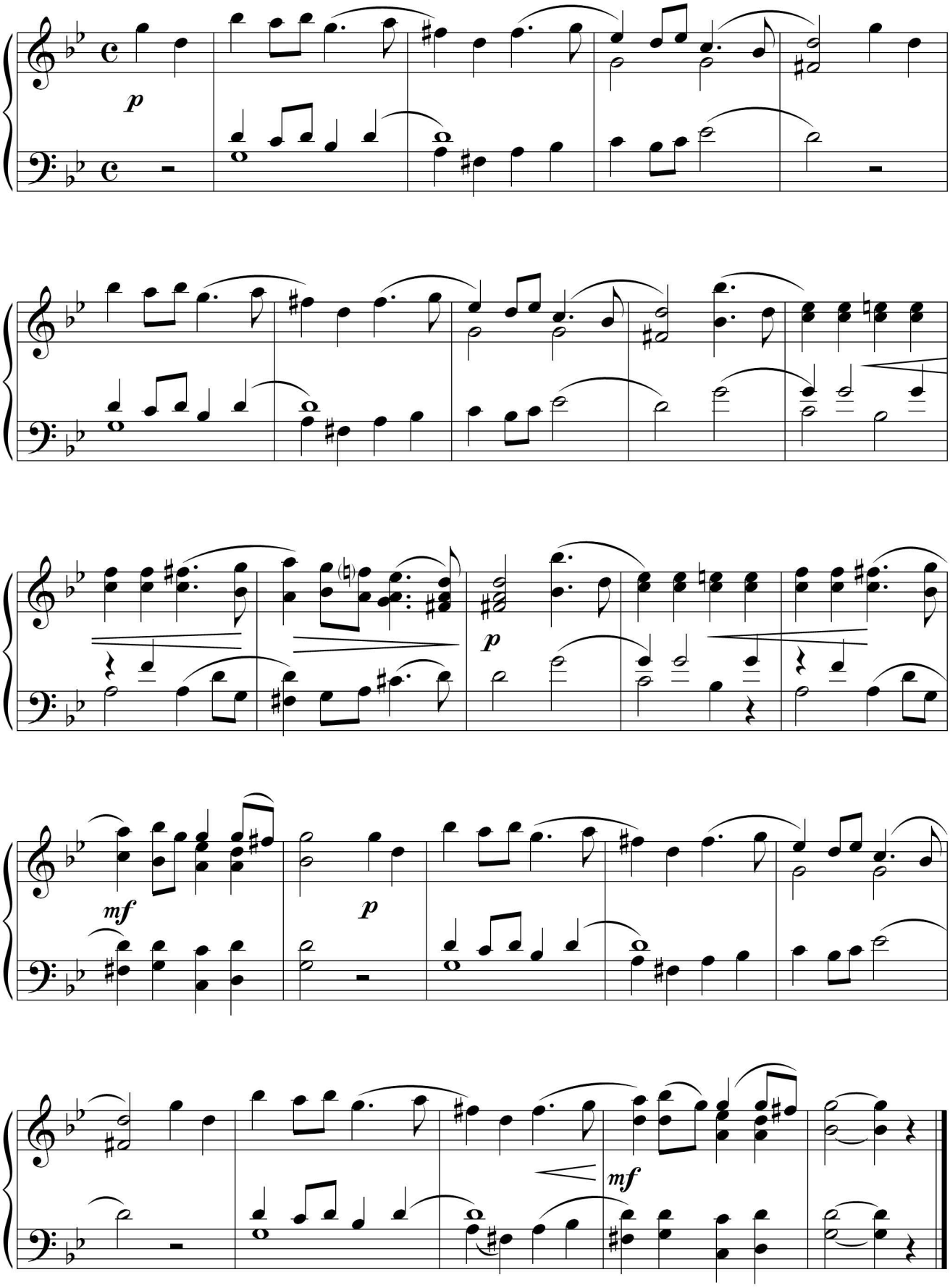

Слов'янська полька

А. Лусінян

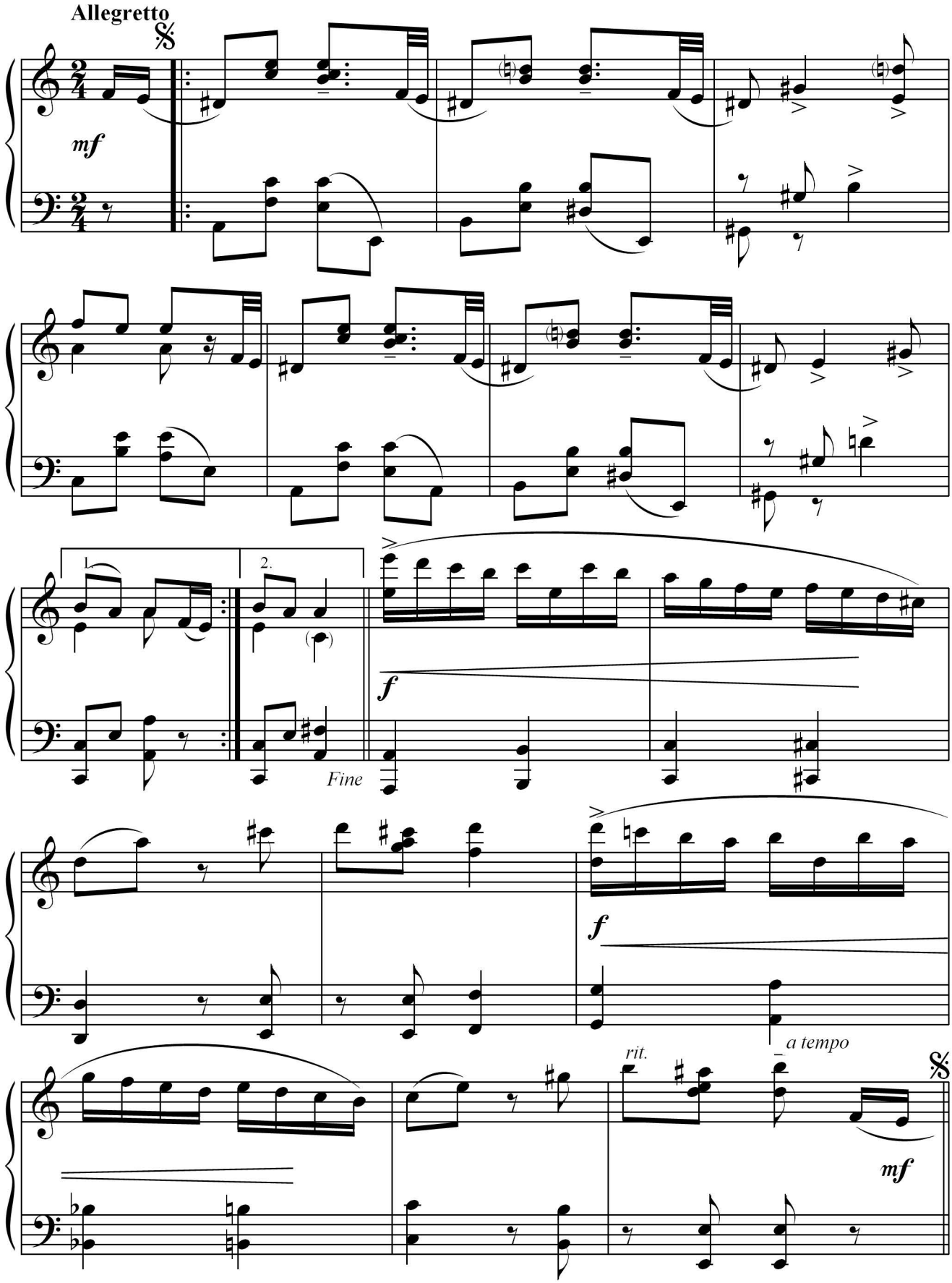

Менует

І.Кунау

Tempo di Menuetto

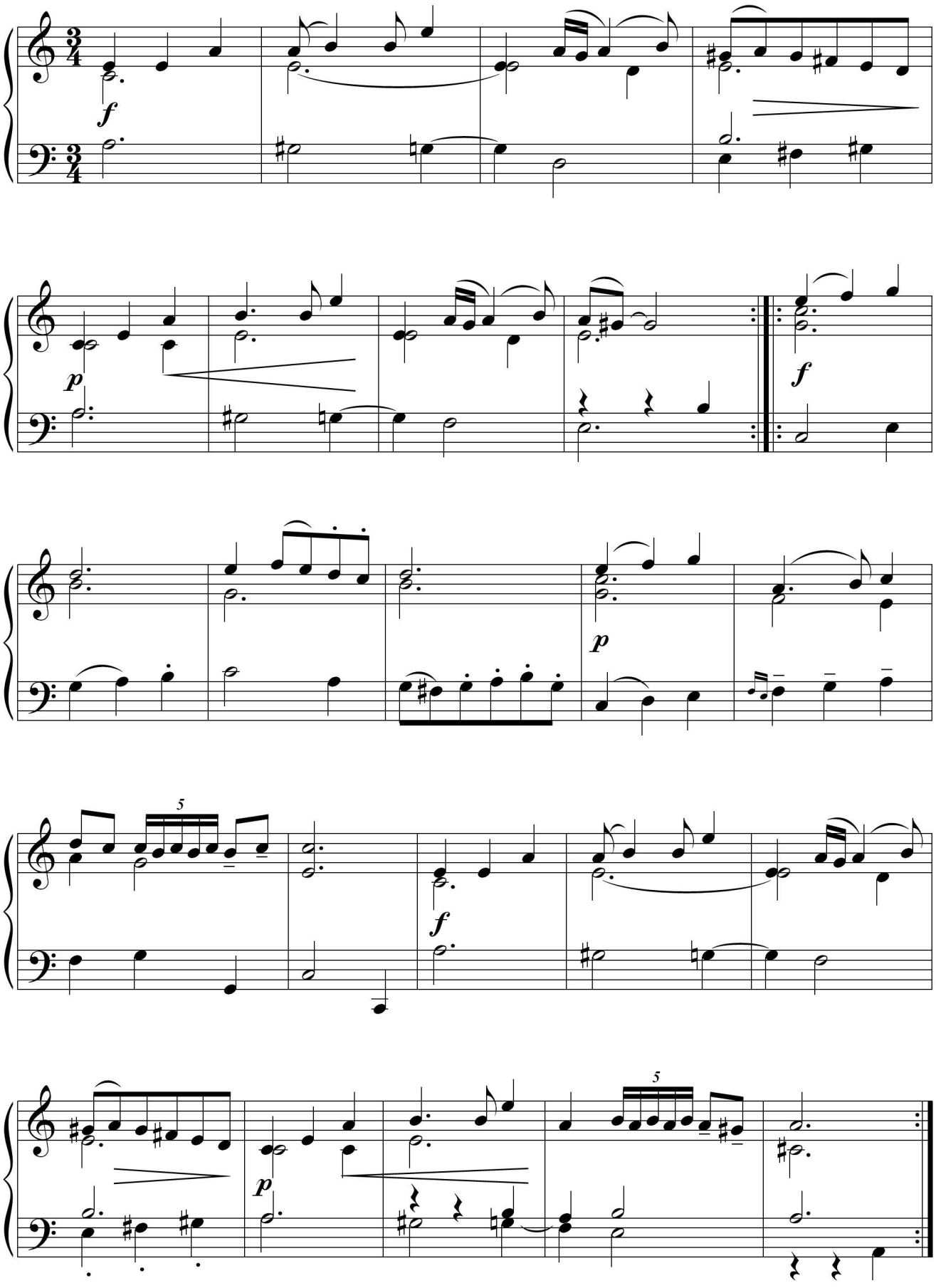

Полька

М.Жербін

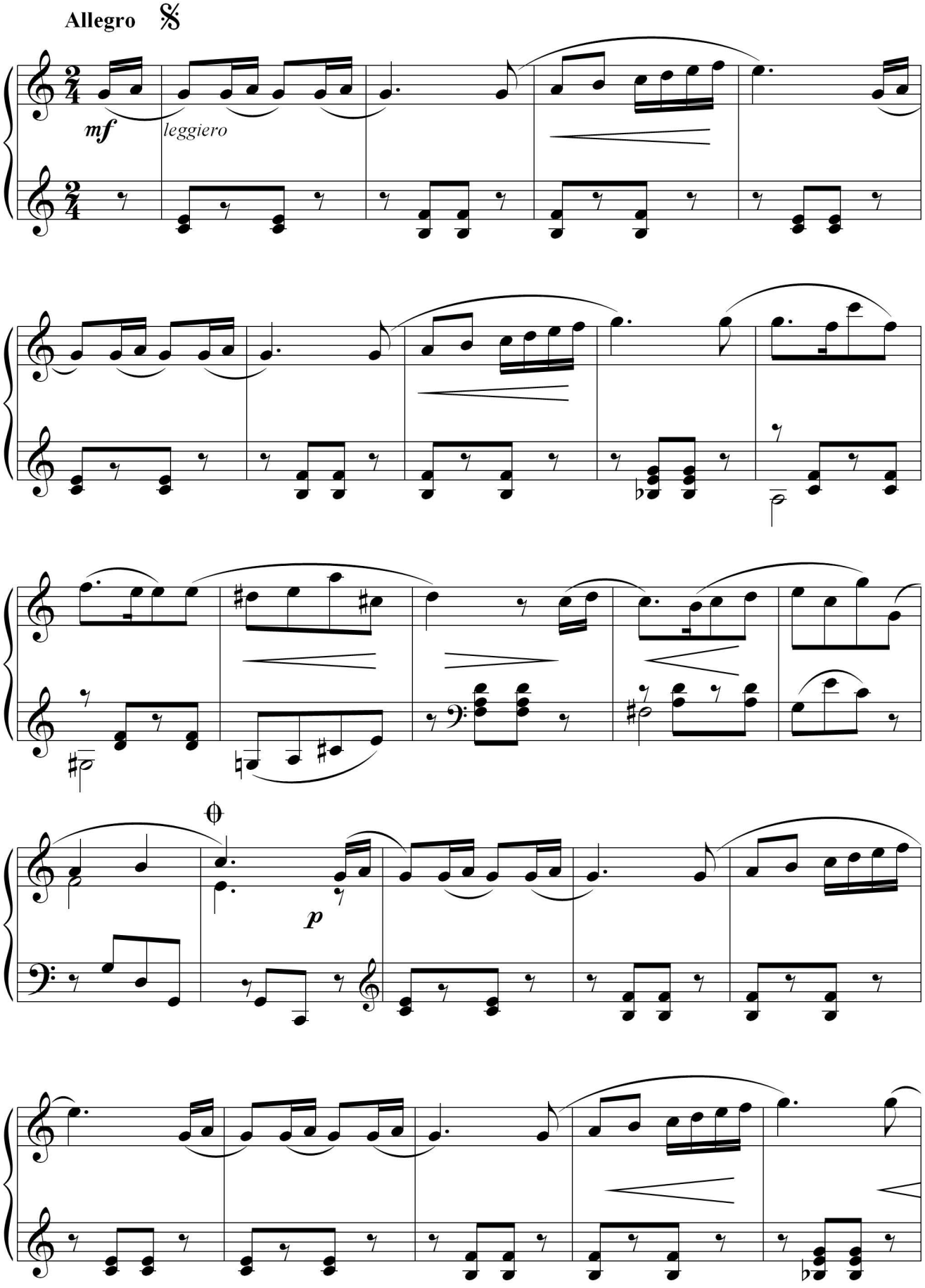

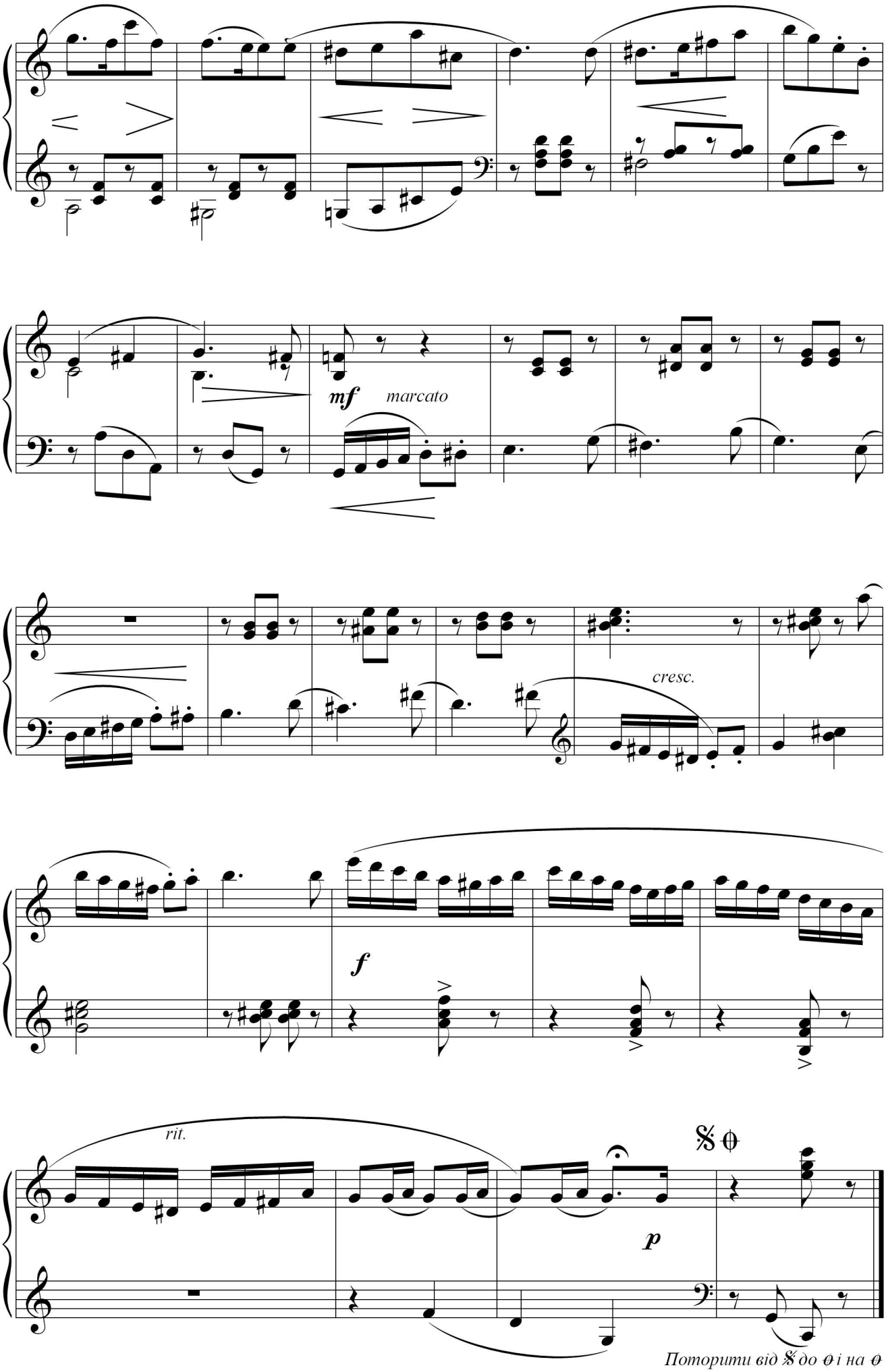
mf
marcato
cresc.
f
rit.
p
Повторити від 𝄋 до 𝄐 і на 𝄐

Бурре

Л. Моцарт

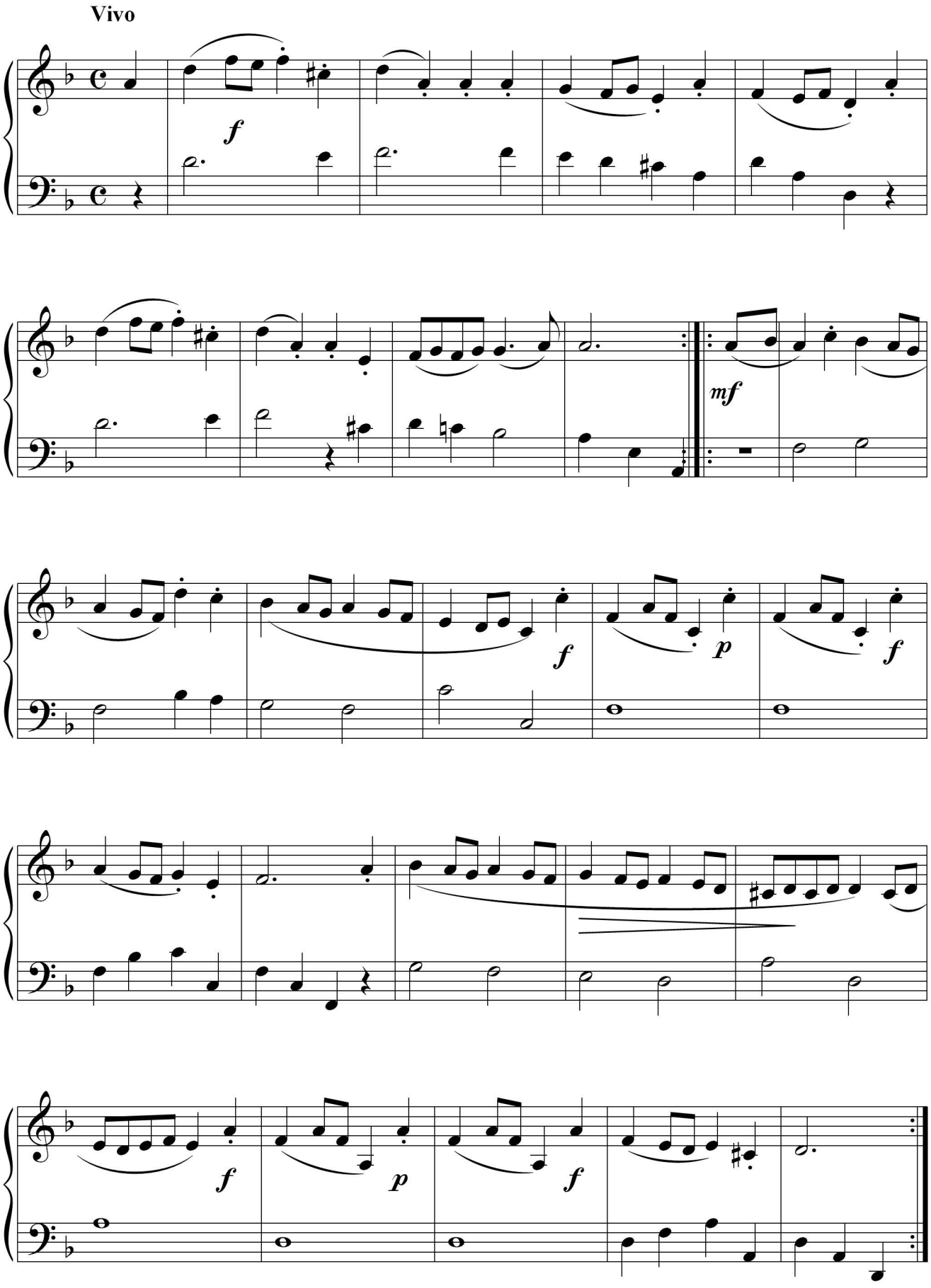

Бурре

Й.С.Бах

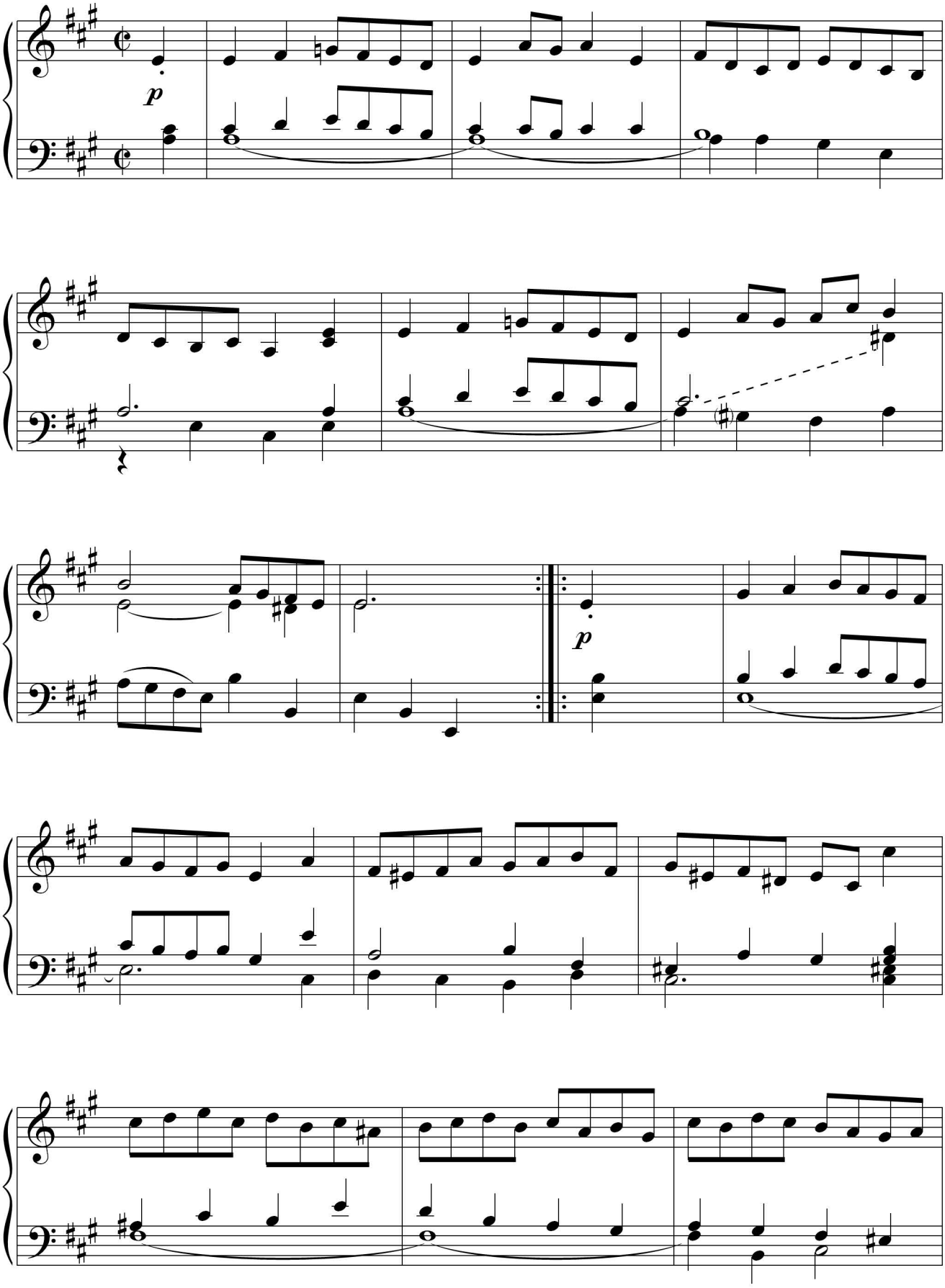

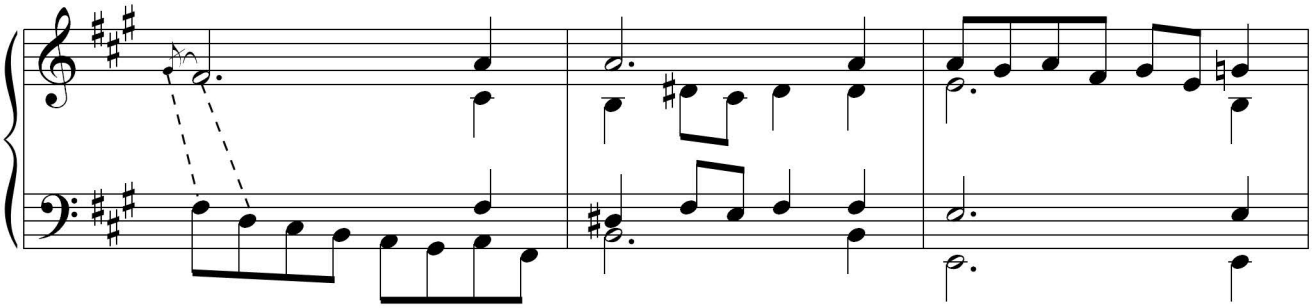

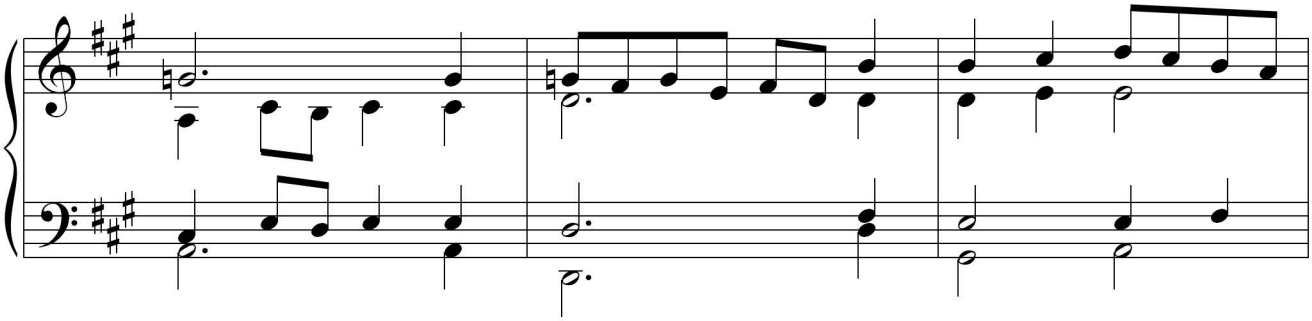

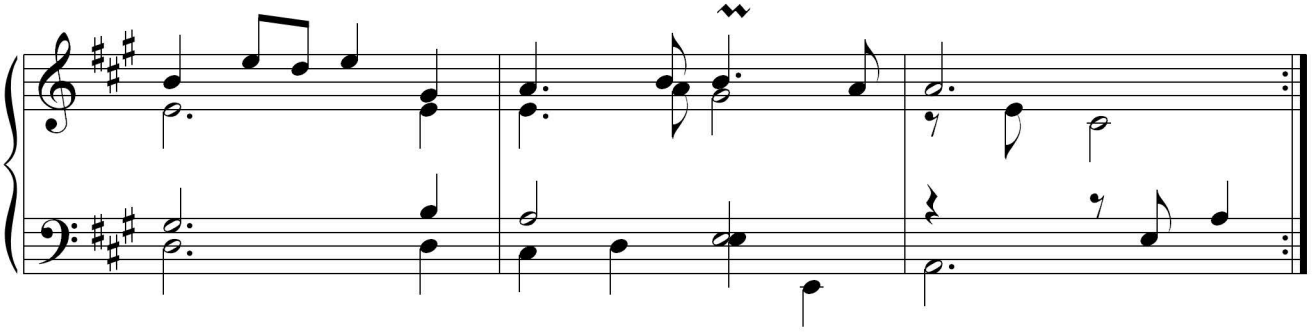

Чакона

Г. Гендель

Moderato

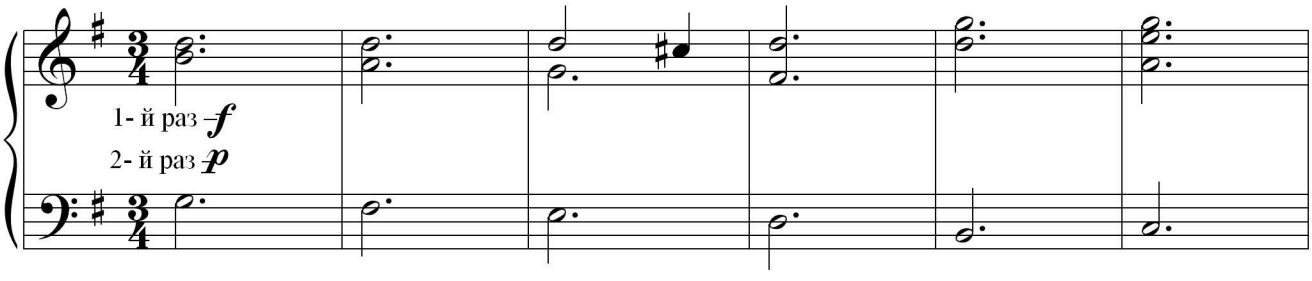

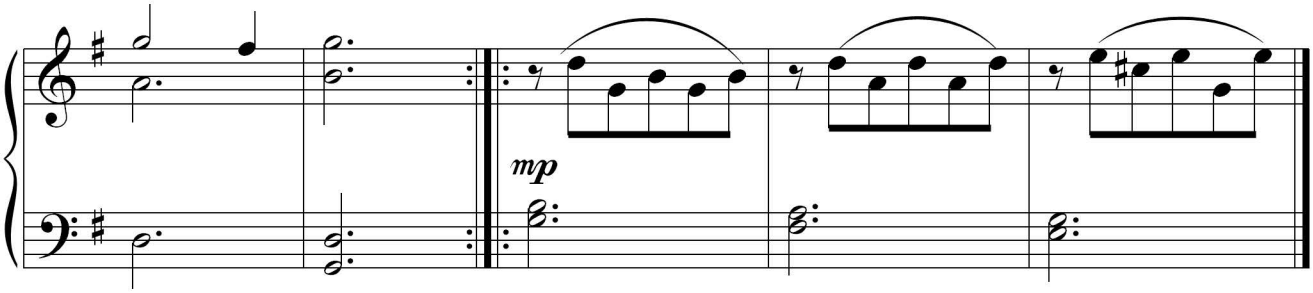

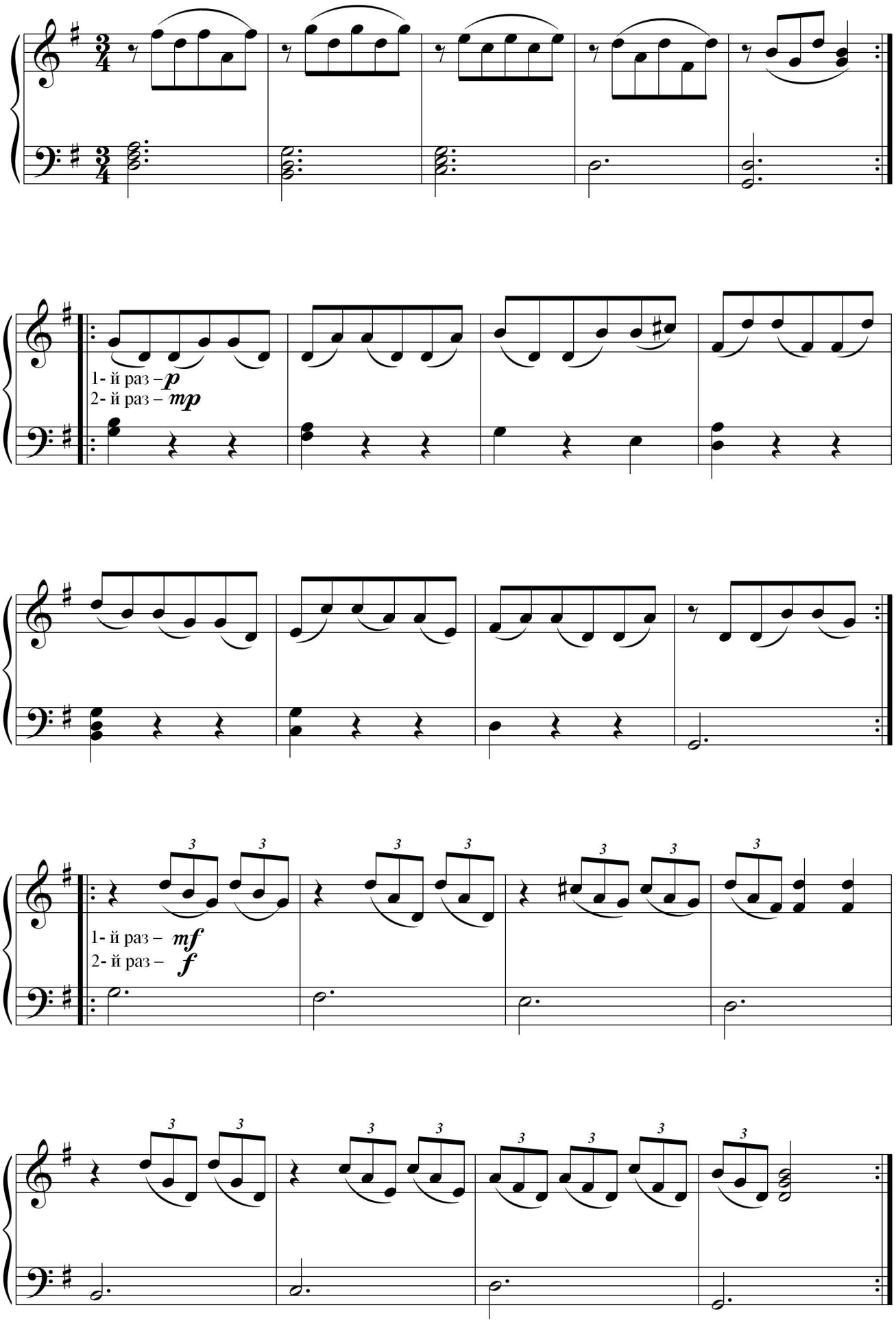
1- й раз – p
2- й раз – mp
1- й раз – mf
2- й раз – f

Угорський танець

Й. Брамс

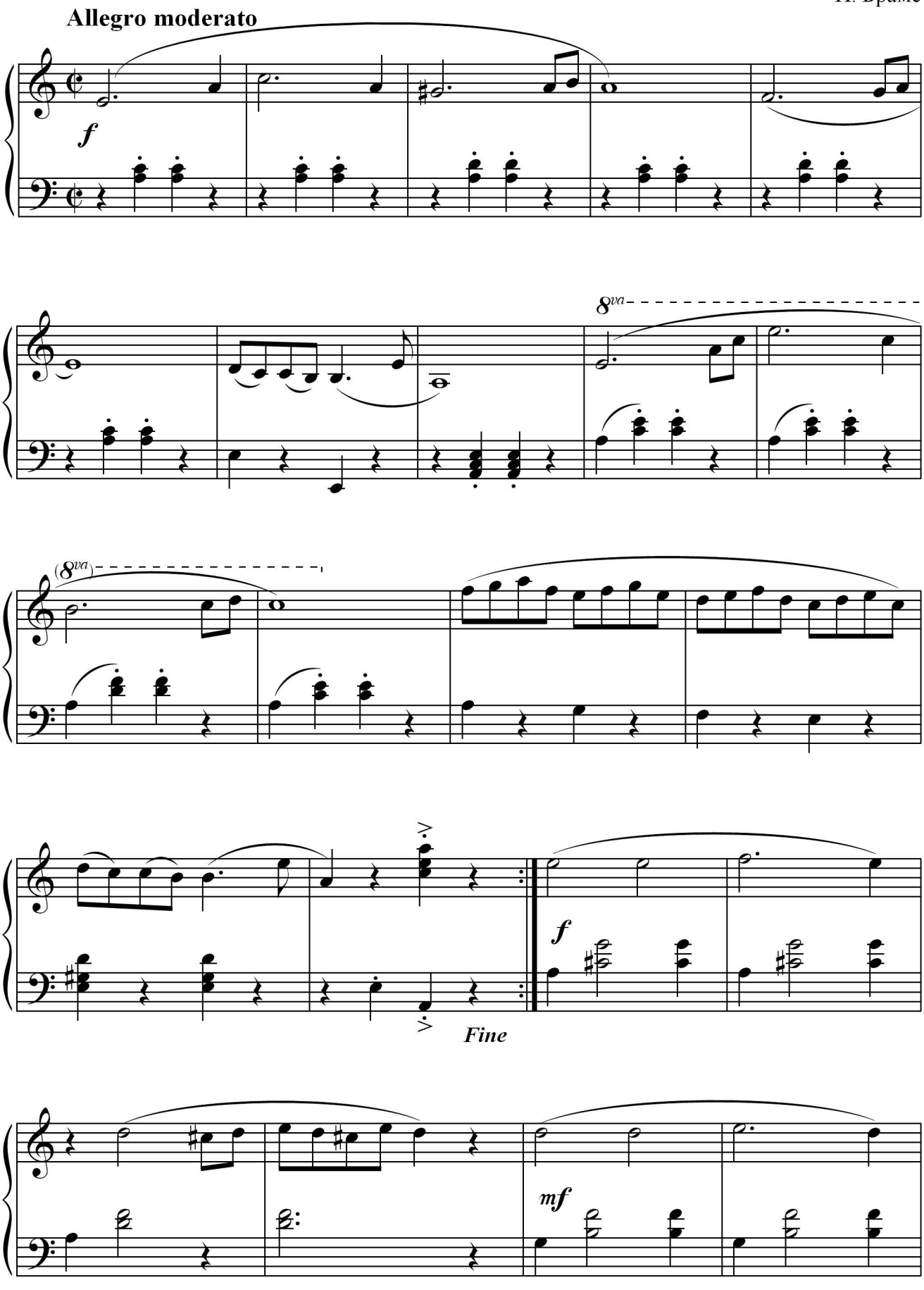

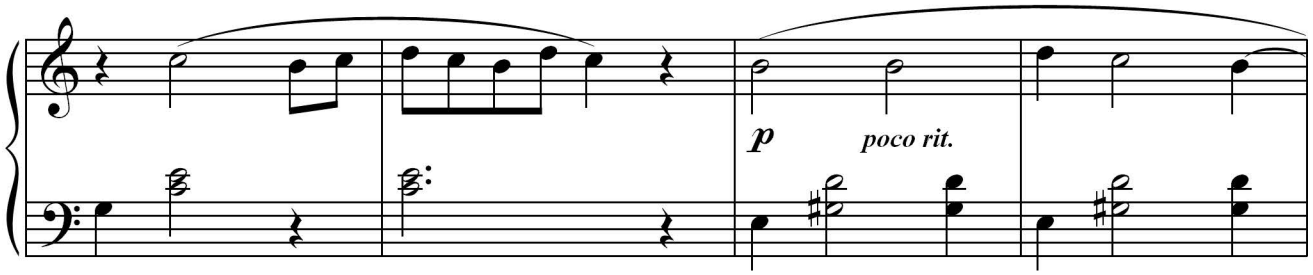
p
poco rit.

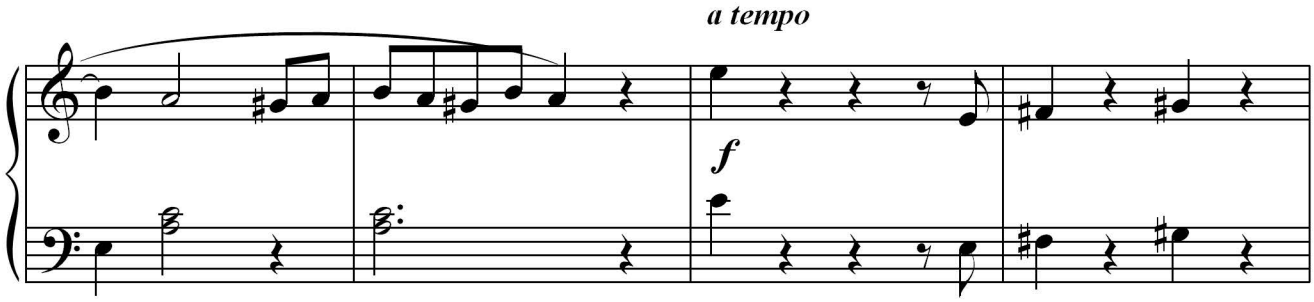
a tempo
f

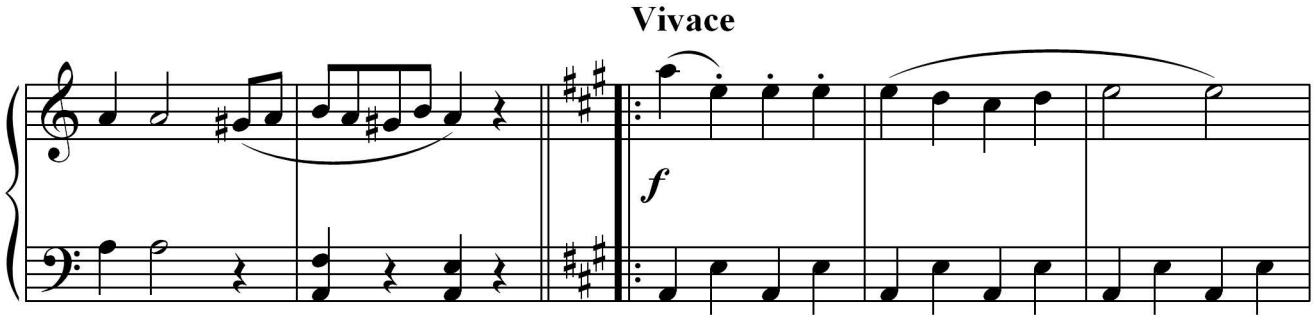
Vivace
f

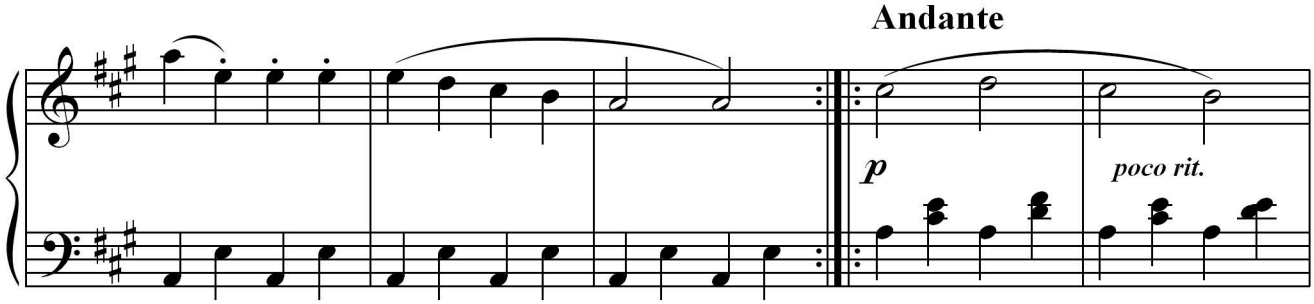
Andante
p
poco rit.

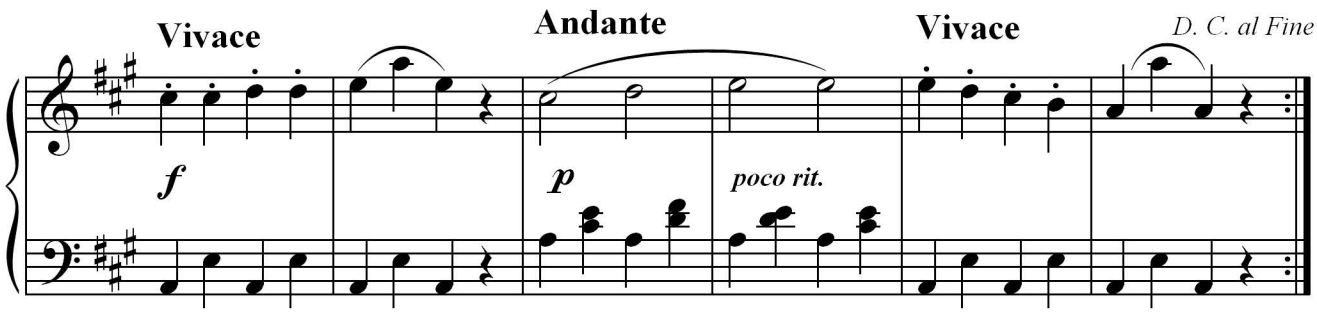
Vivace
Andante
Vivace
D. C. al Fine
f
p
poco rit.

Пасп'є

І.Кребс

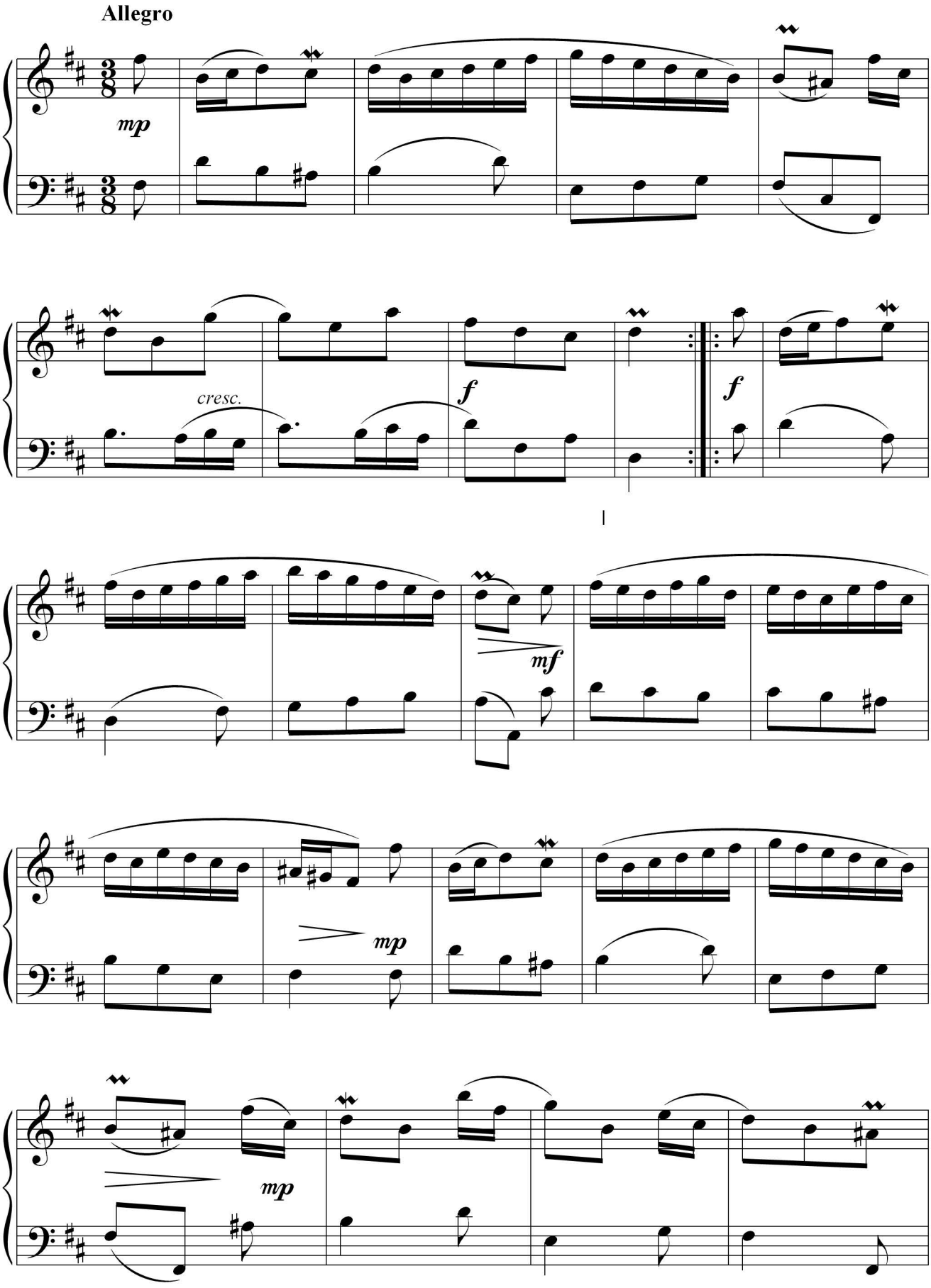

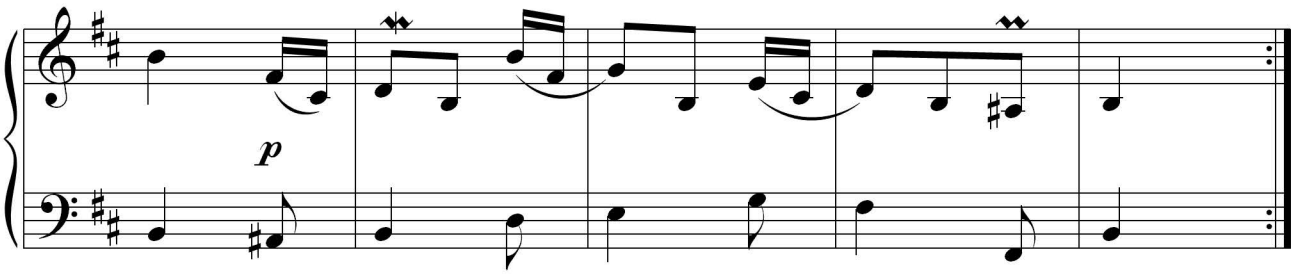

Сарабанда

А. Кореллі

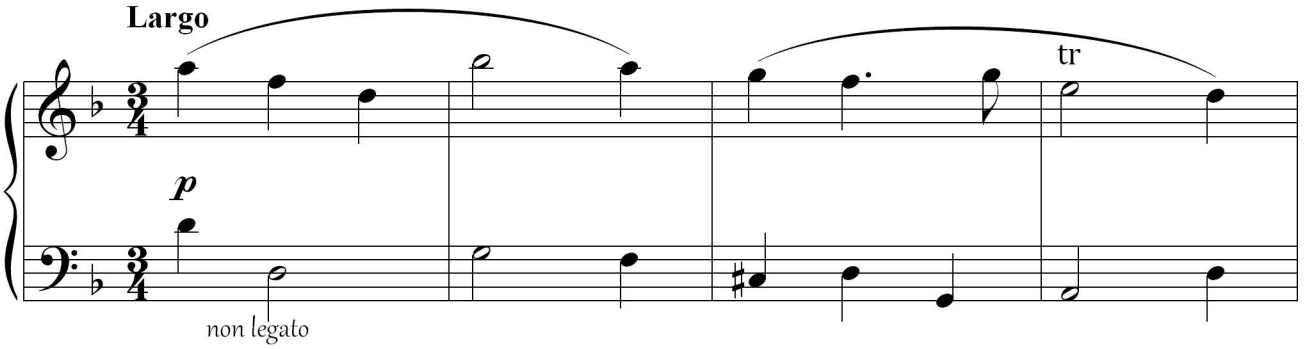

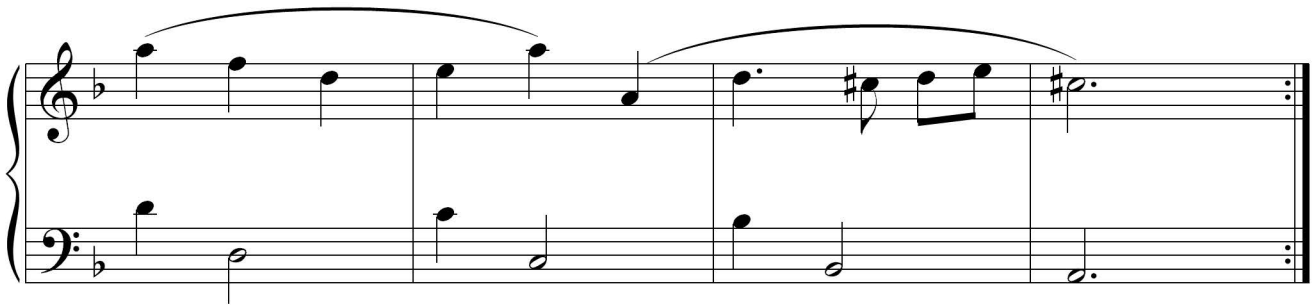

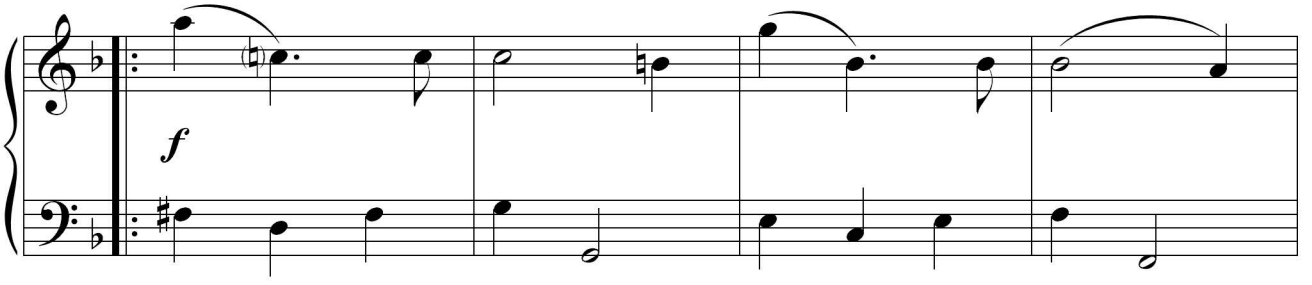

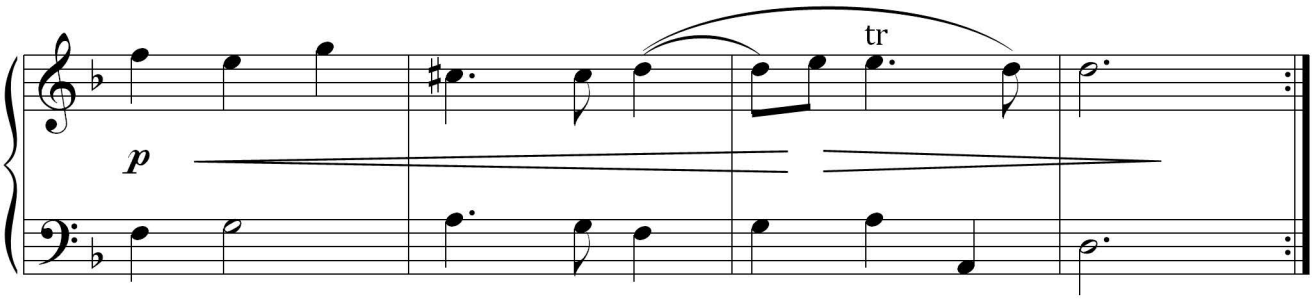

Менует

Д. Скарлатті

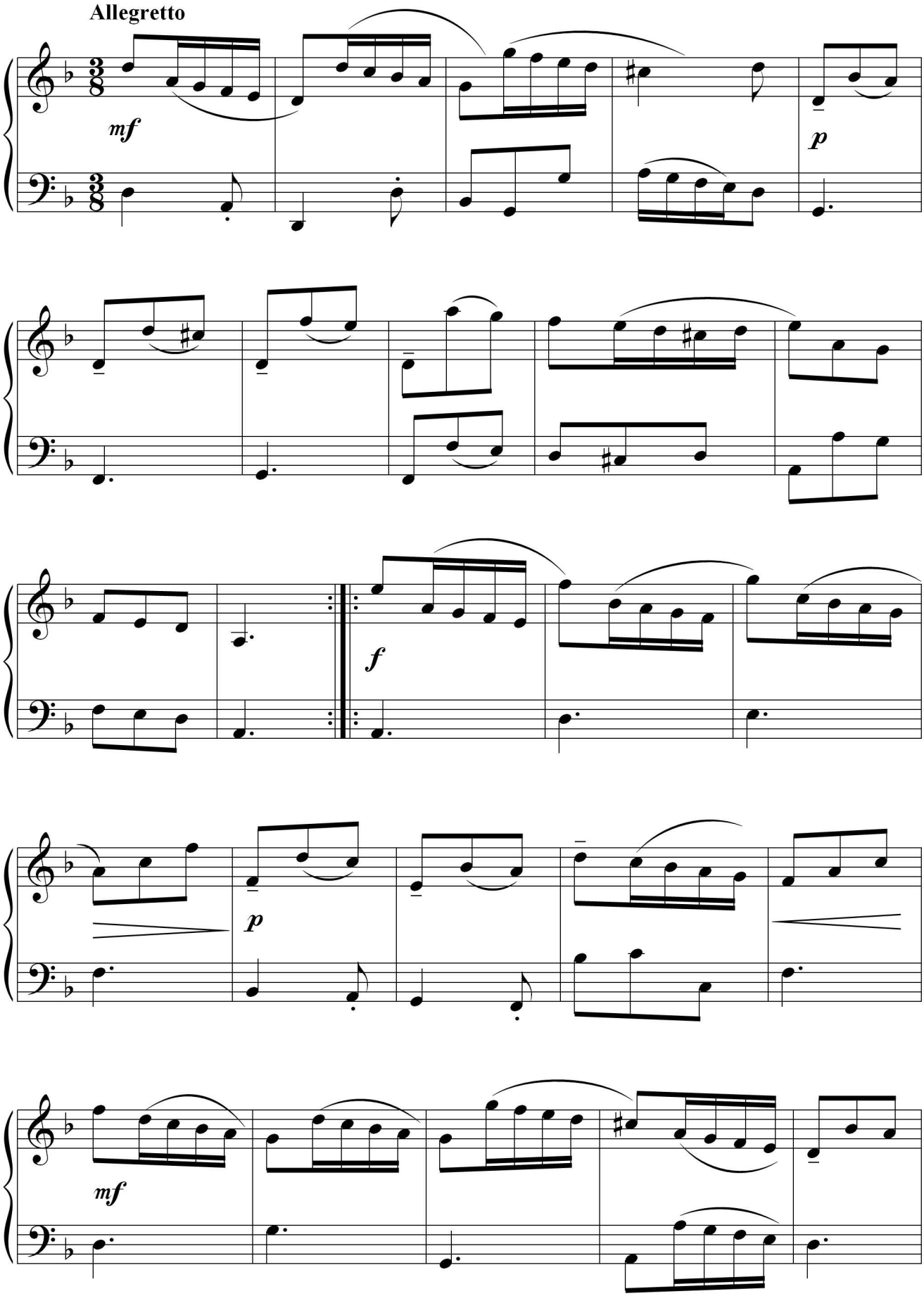

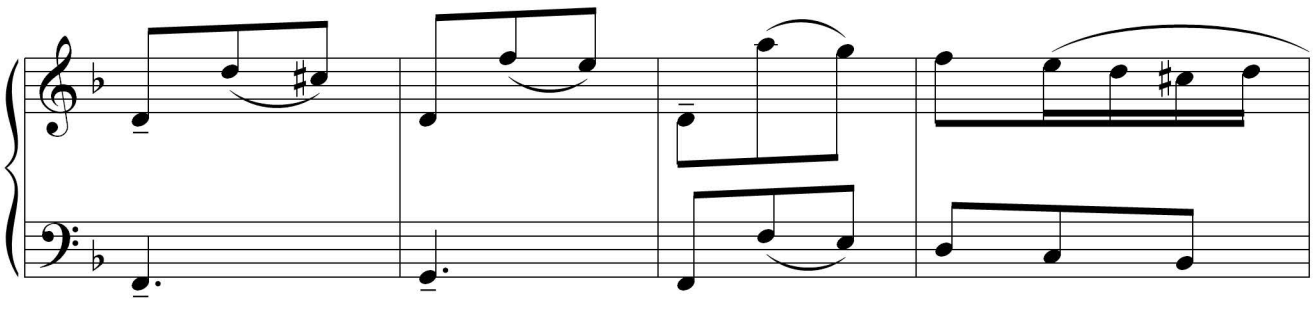

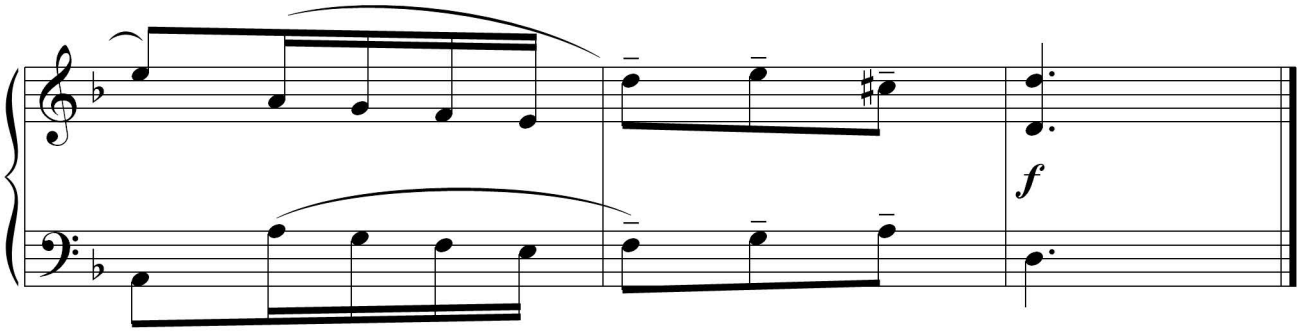

Бурре

І. Кригер

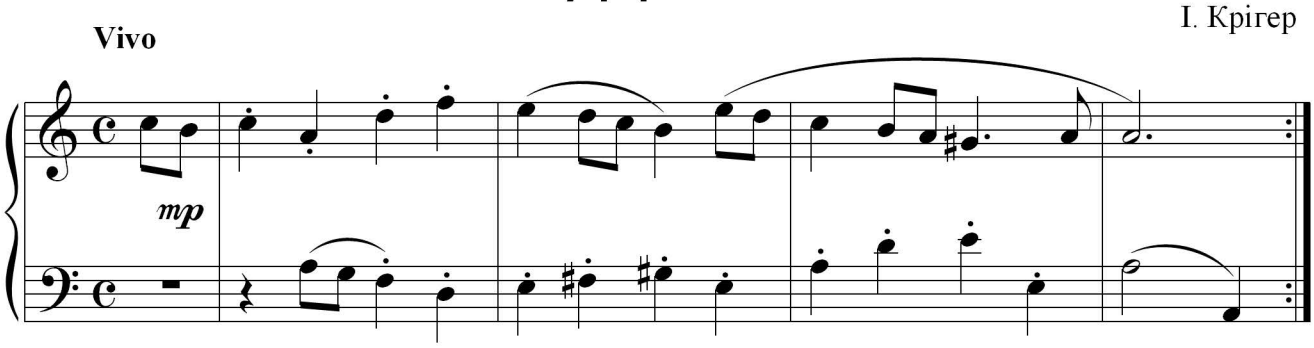

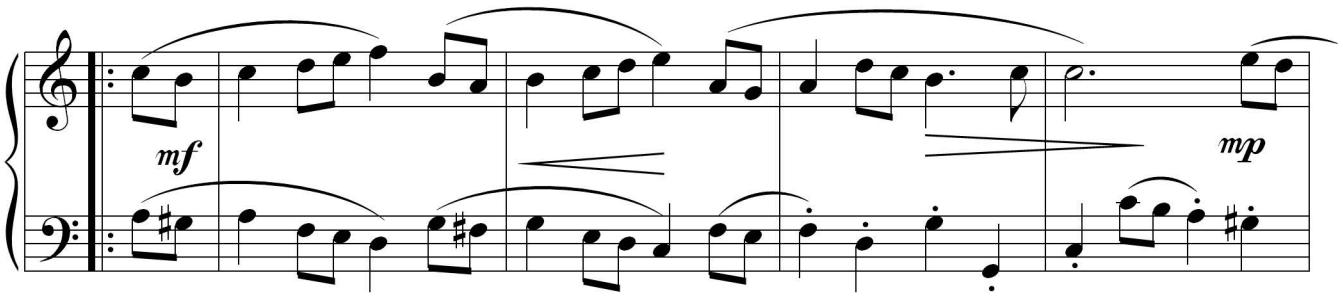

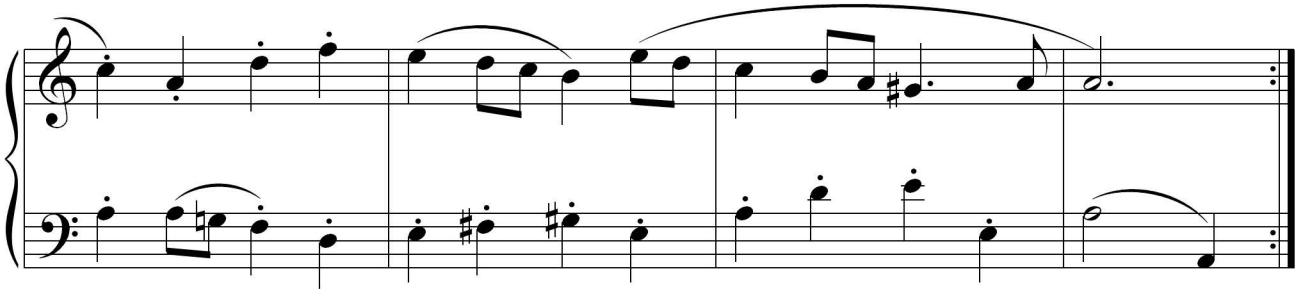

Гавот

І.Стравінський

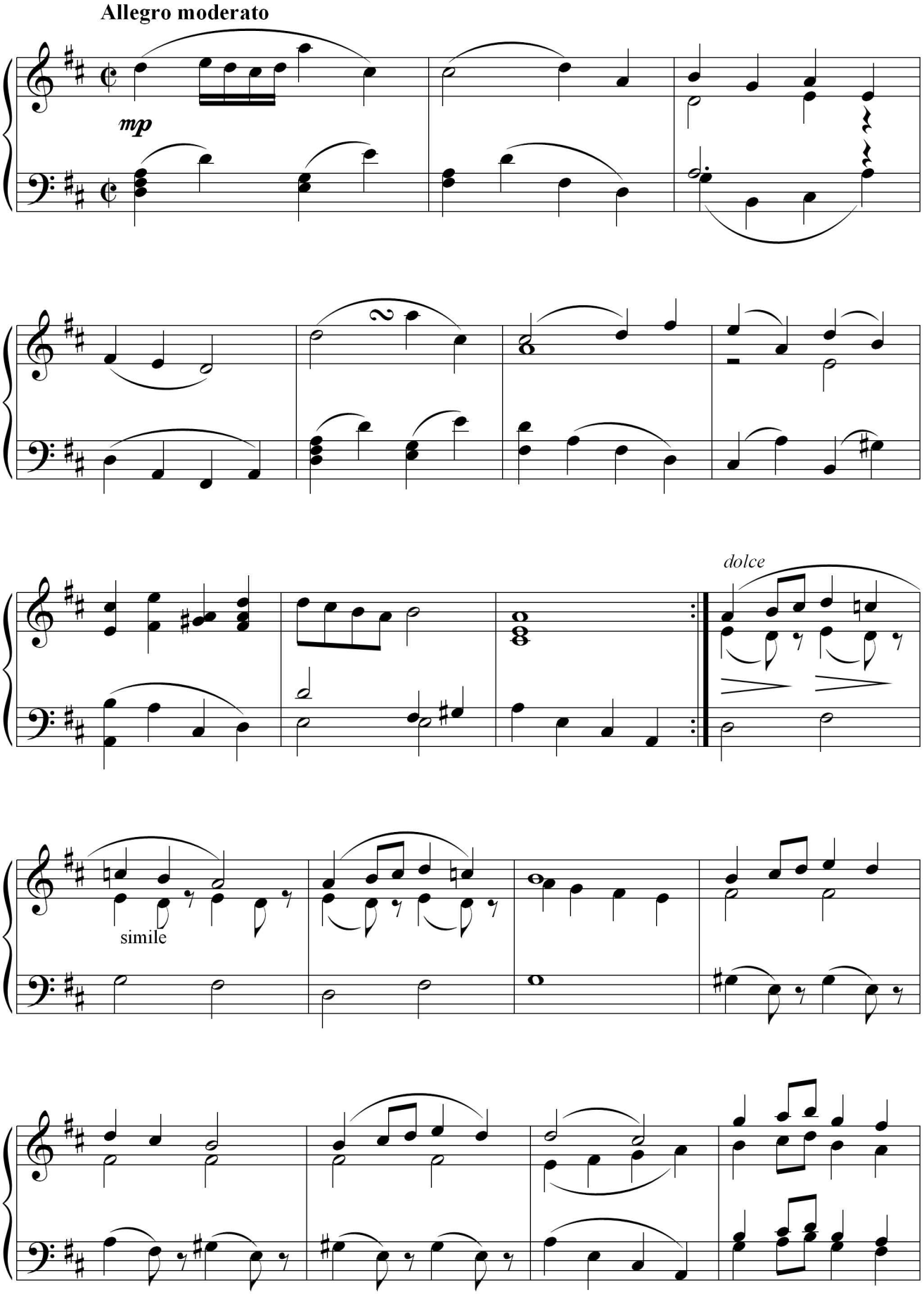

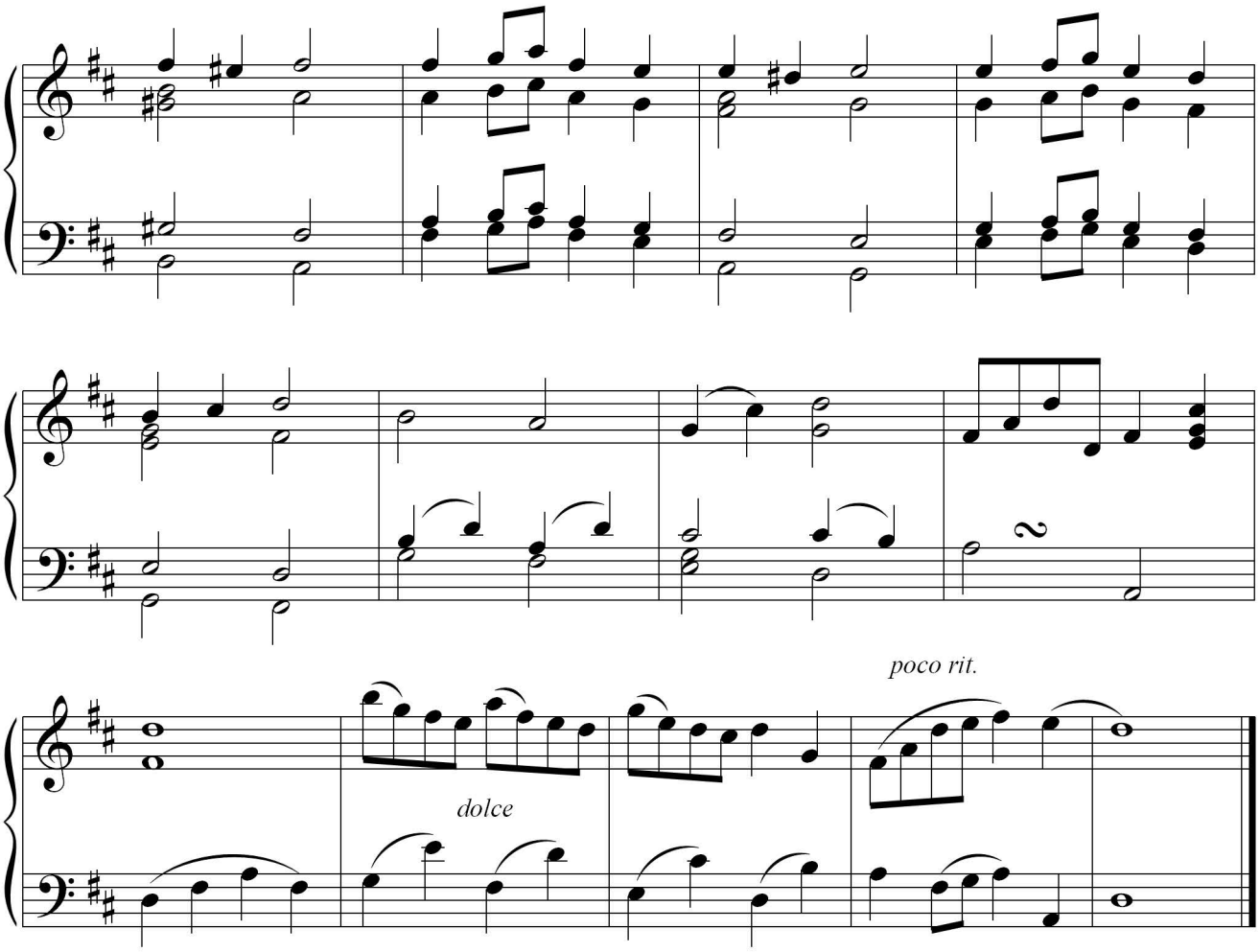

Вальс

Ф. Шуберт

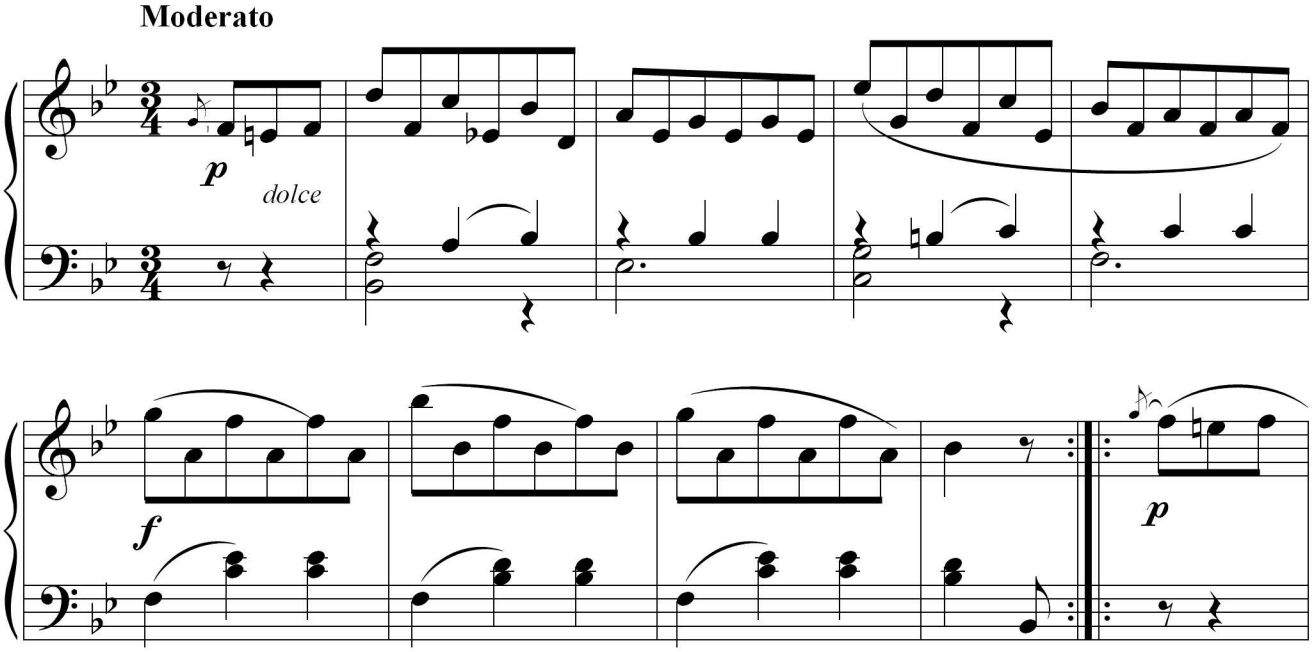

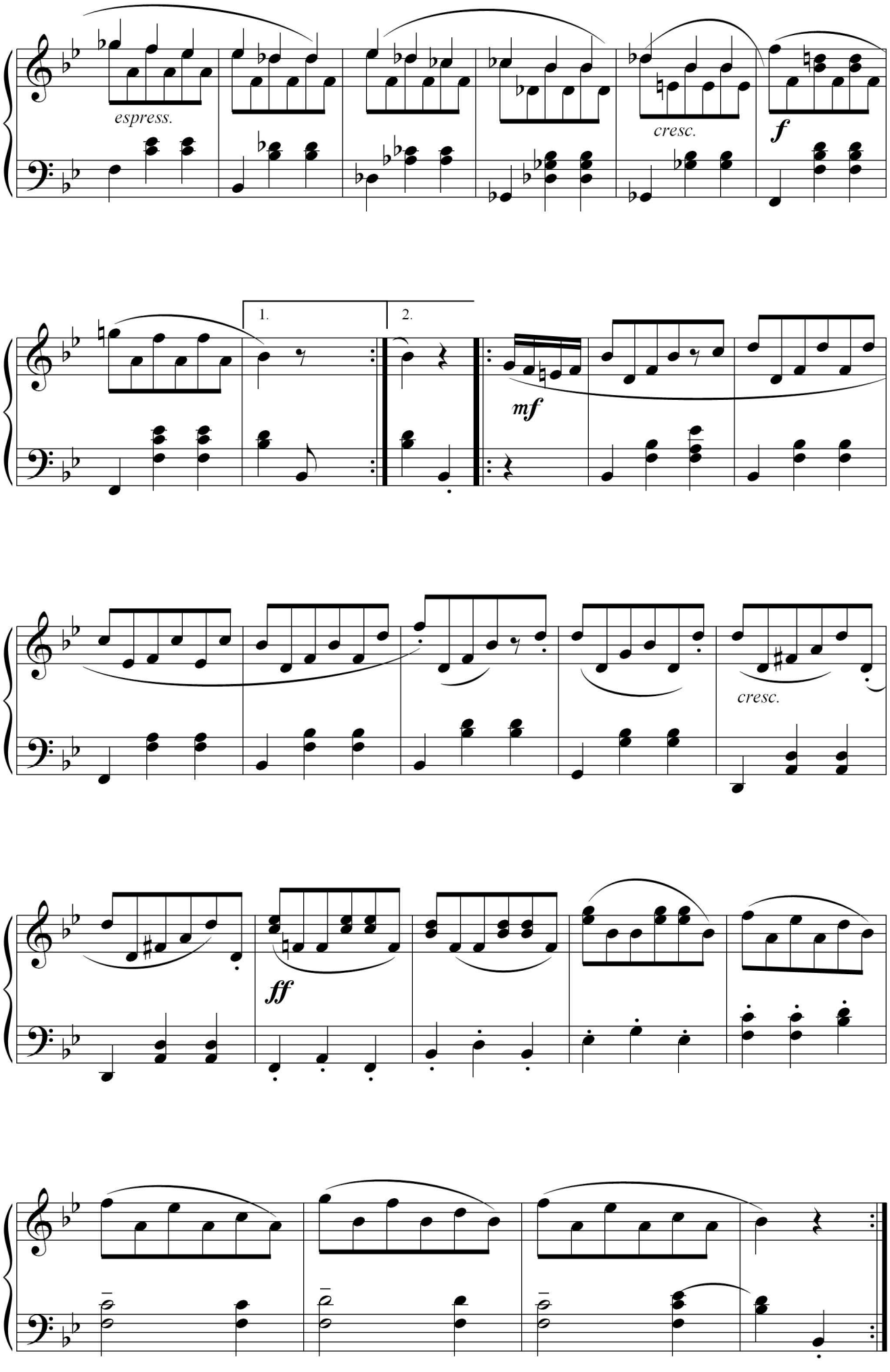
espress.
cresc.
f
1.
2.
mf
cresc.
ff

Контрданс

з кінофільму "Овод"

Д. Шостакович

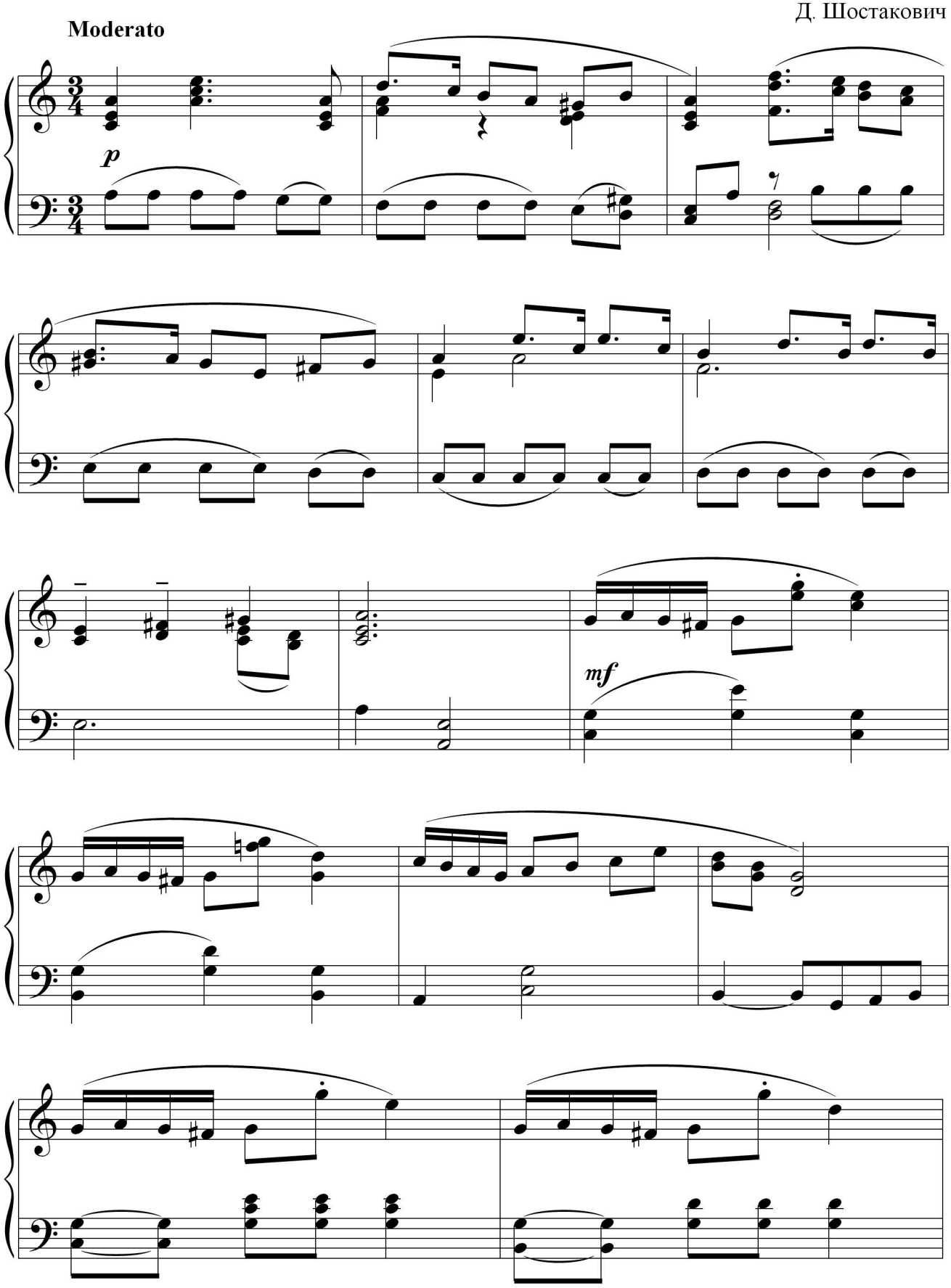

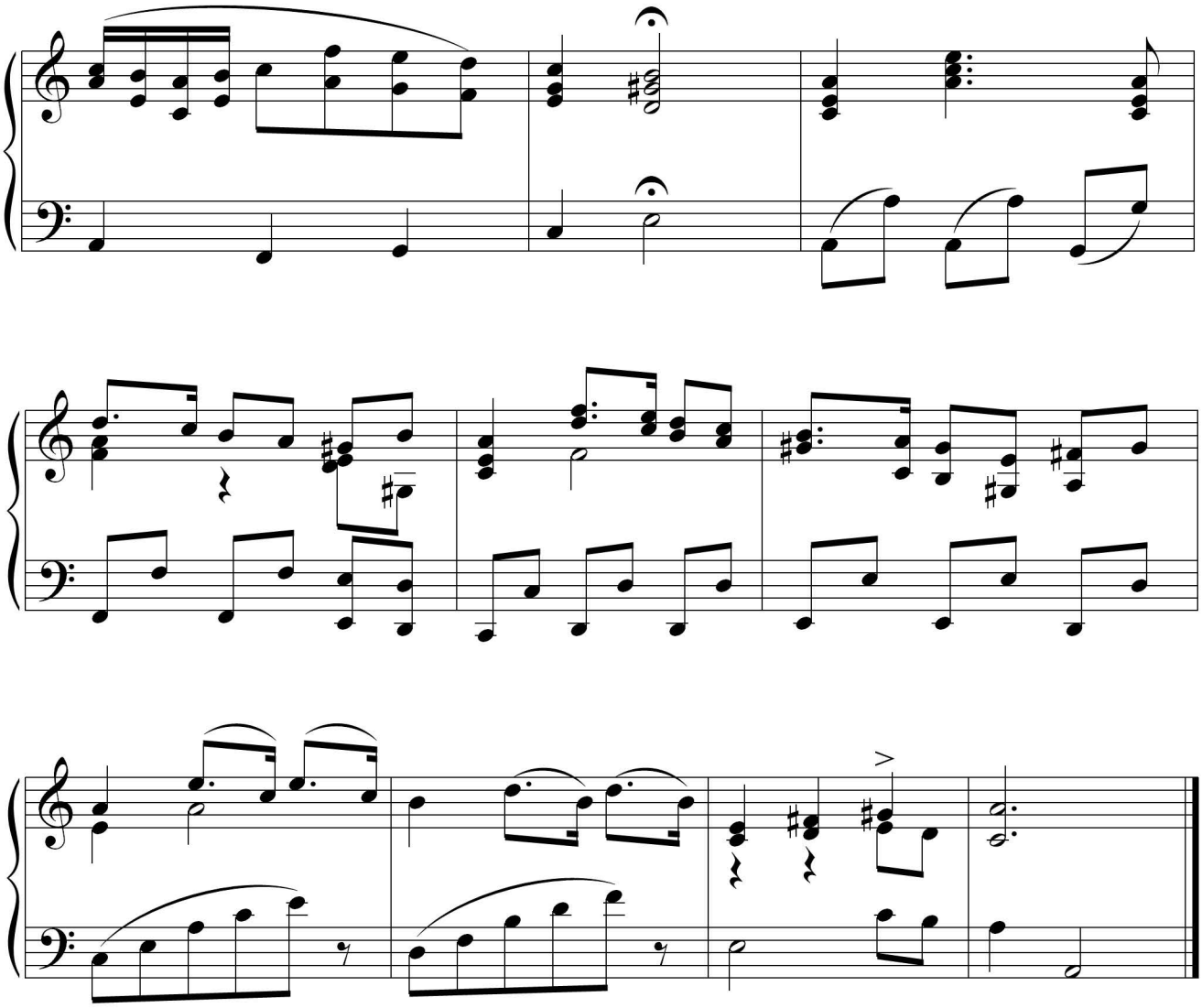

Вальс

Й. Брамс

Tenderly

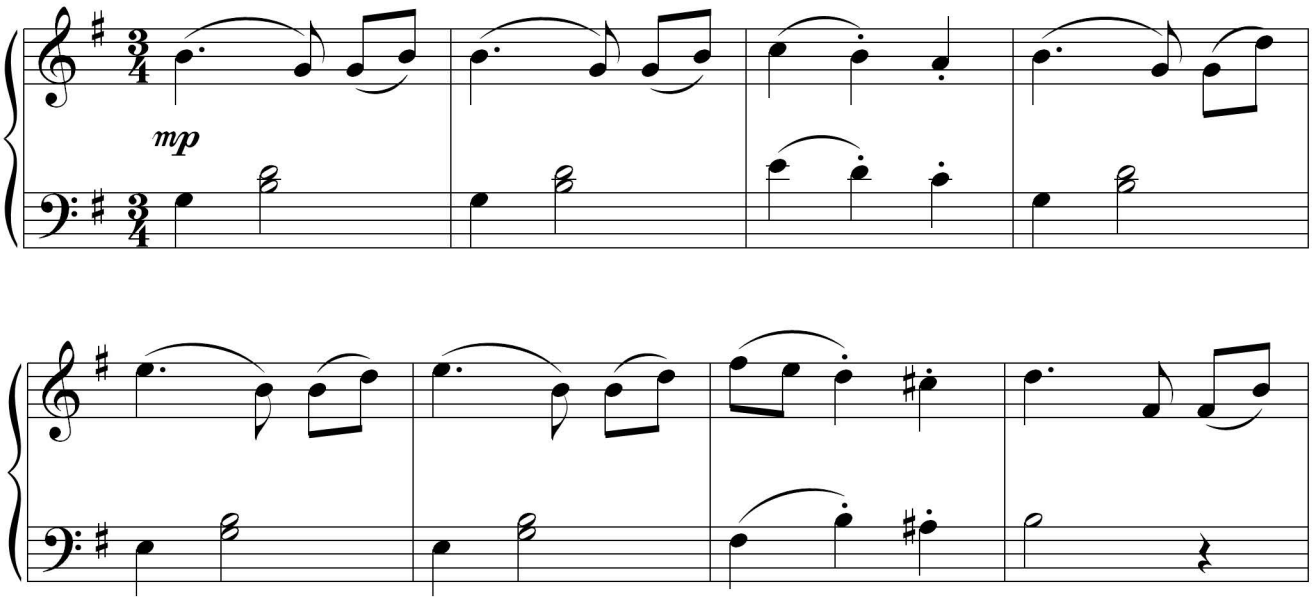

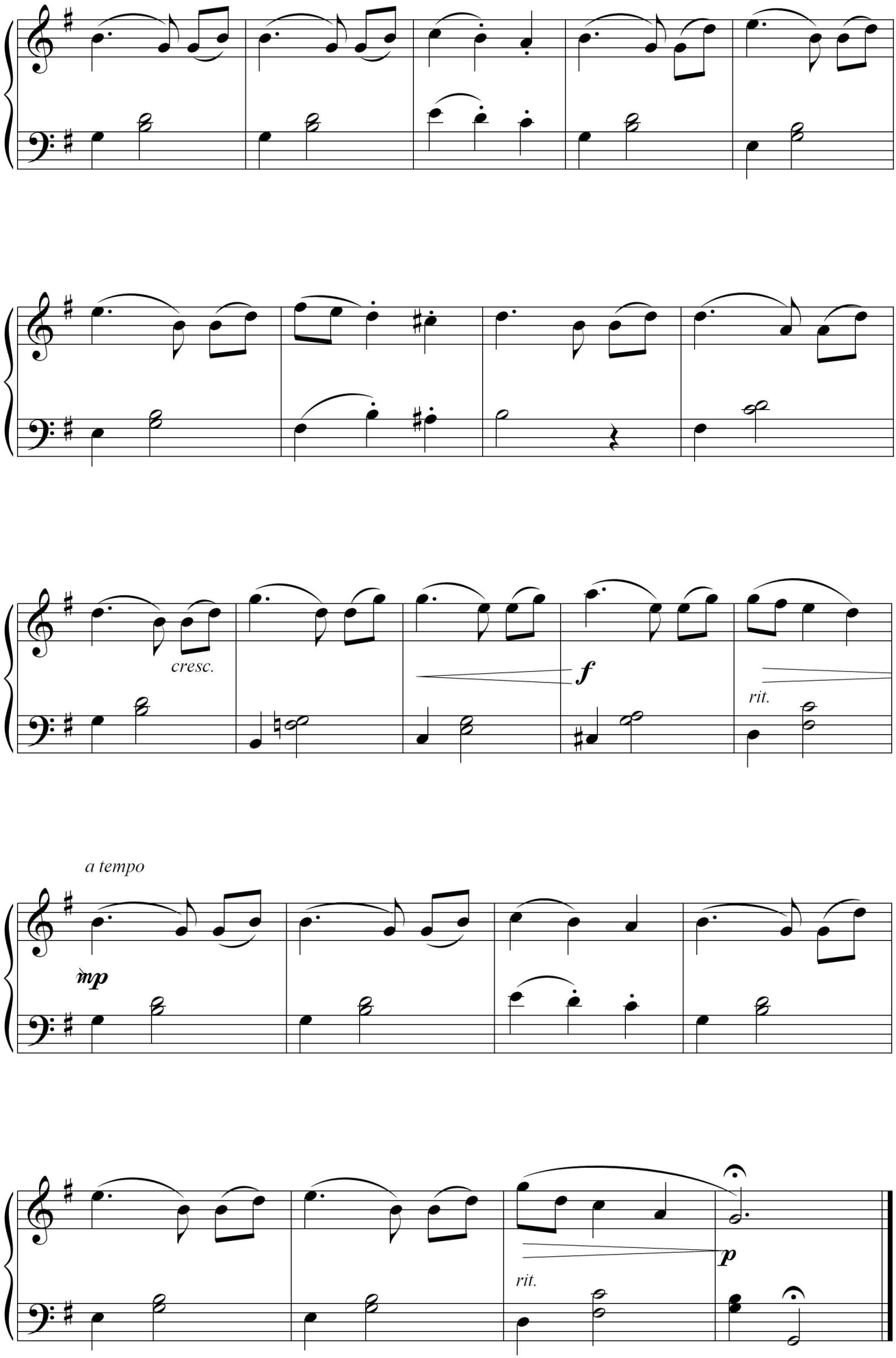
cresc.
f
rit.
a tempo
mp
rit.
p

Два чардаша

Allegro 1 Б. Лайош

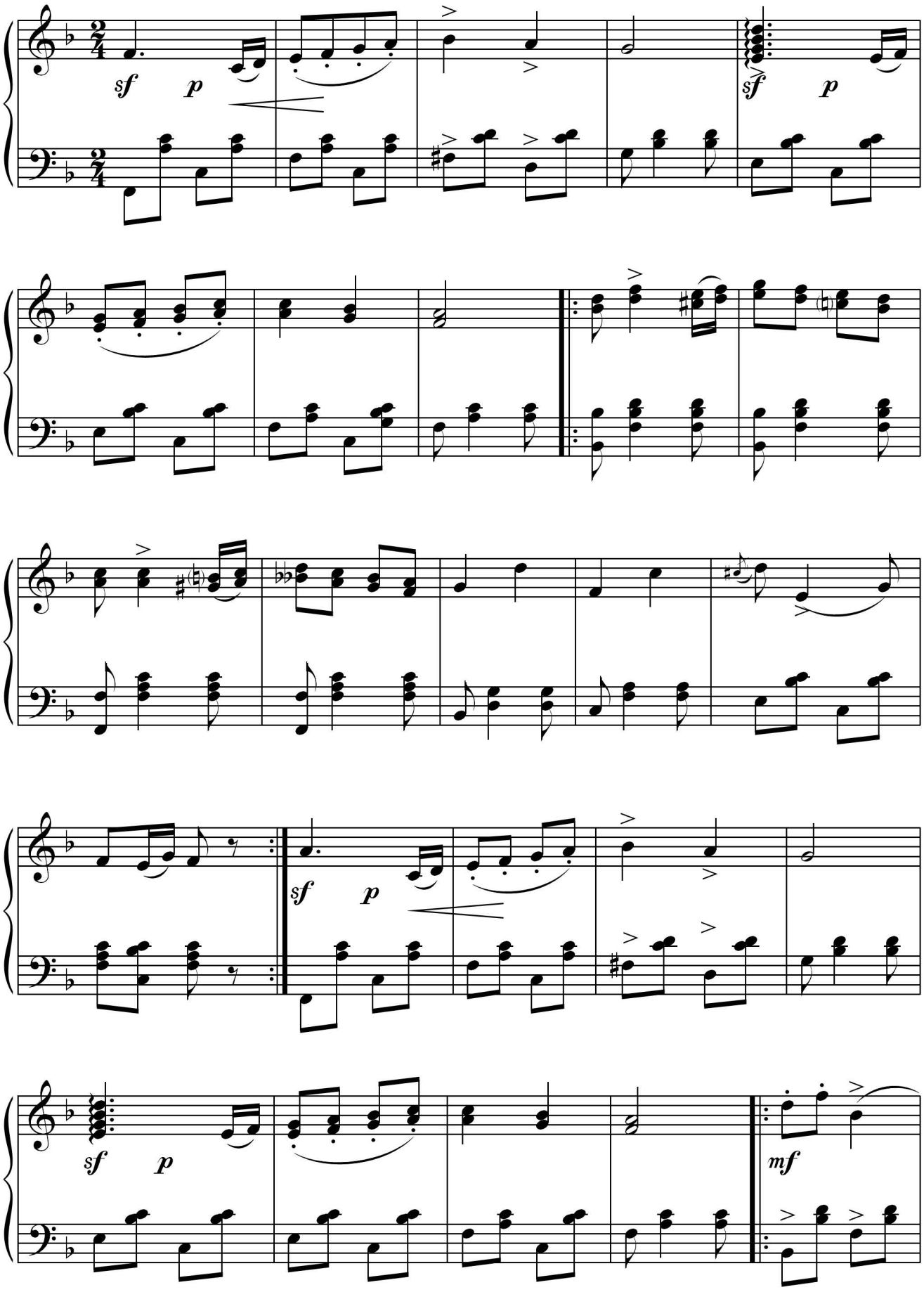

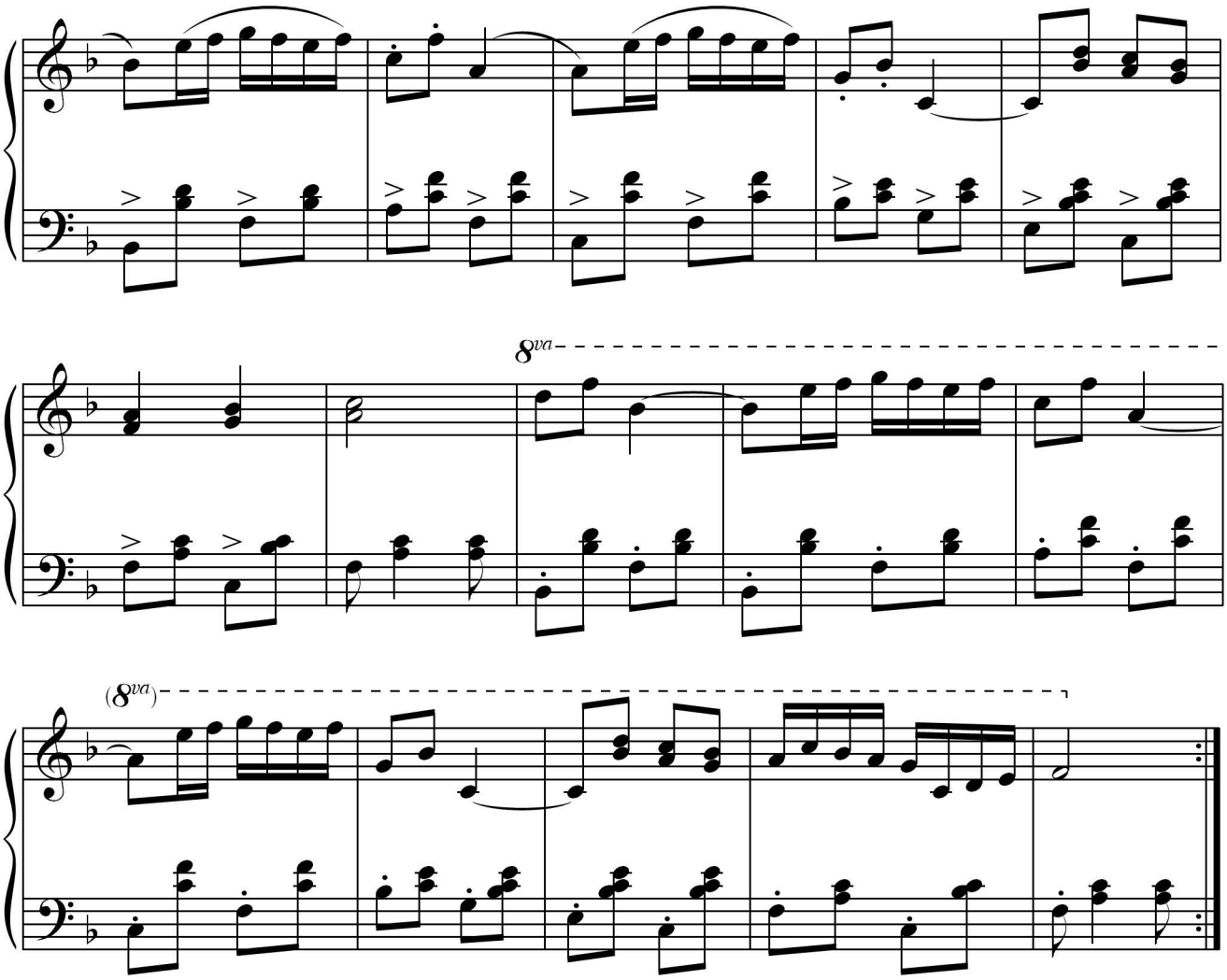

2

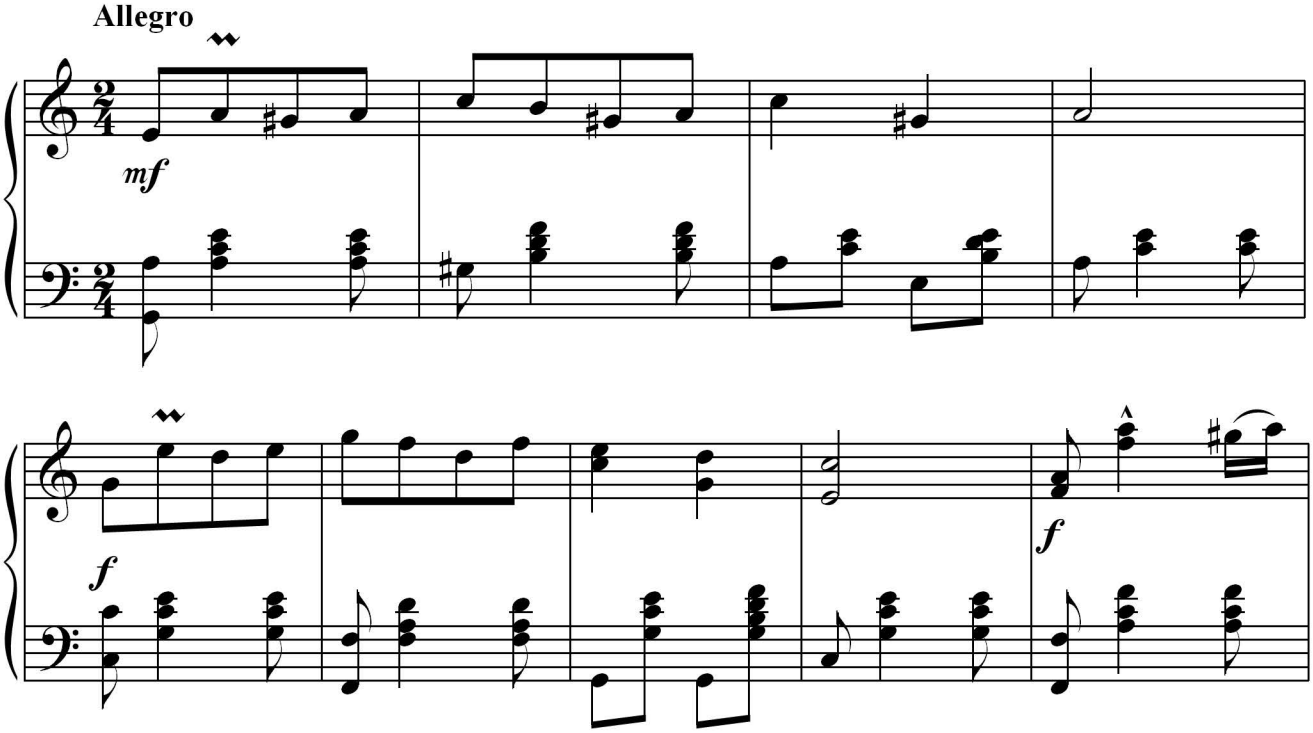

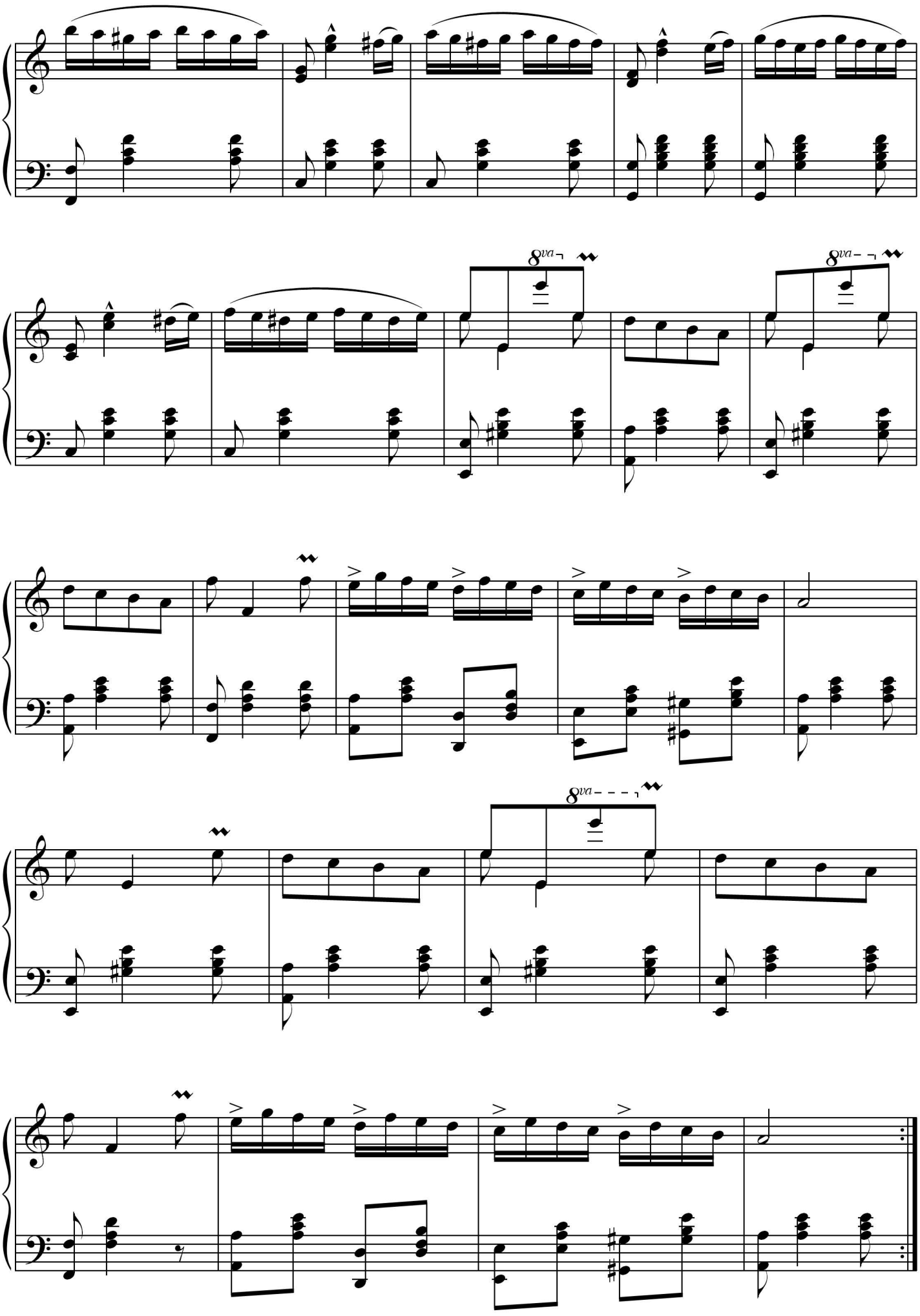
8va
8va
8va

Тарантела

Ф.Бургмюллер

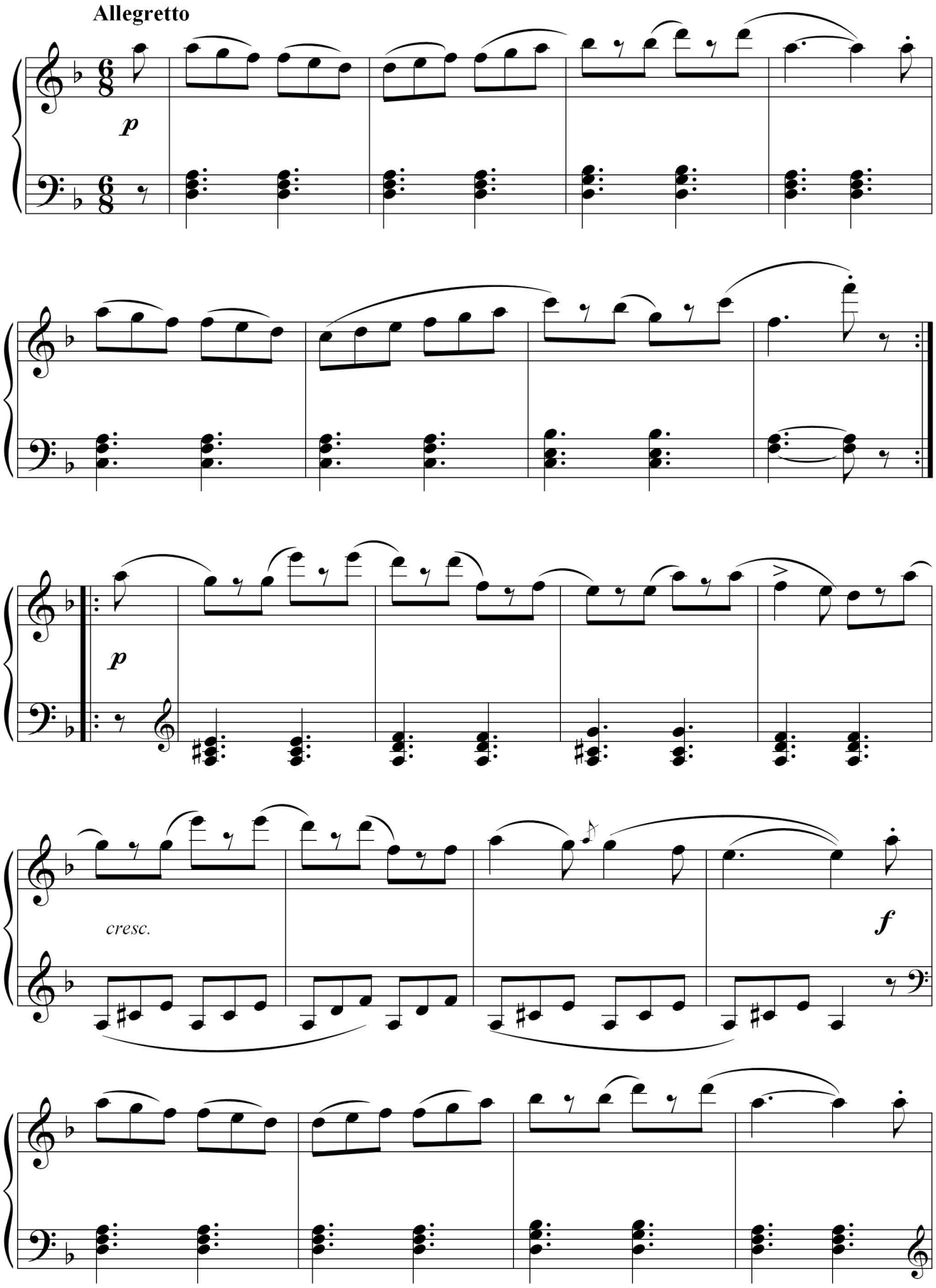

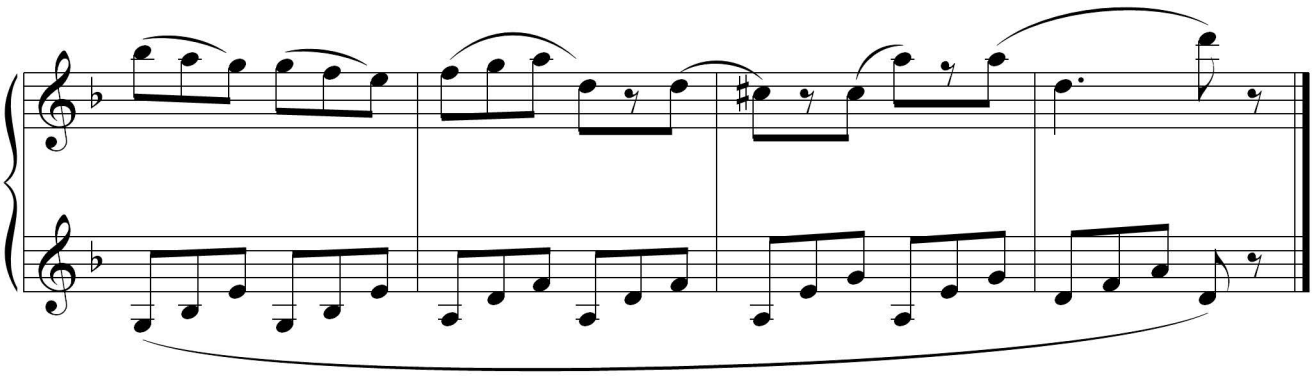

Два німецьких танця

1

Й.Гайдн

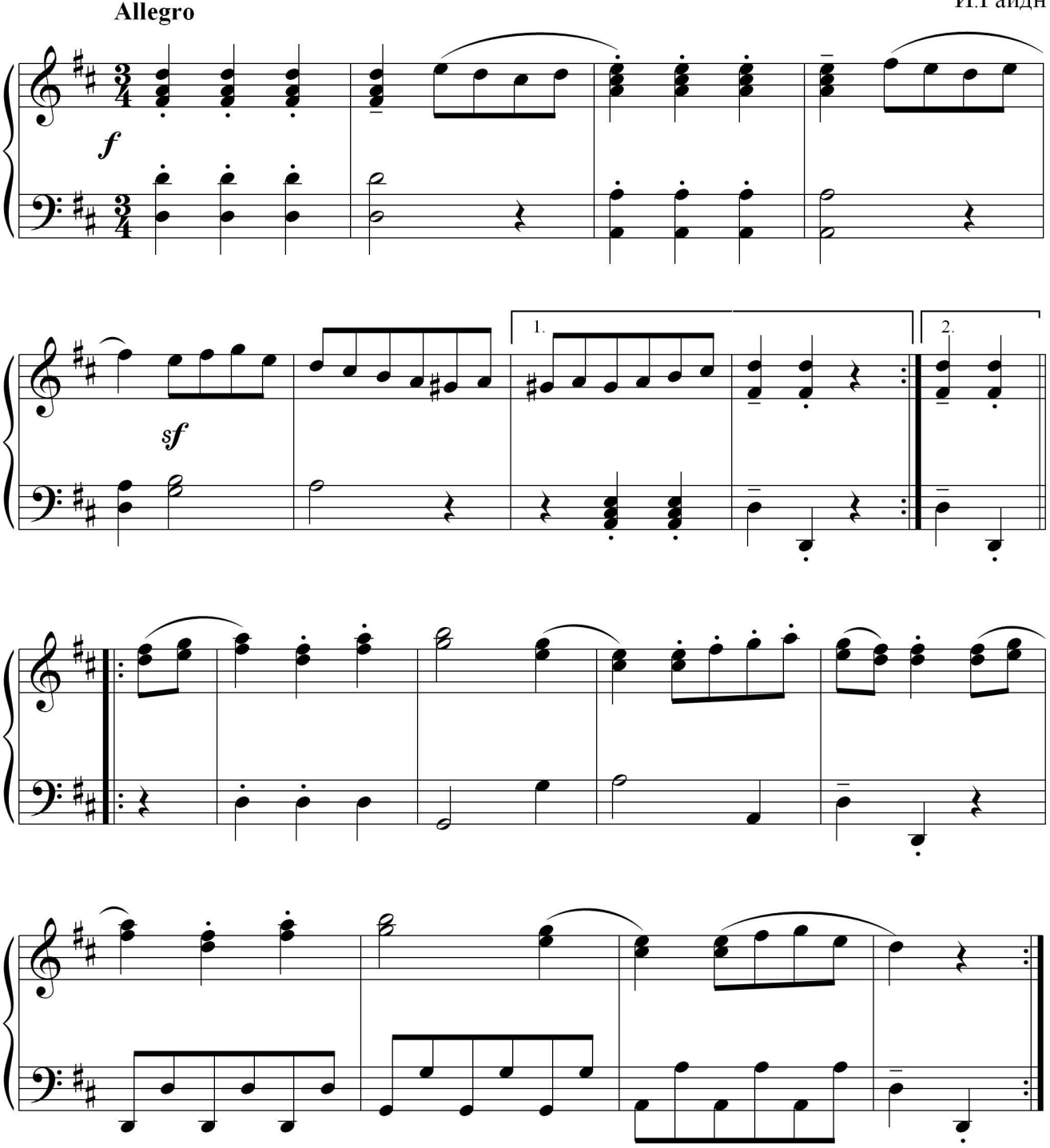

2

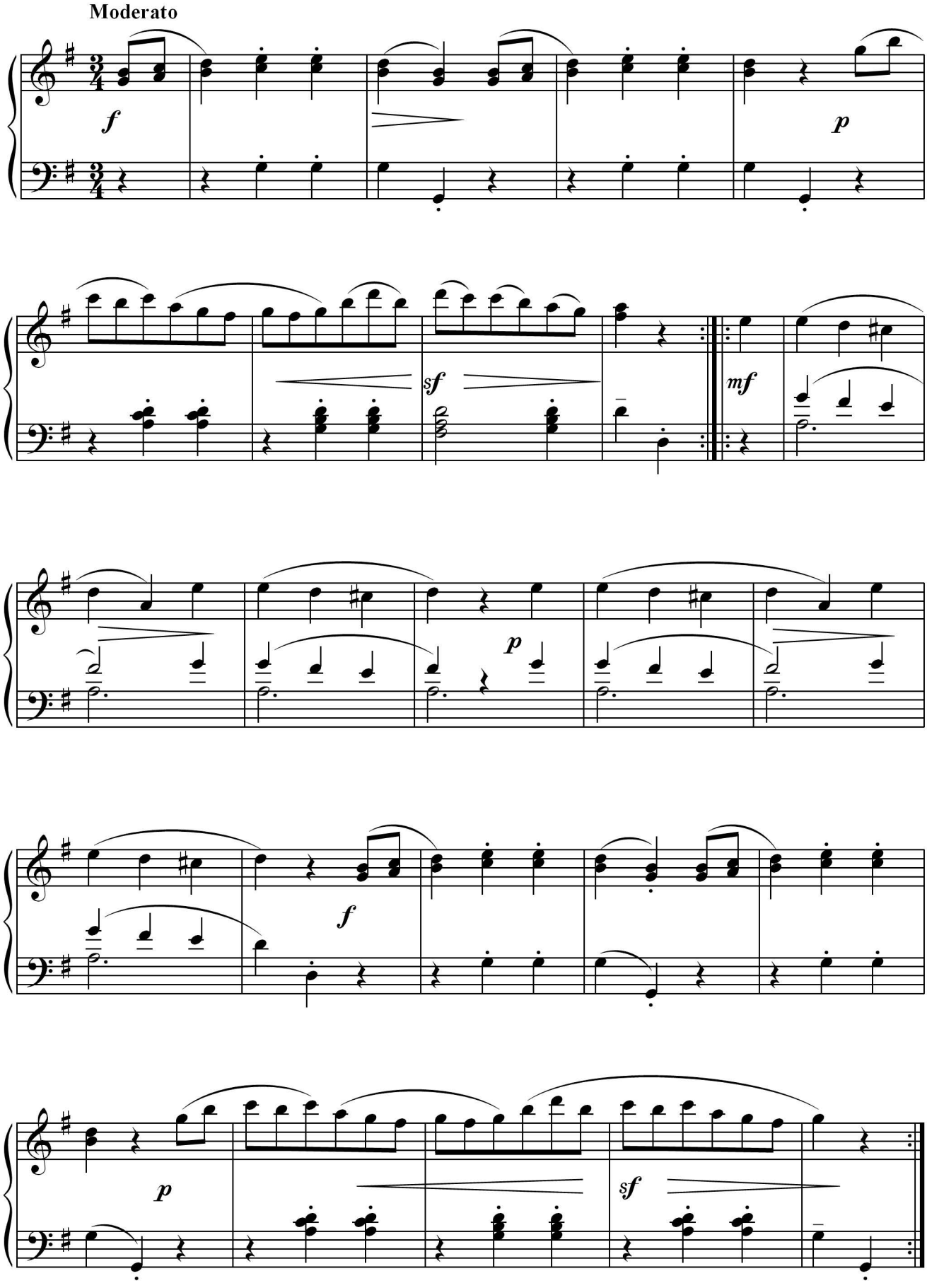

Весільний марш

Ф.Мендельсон - Бартольді

Moderato

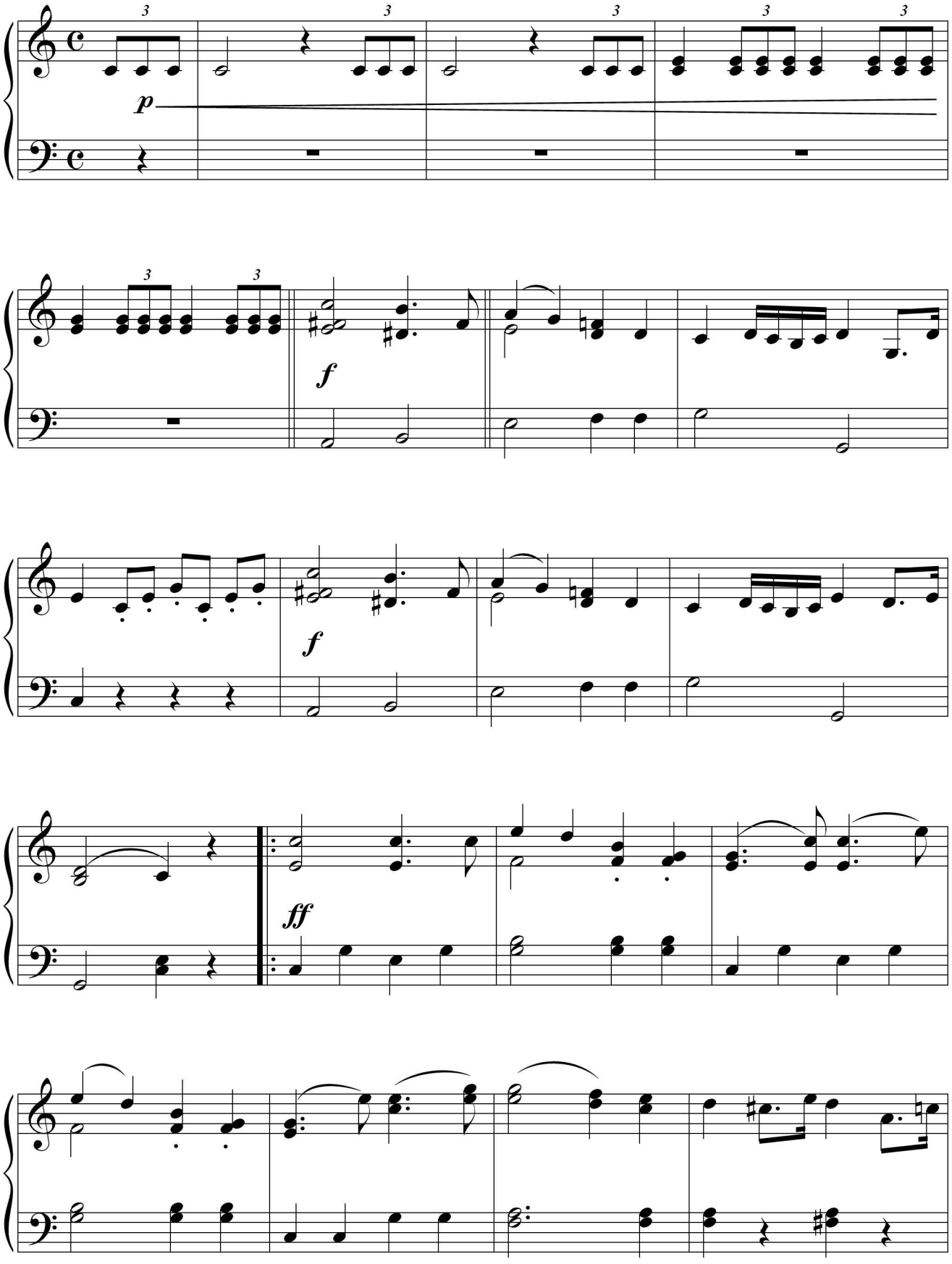

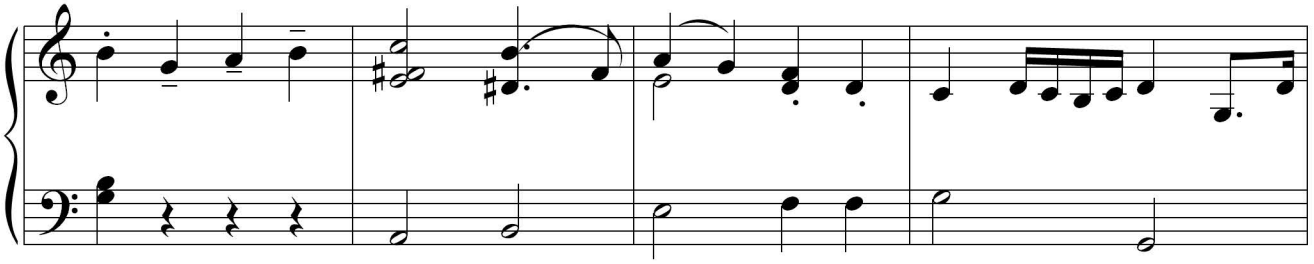

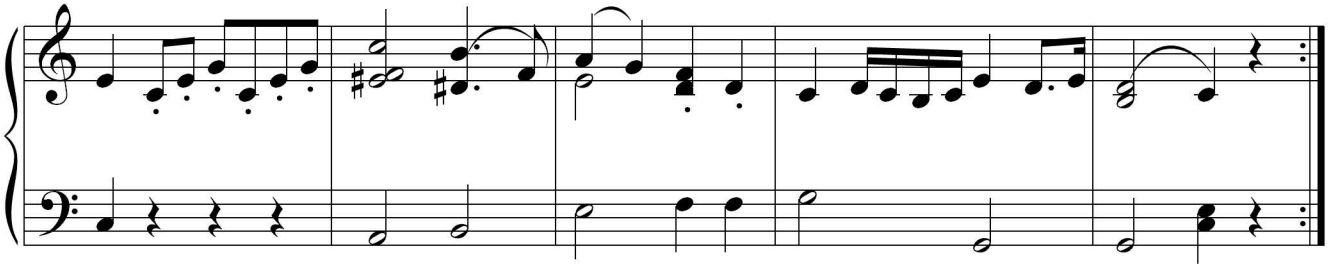

Канкан

Ж. Оффенбах

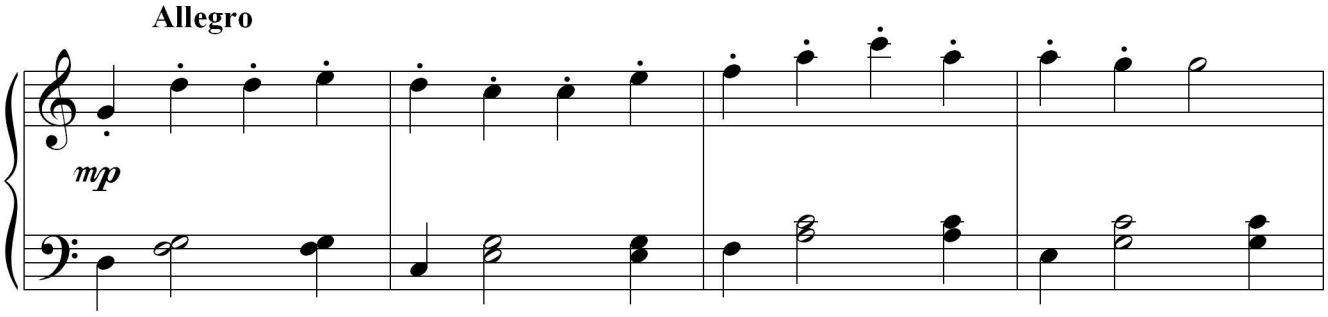

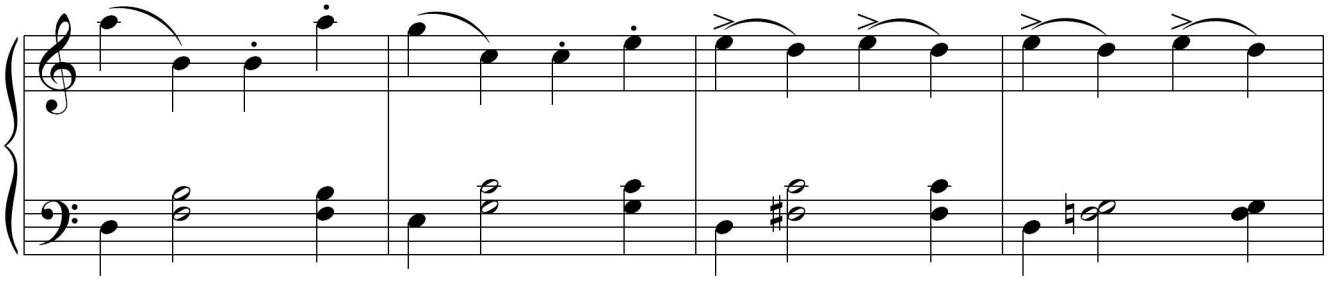

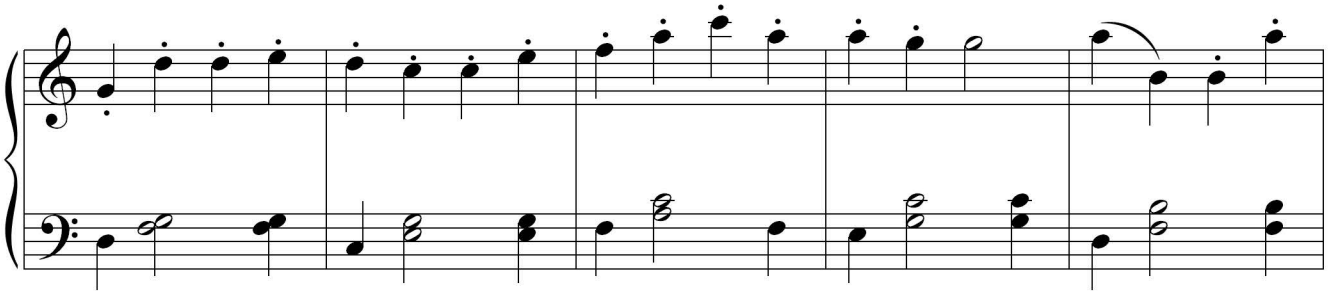

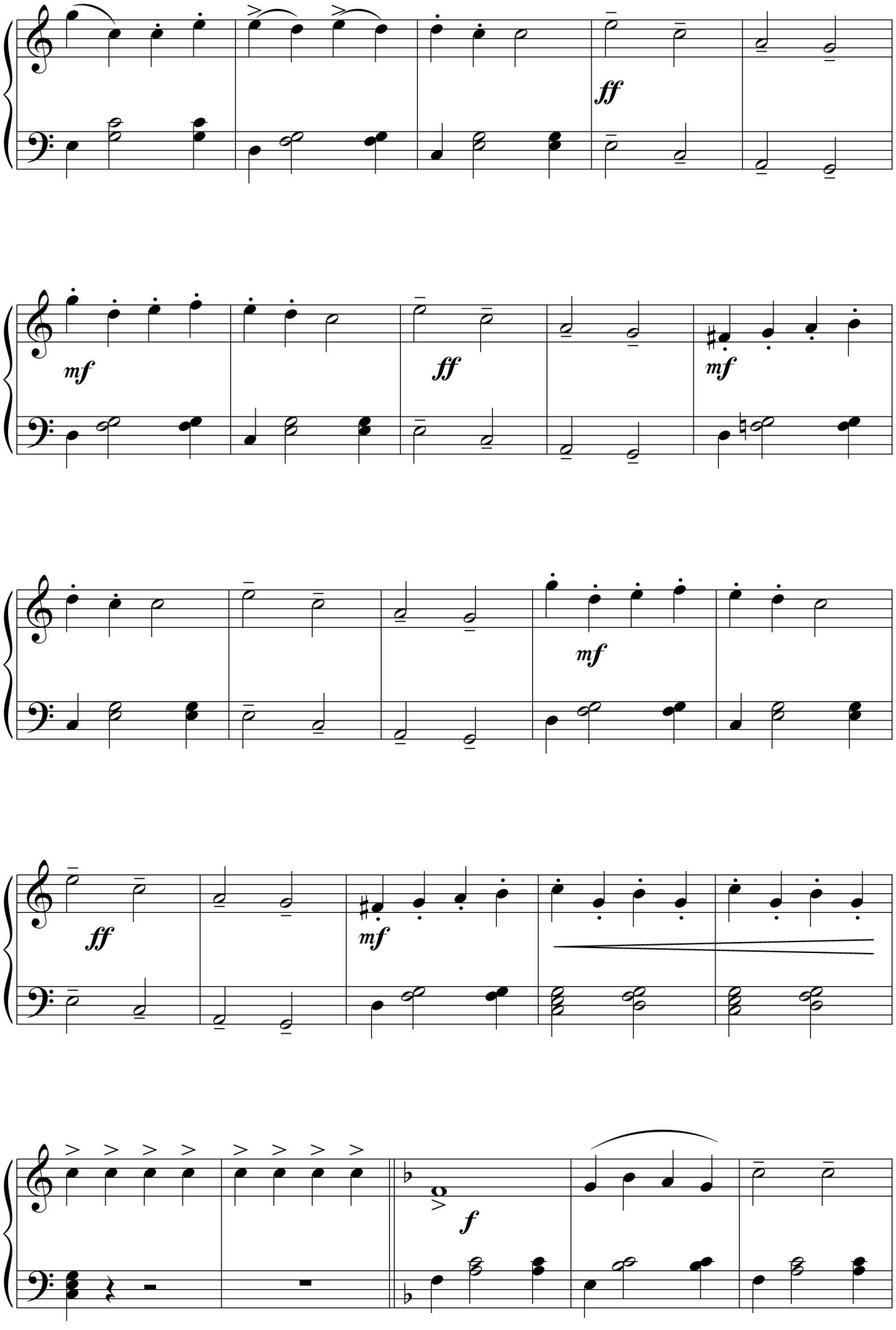
ff
mf
ff
mf
mf
ff
mf
f

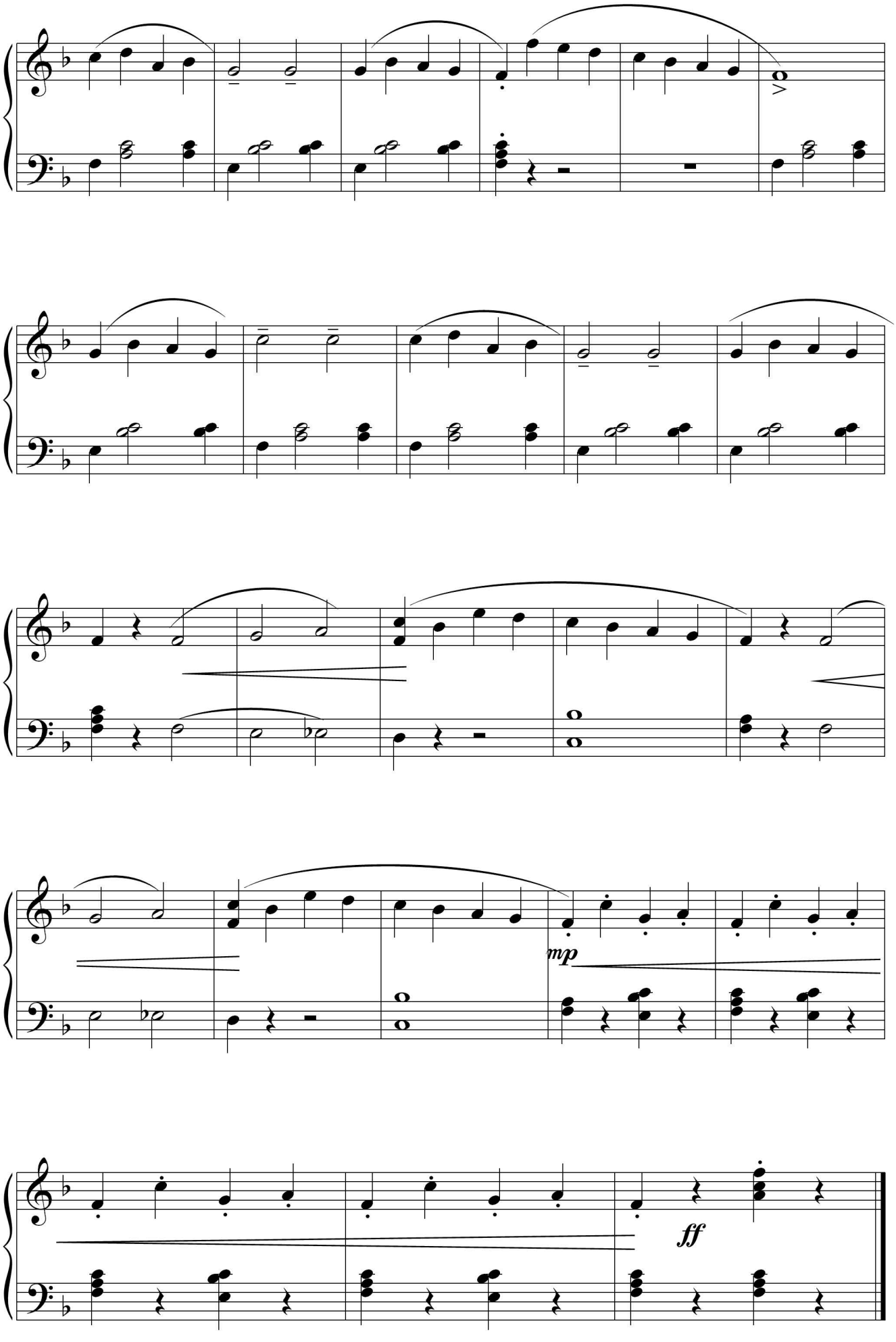
mp
ff

Дві гальярди

1

Д. Фрескобальді

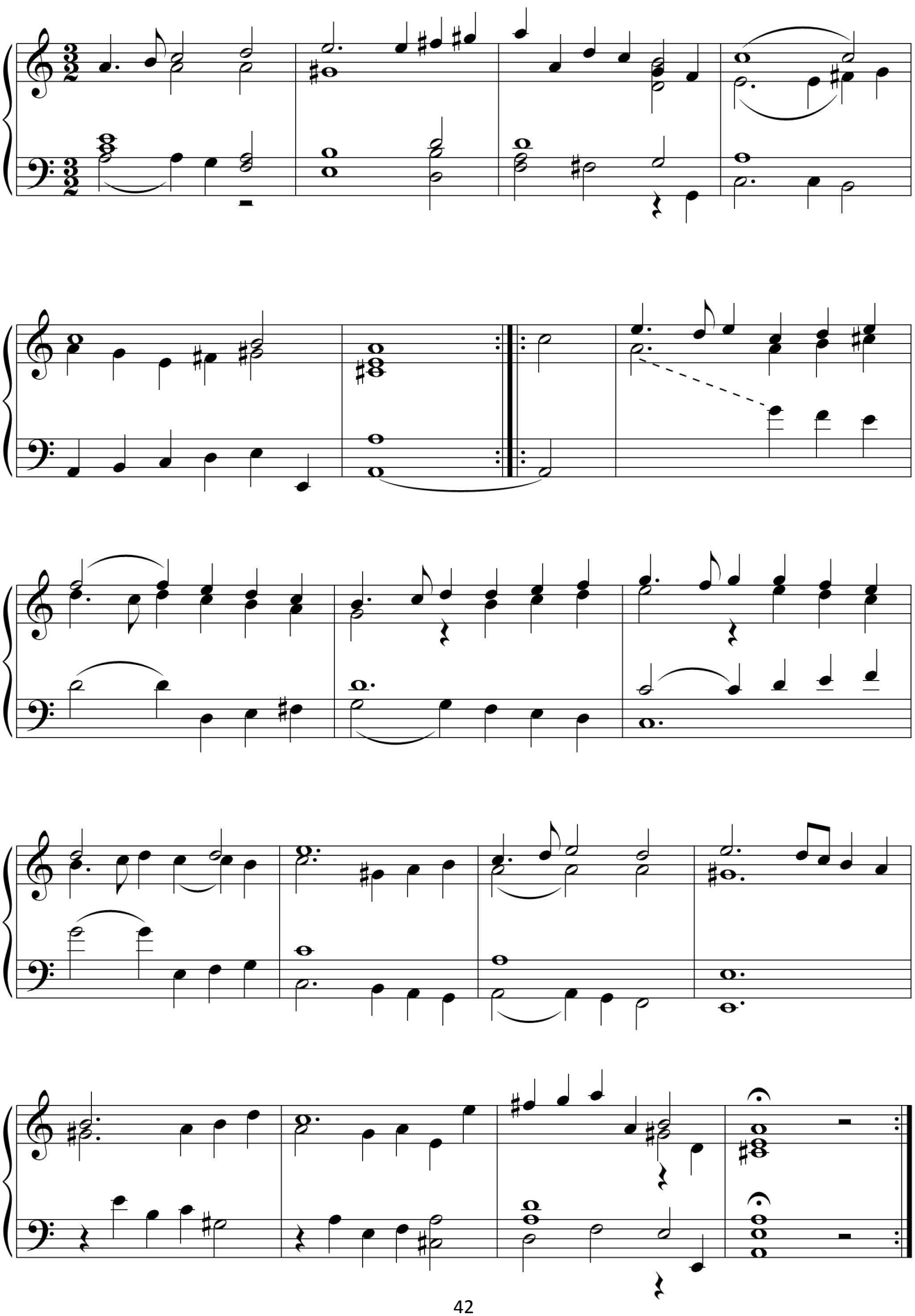

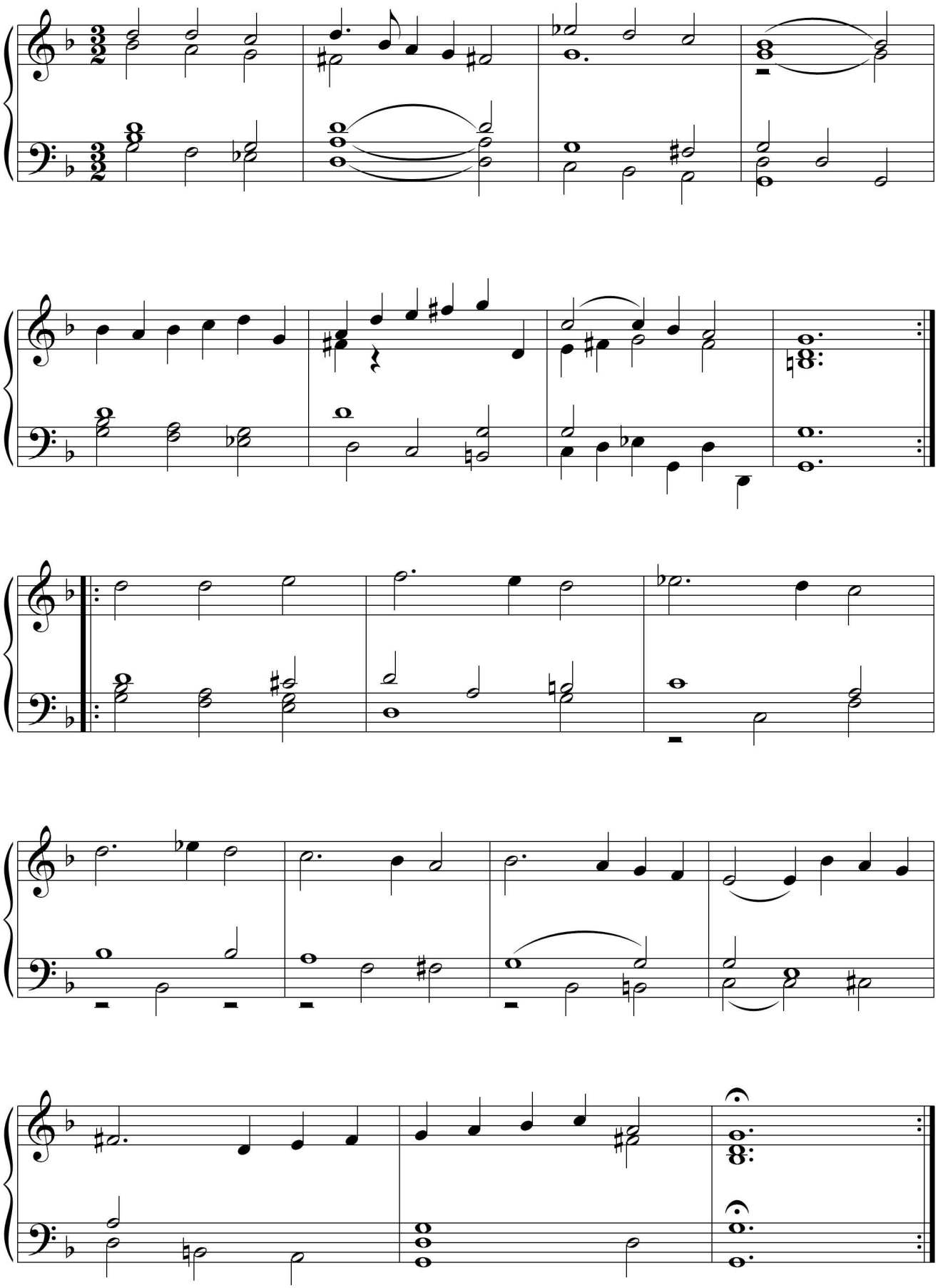

Рігодон

Г. Ф. Телеман

Allegro deciso

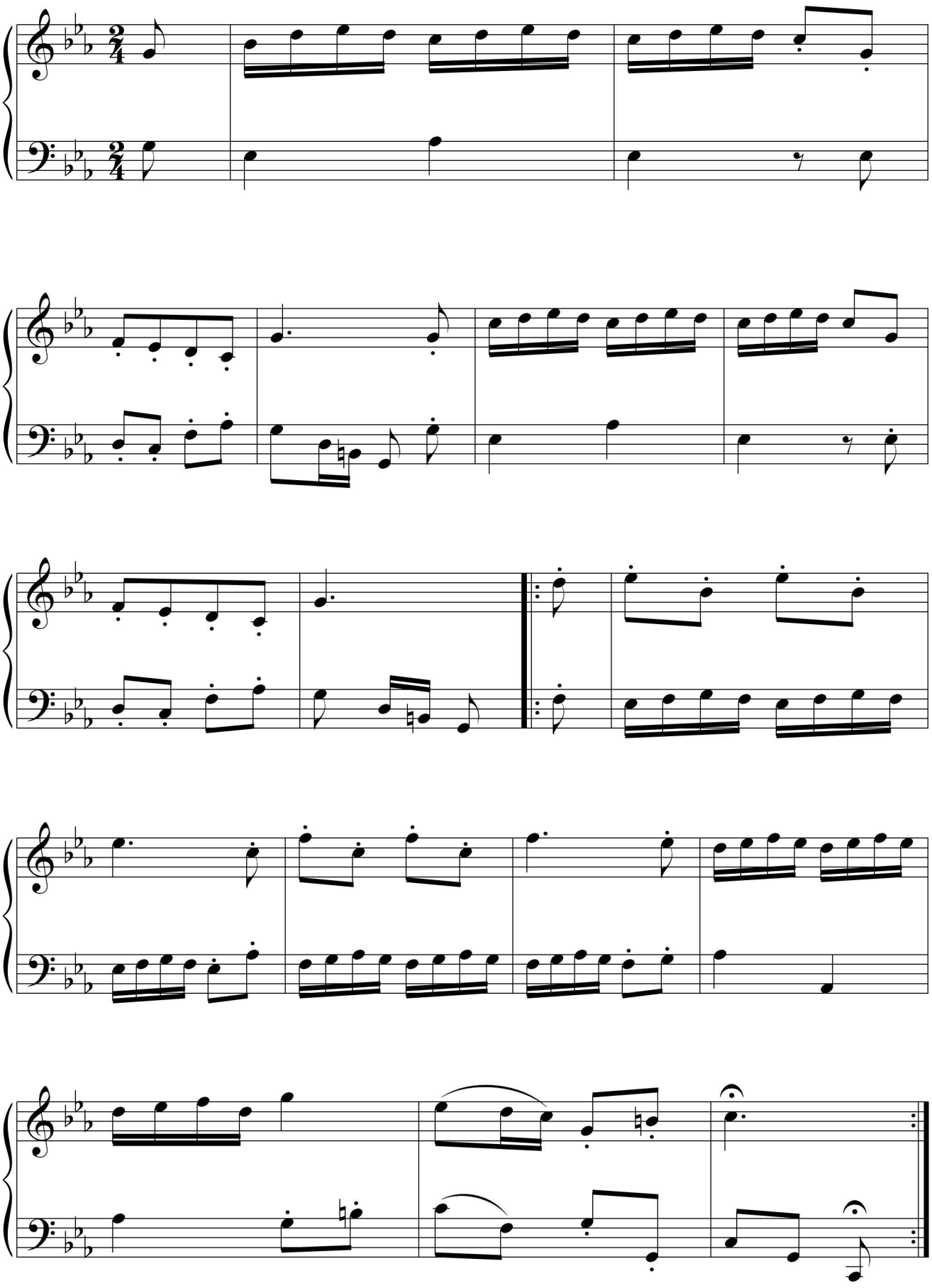

Куранта

Й.С.Бах

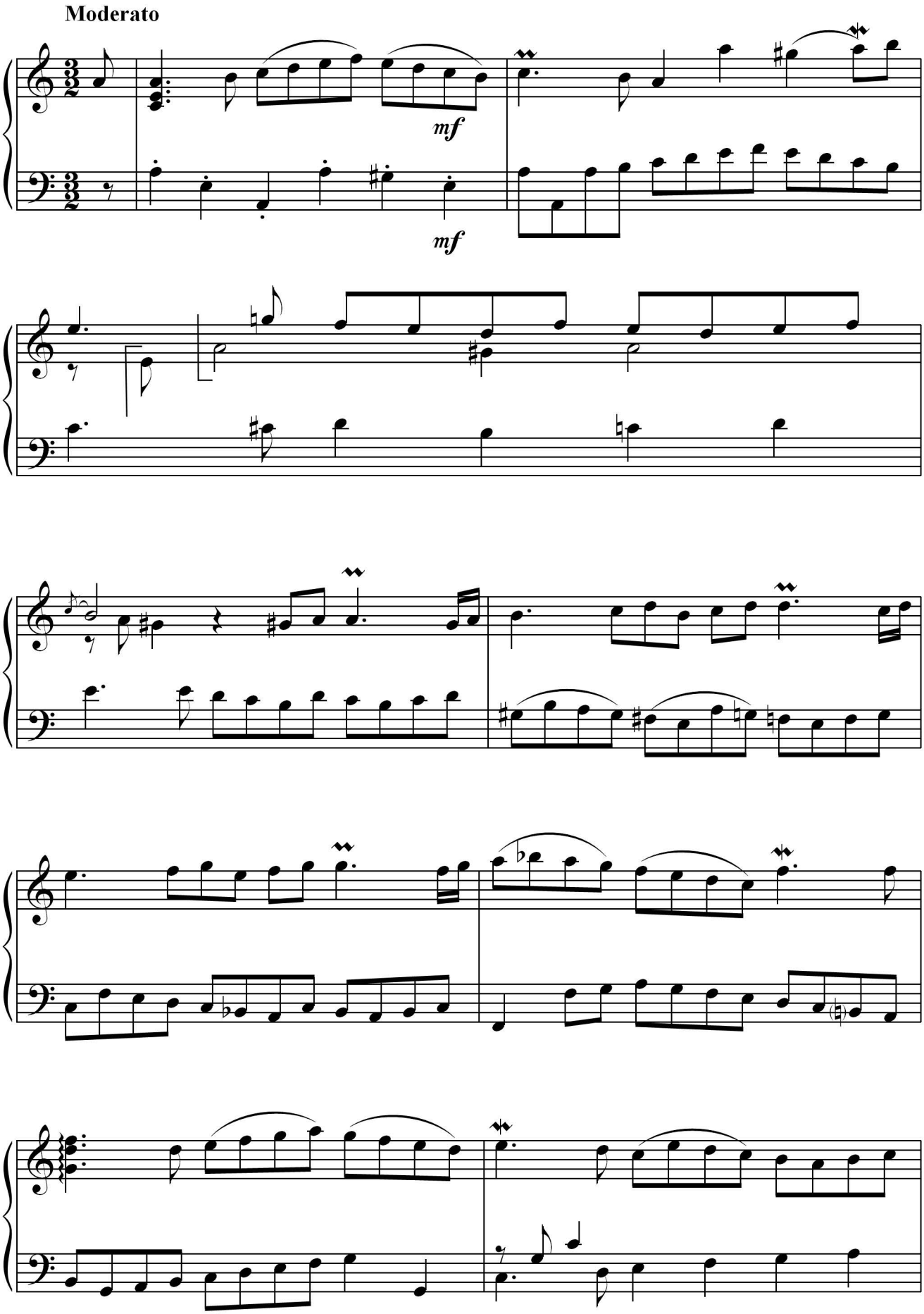

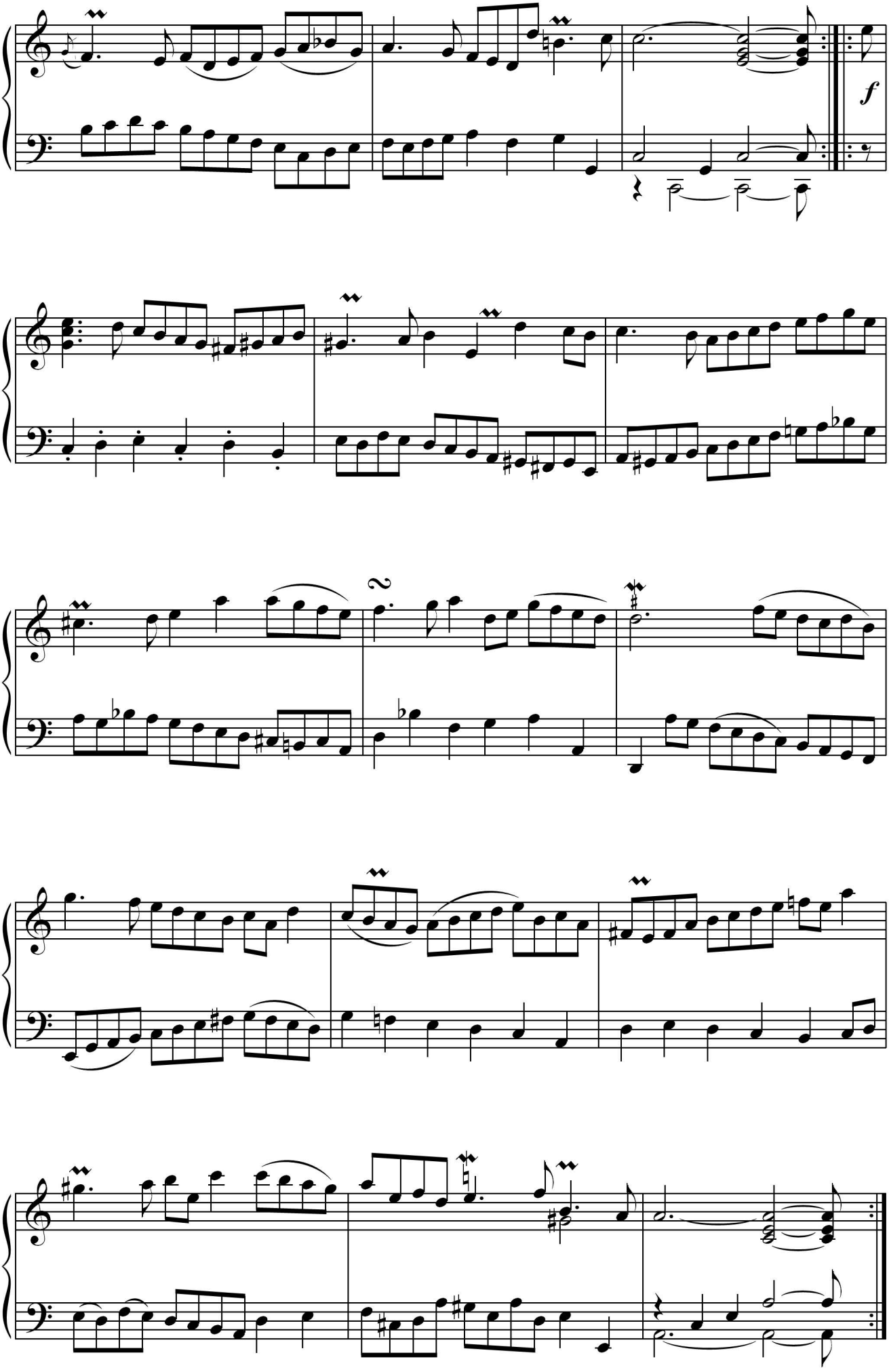
f

ЖИГА

Д.Скарлатті

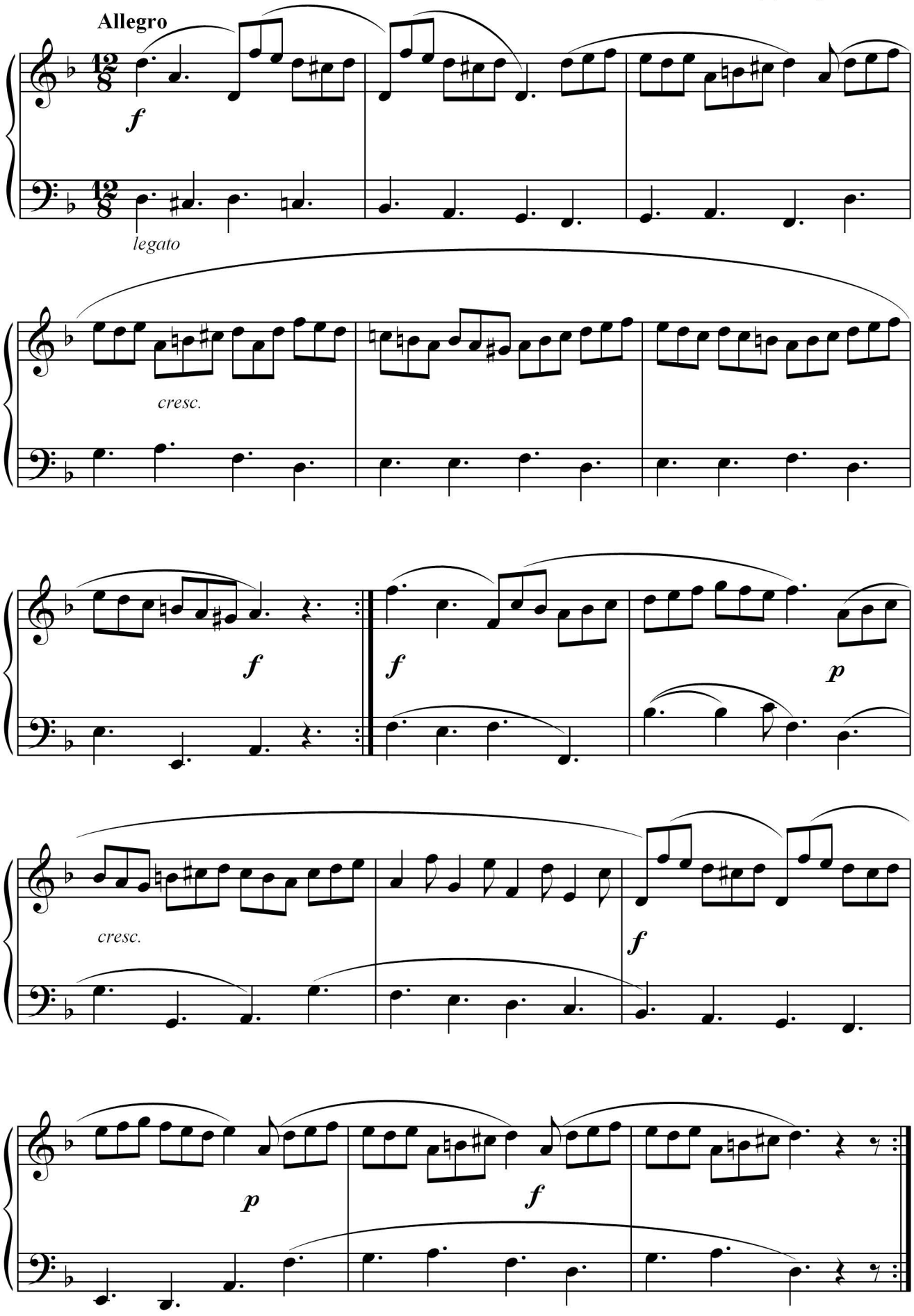

Сарабанда з варіаціями

Г.Ф. ГЕНДЕЛЬ
(1685-1759)

Grave

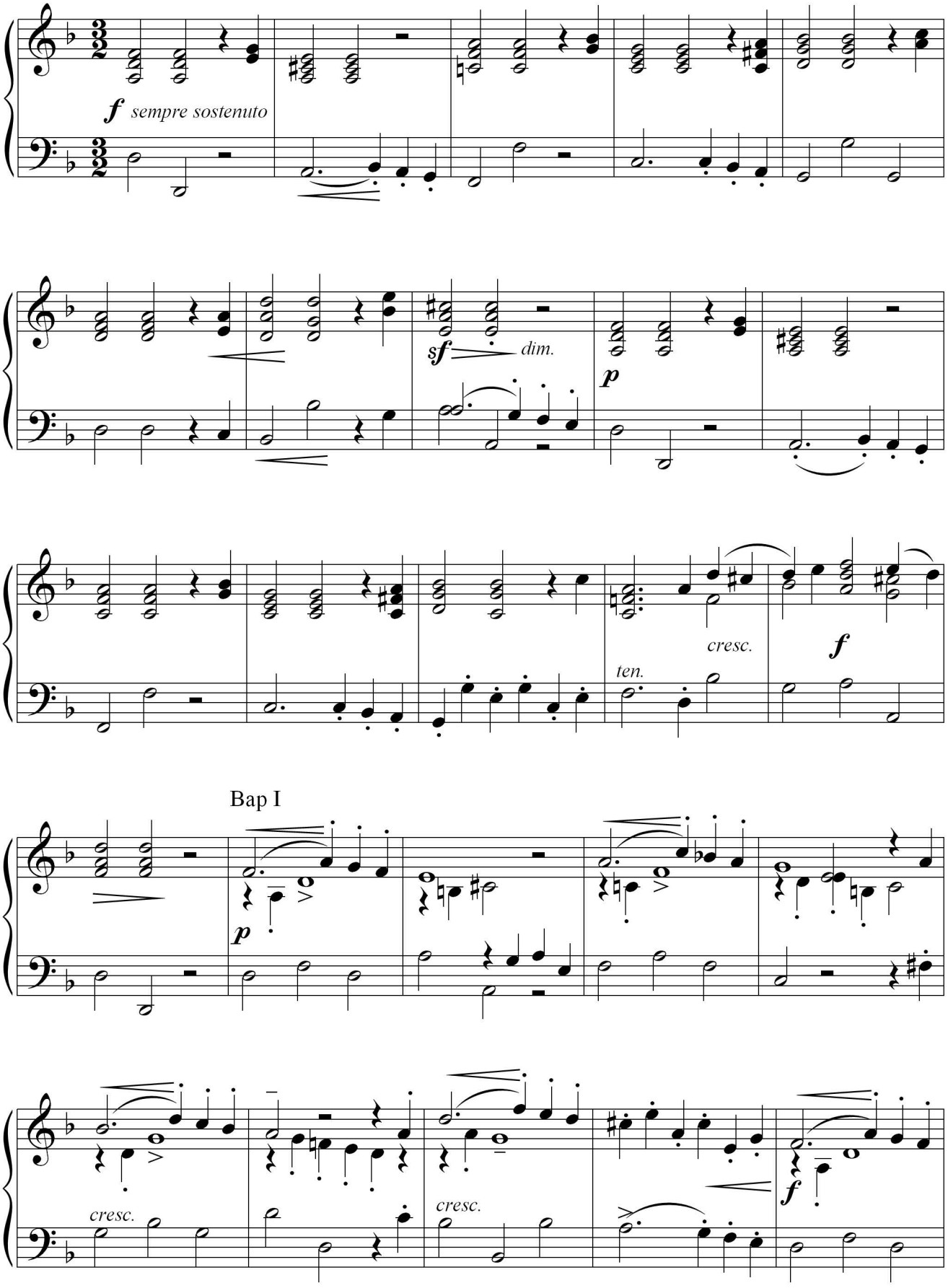

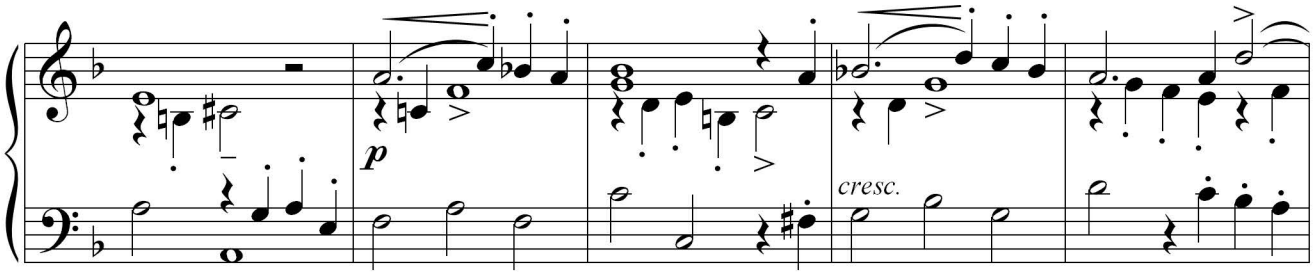

Вар II

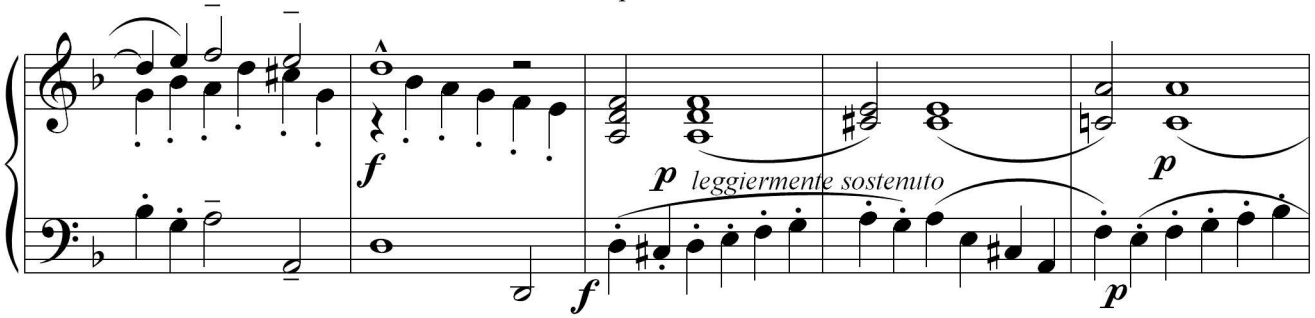

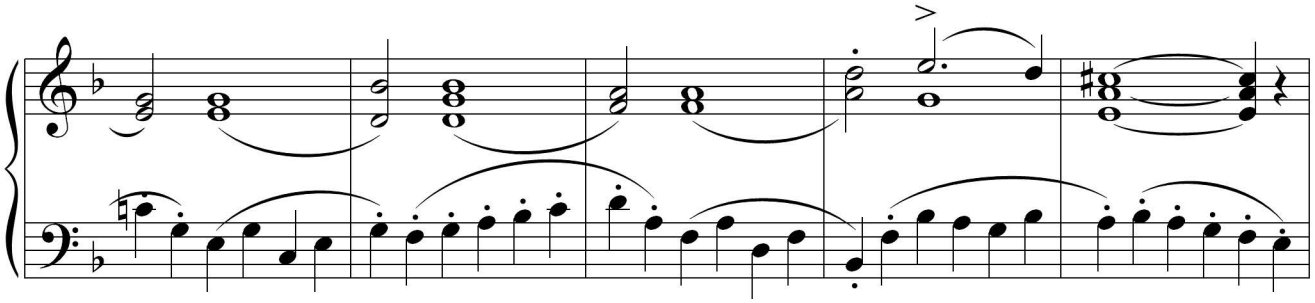

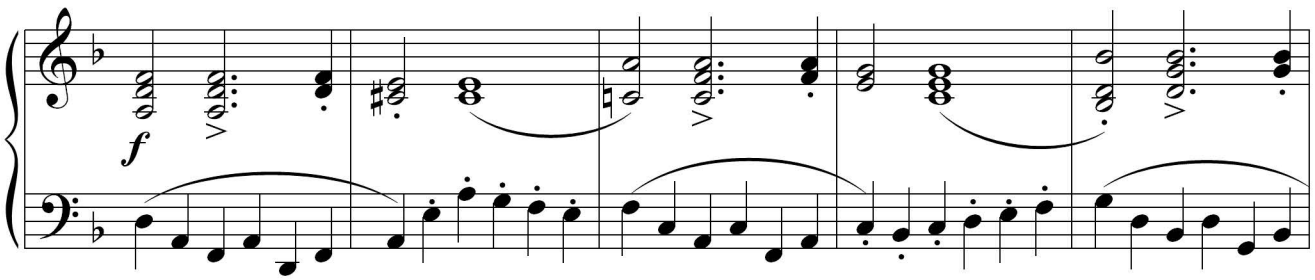

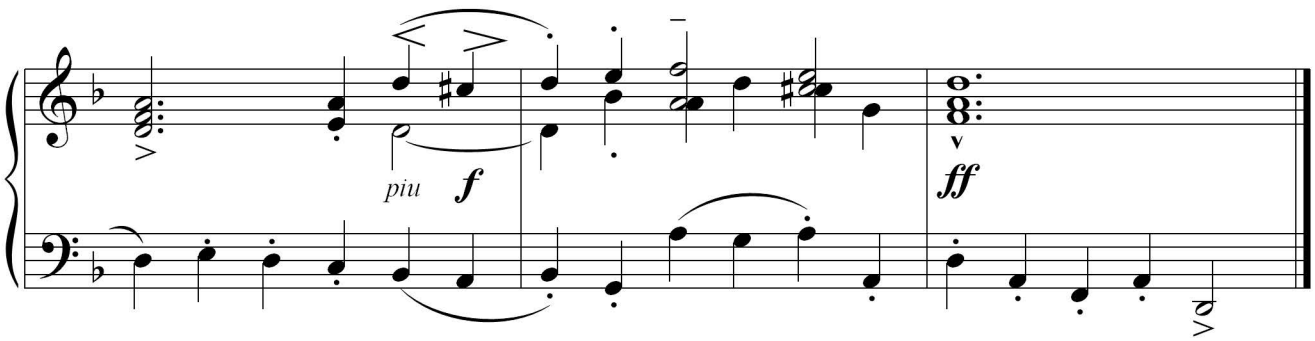

Полька

Р. Вагнер

Allegro

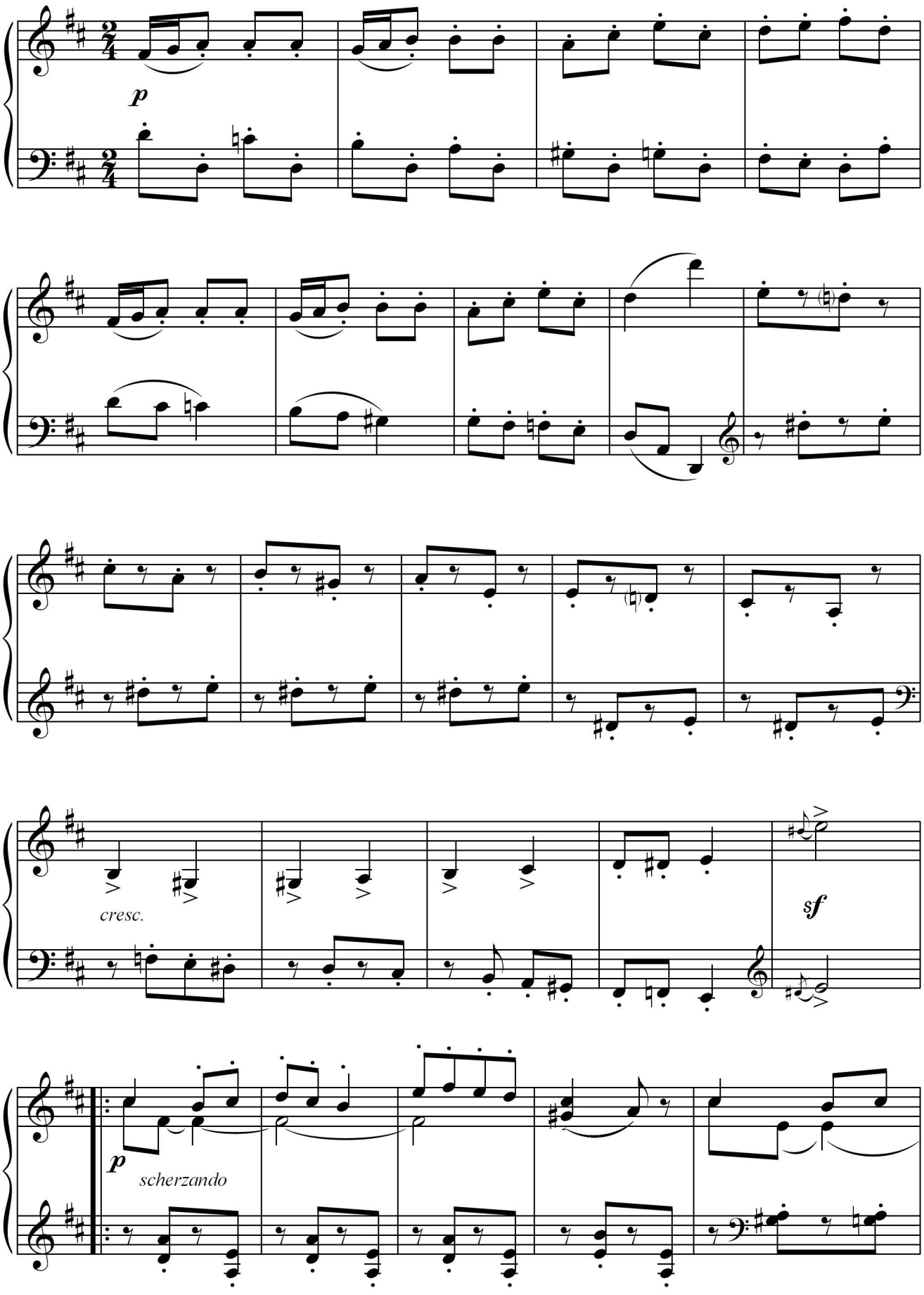

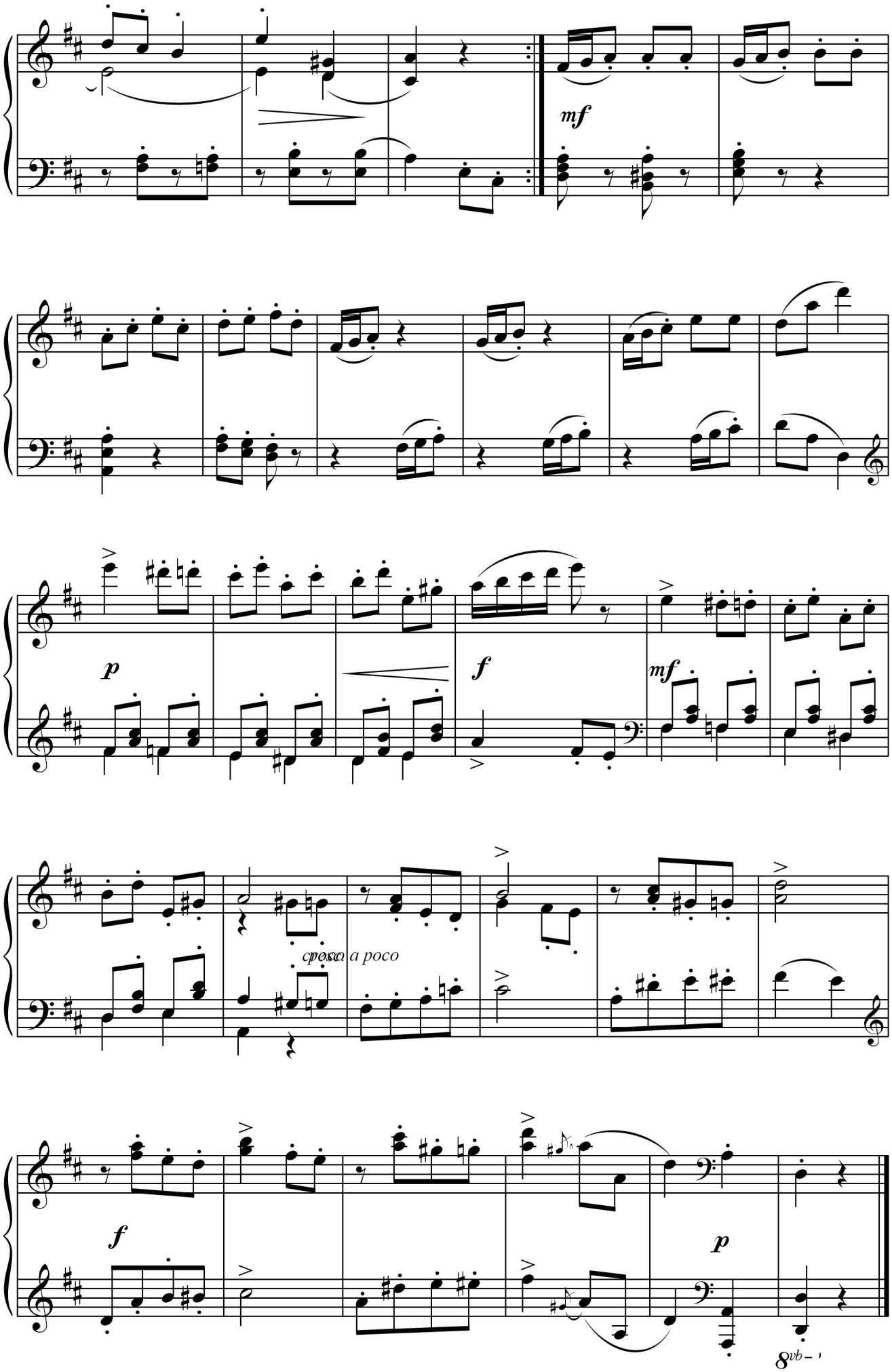
mf
p
f
mf
cresc. a poco
f
p
8vb

Менует

Й. С. Бах

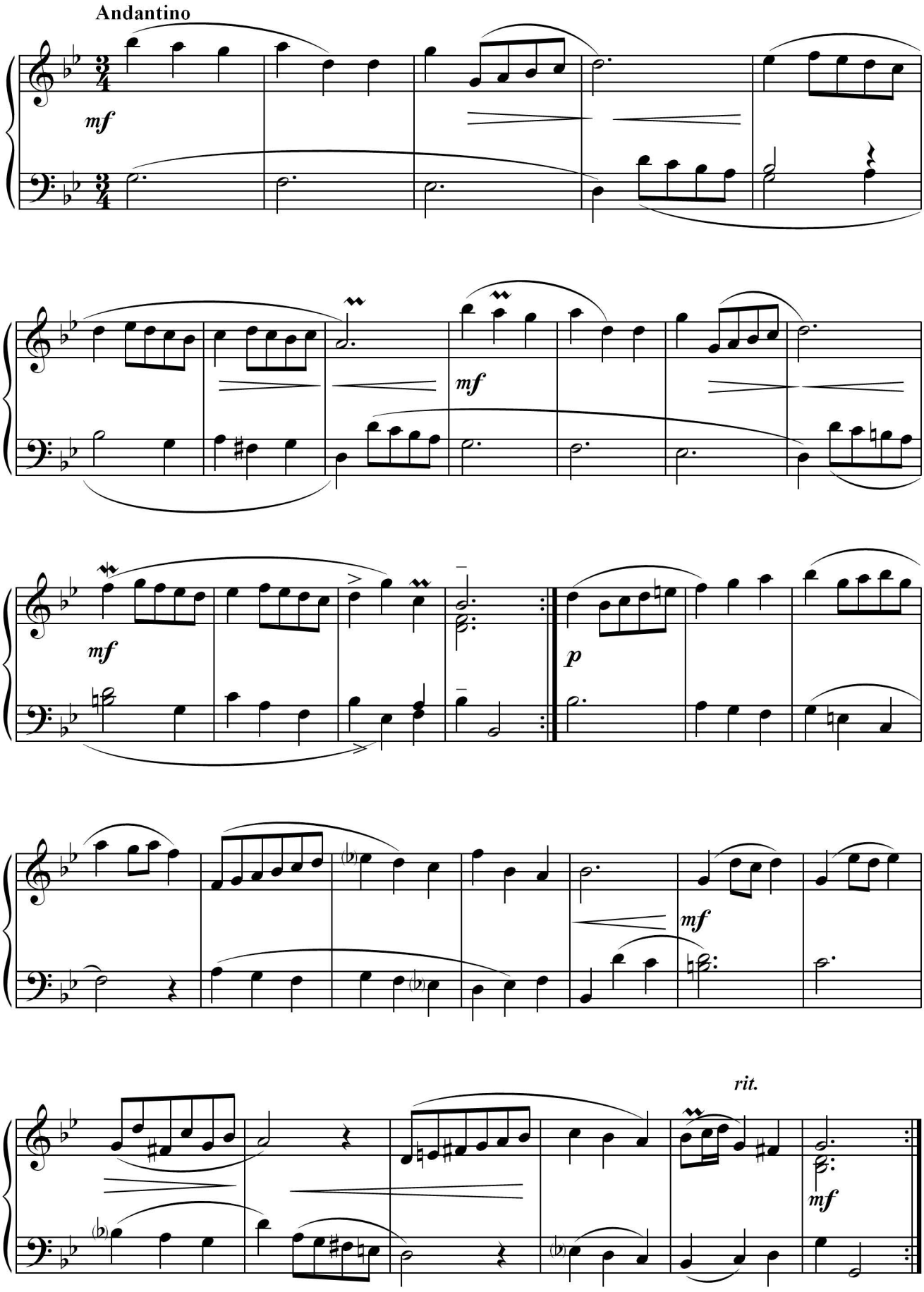

Мазурка

М.Глінка

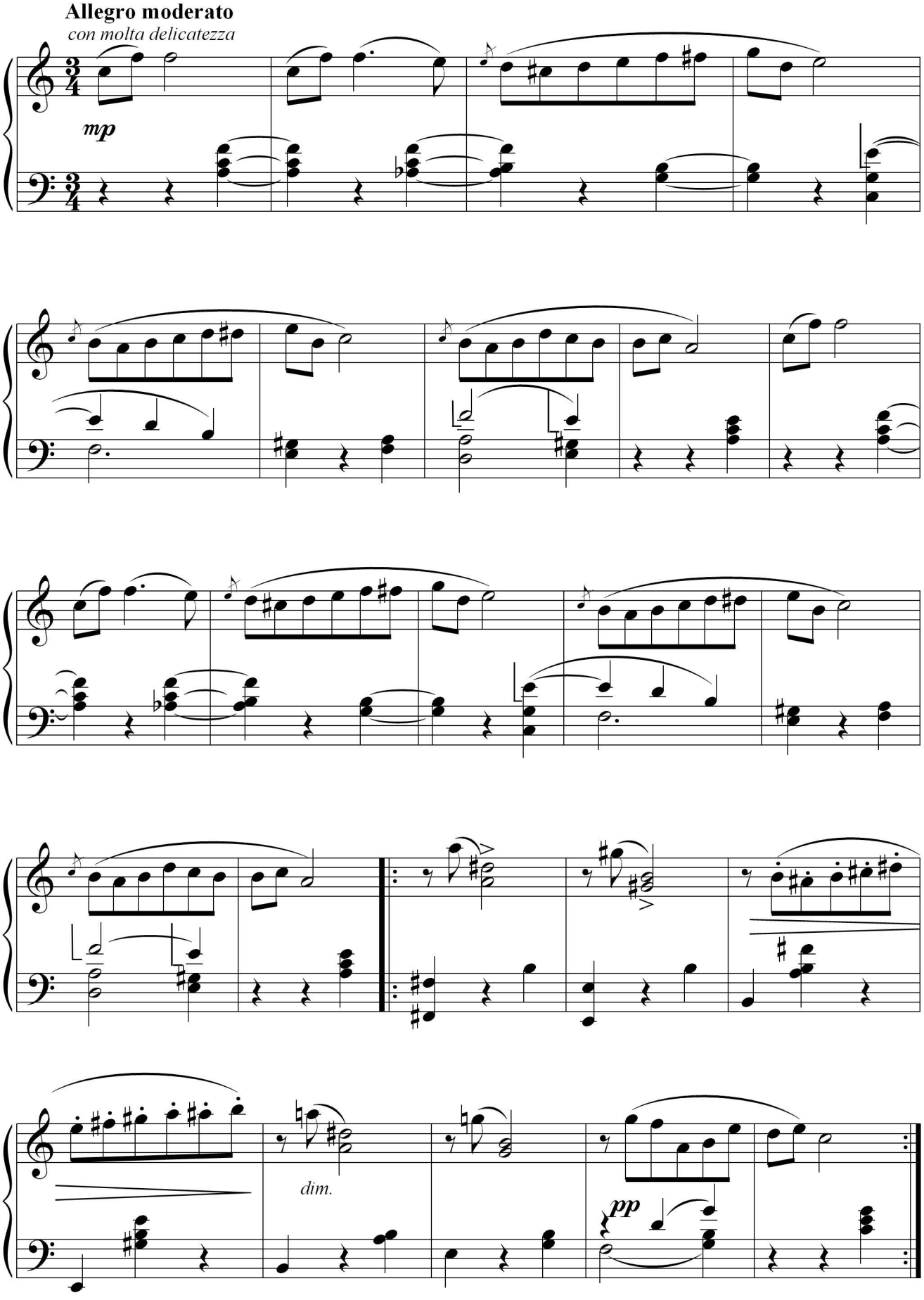

Менует

Г.Перселл

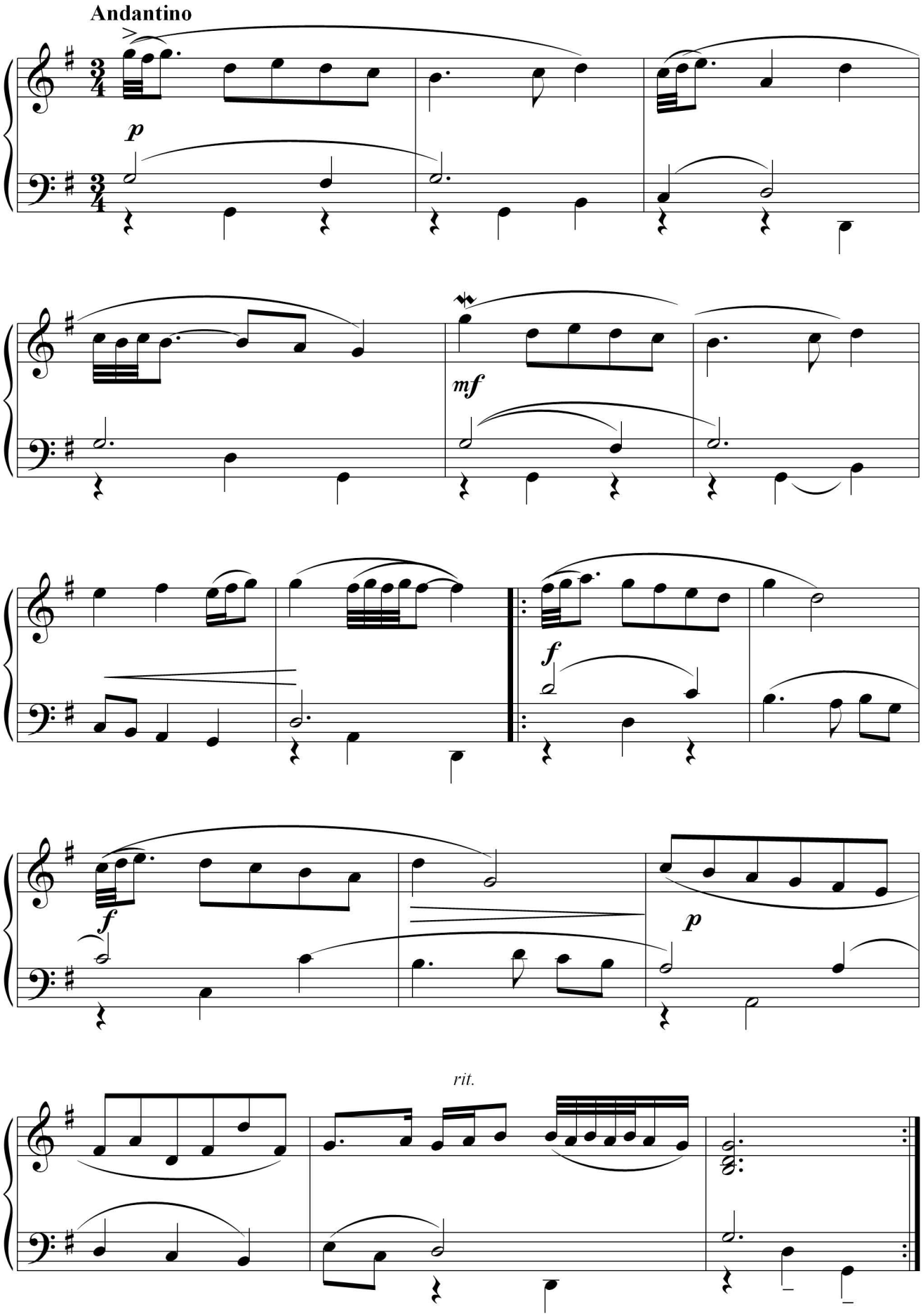

Марш

Ф. Е. Бах

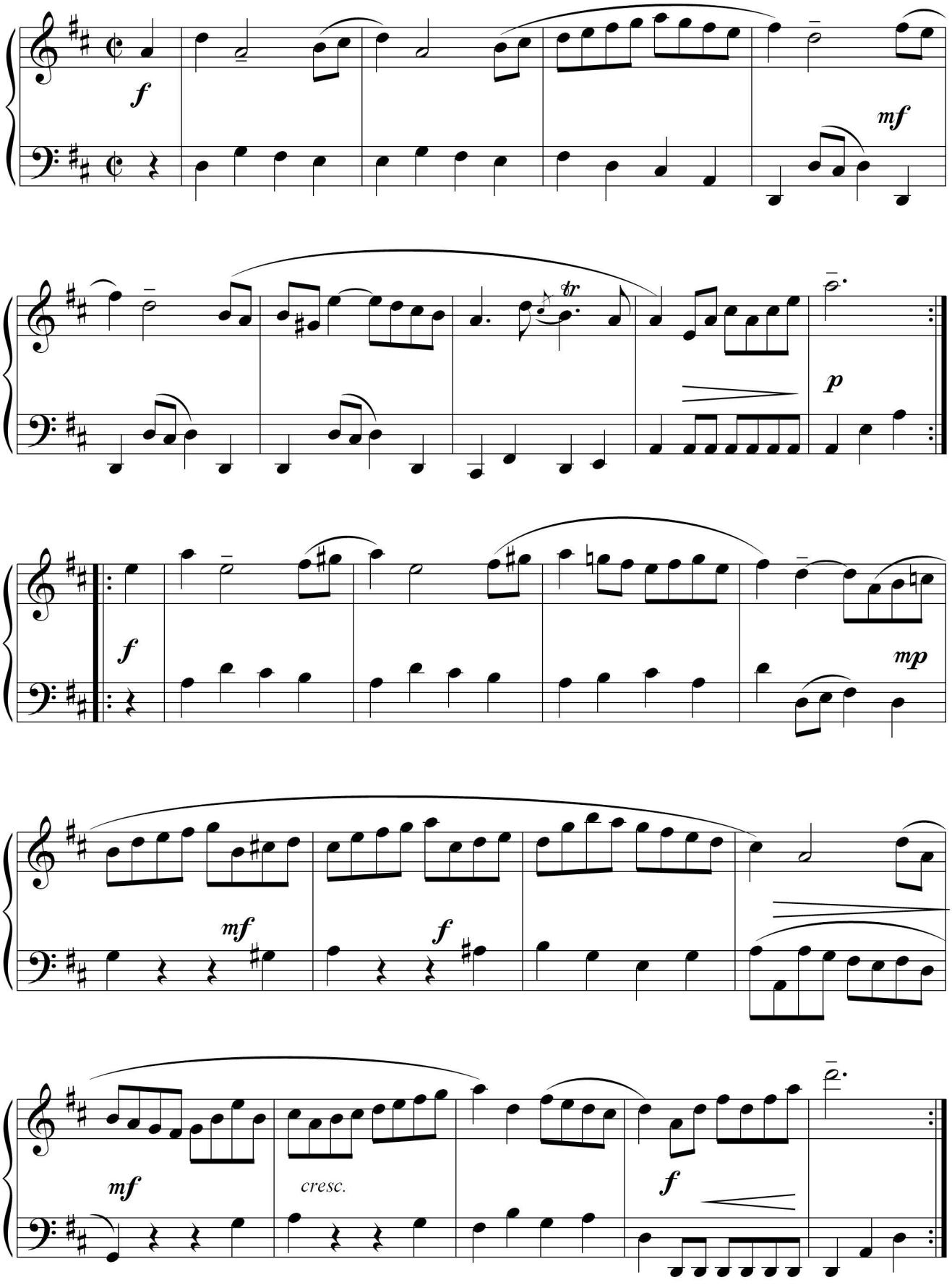

Екосези

Andantino

Л.В.Бетховен

1

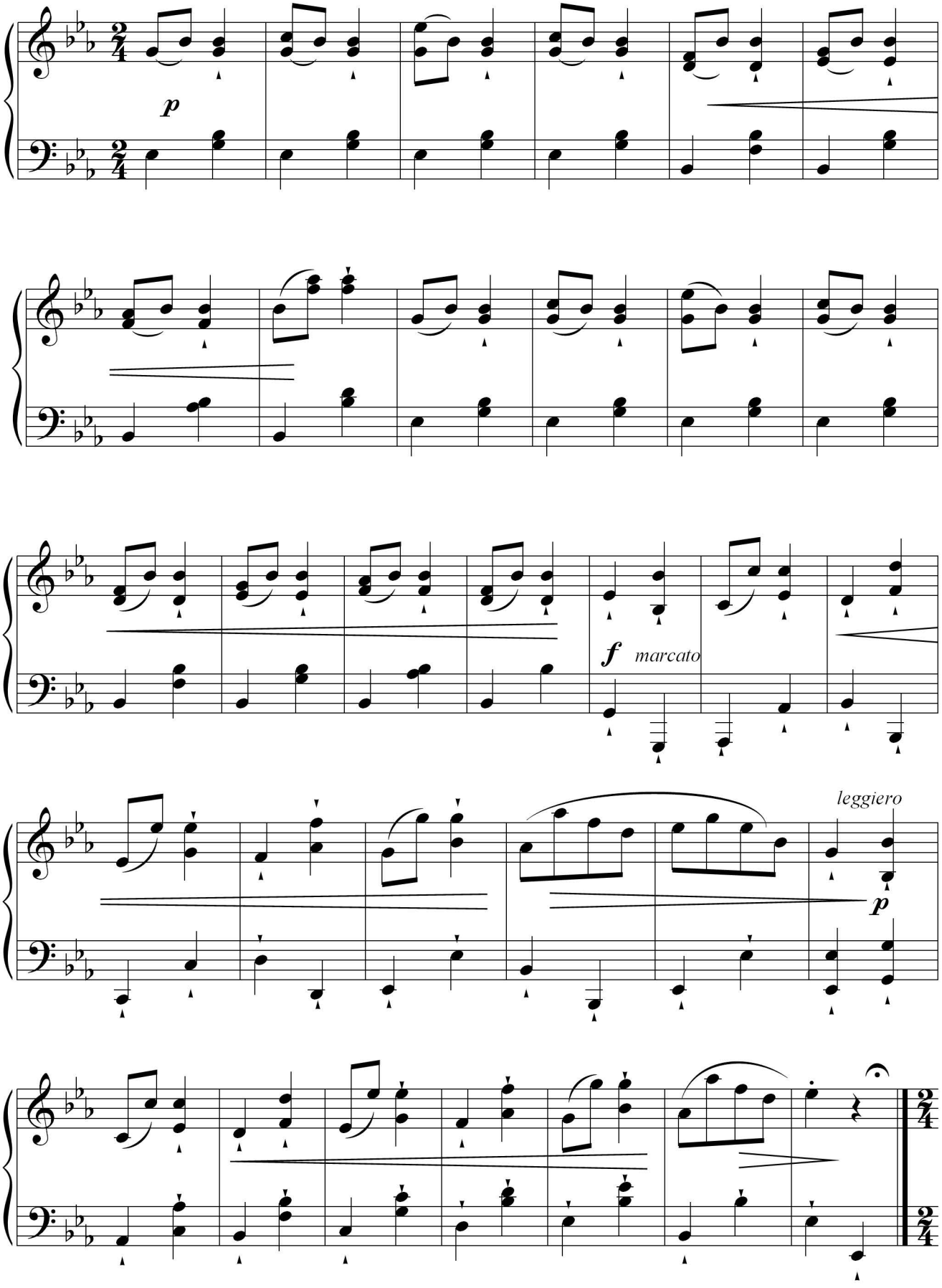

Moderato

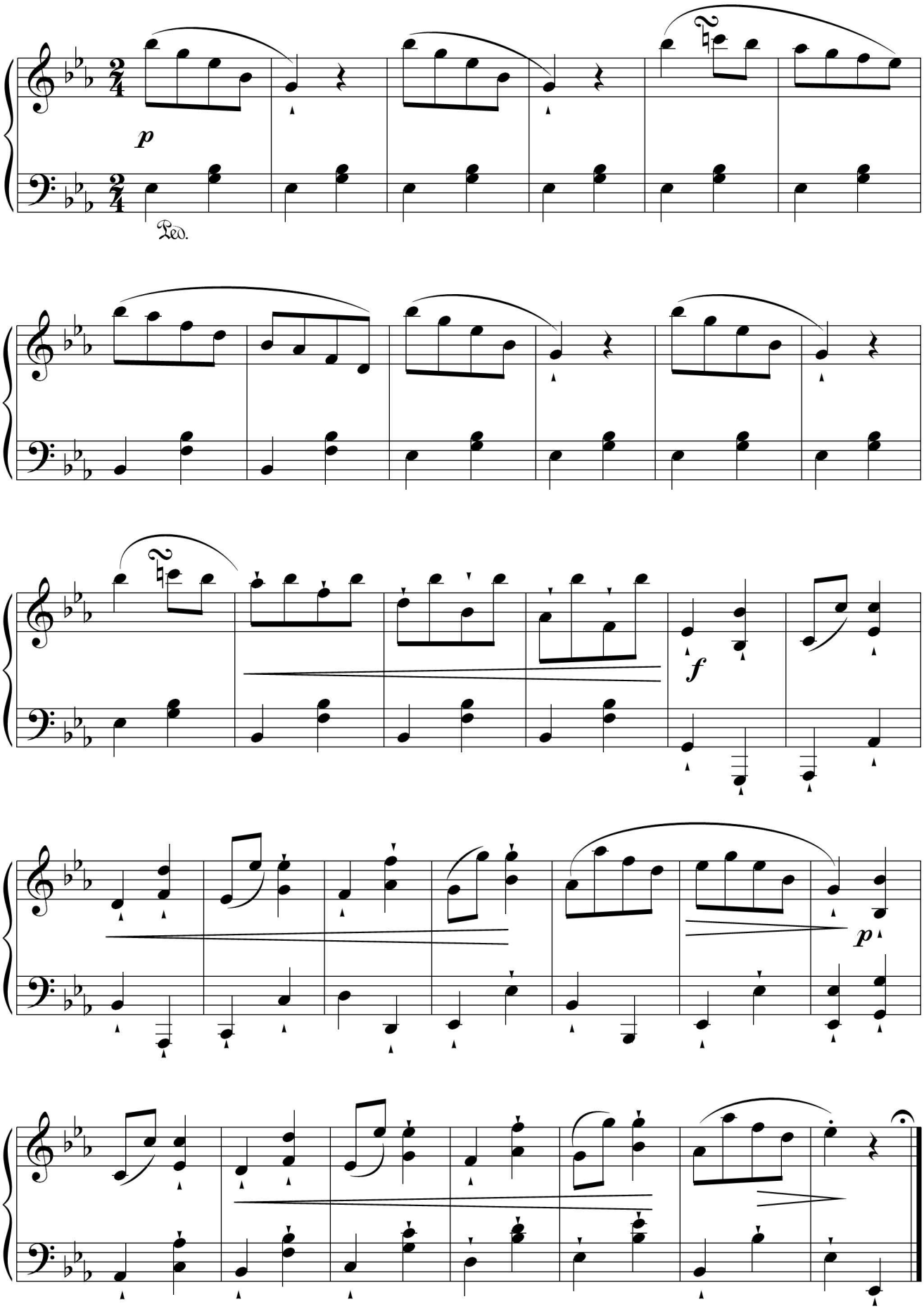

Два лендлера

1

Ф. Шуберт

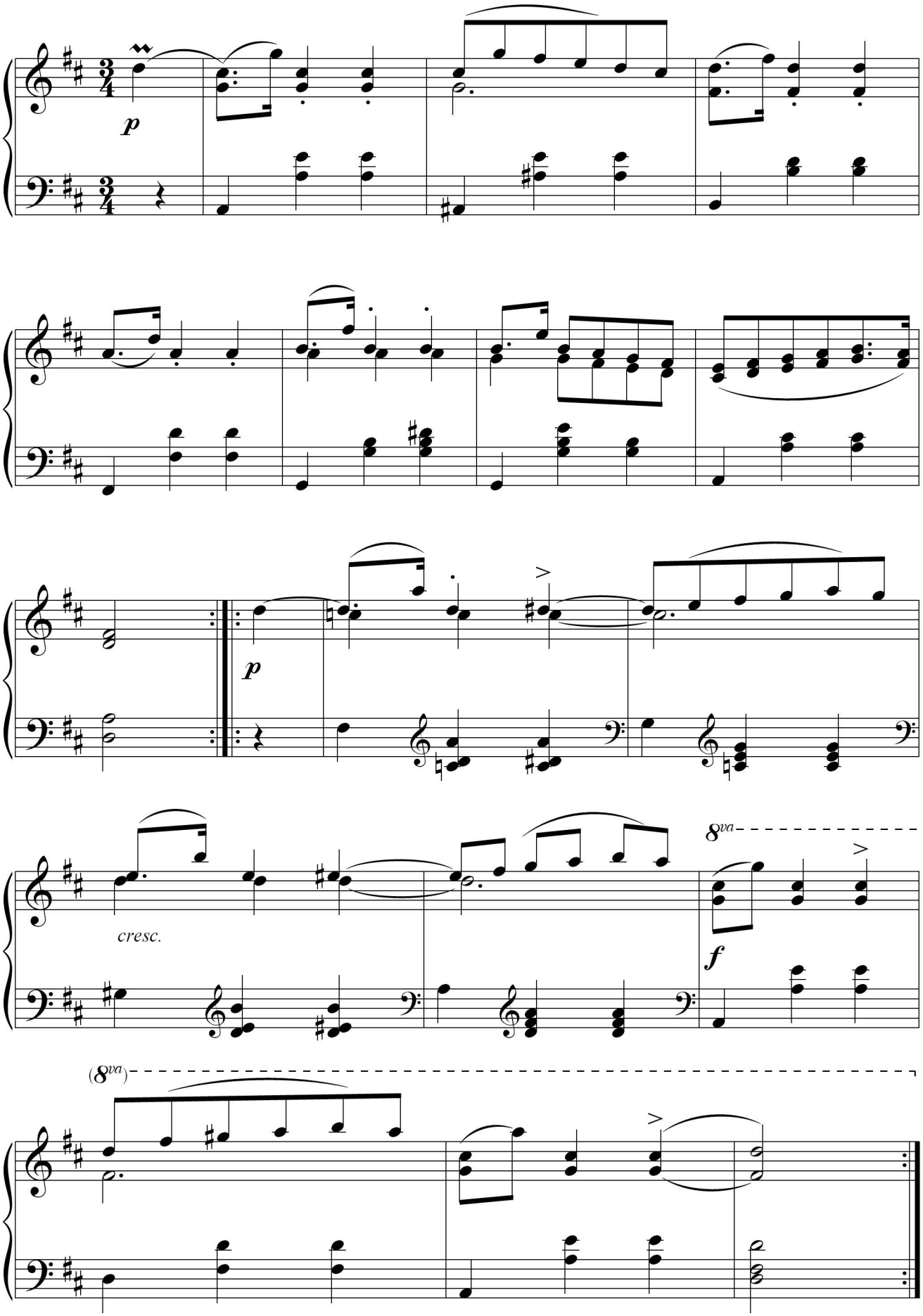

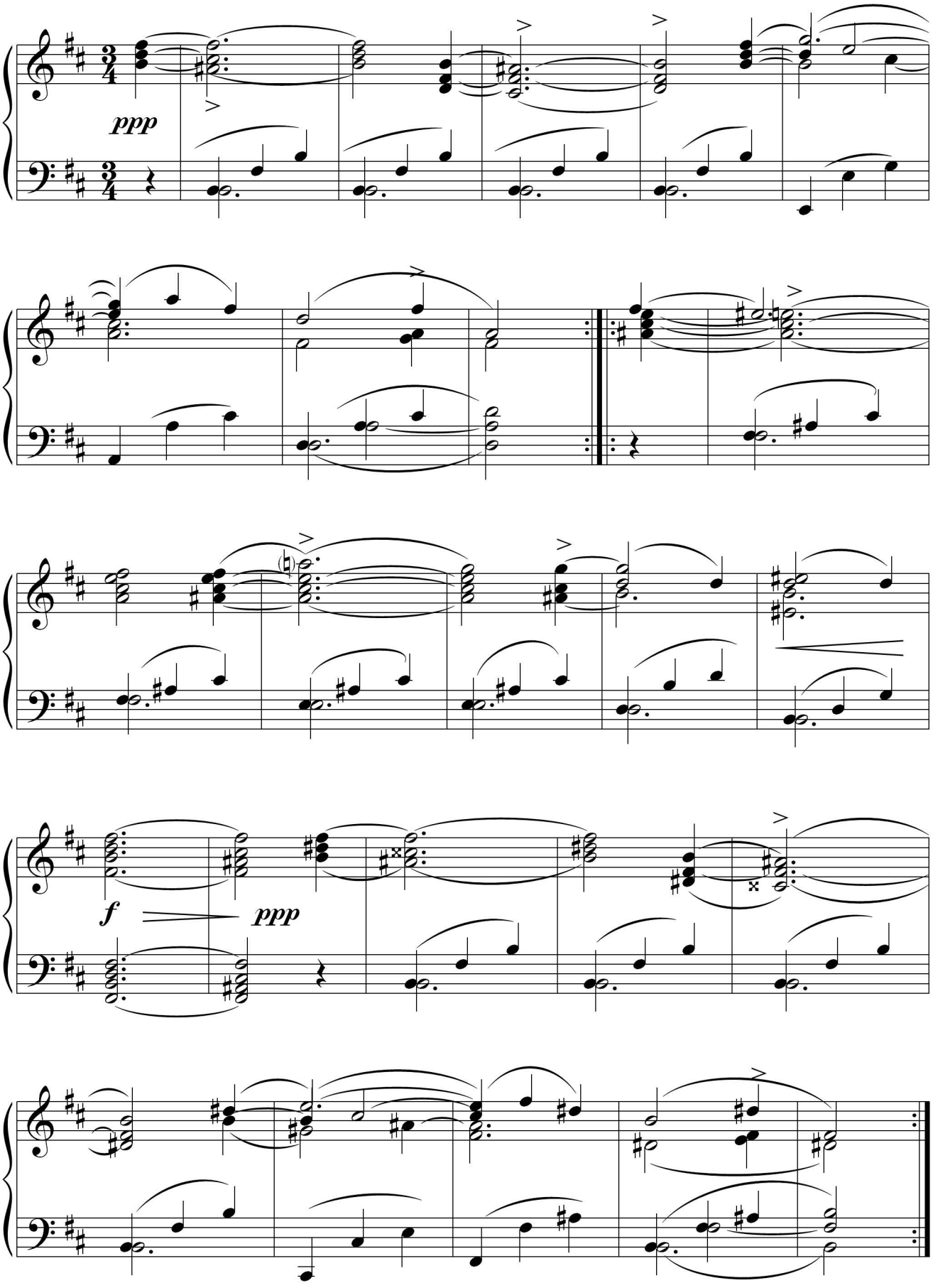
ppp
f
ppp

Сарабанда

Г.Гендель

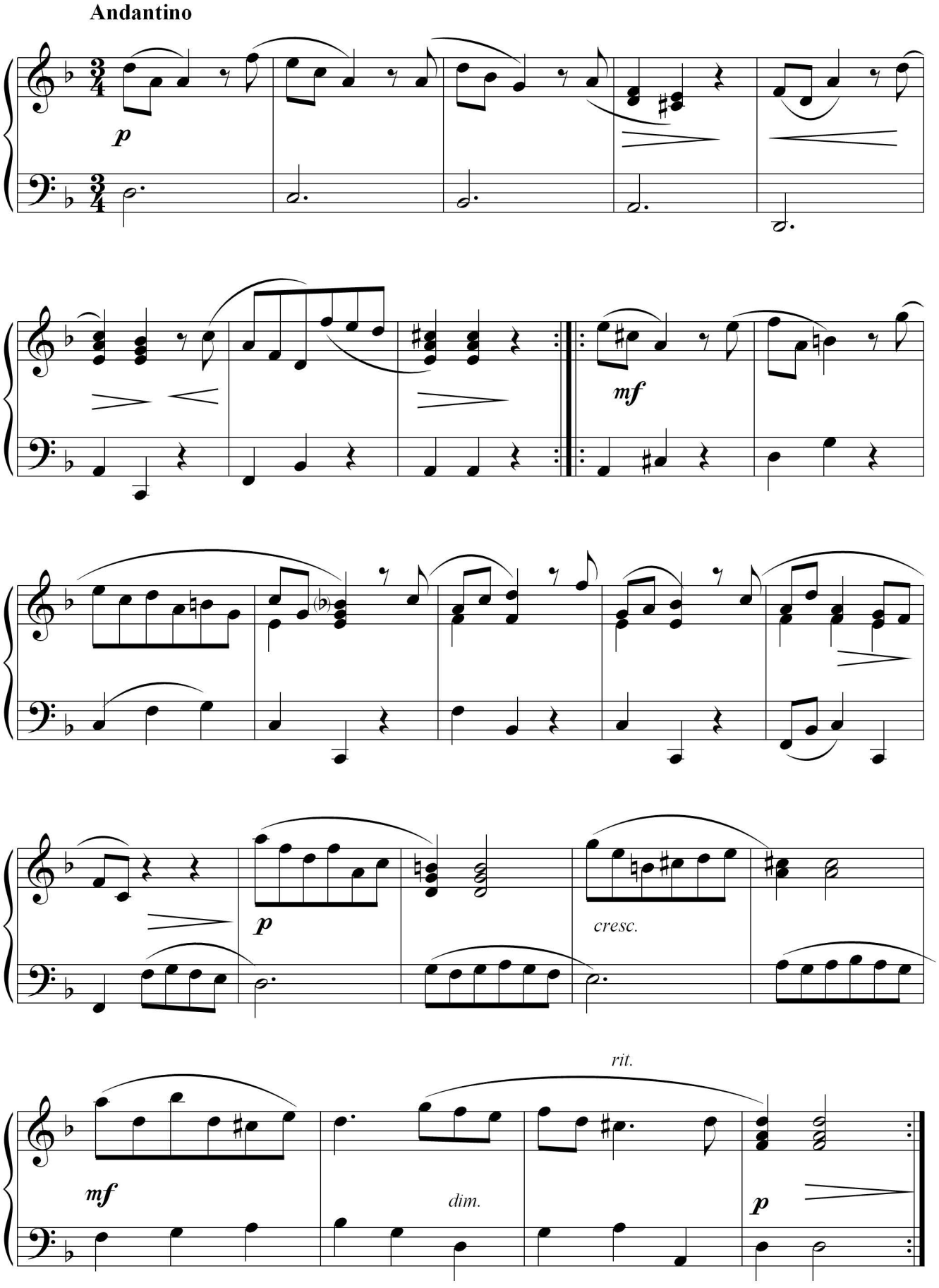

Менует

Й. С. Бах

Grazioso

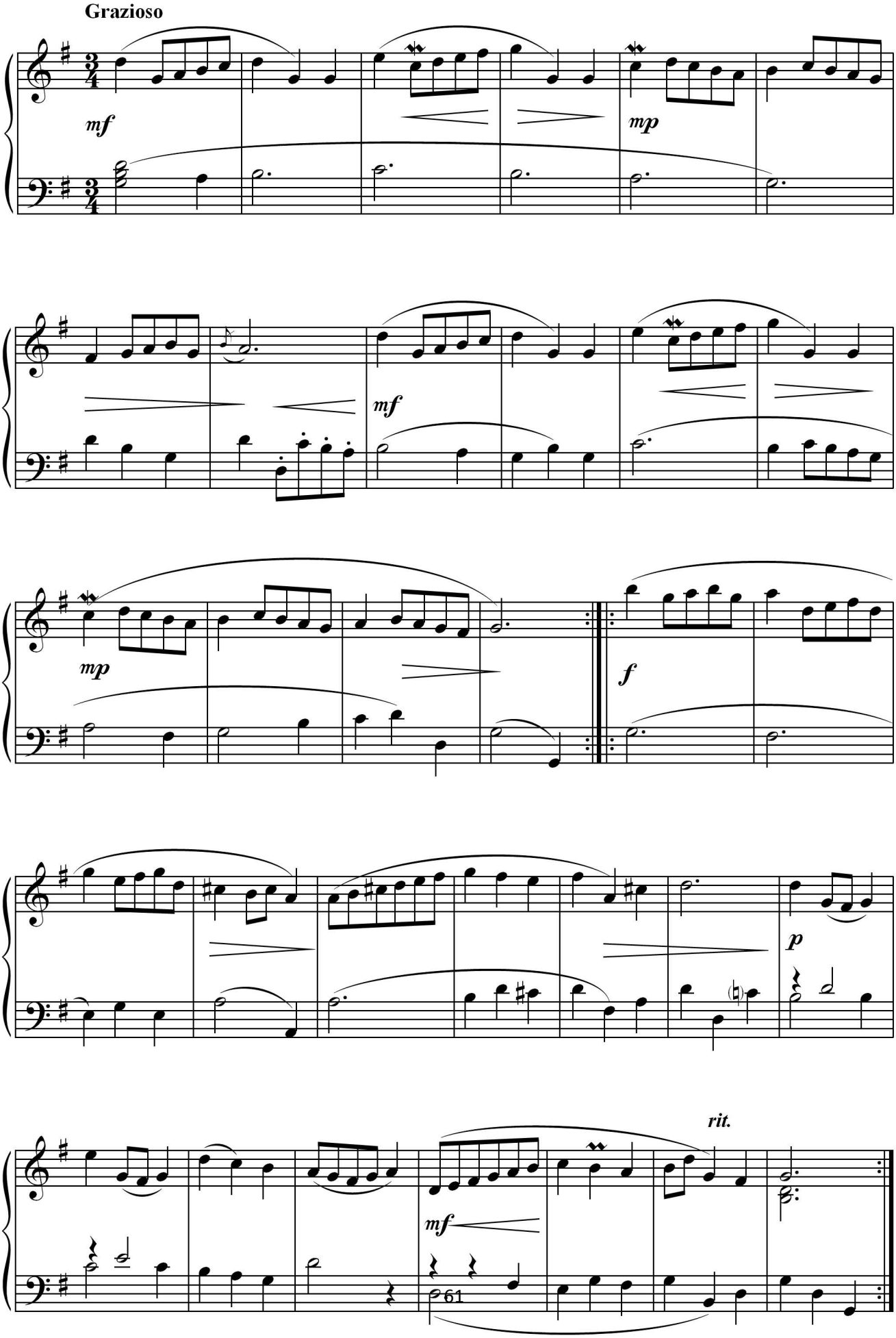

Гопак

Ю. Щуровський

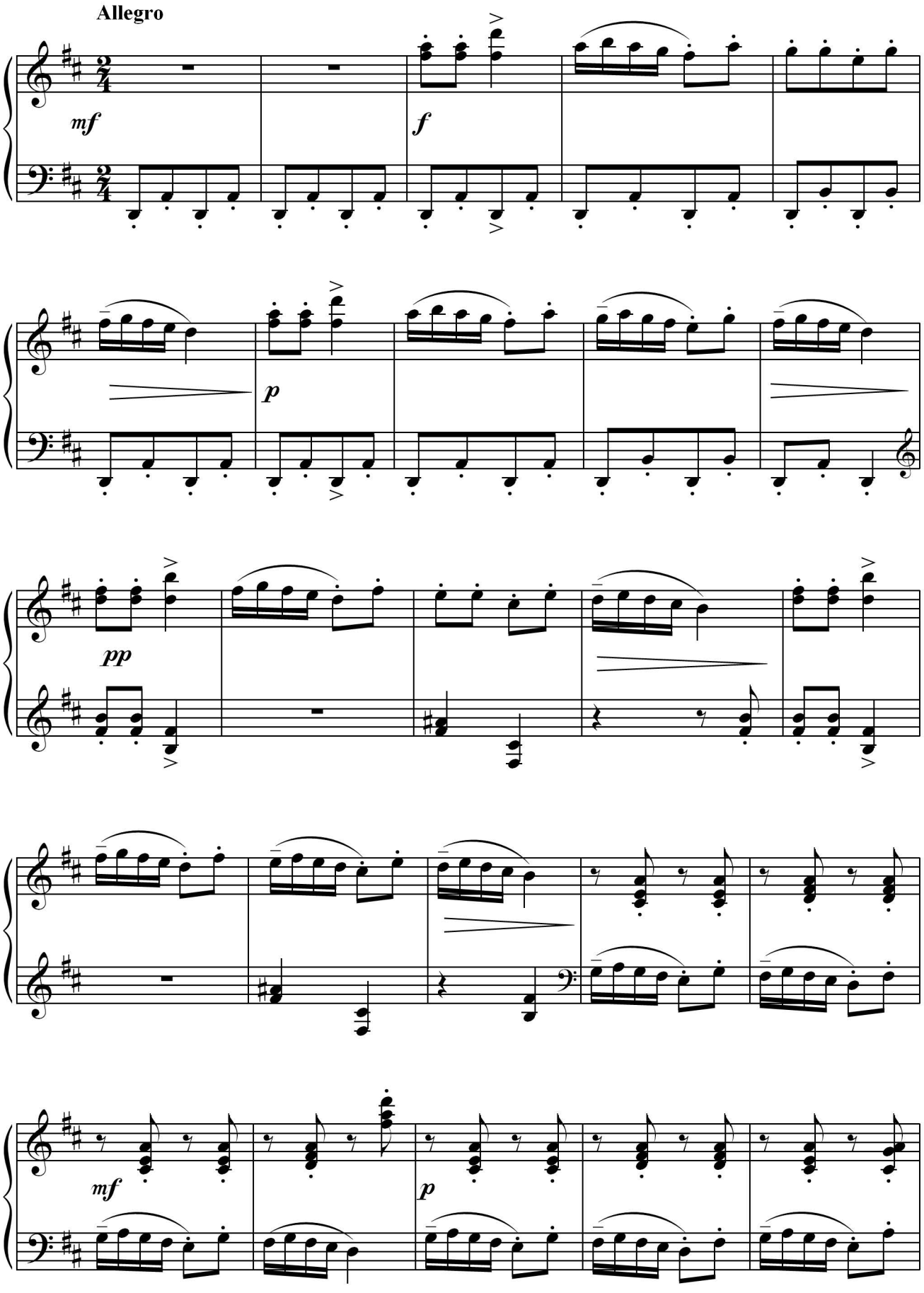

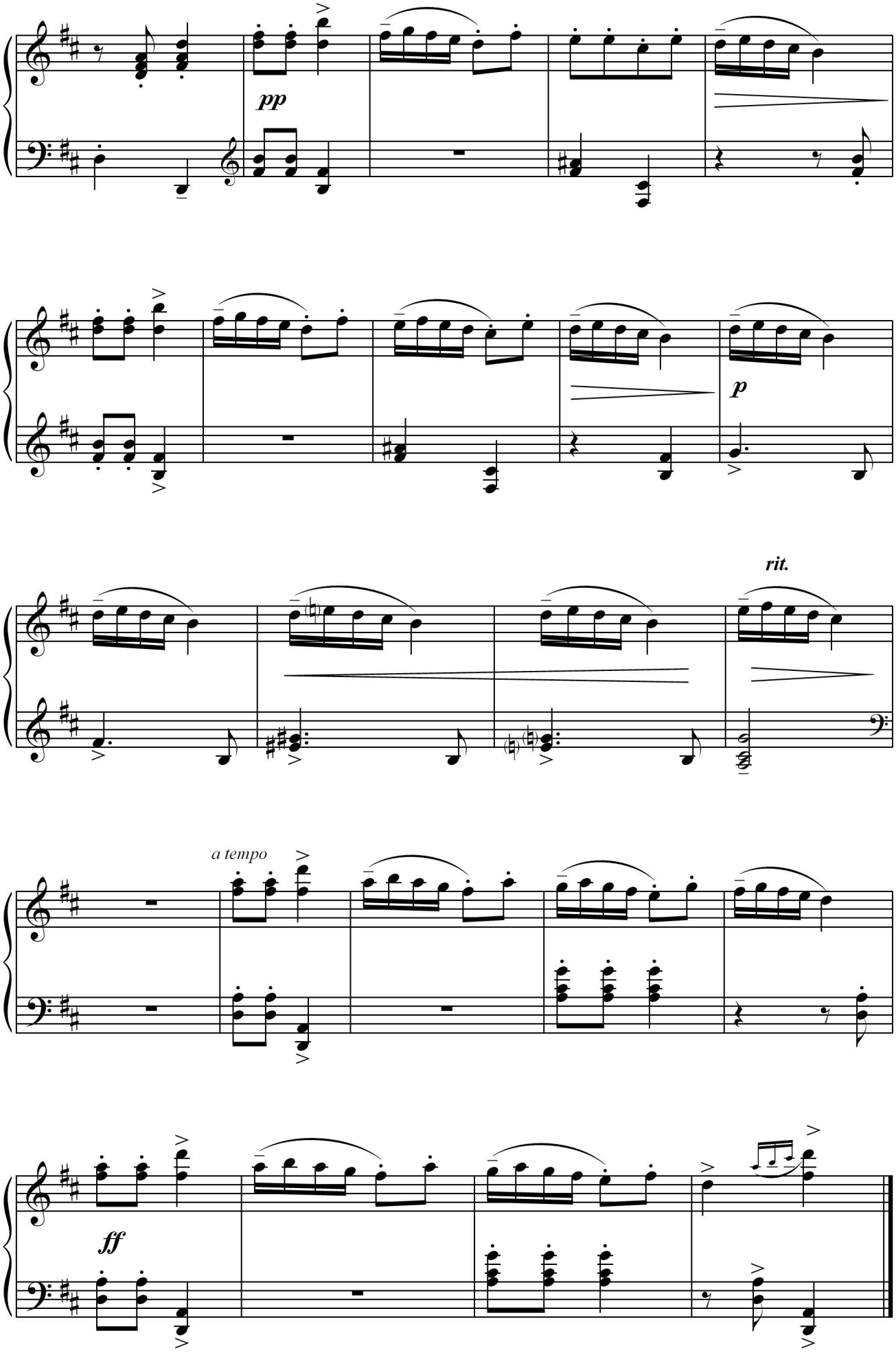
pp
p
rit.
a tempo
ff

Дитяча кадриль

Д. Тюрк

Allegro

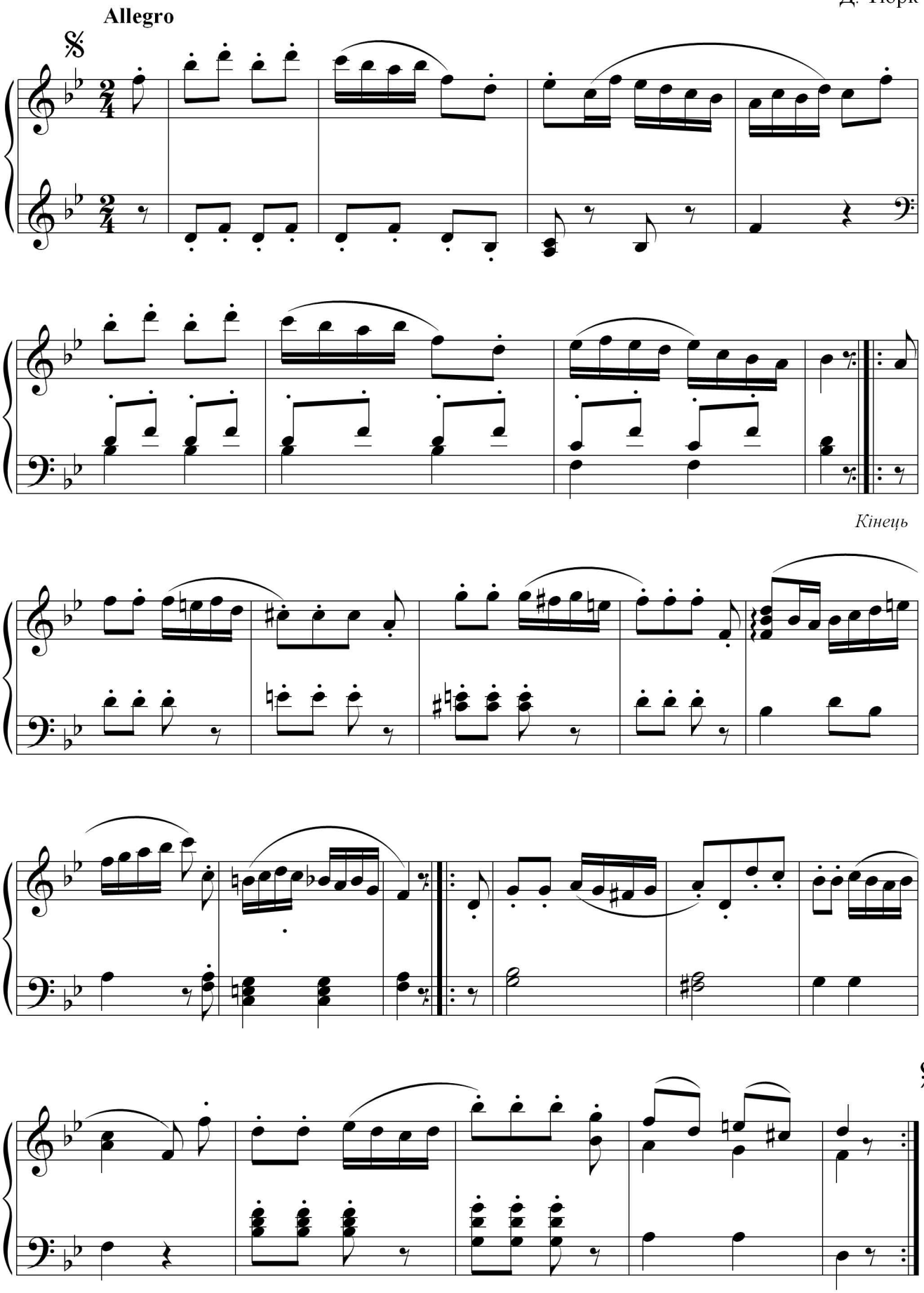

Повторити з початку
до слова "Кінець"

Вальс

Й.Штраус

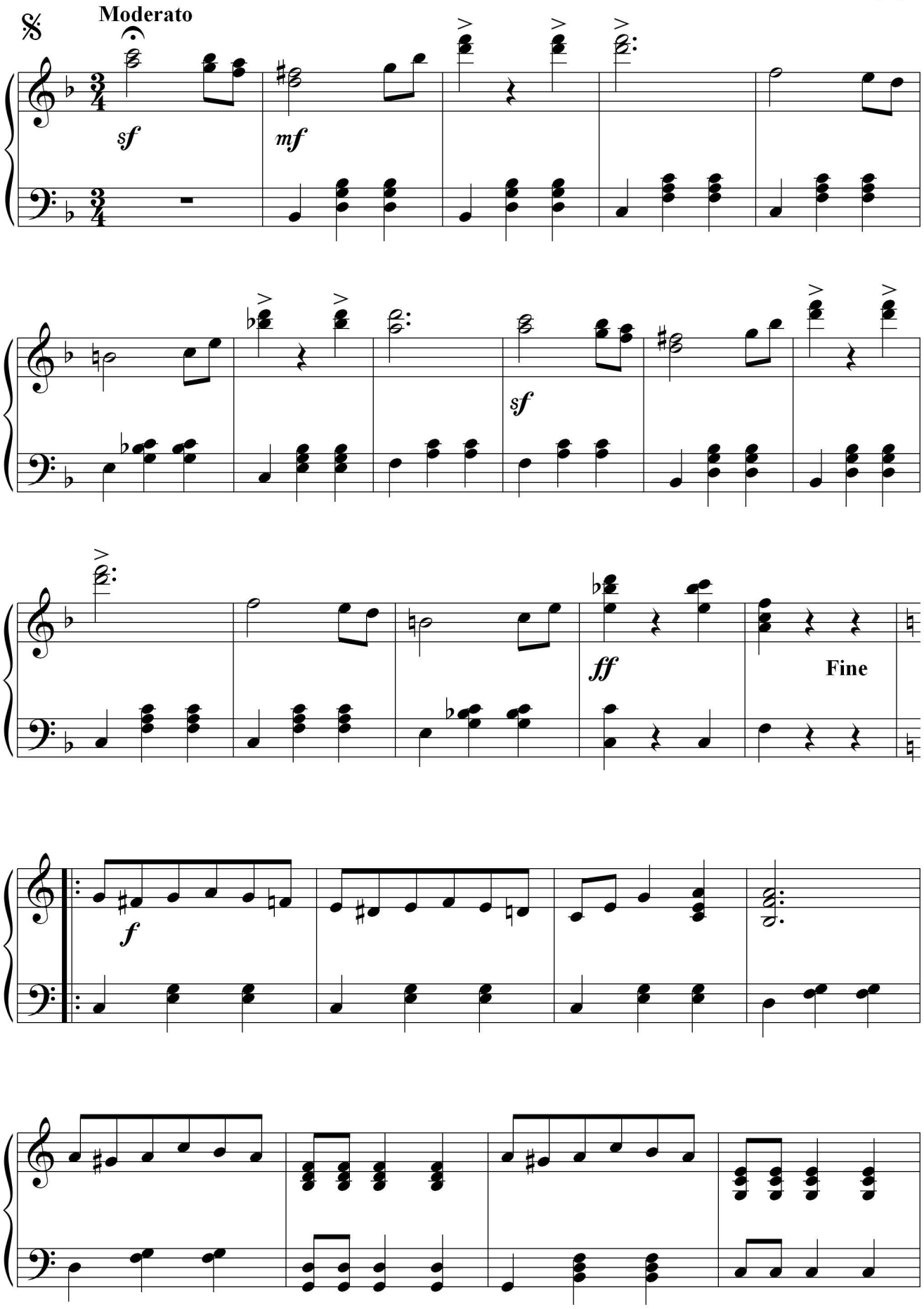

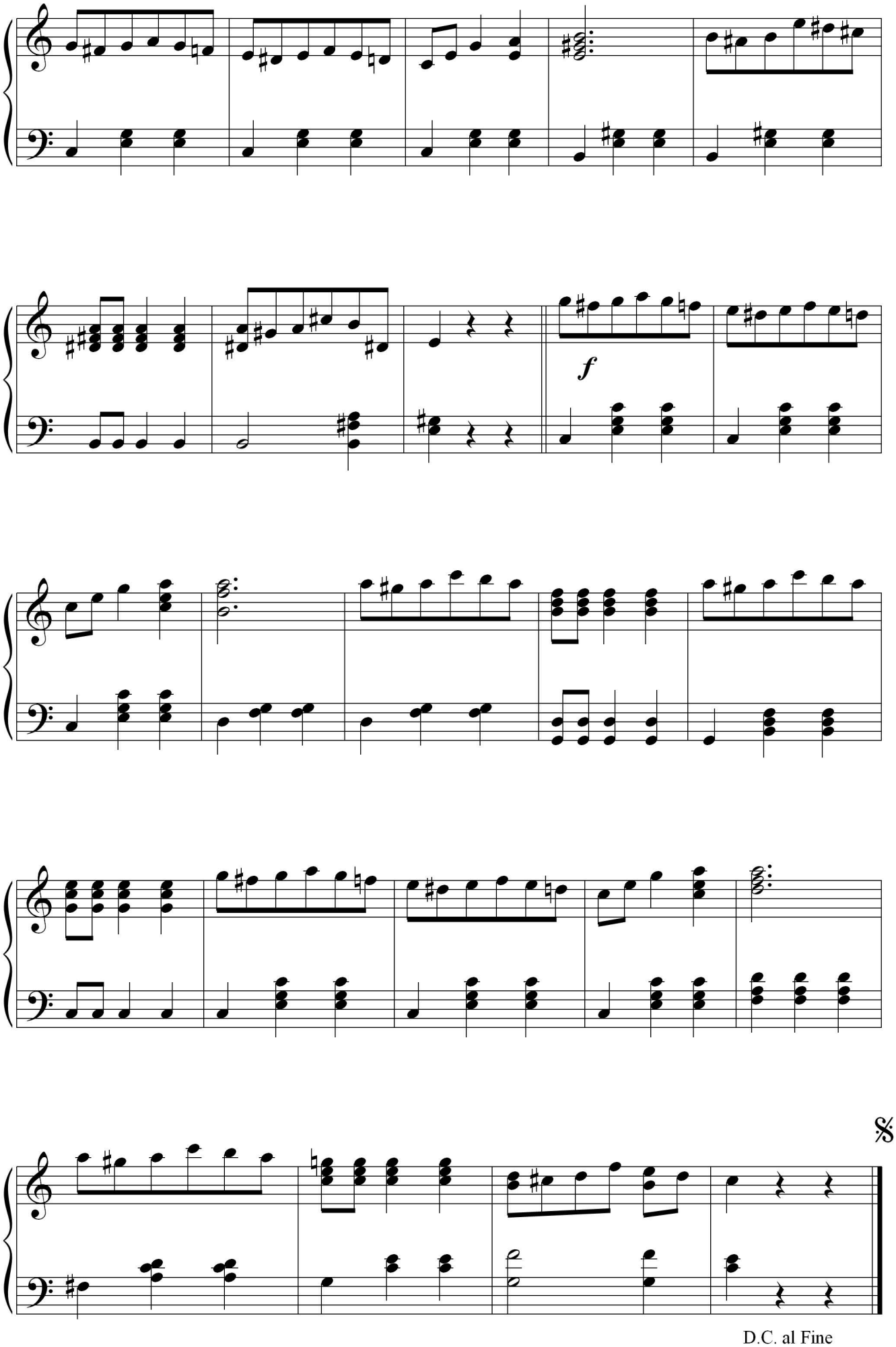
f
𝄋
D.C. al Fine

Менует

Л.Бетховен

Andantino

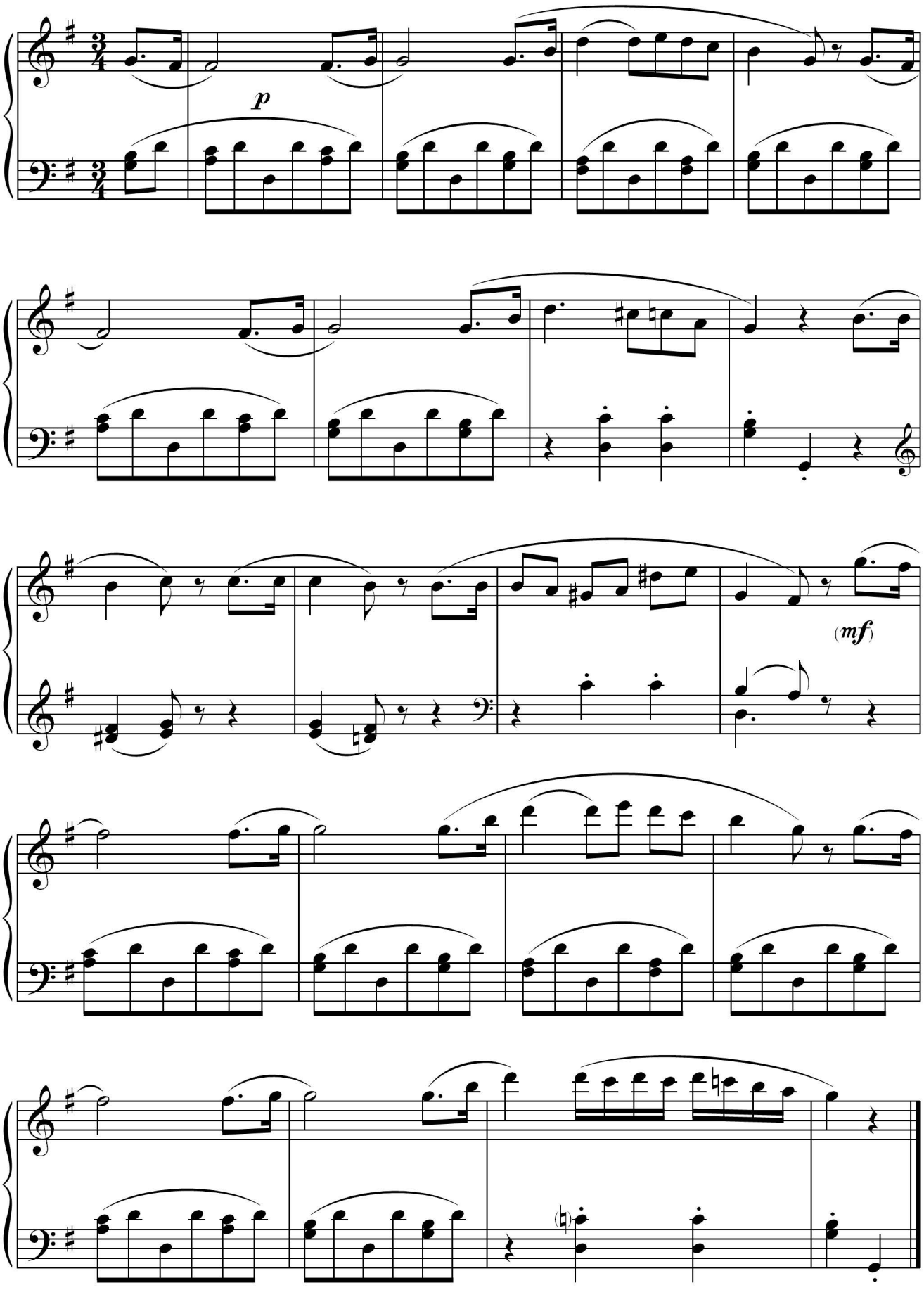

Балетна сценка

Allegretto scherzando

В.Косенко

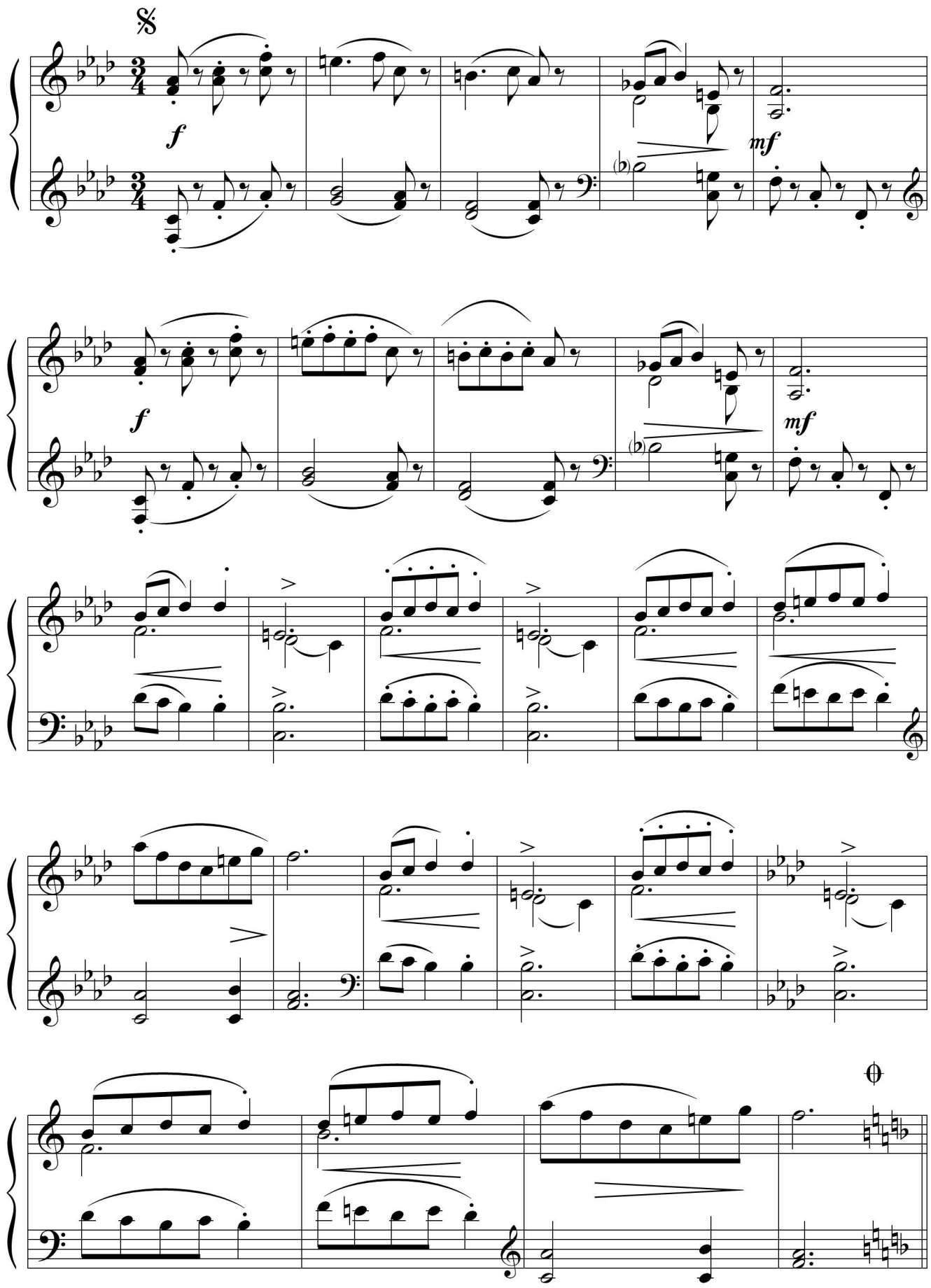

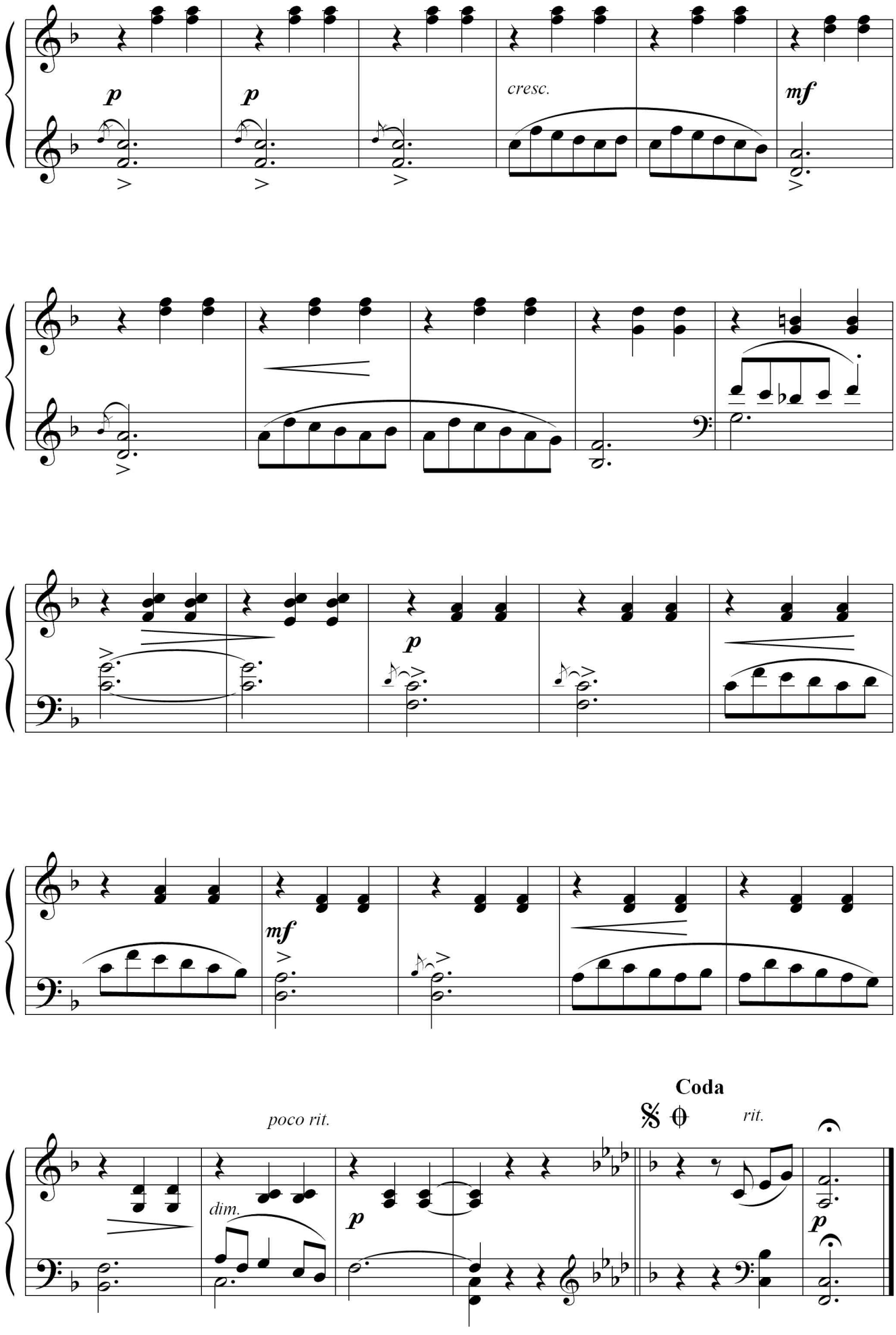
p
p
cresc.
mf
p
mf
poco rit.
dim.
p
Coda
rit.
p

Полька

М. Глінка

Allegro

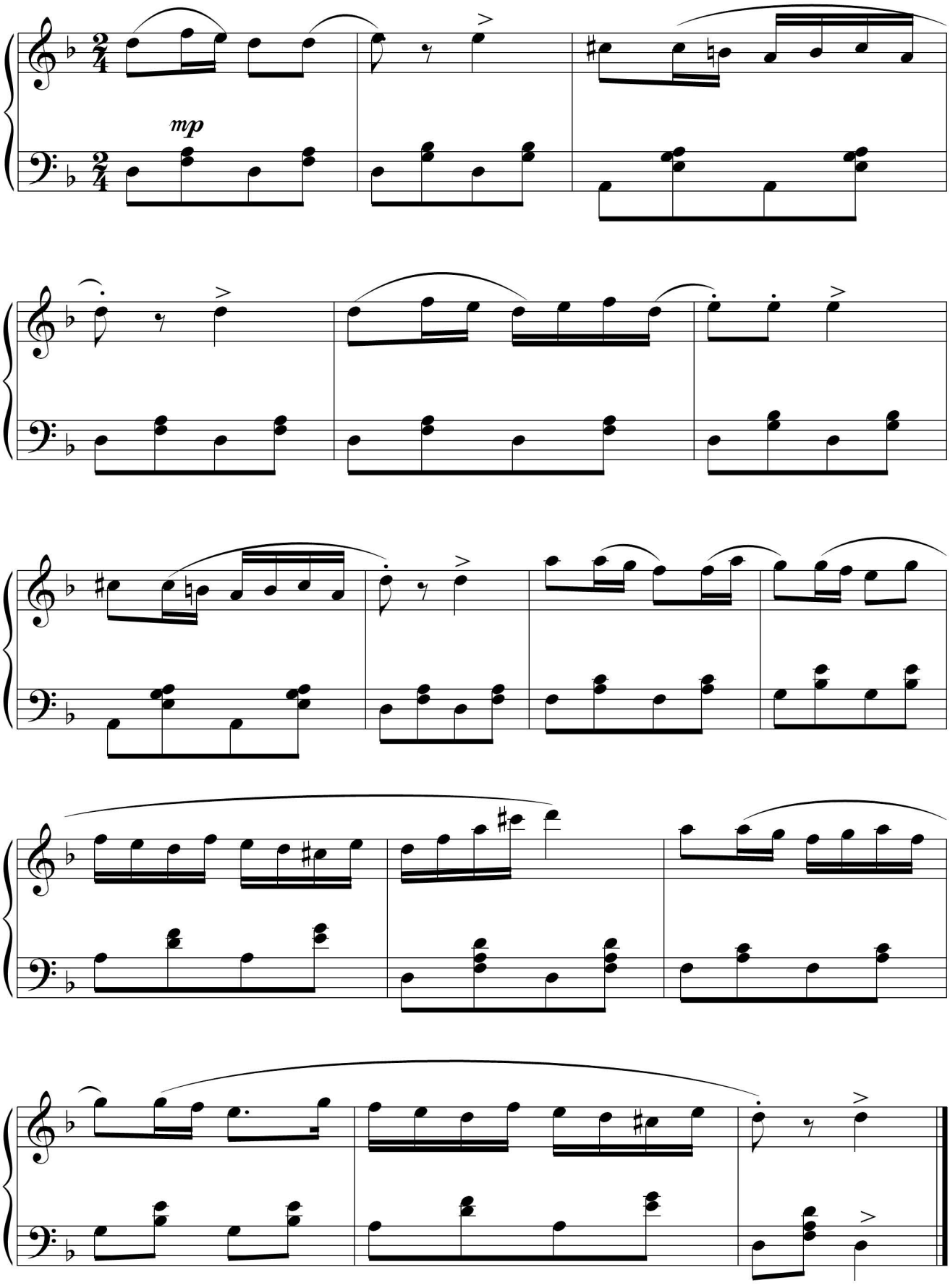

Вальс

Б.Дваріонас

Moderato

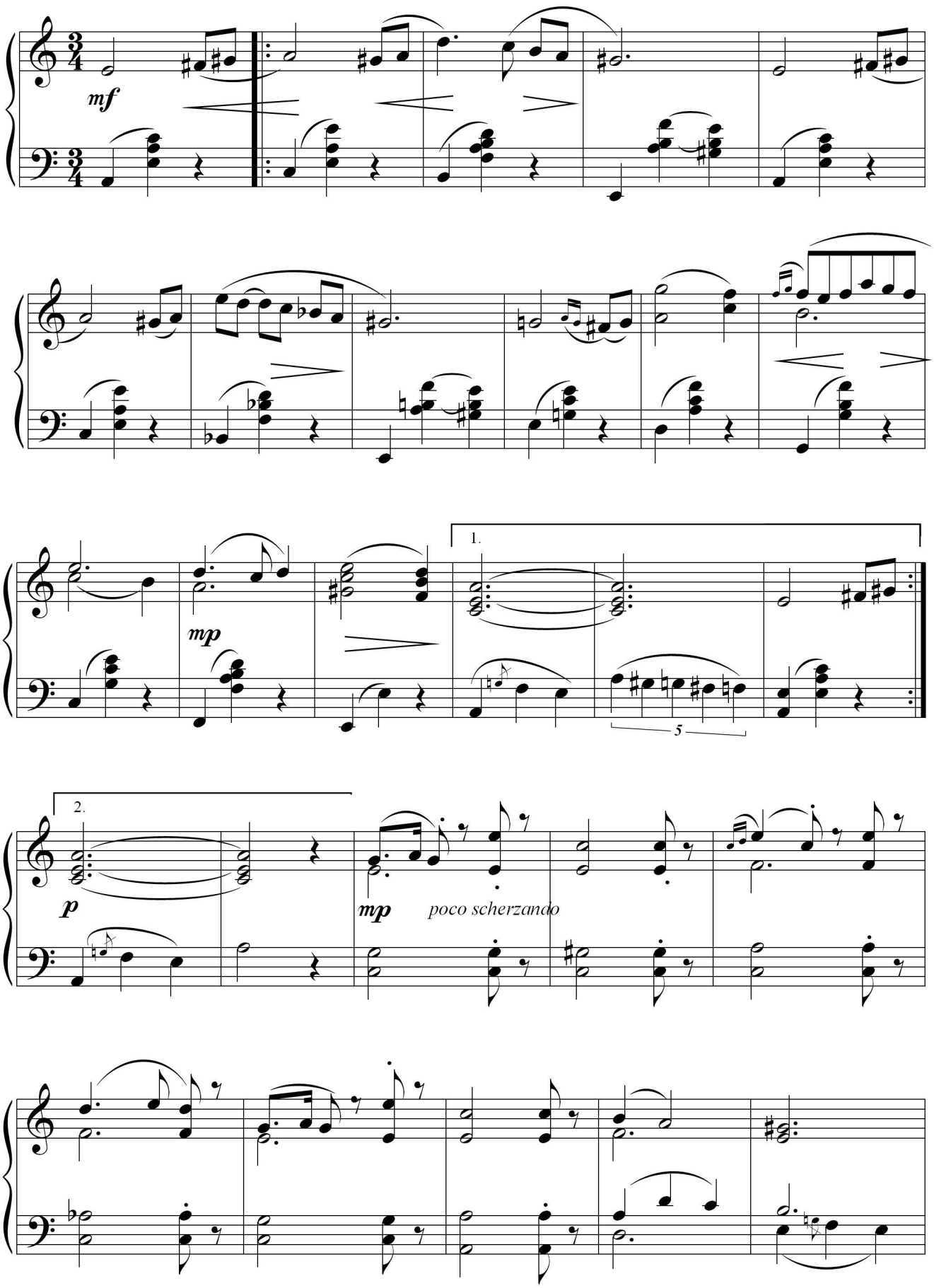

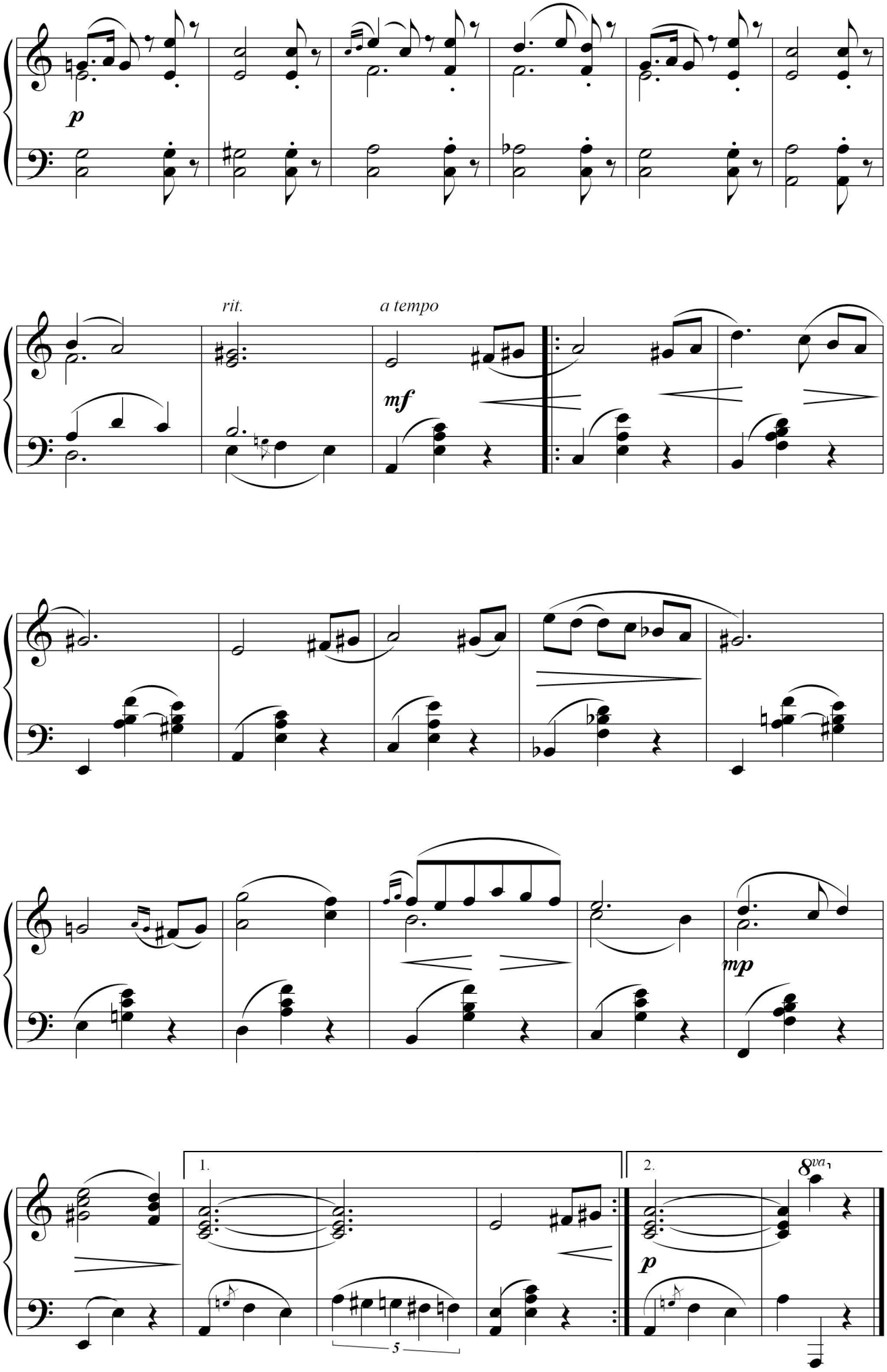
p
rit.
a tempo
mf
mp
1.
2.
8va
p
5

Мазурка

О.Гречанінов

Tempo di Mazurka

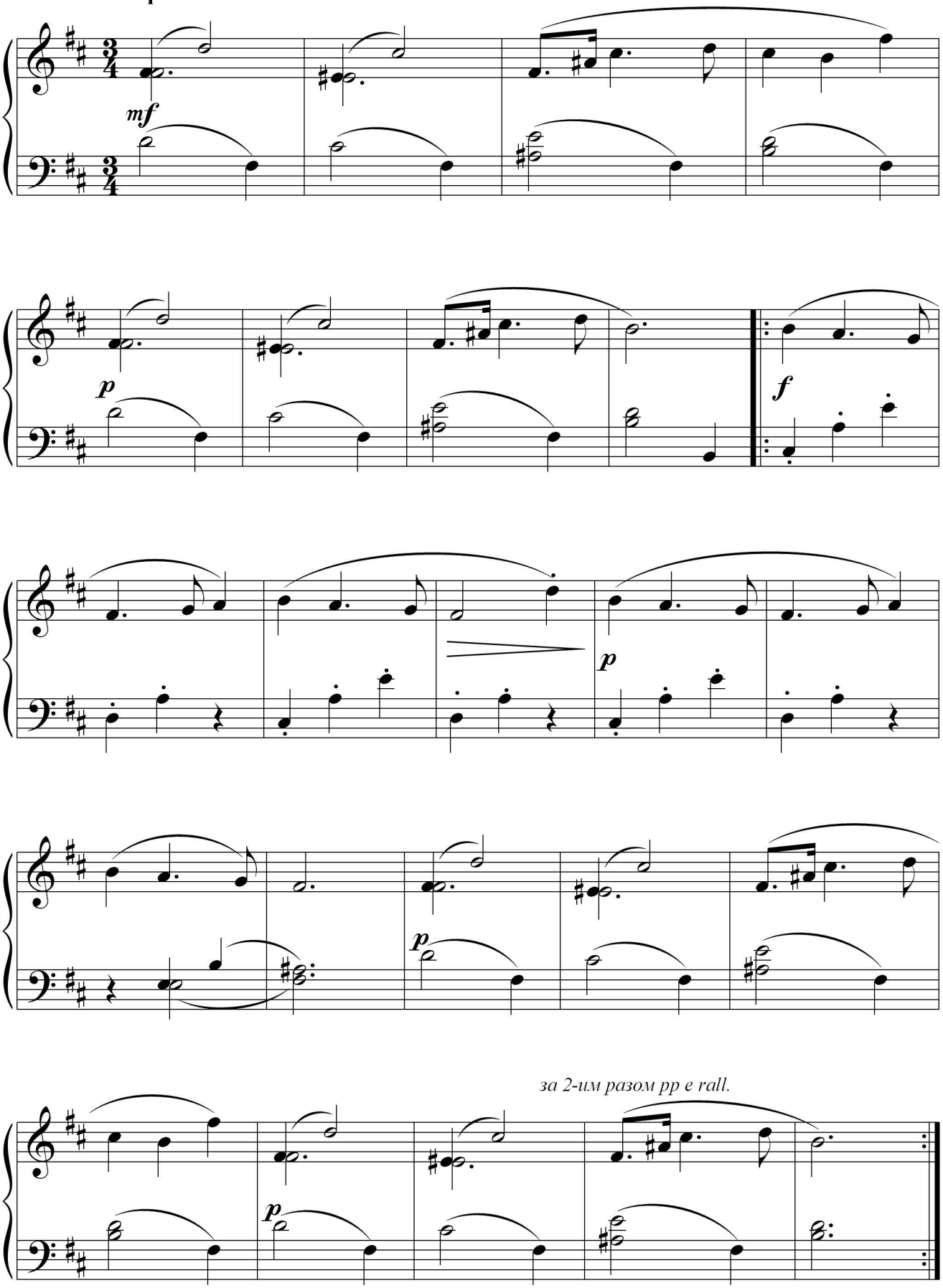

Регтайм

(уривок)

С.Джоплін

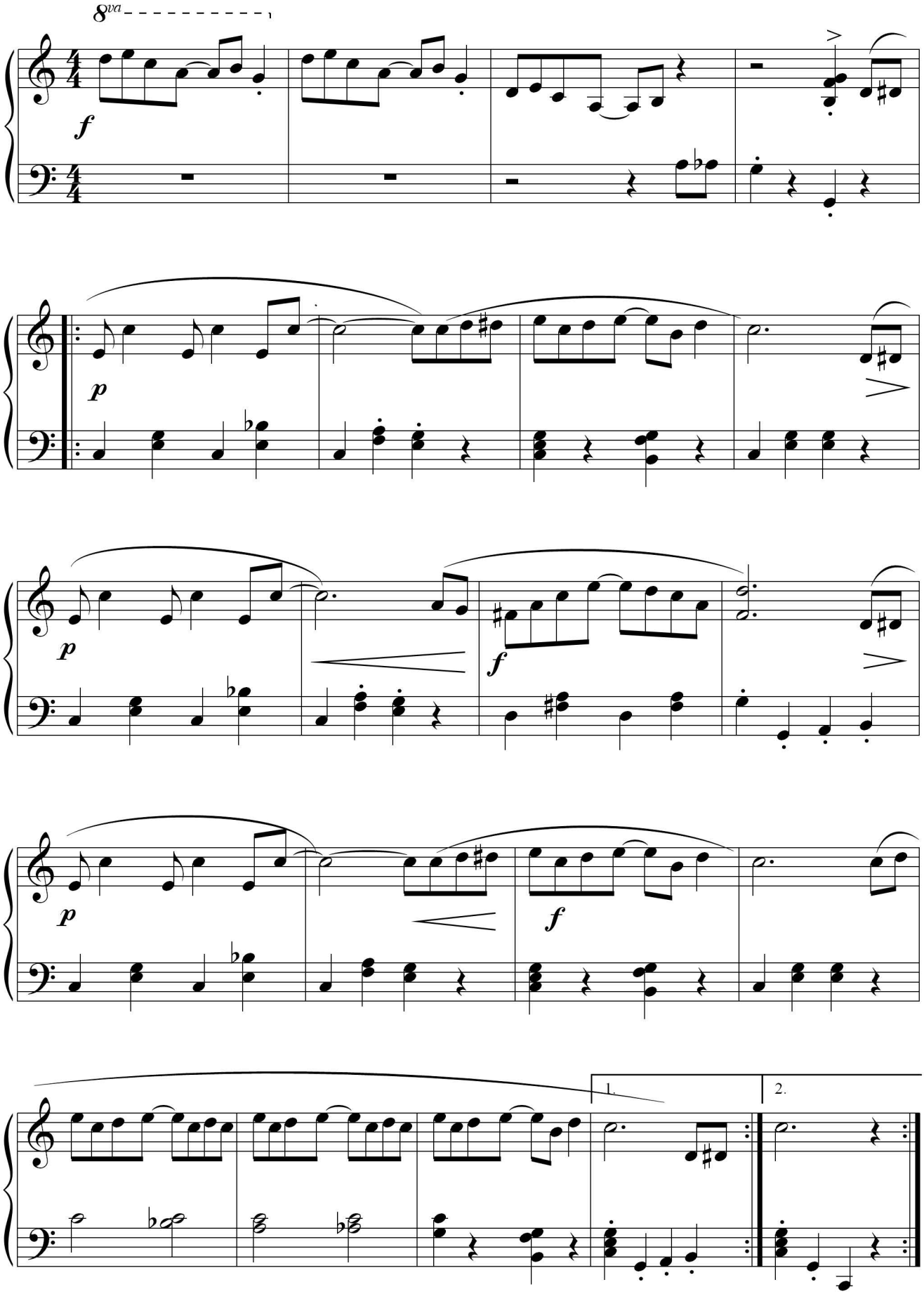

Полька

М.Раков

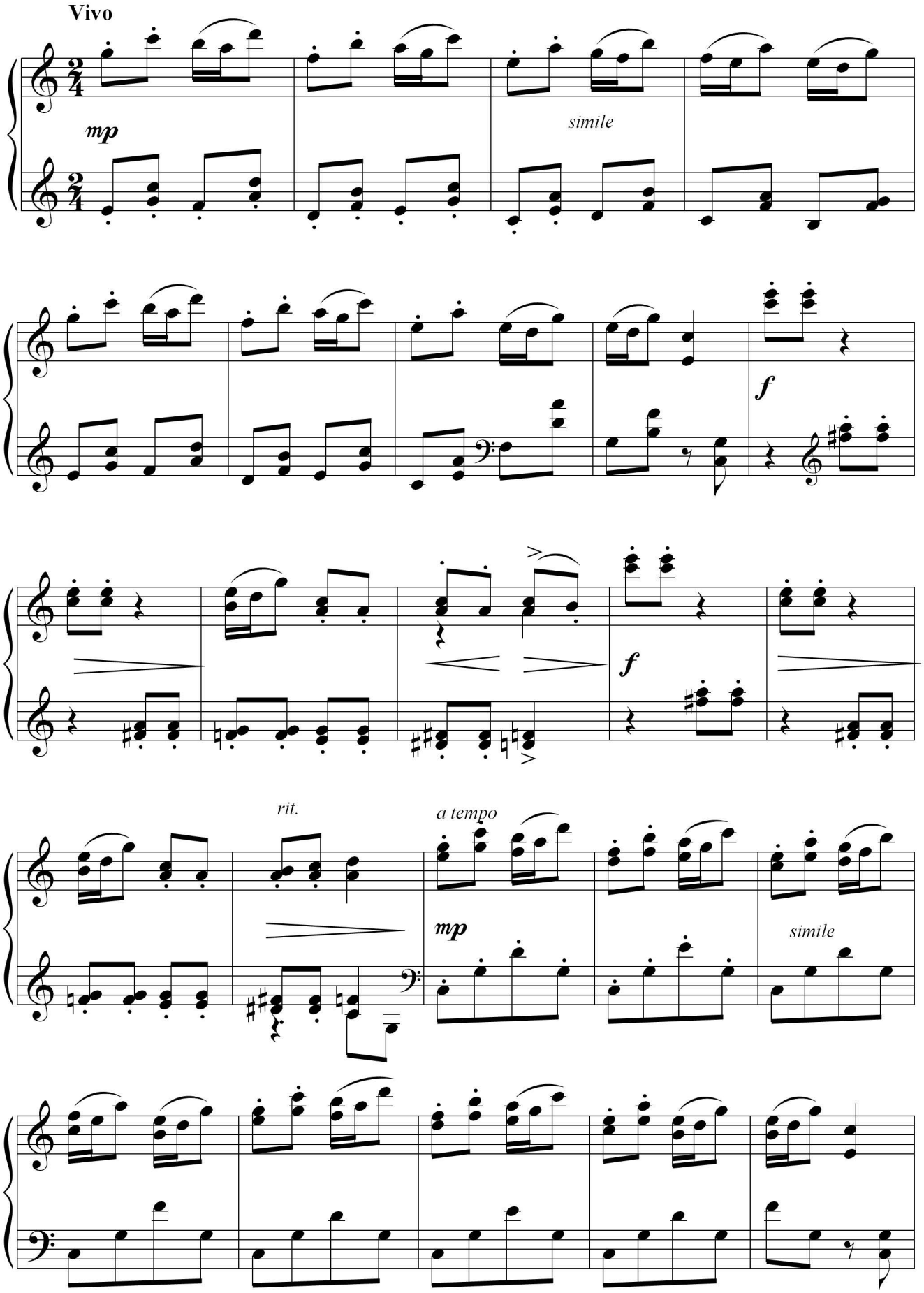

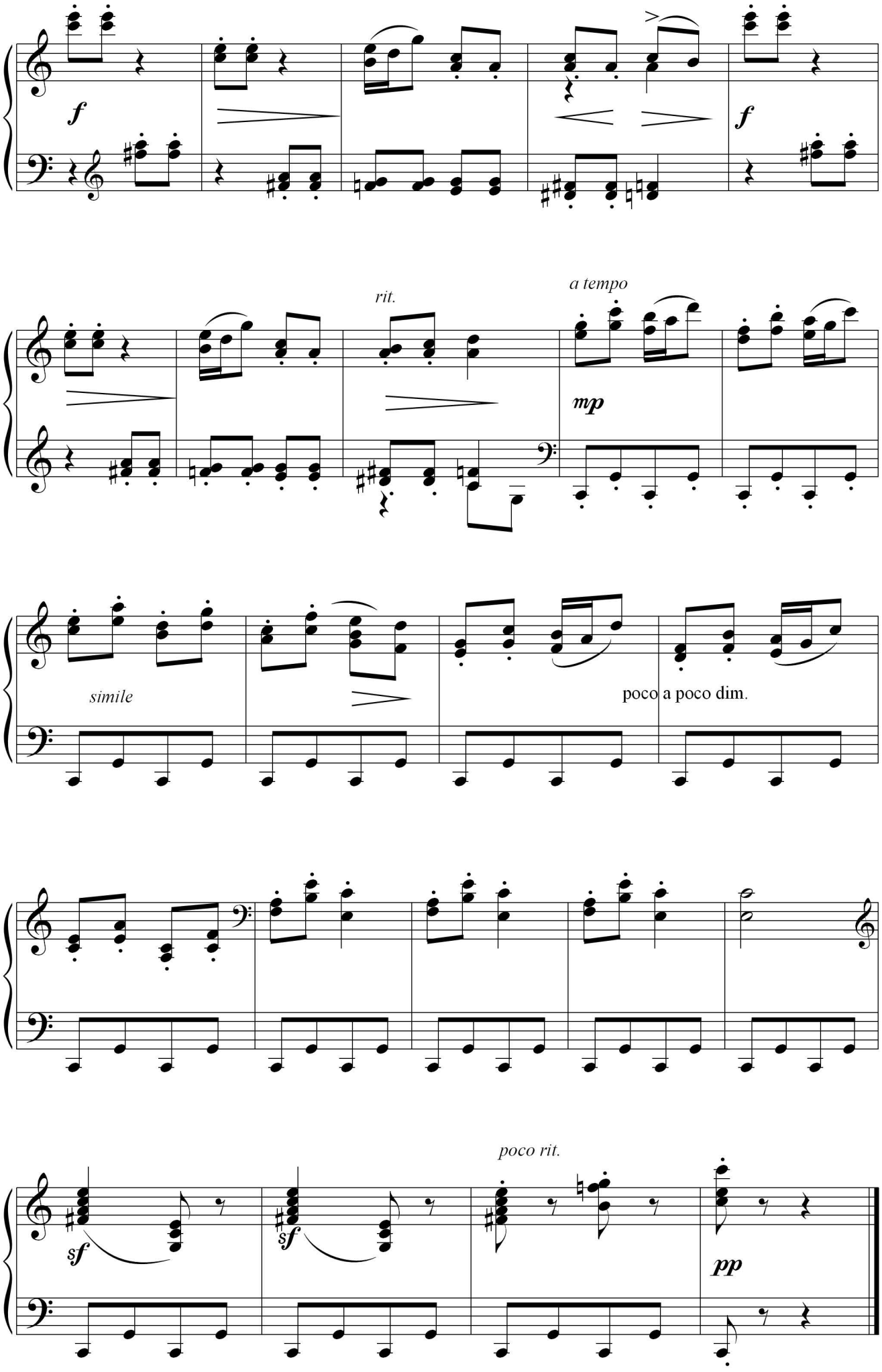
f
f
rit.
a tempo
mp
simile
poco a poco dim.
sf
sf
poco rit.
pp

Регтайм

(уривок)

С. Джоплін

Allegretto

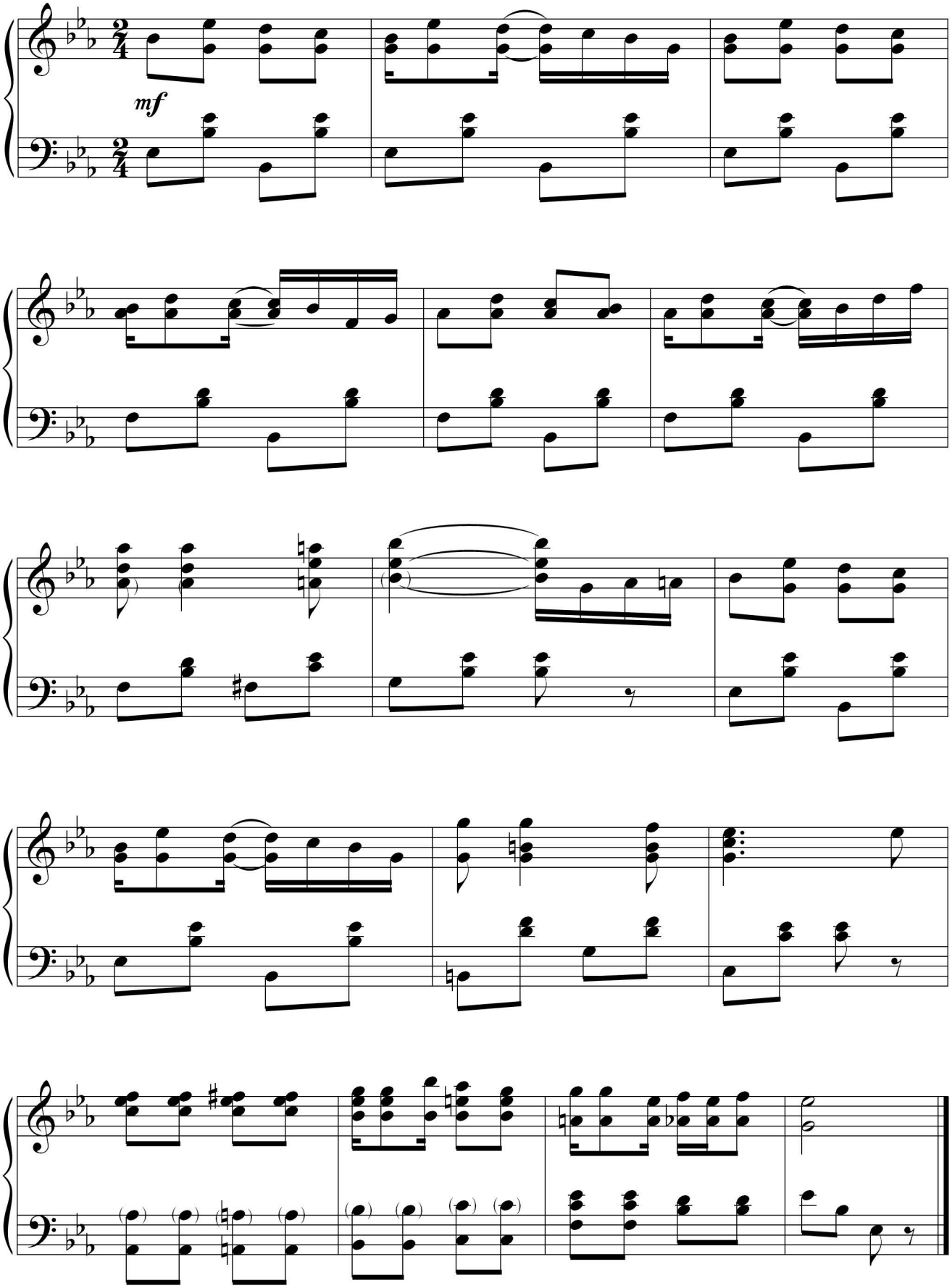

Сарабанда

Д.Тартіні

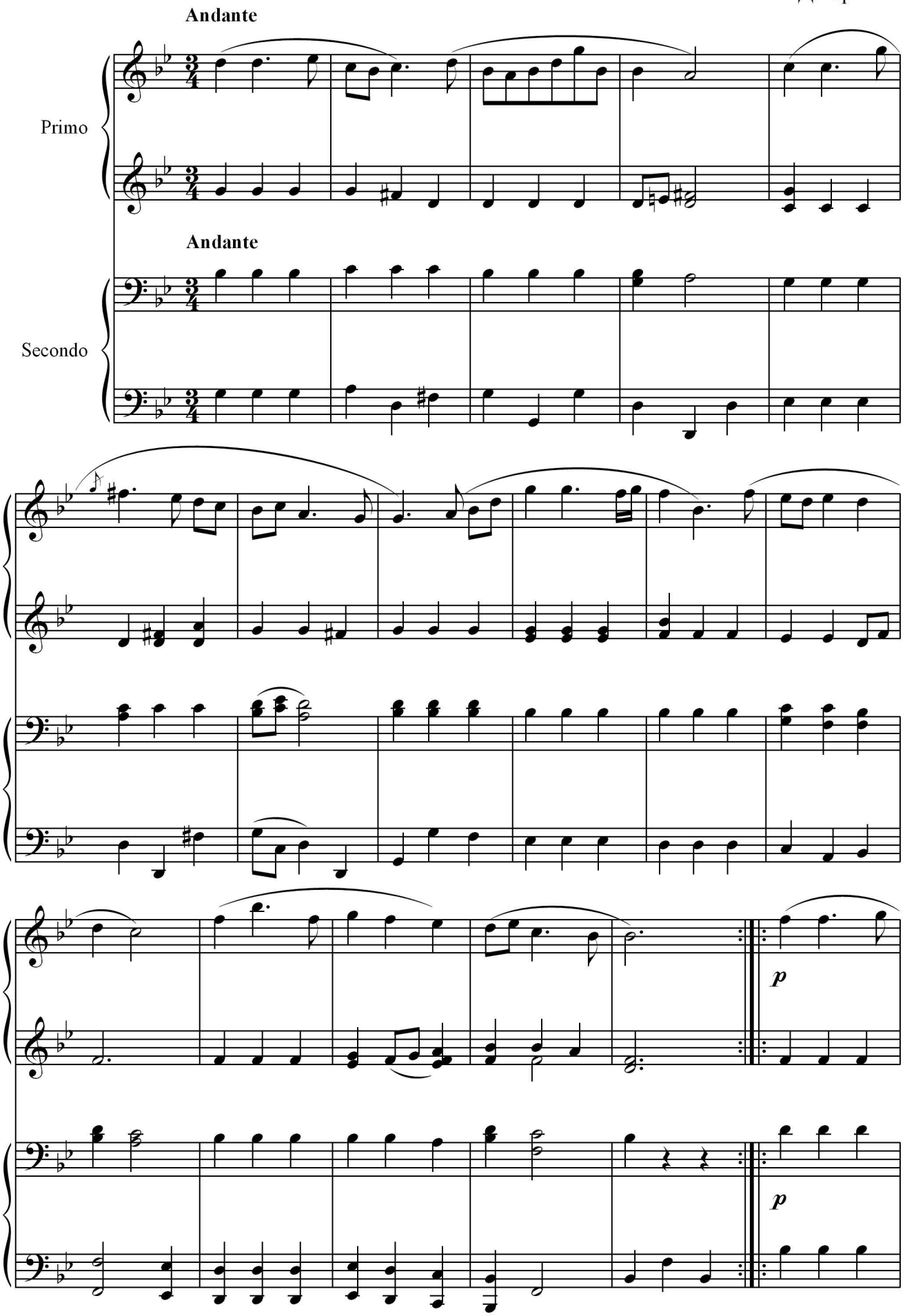

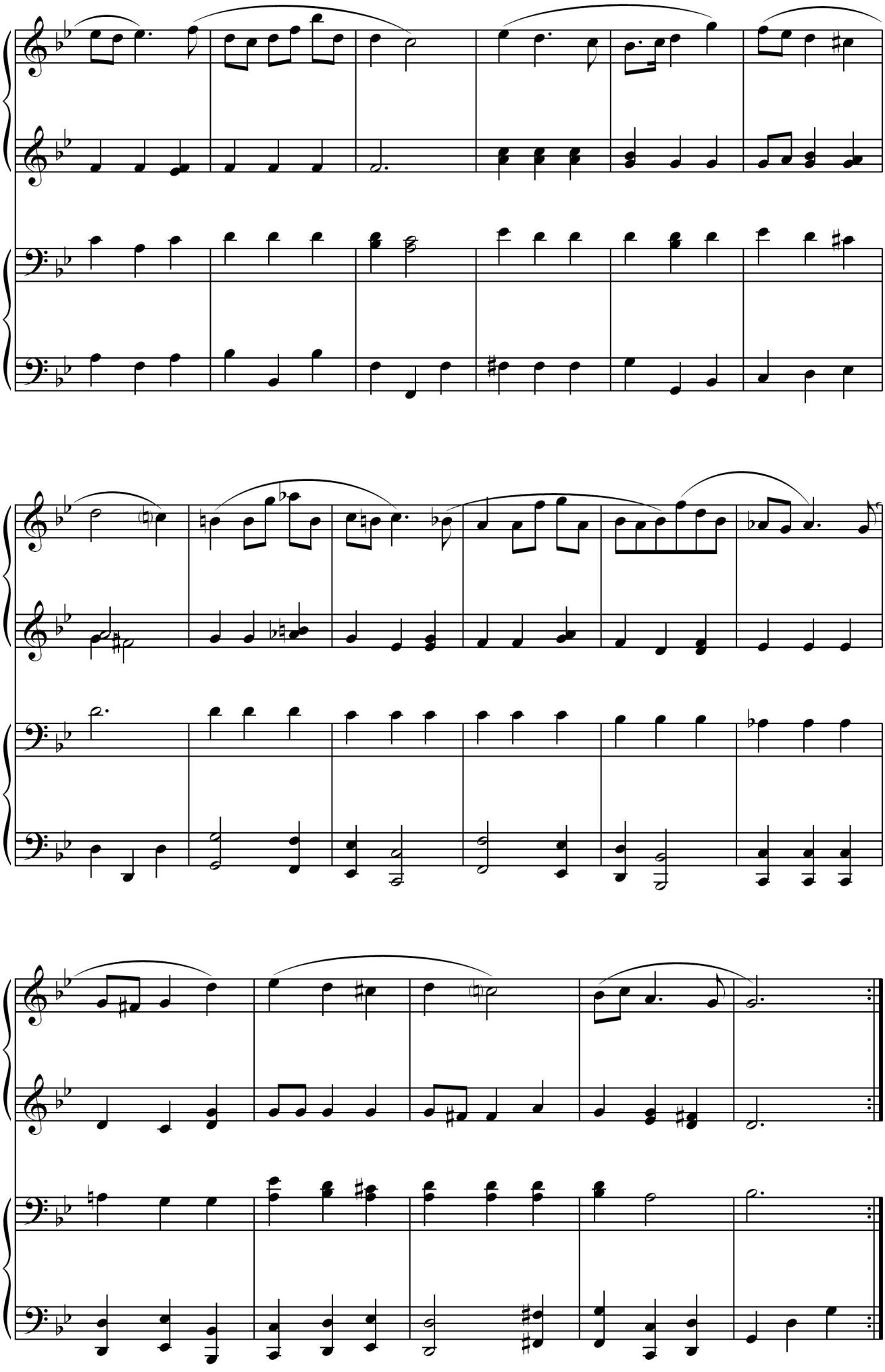

Італійська полька

друга партія

С. Рахманінов

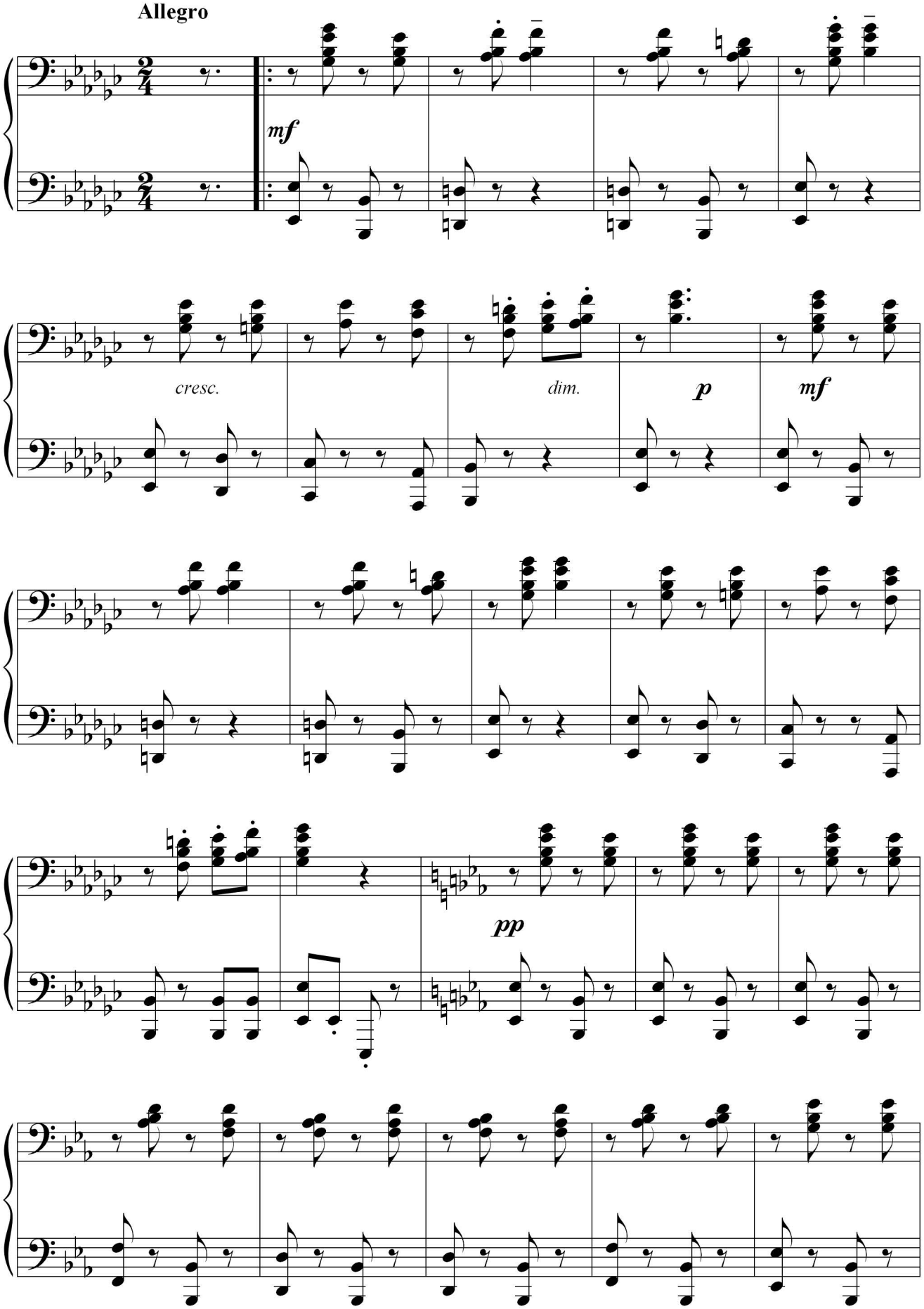

Італійська полька

перша партія

С. Рахманінов

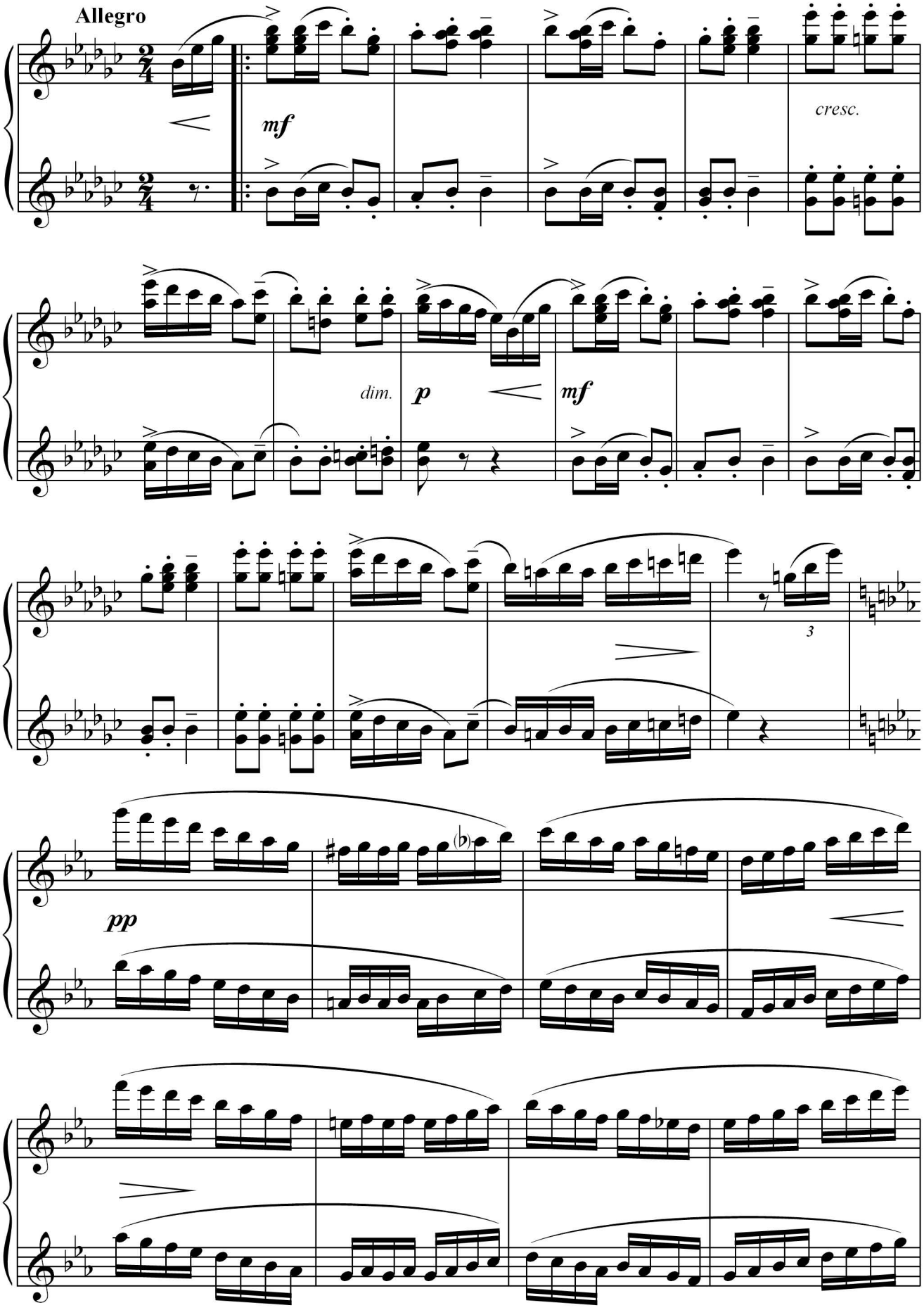

друга партія

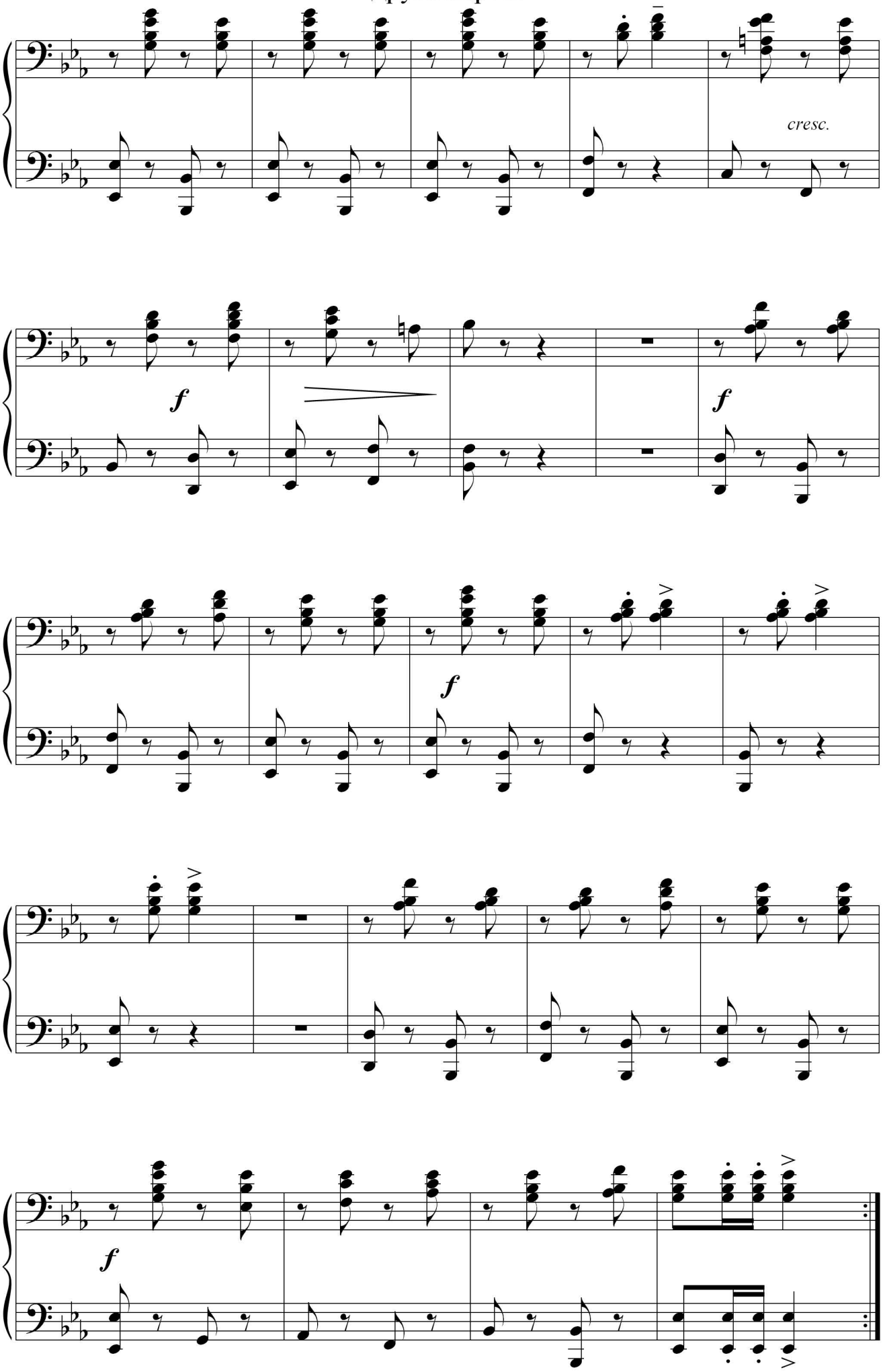

перша партія

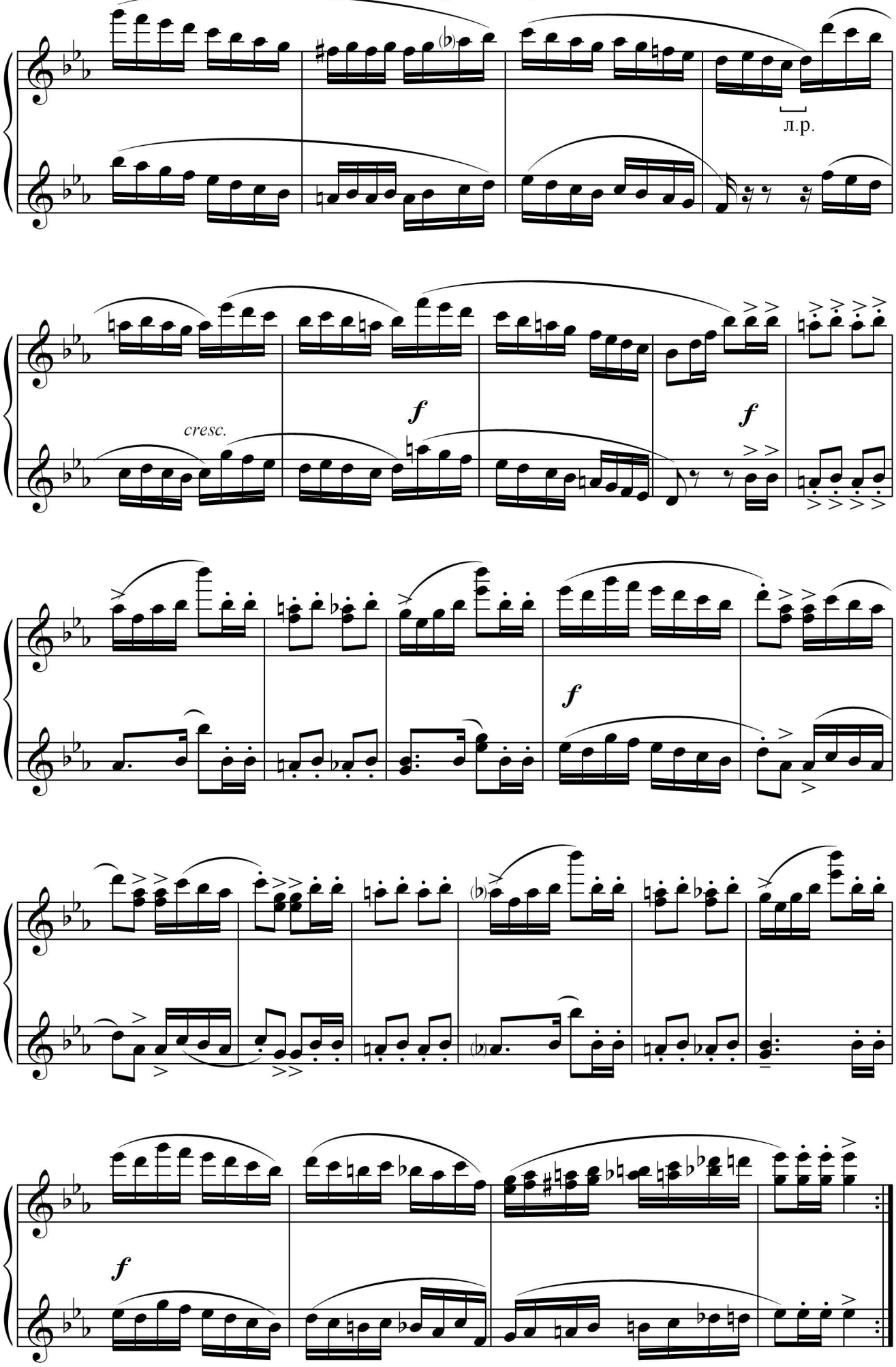

Адаптований фортепіанний переклад музично-хореографічних фрагментів з опер та балетів

Лебедине озеро

(головна тема)

П. Чайковський

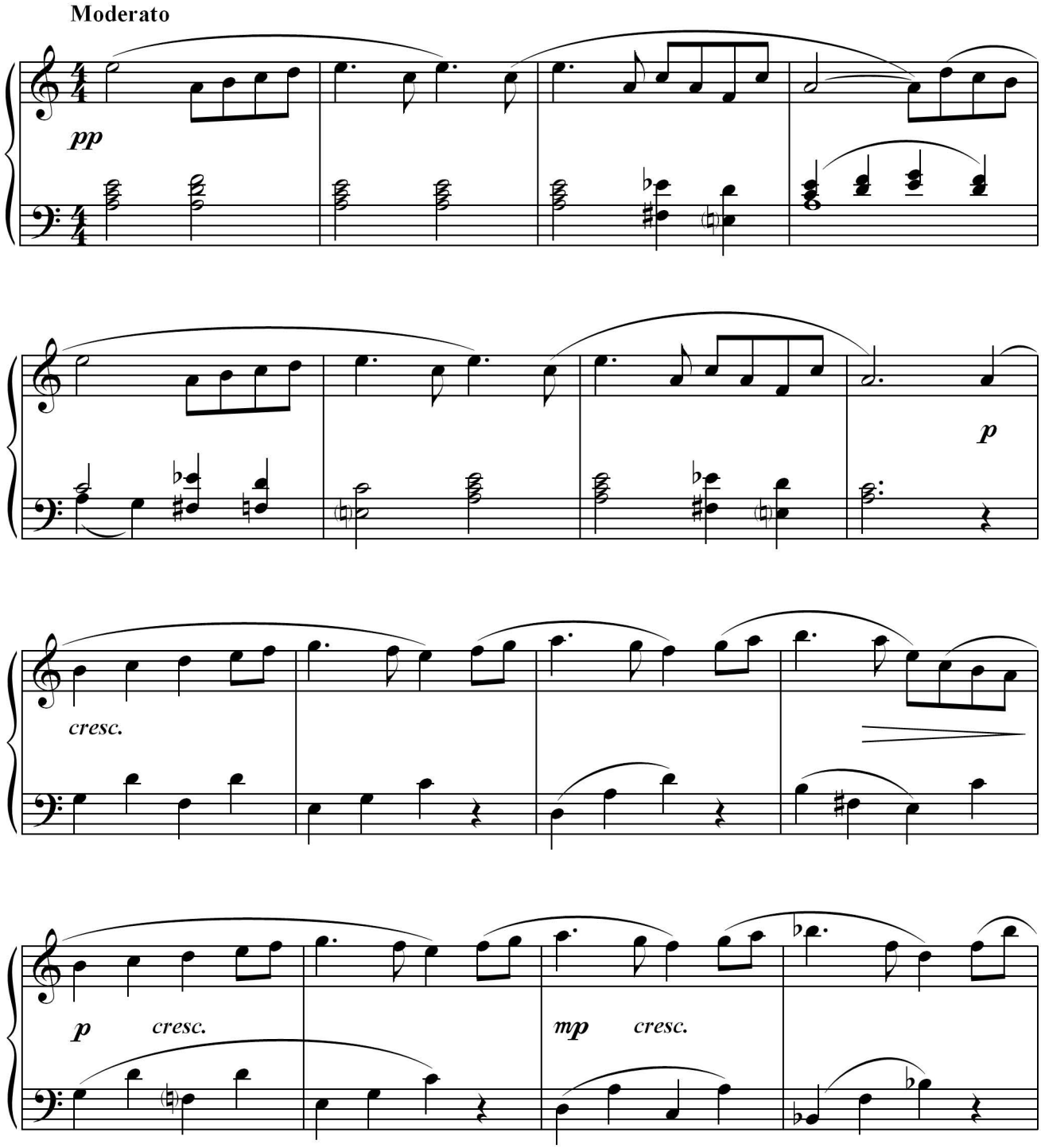

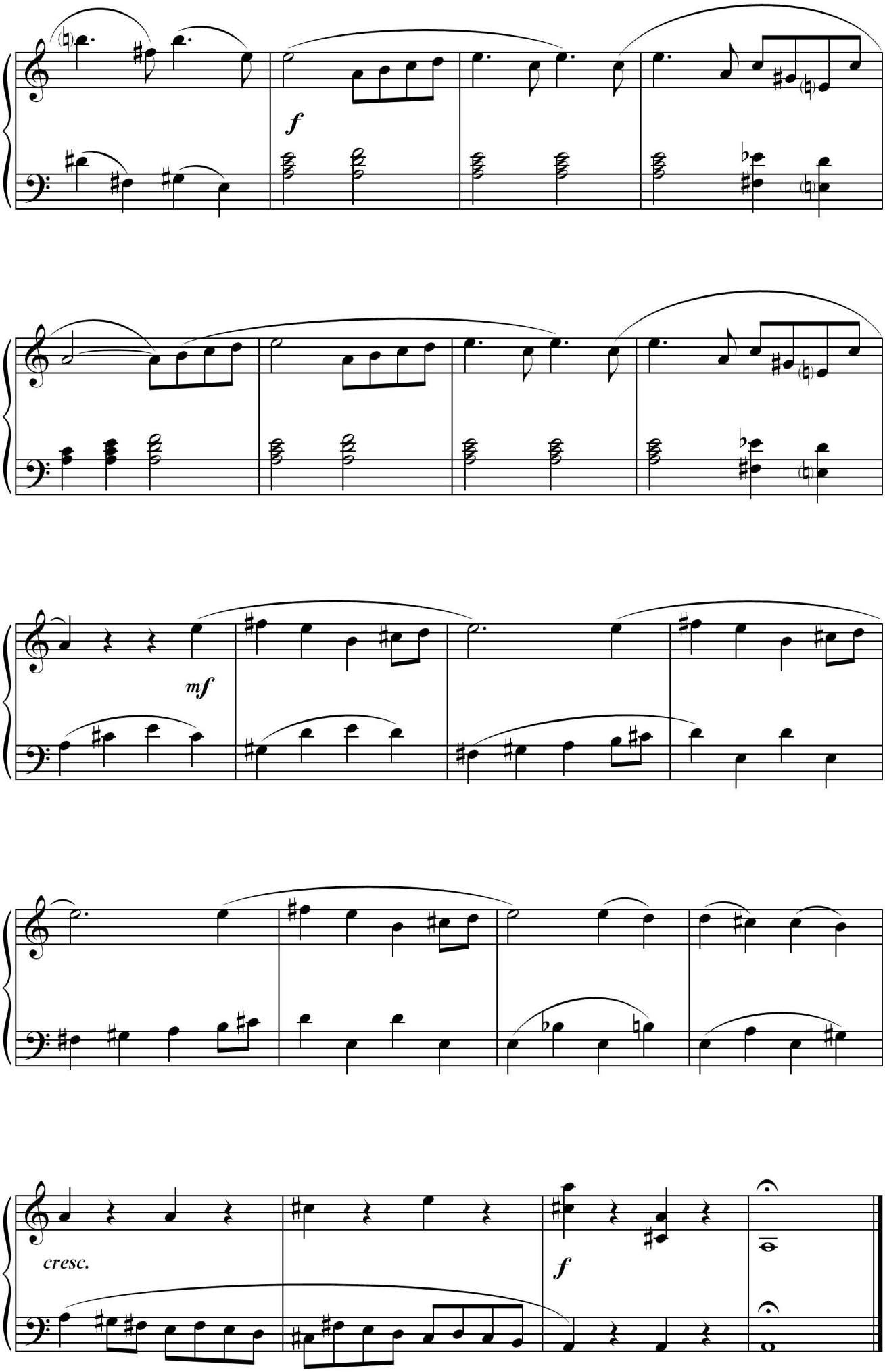
f
mf
cresc.
f

Танець

з балету "Лебедине озеро"

П. Чайковський

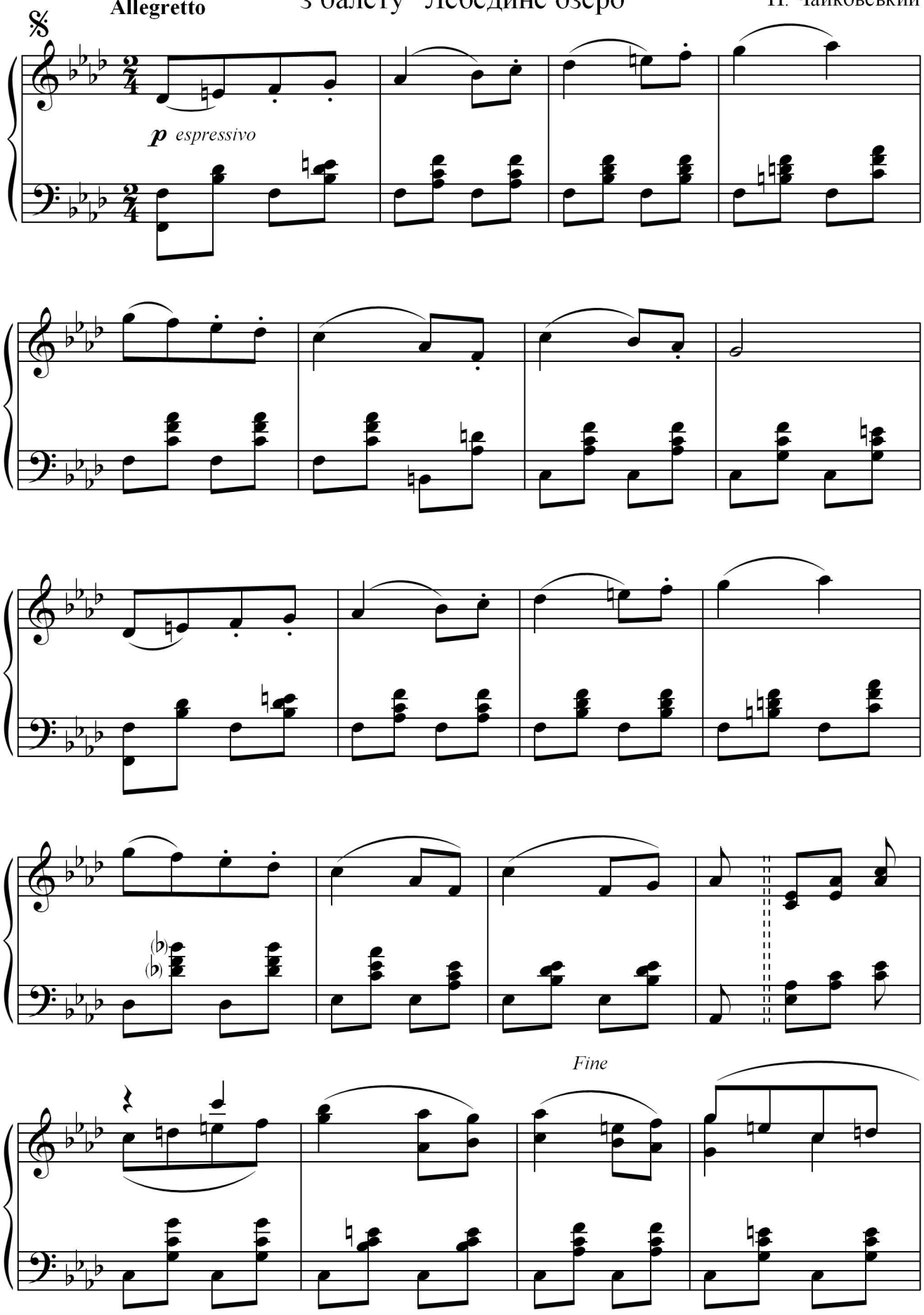

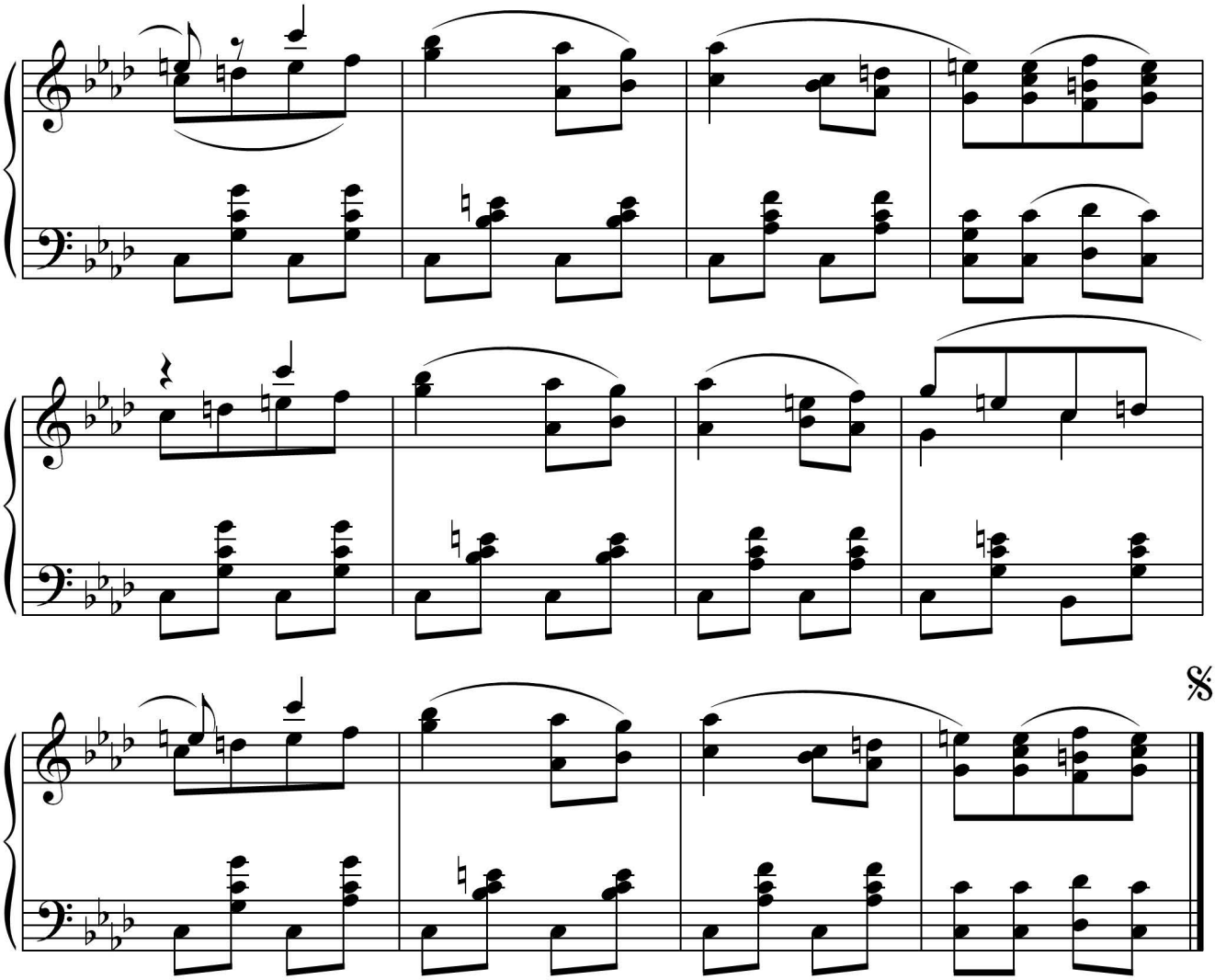

D.C. al Fine

Гавот

з балету "Попелюшка"

С. Прокоф'єв

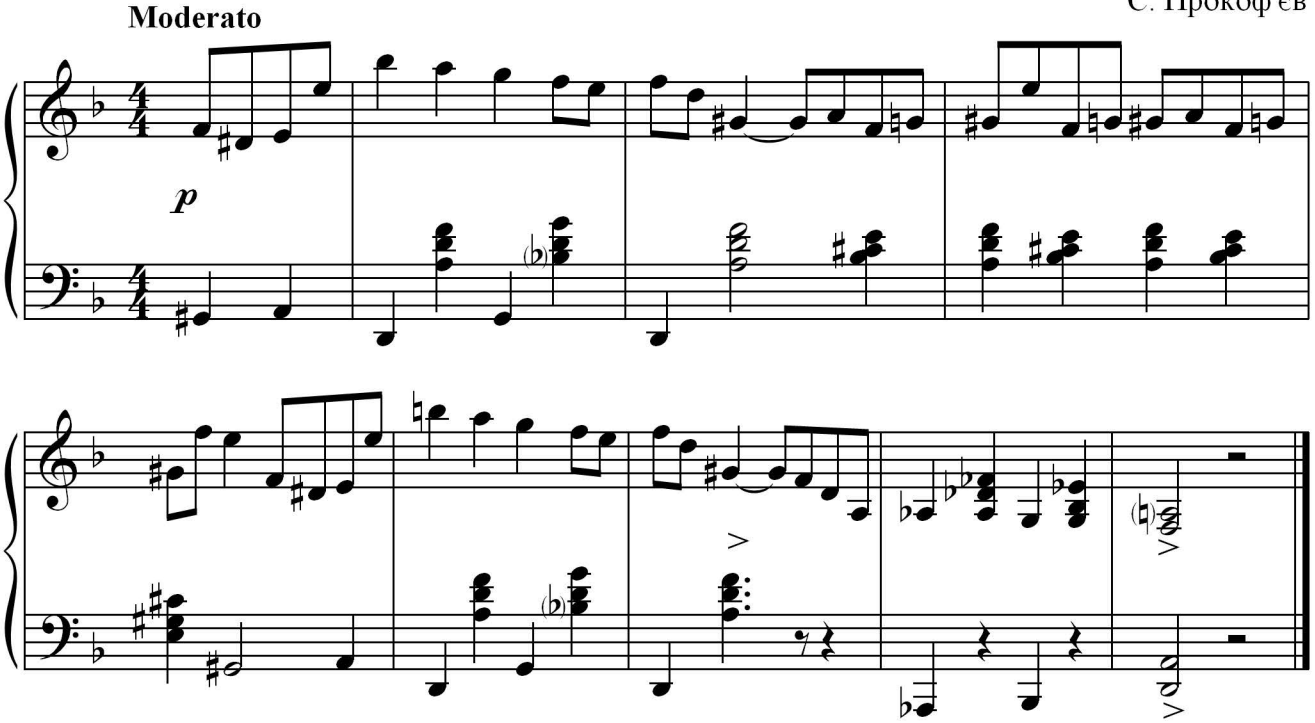

Гавот

з опери "Парис та Єлена"

К.Глюк

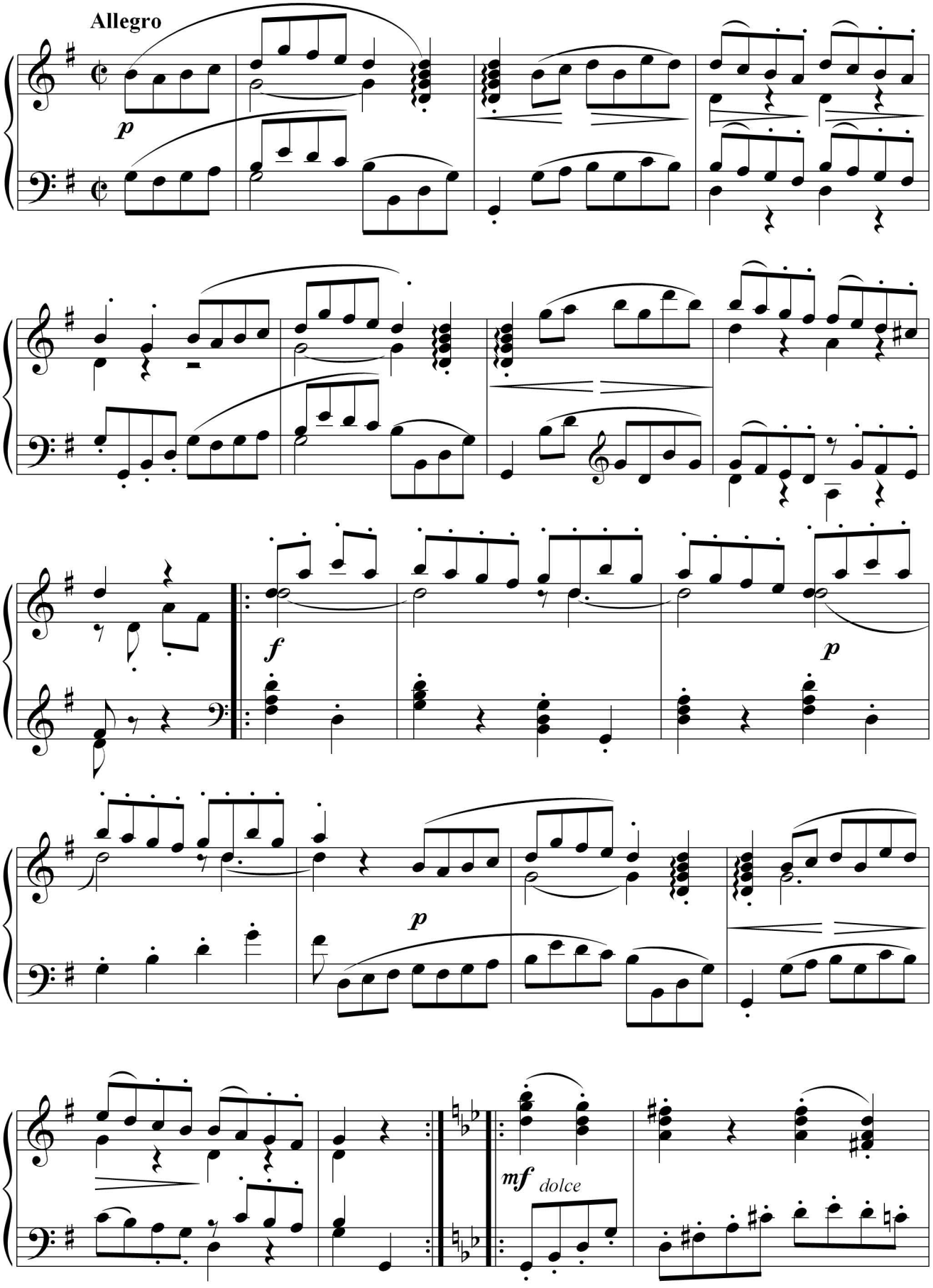

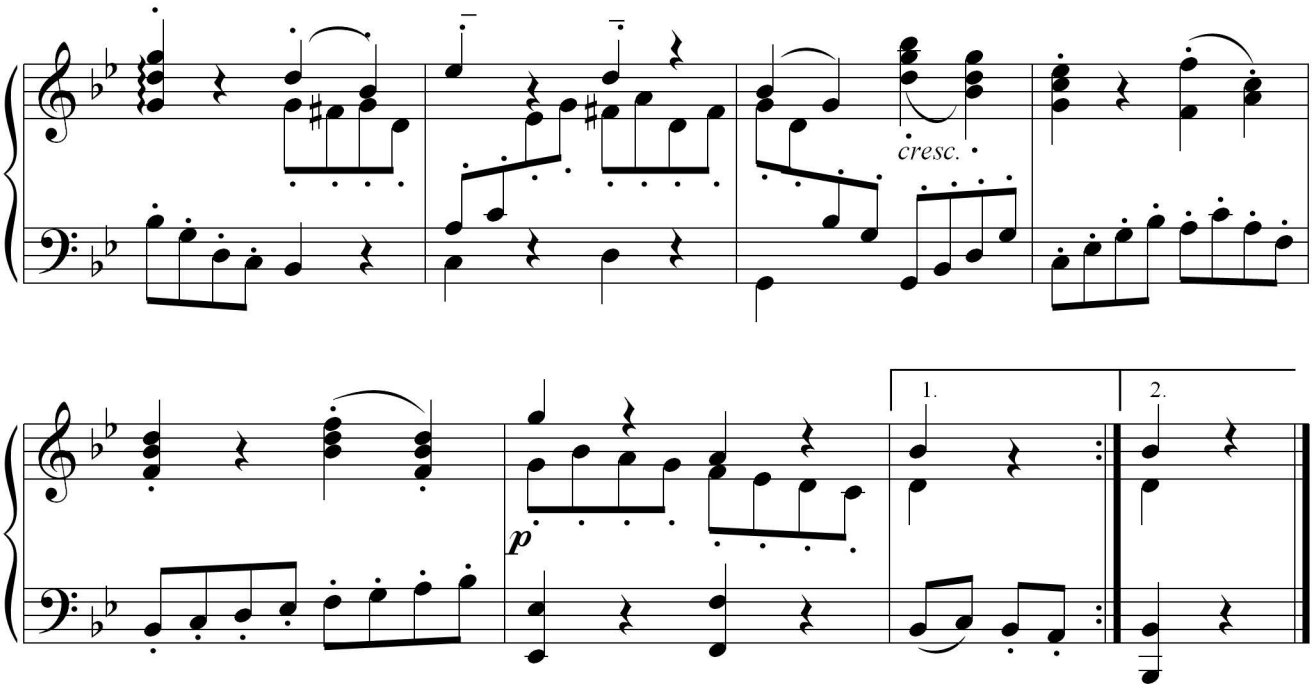

Марш

з опери "Аїда"

Дж. Верді

Maestoso

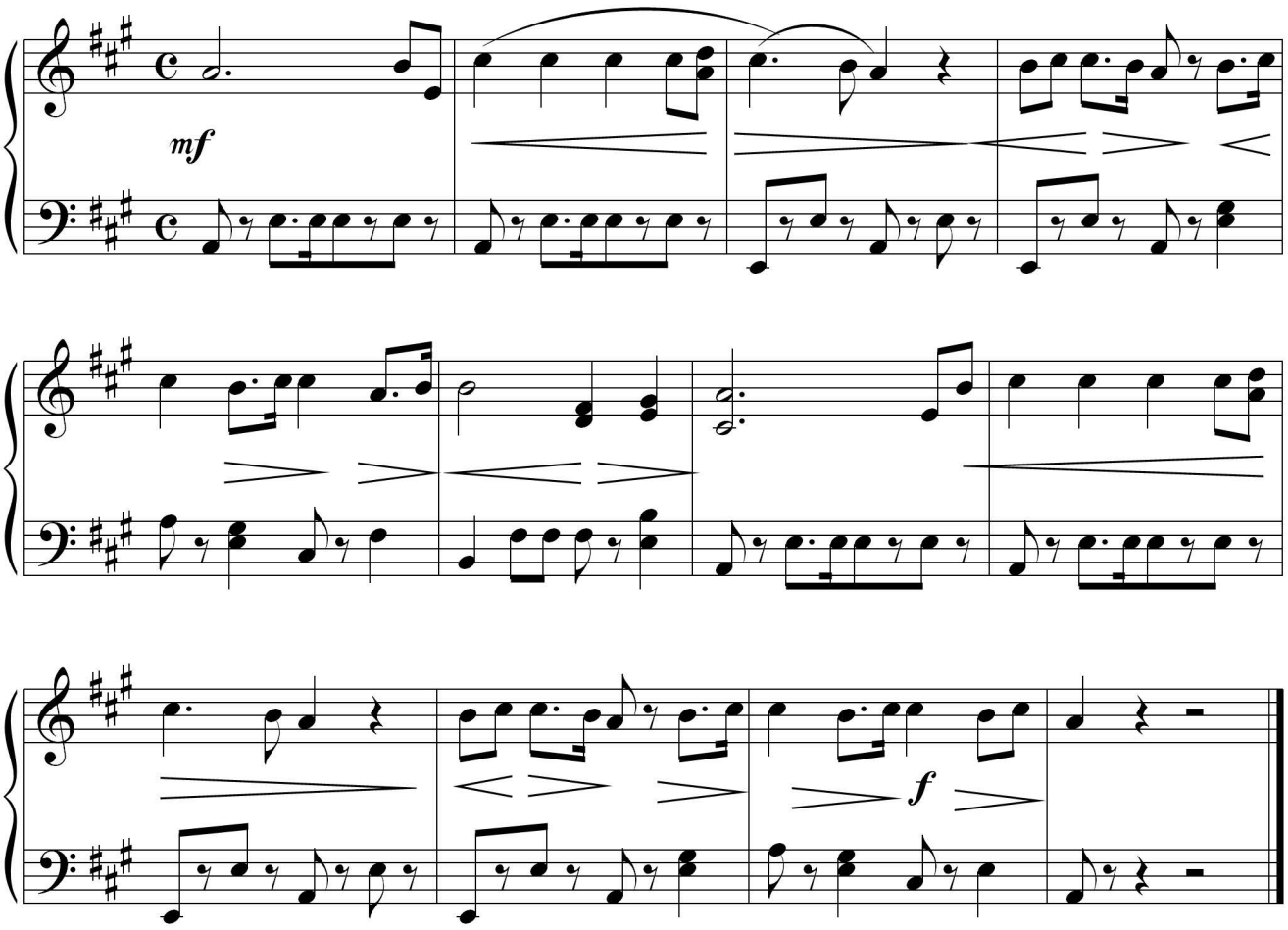

Дует Одетти і принца

з балету "Лебедине озеро"

П. Чайковський

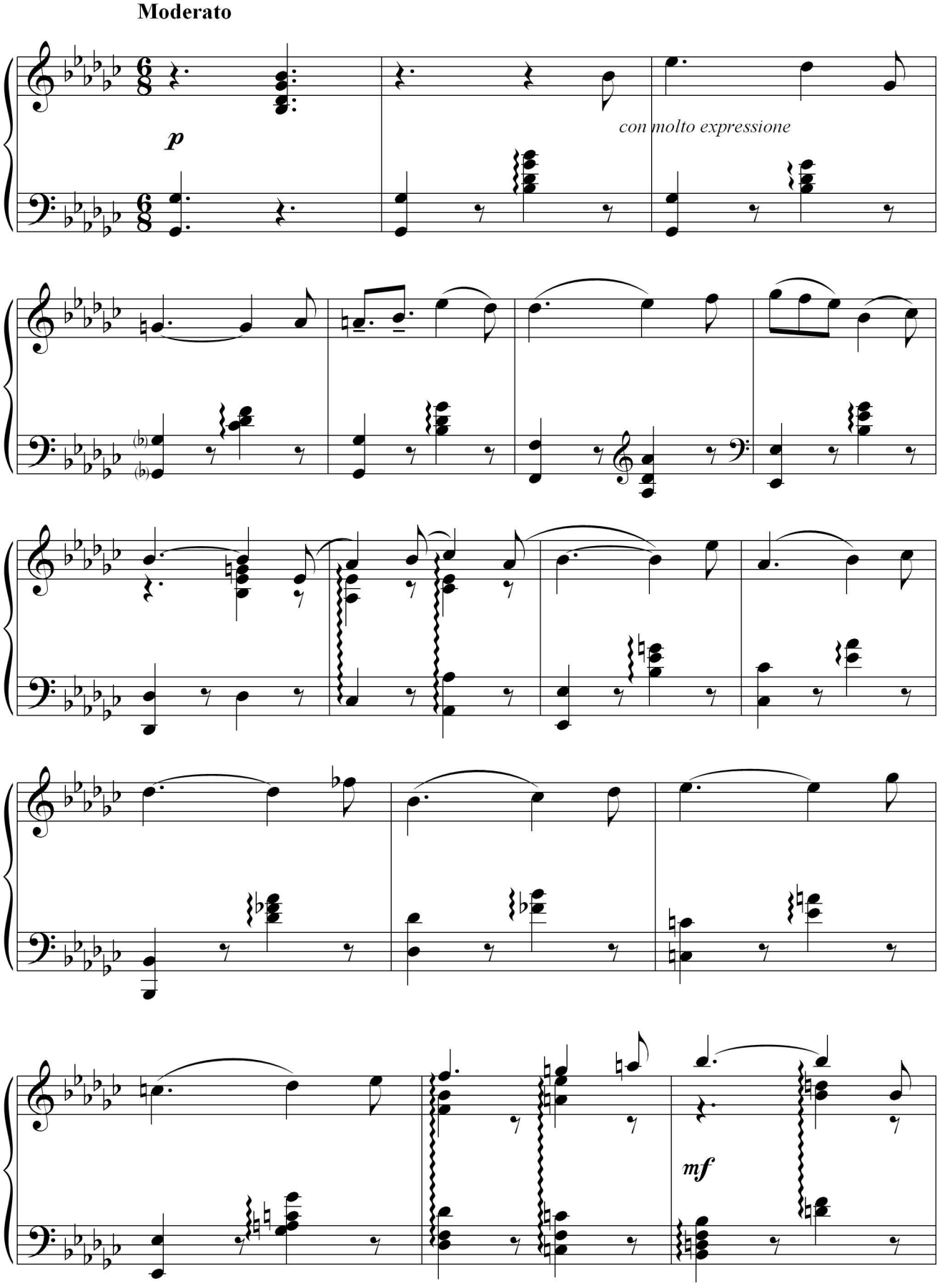

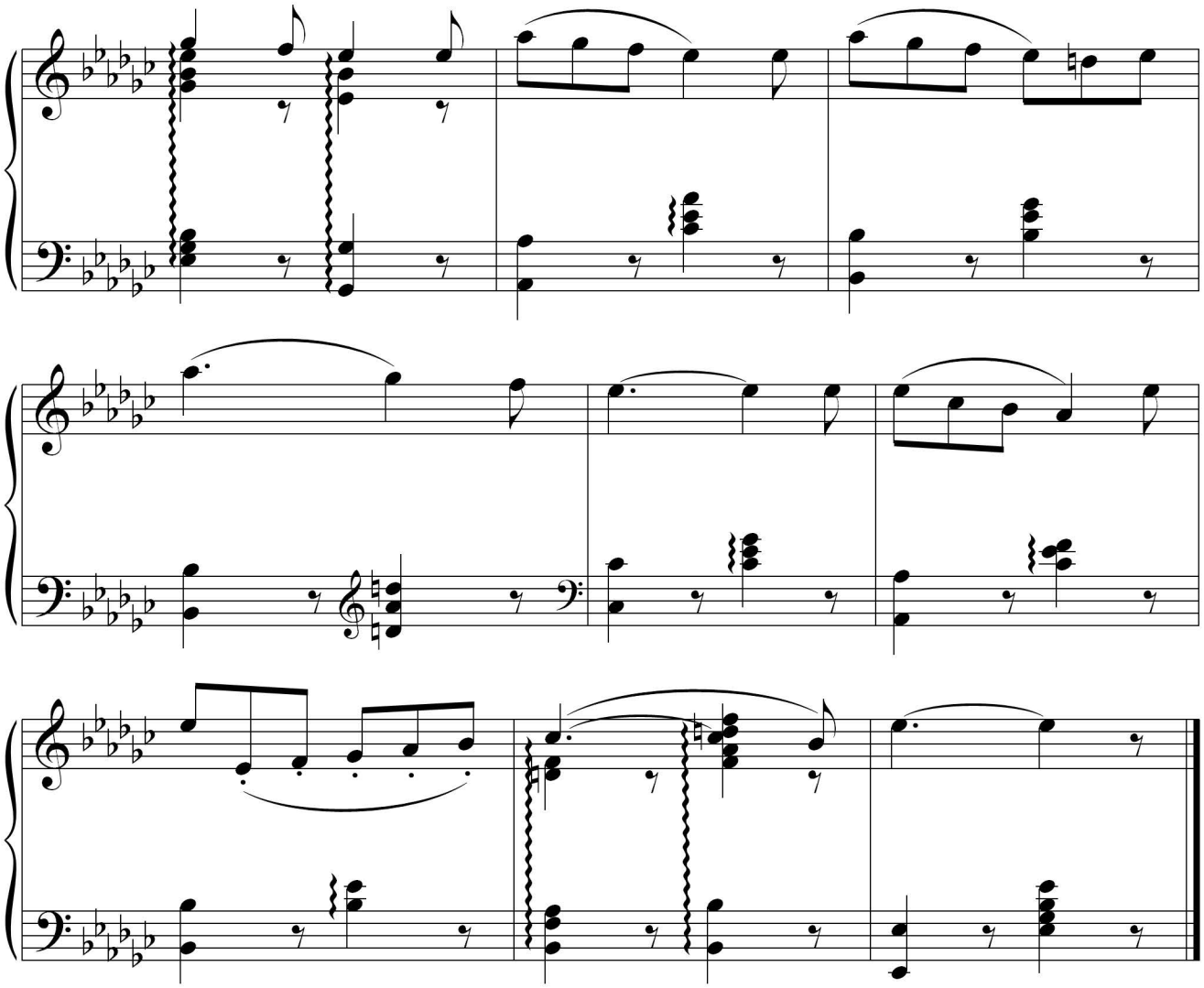

Варіація Зігфрида

з балету "Лебедине озеро"

П. Чайковський

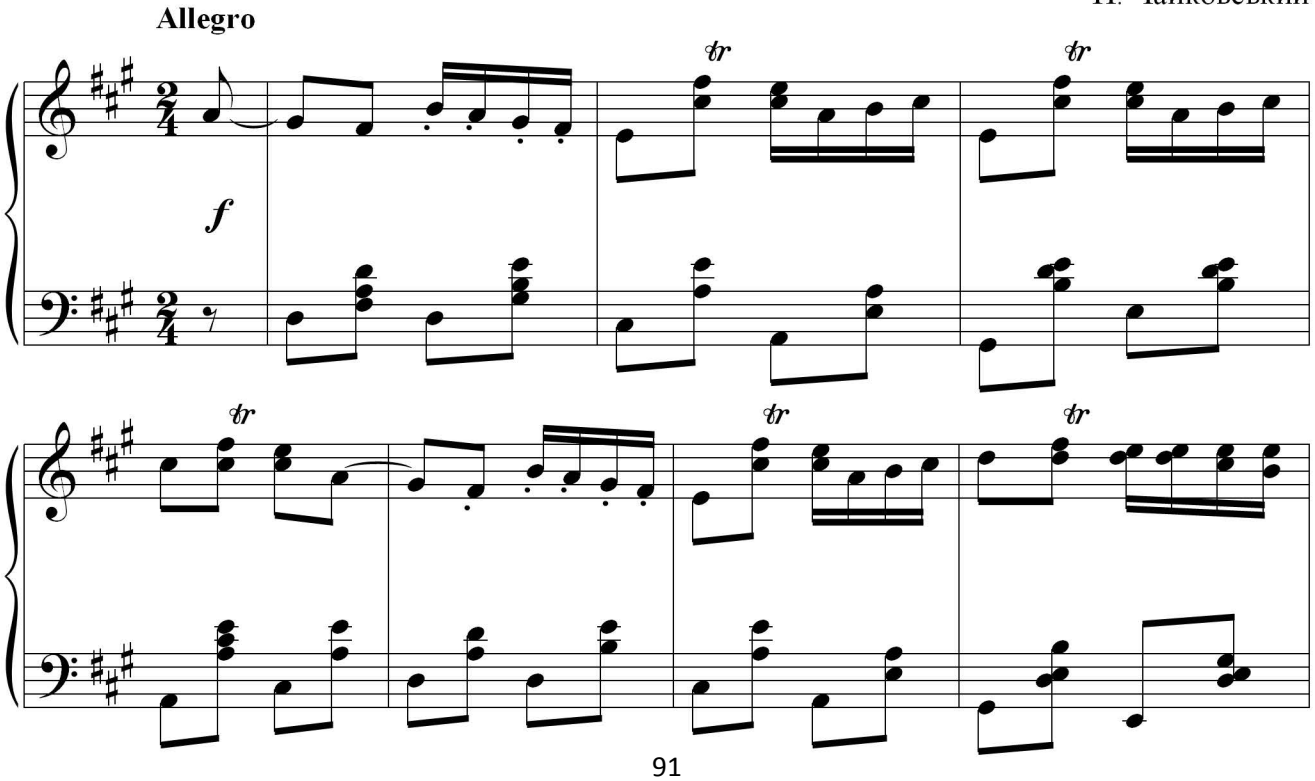

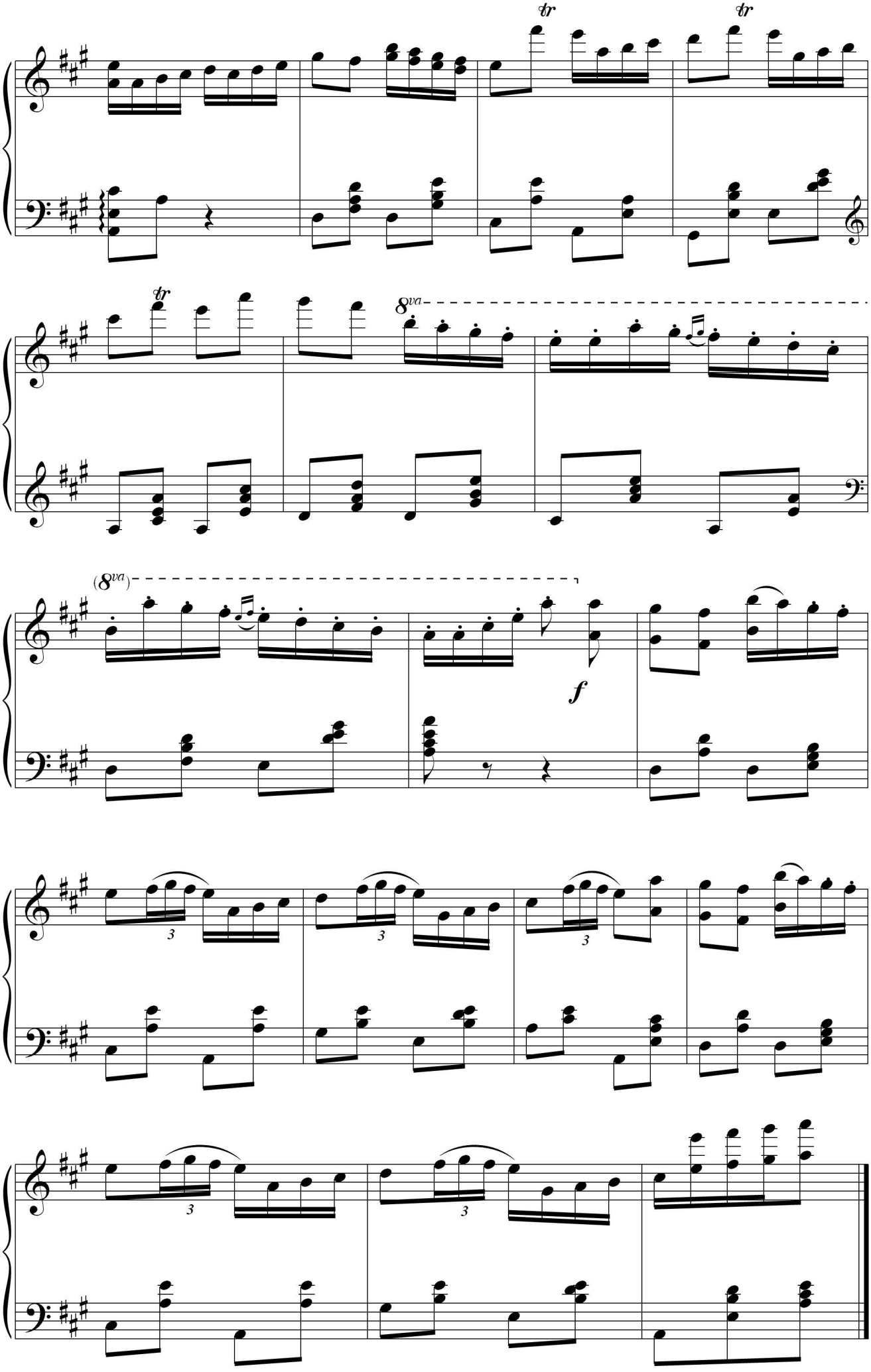
tr
tr
tr
8va
(8va)
f
3
3
3
3
3
3

Андантіно

з балету"Баядерка"

Л. Мінкус

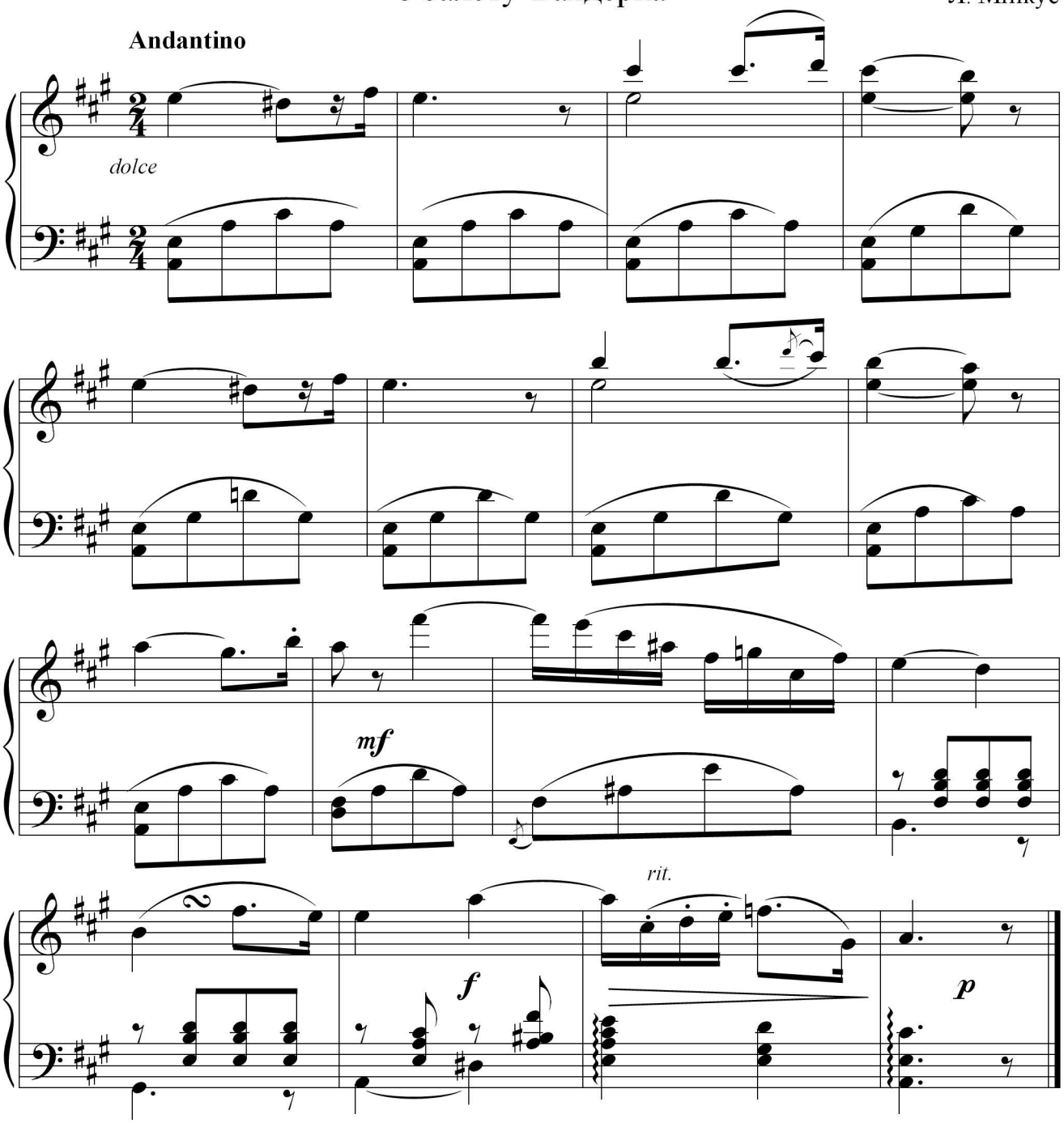

Варіація феї Срібла

з балету "Спляча красуня"

П. Чайковський

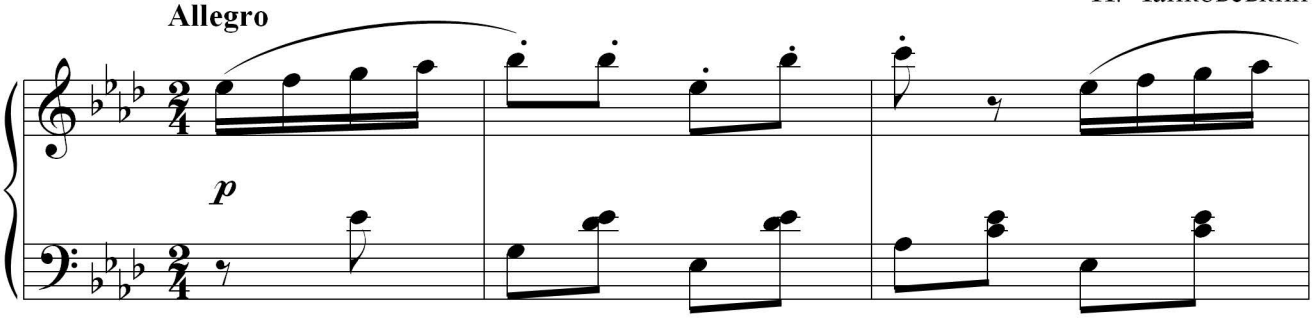

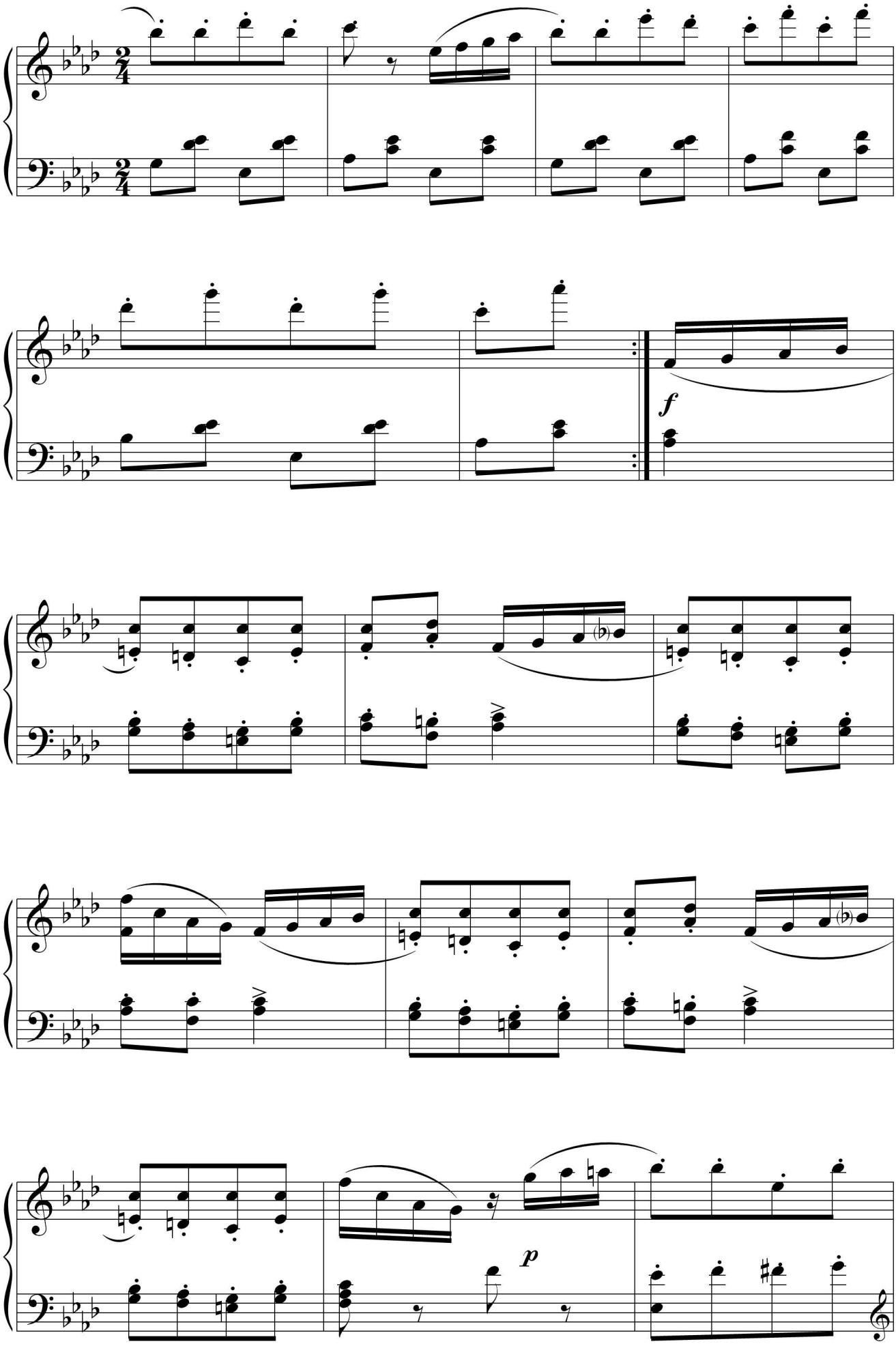
f
p

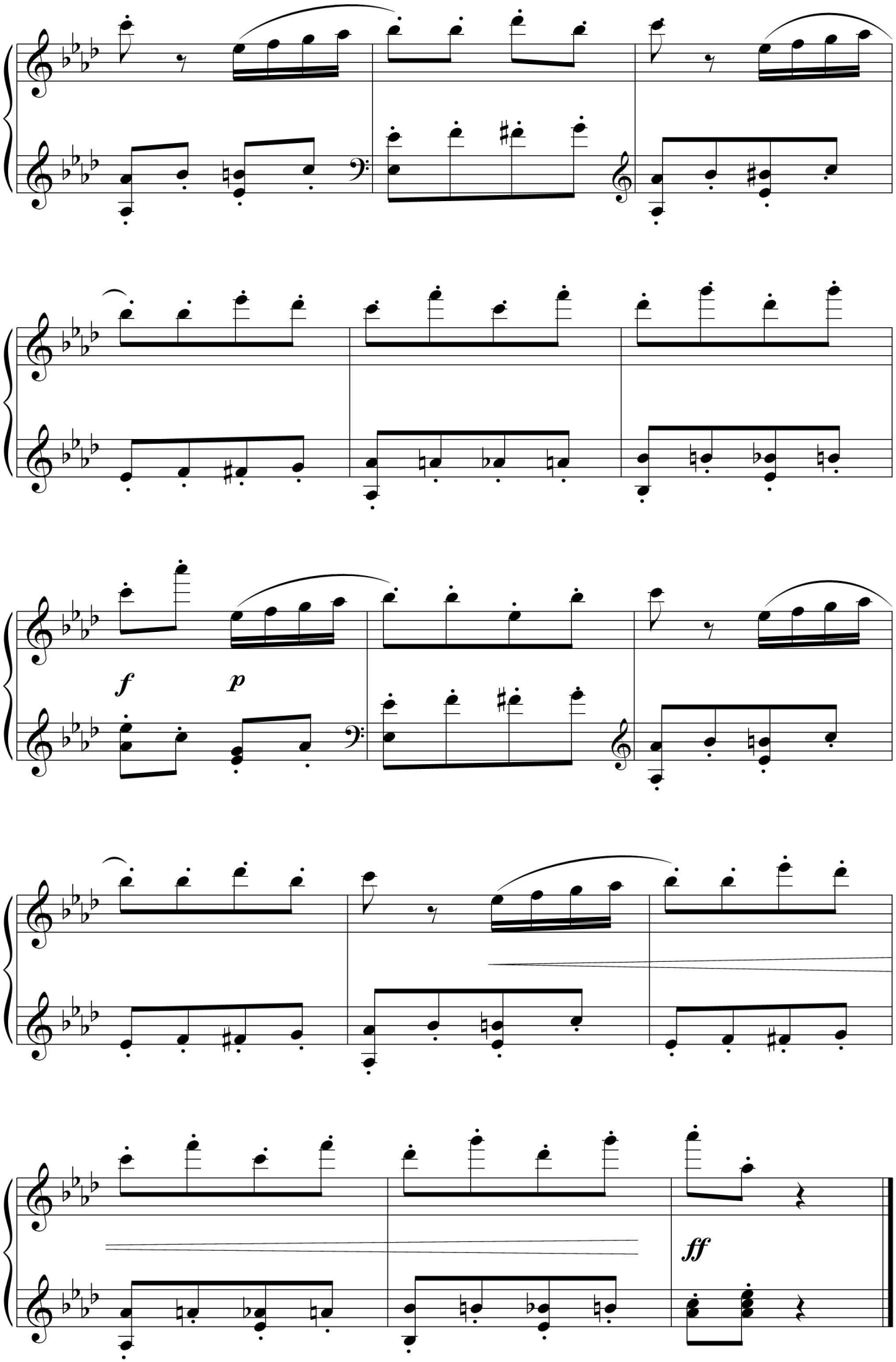
f
p
ff

Па-де-де

з балету "Дон Кіхот"

Л.Мінкус

Modeato

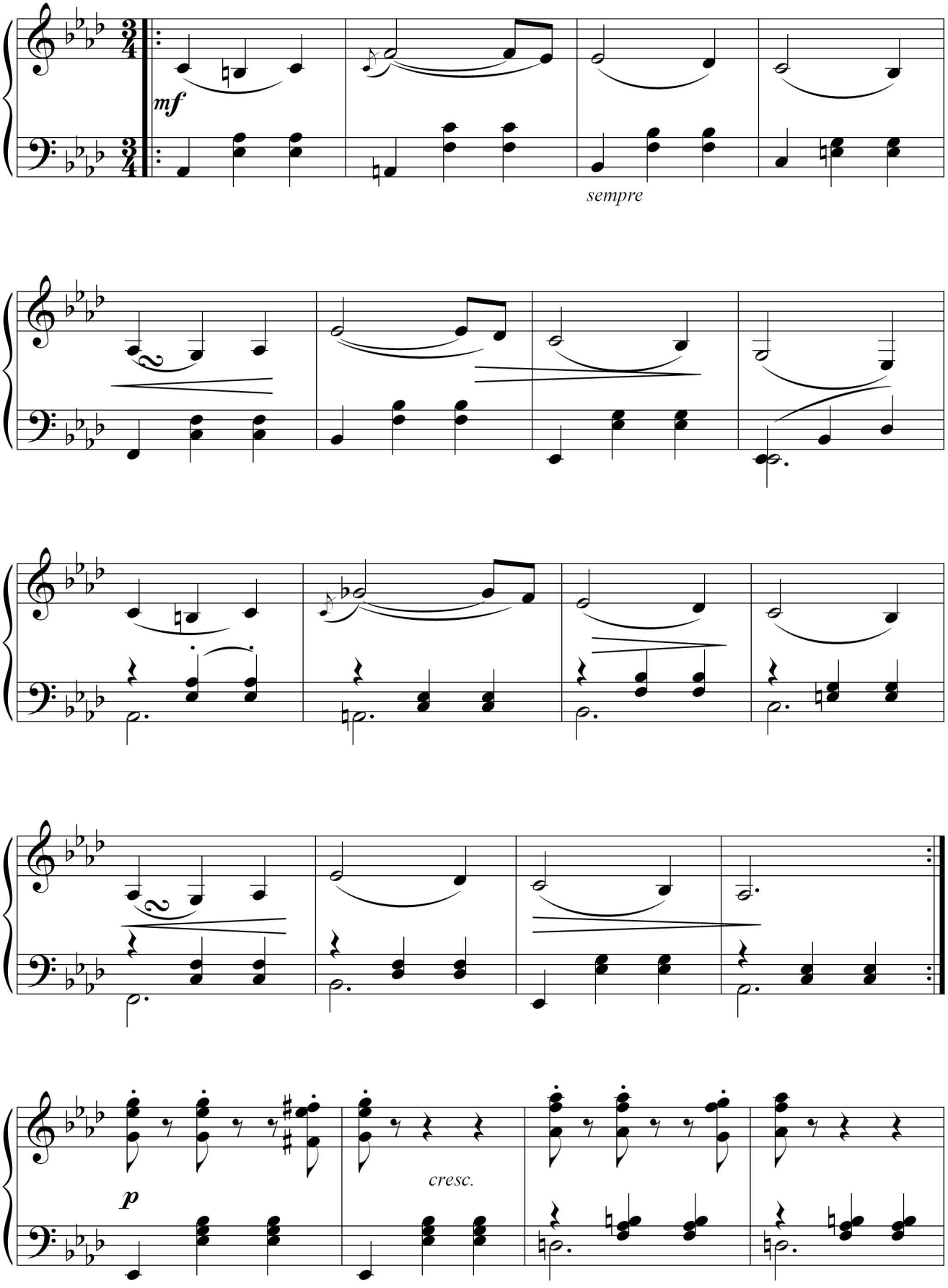

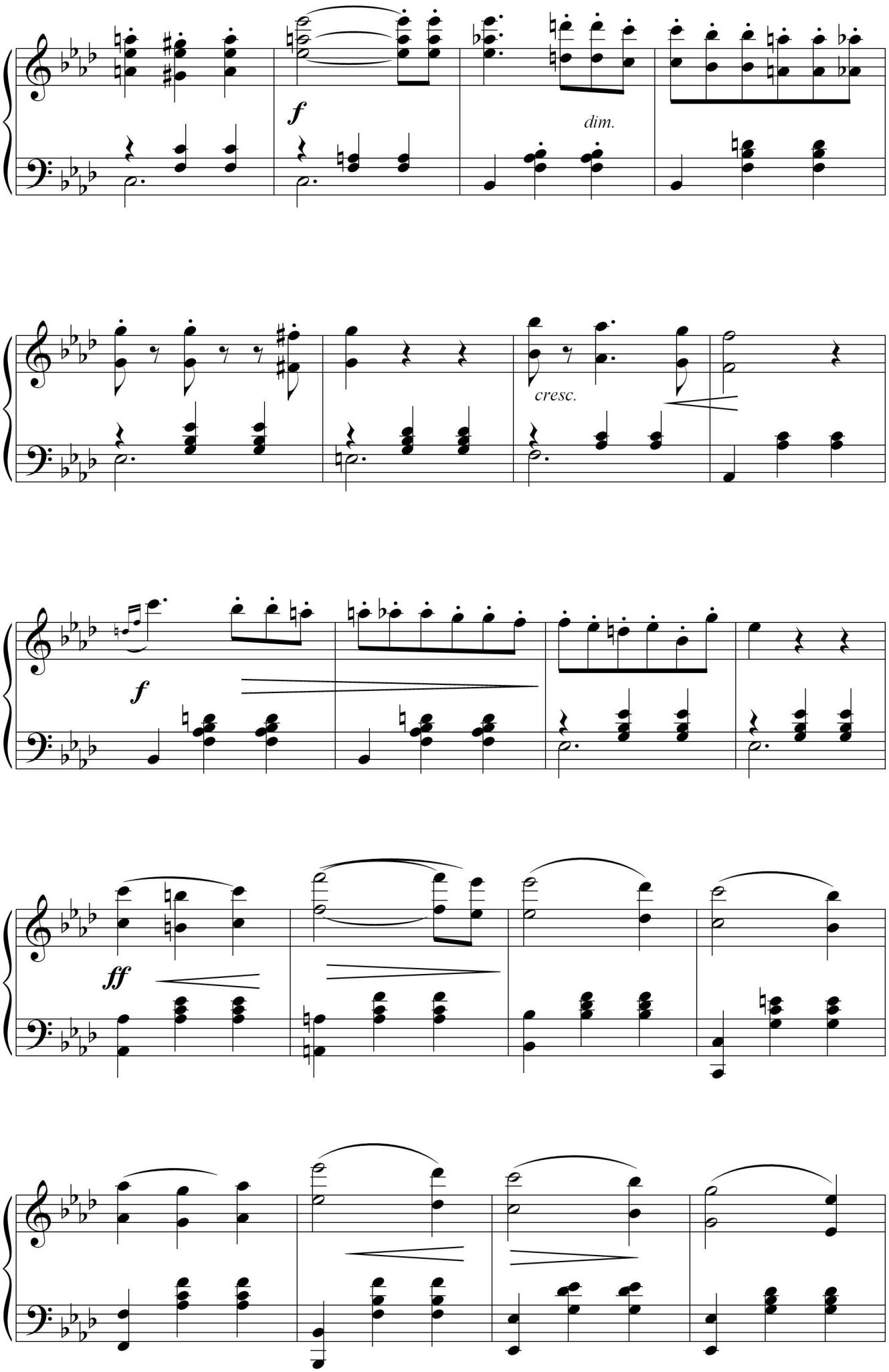
f
dim.
cresc.
f
ff

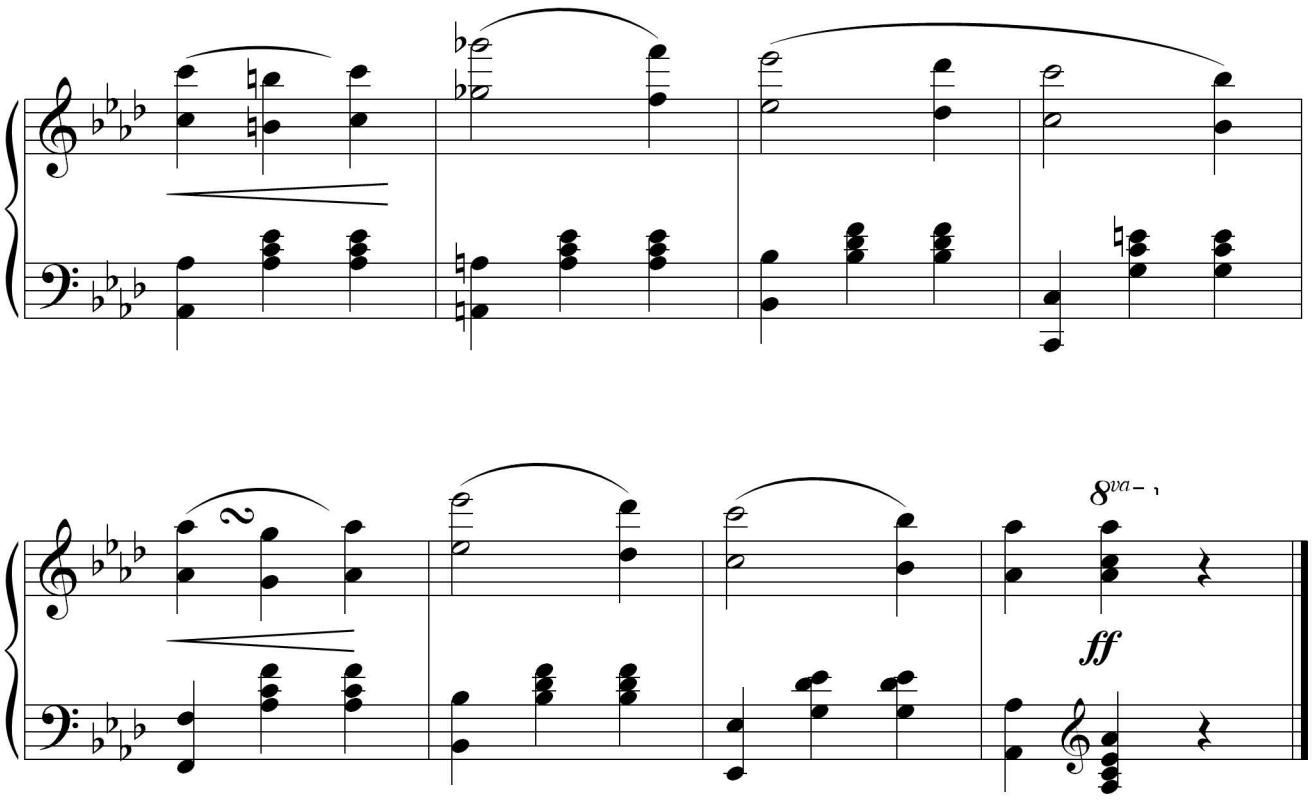

Вальс

з балету "Коппелія"

Moderato

Л. Деліб

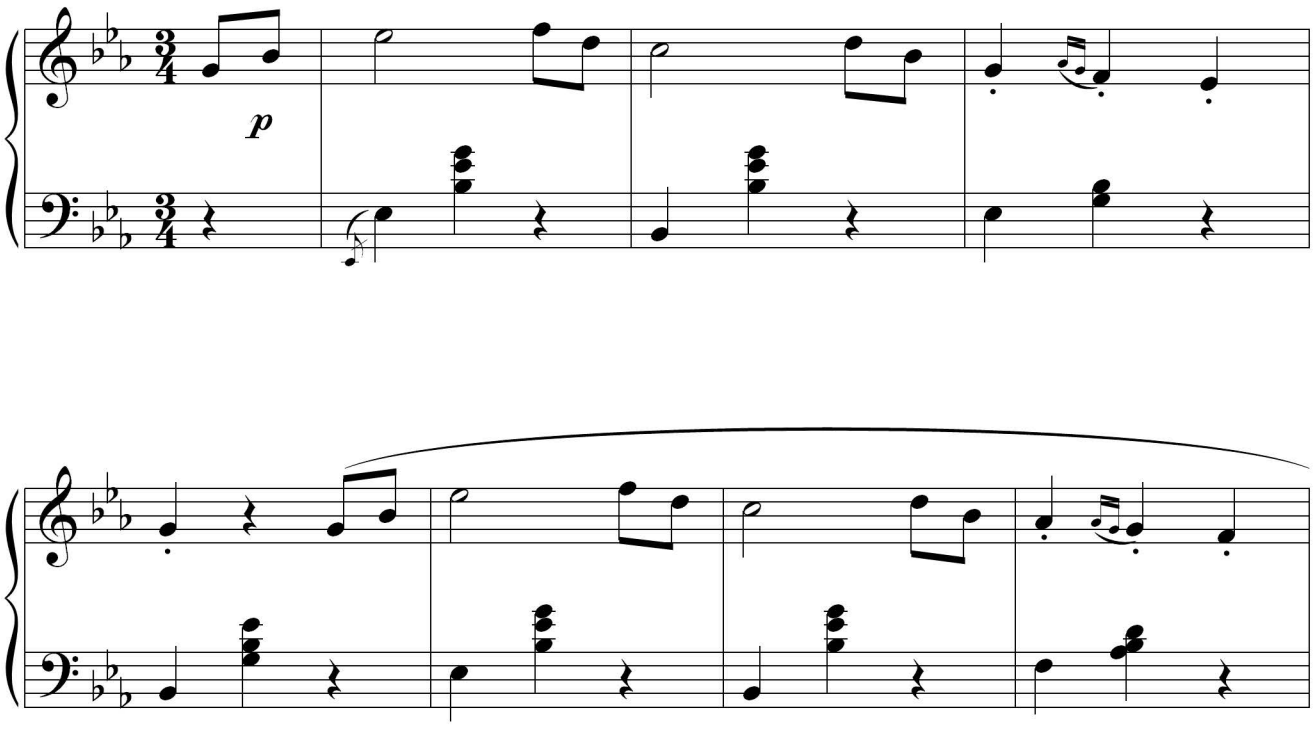

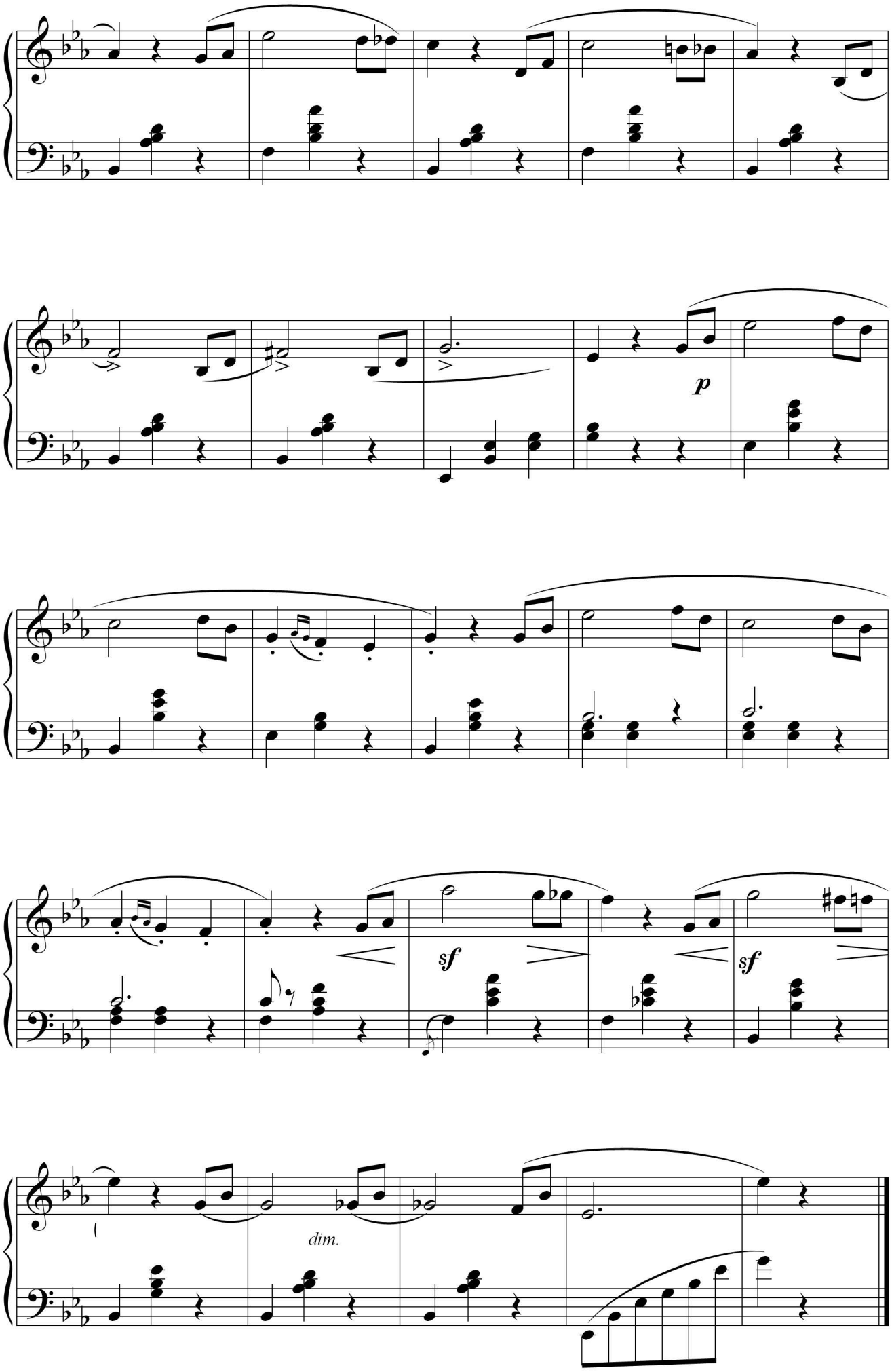
p
sf
sf
dim.

Варіації Базиля

з балету "Дон Кіхот"

Л. Мінкус

Allegro

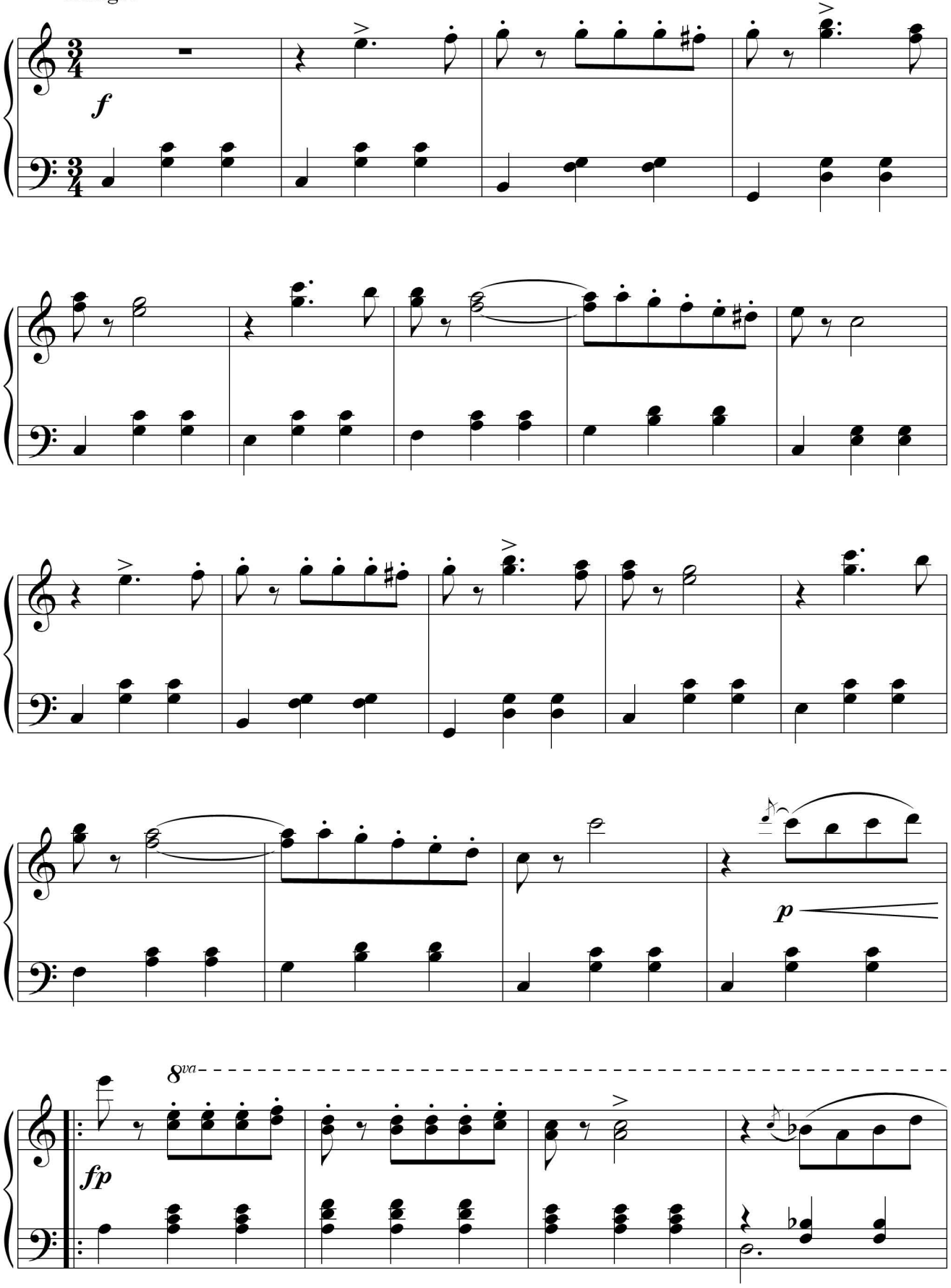

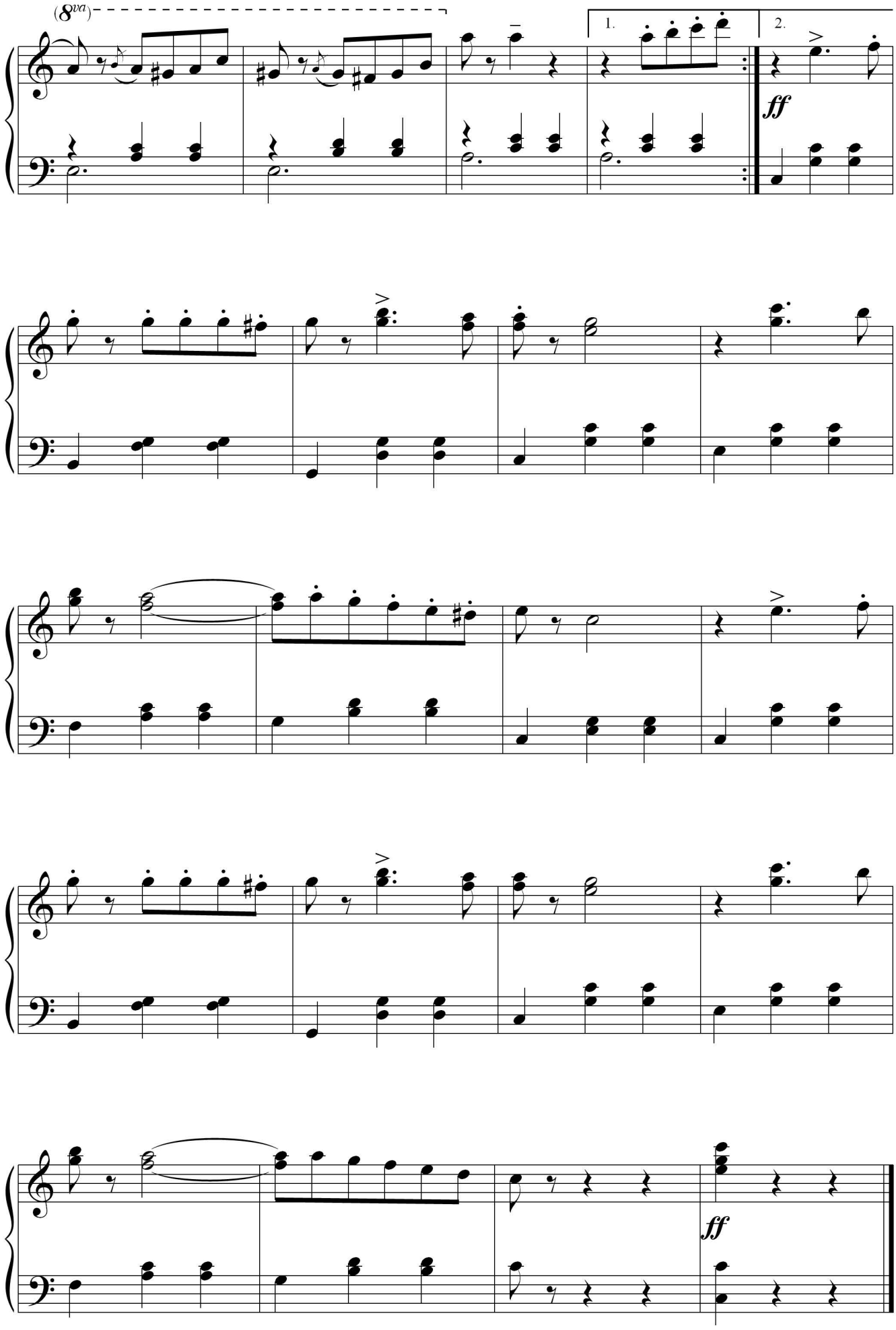
(8va)
1.
2.
ff
ff

Варіації Кітрі

з балету "Дон Кіхот"

Л.Мінкус

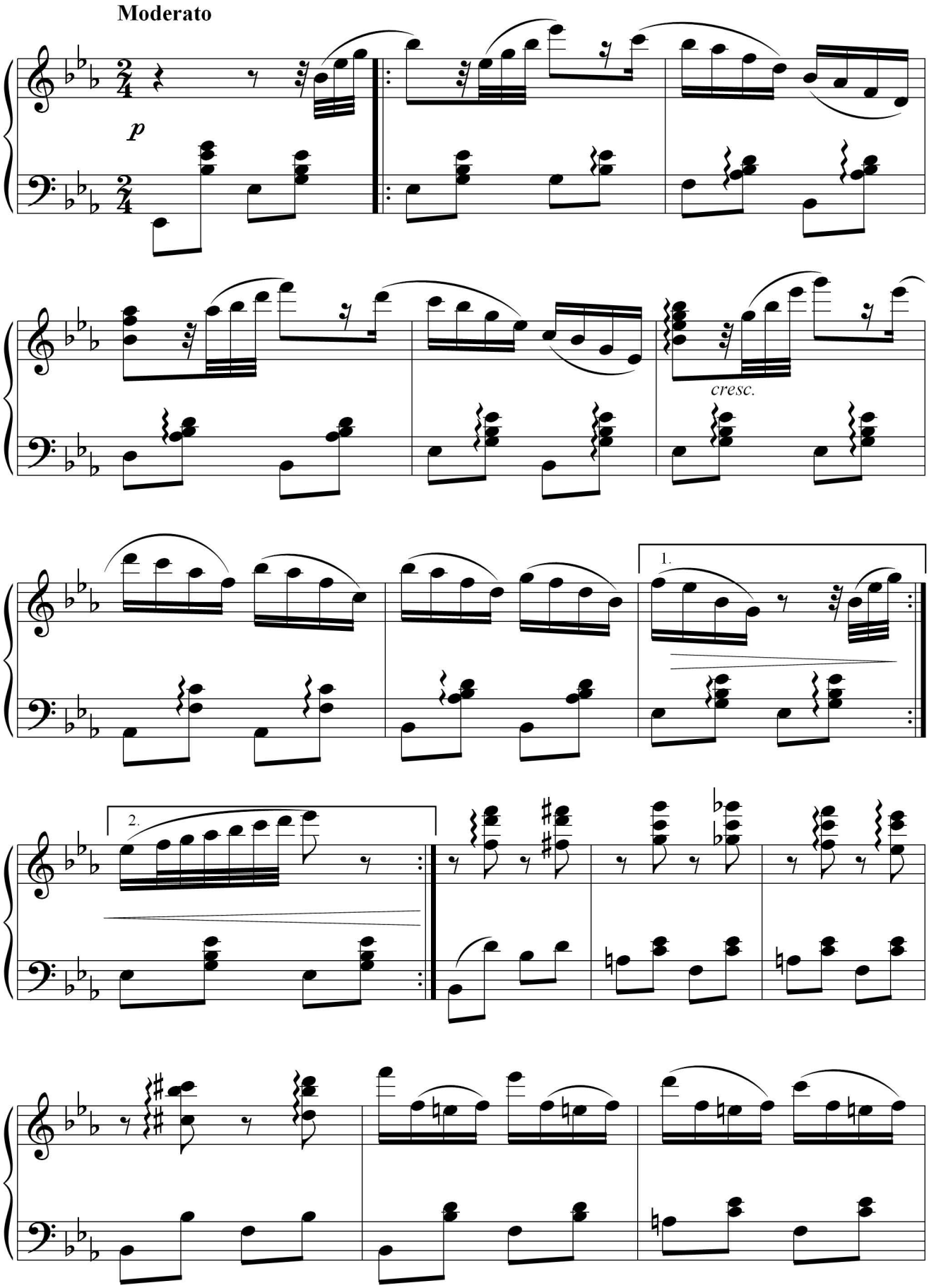

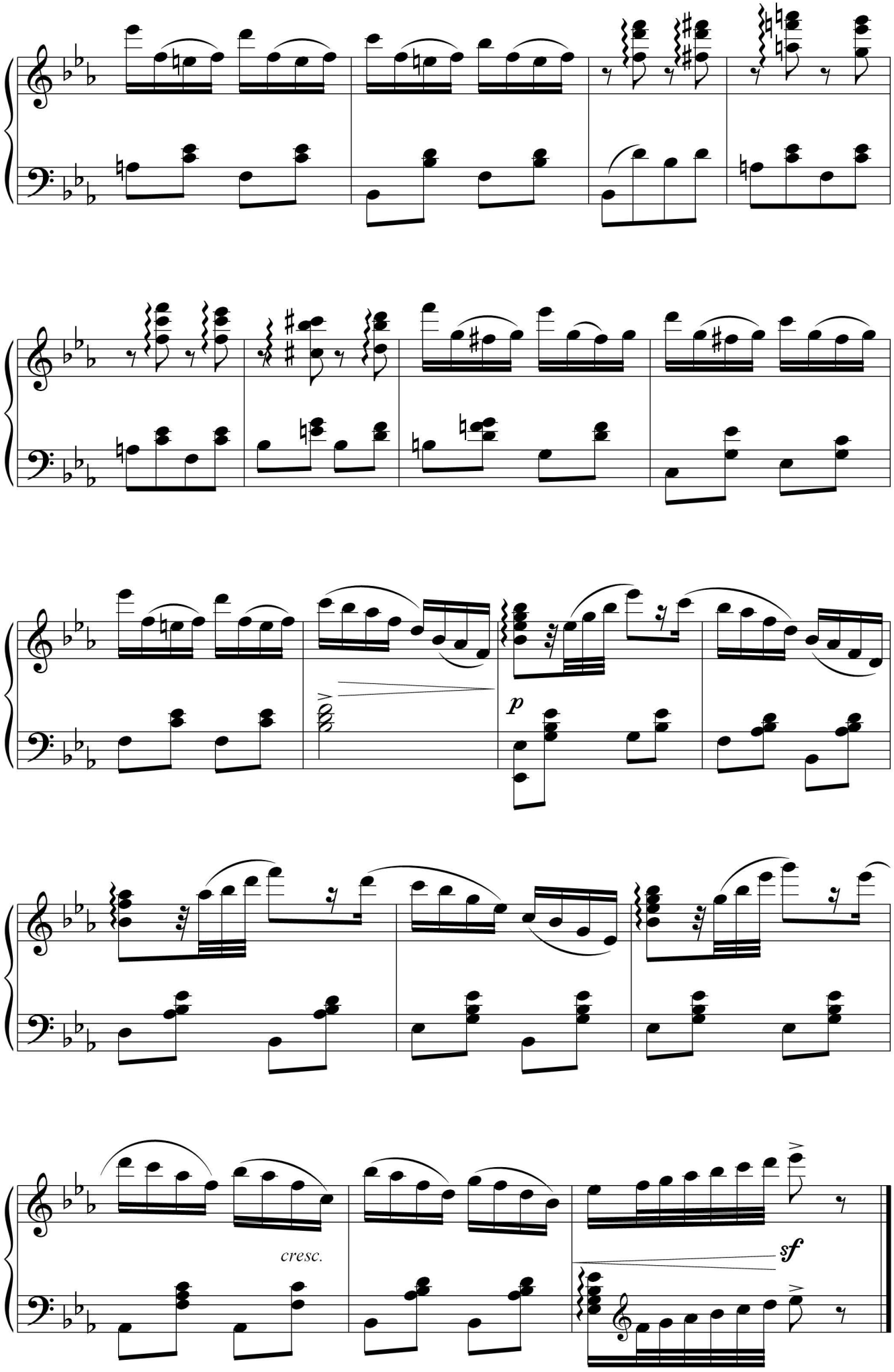
p
cresc.
sf

Вальс

з балету "Спляча красуня"

П. Чайковський

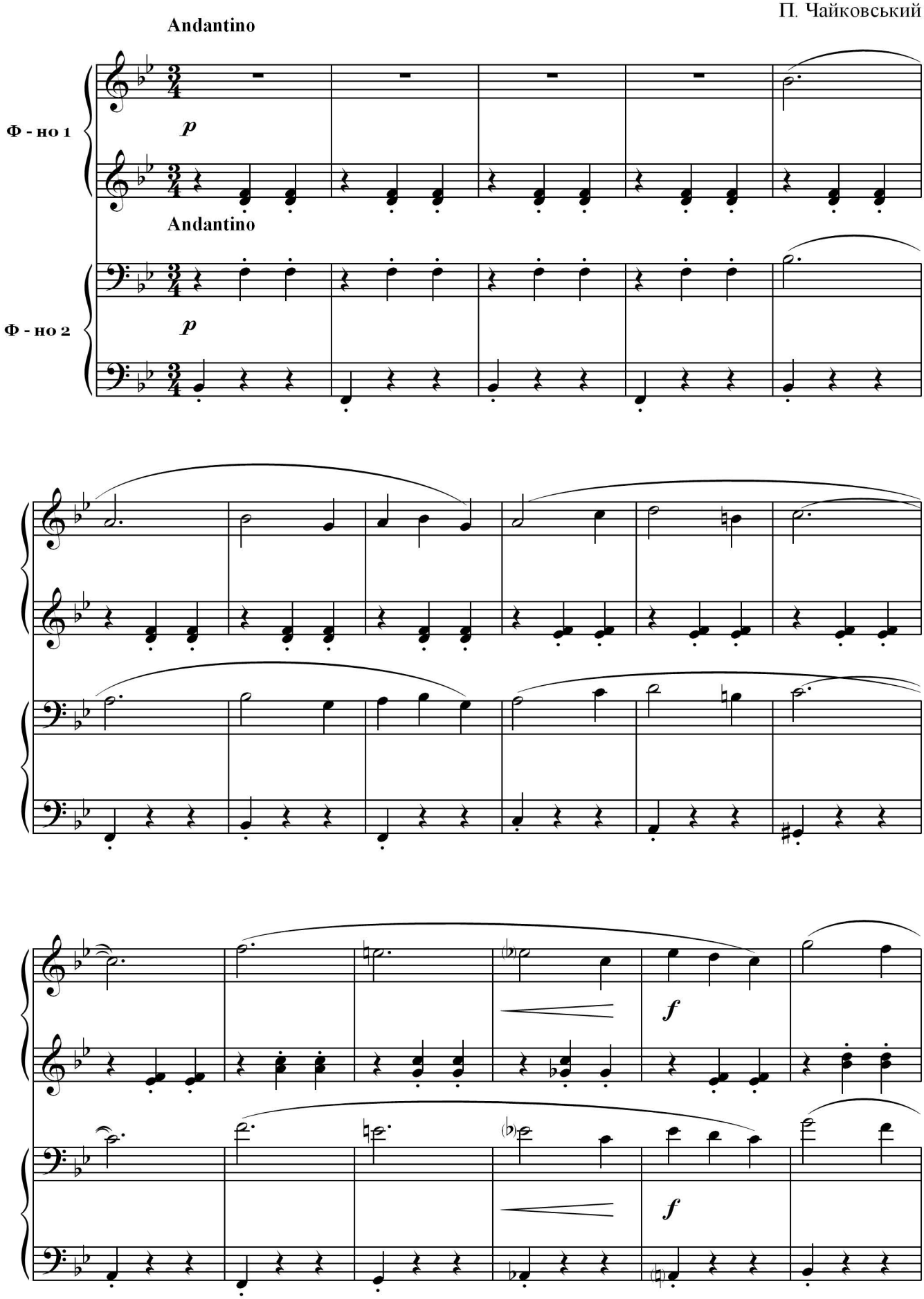

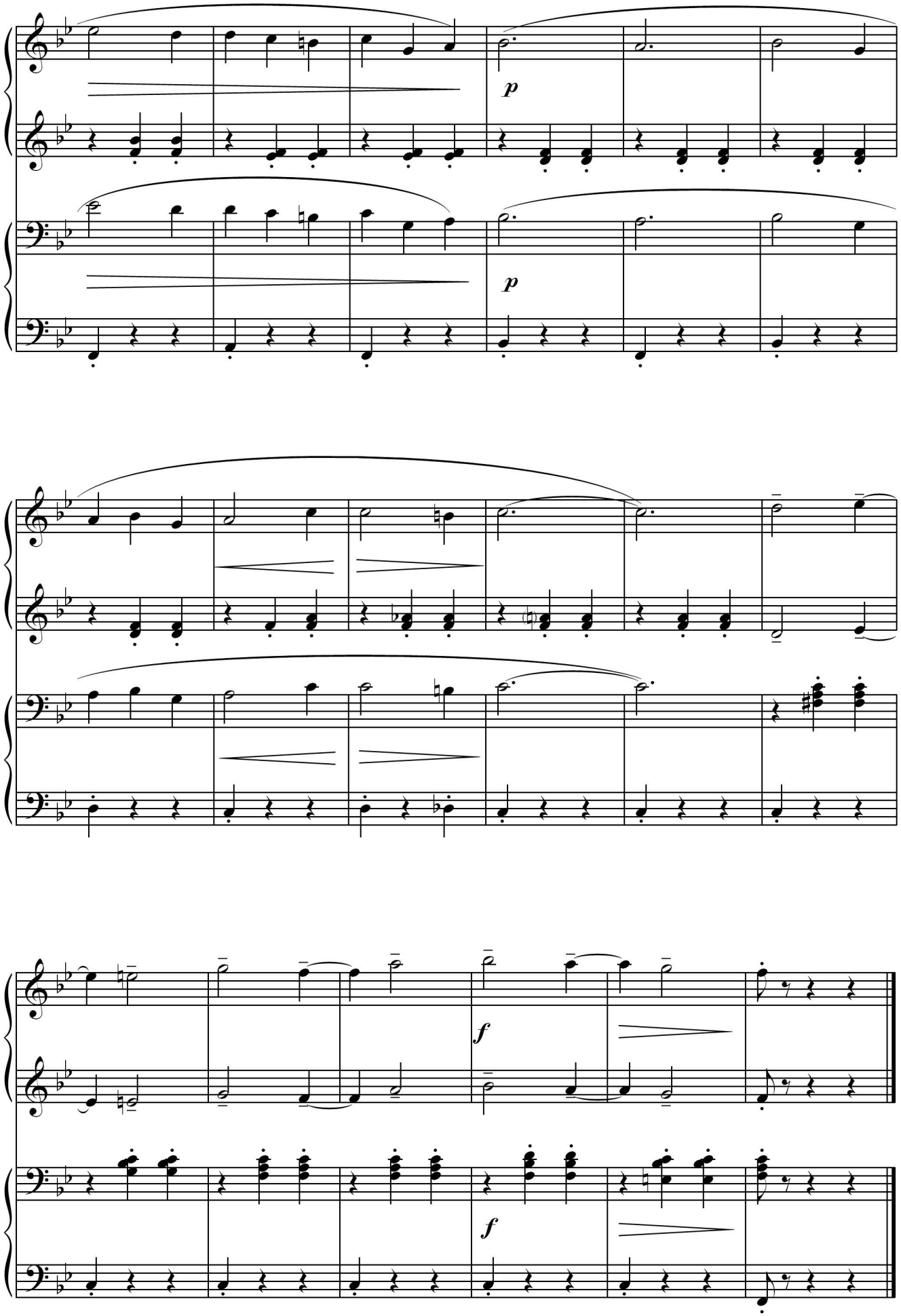
p
p
f
f

Іспанський танець

з балету "Мірандоліна"

Andante ***Друга партія*** С.Василенко

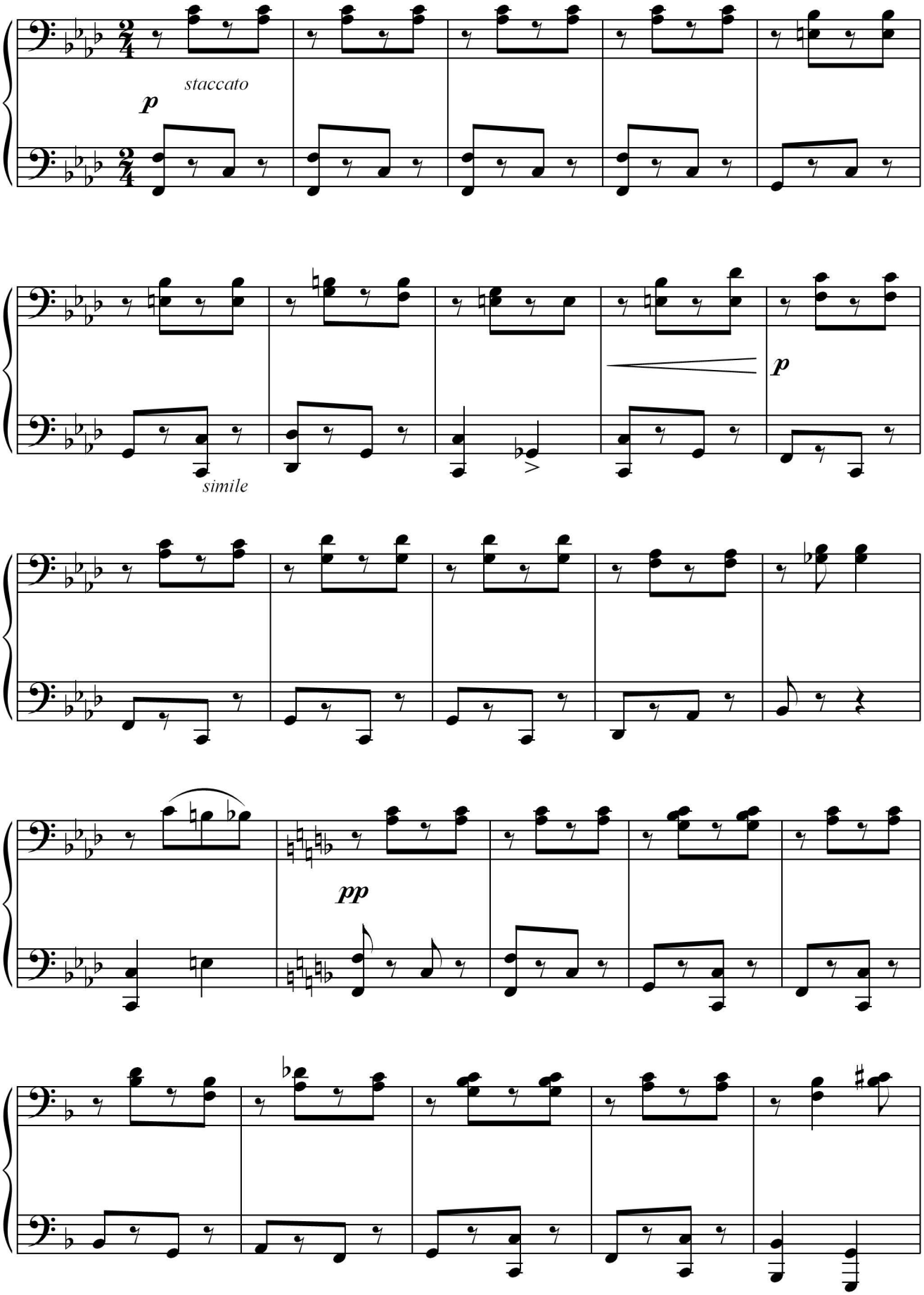

Іспанський танець

з балету "Мірандоліна"

Andante *Перша партія* С.Василенко

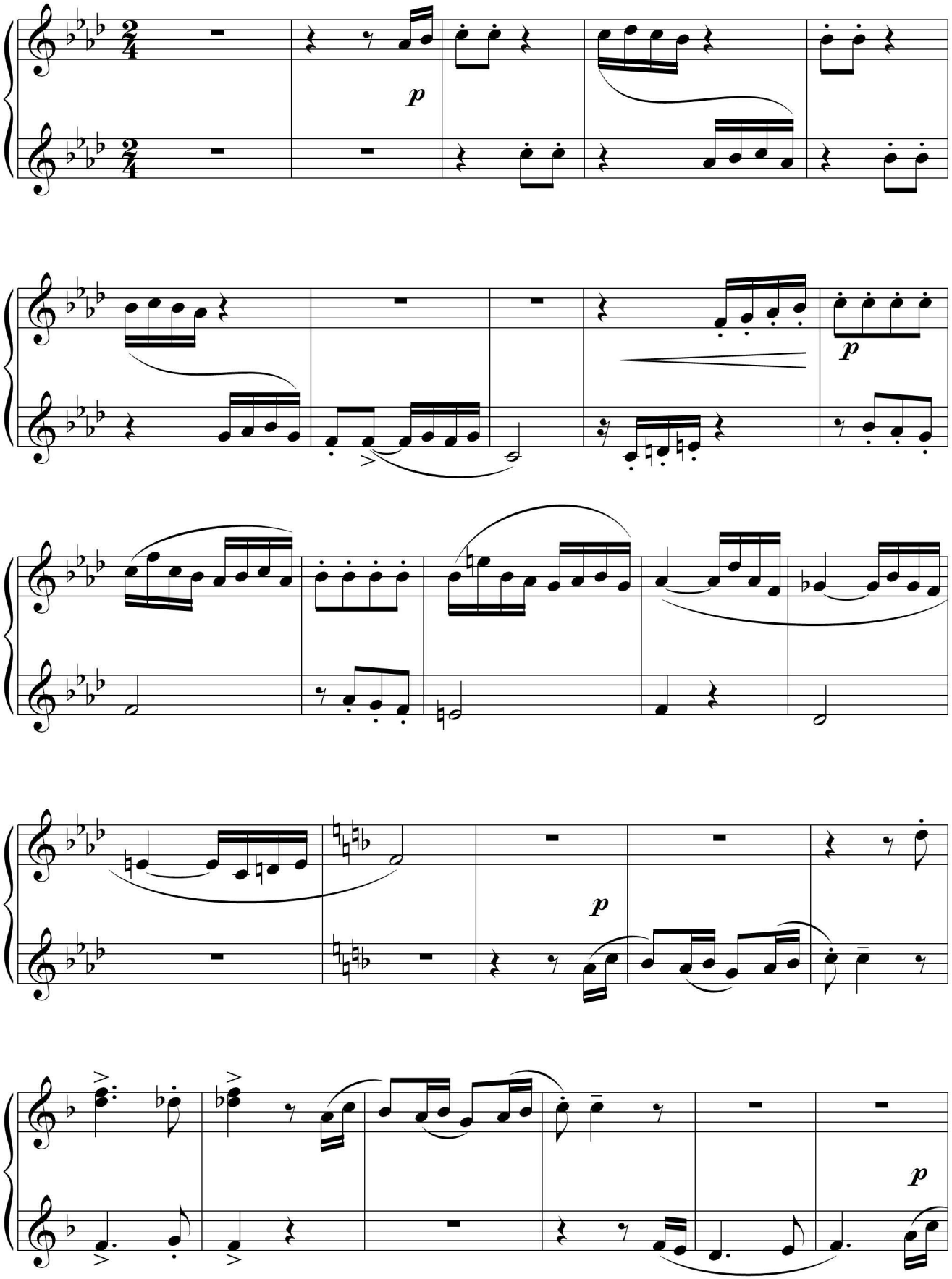

Друга партія

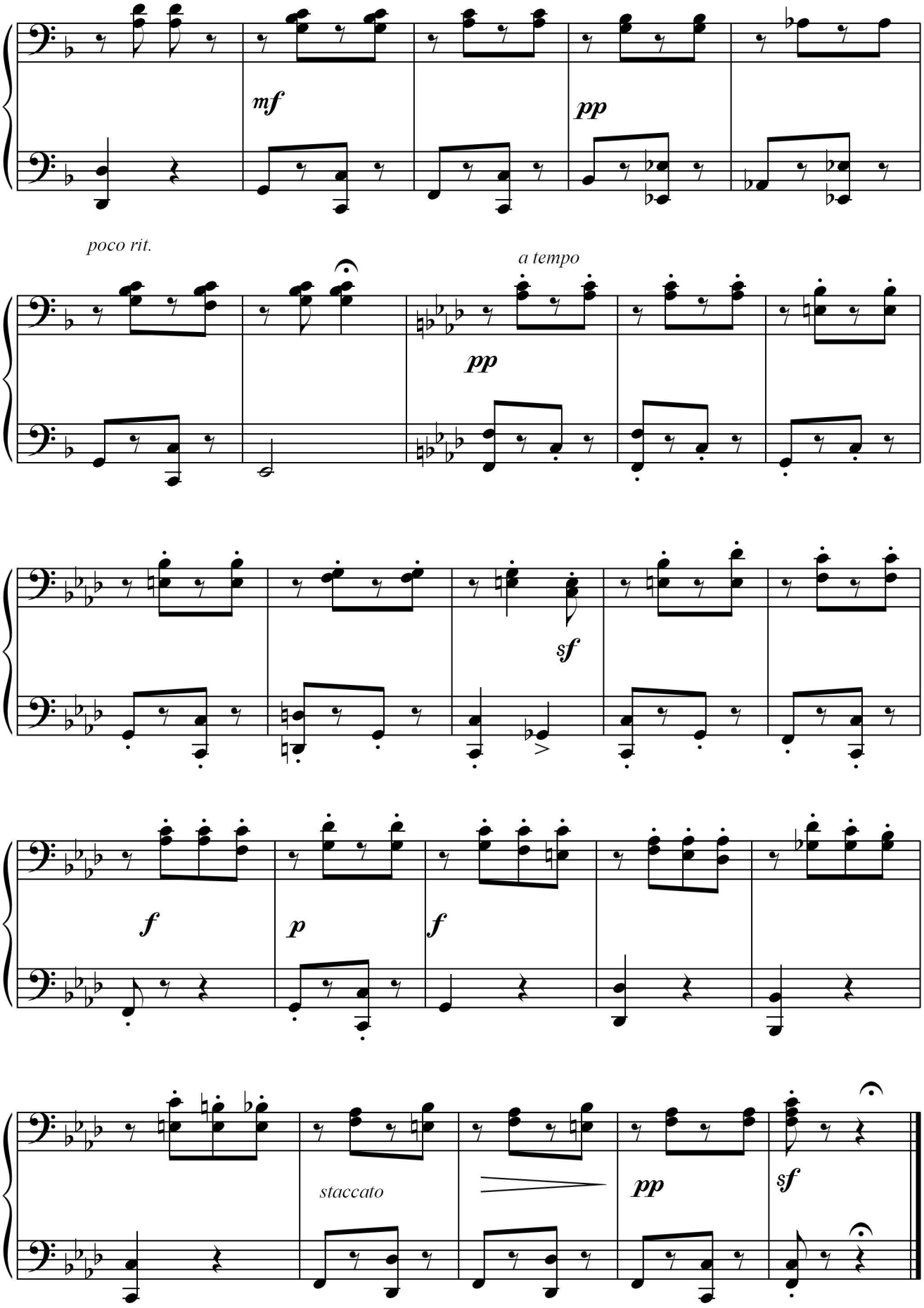

Перша партія

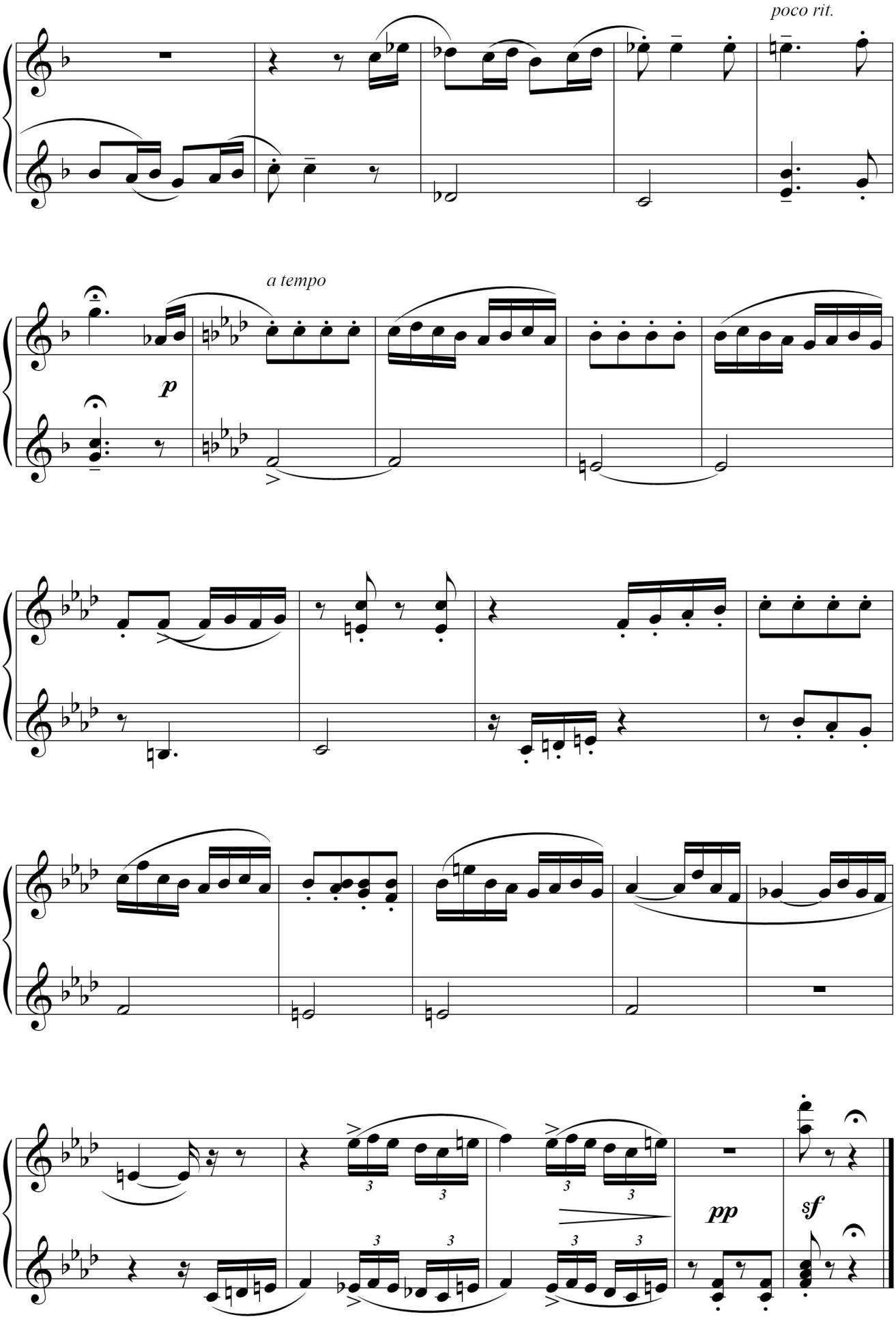

Менует

з опери "Дон Жуан"

Друга партія

Moderato В.А. Моцарт

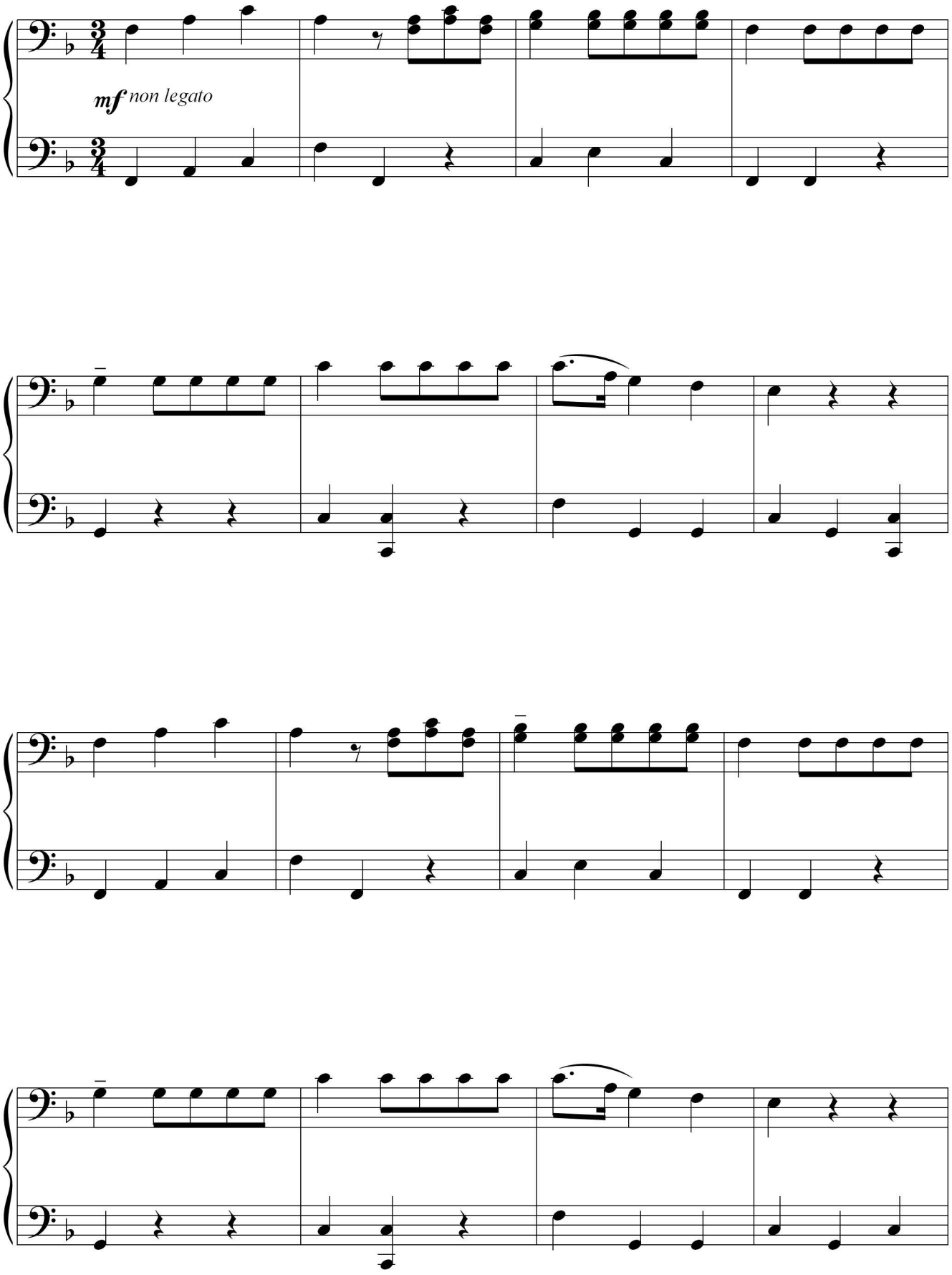

Менует

з опери "Дон-Жуан"

В.А.Моцарт

Moderato

Перша партія

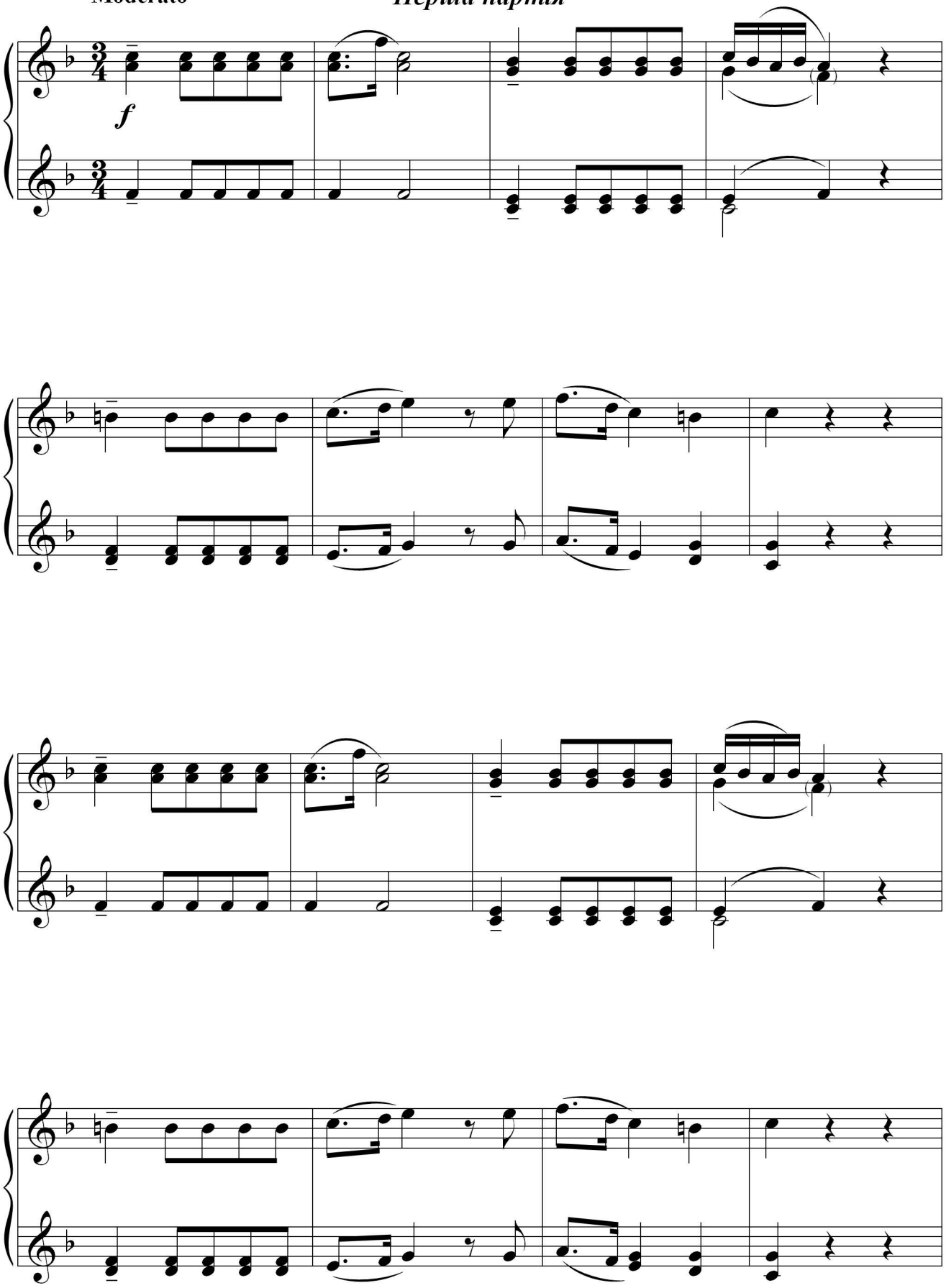

Друга партія

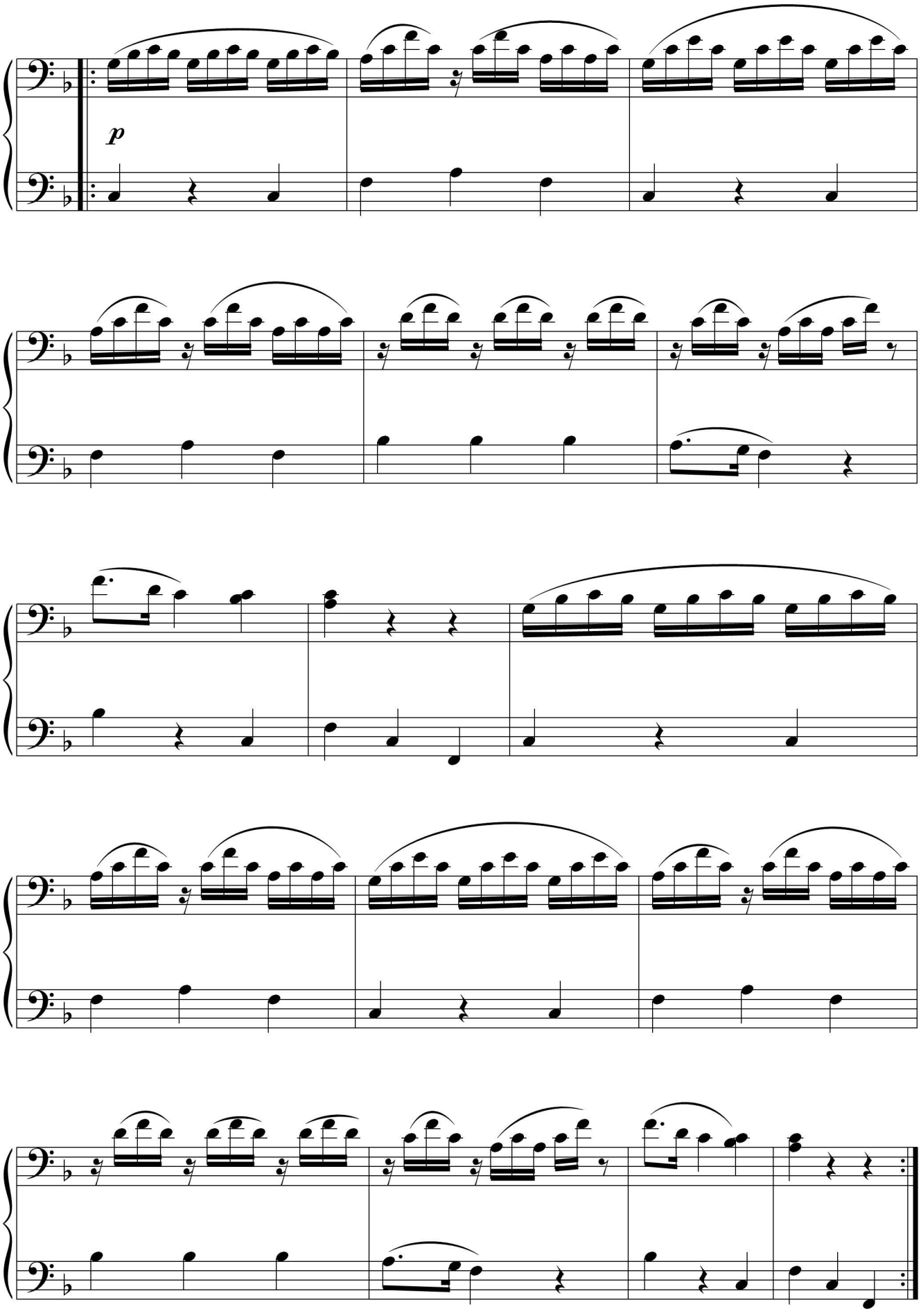

Перша партія

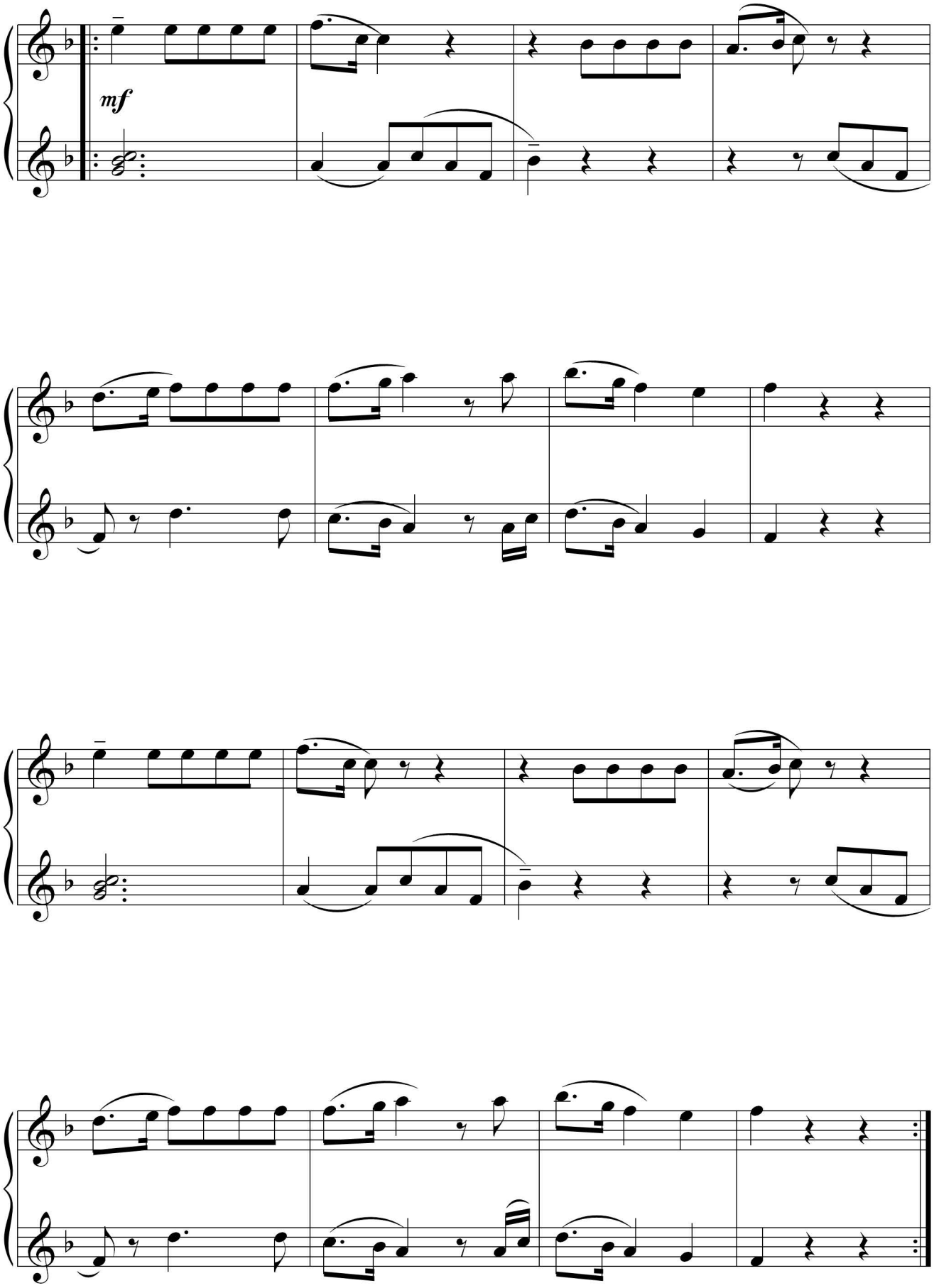

Популярні музичні твори у спрощеному викладі

Мішель

з репертуару групи "Бітлз"

П.Маккартні

Moderato

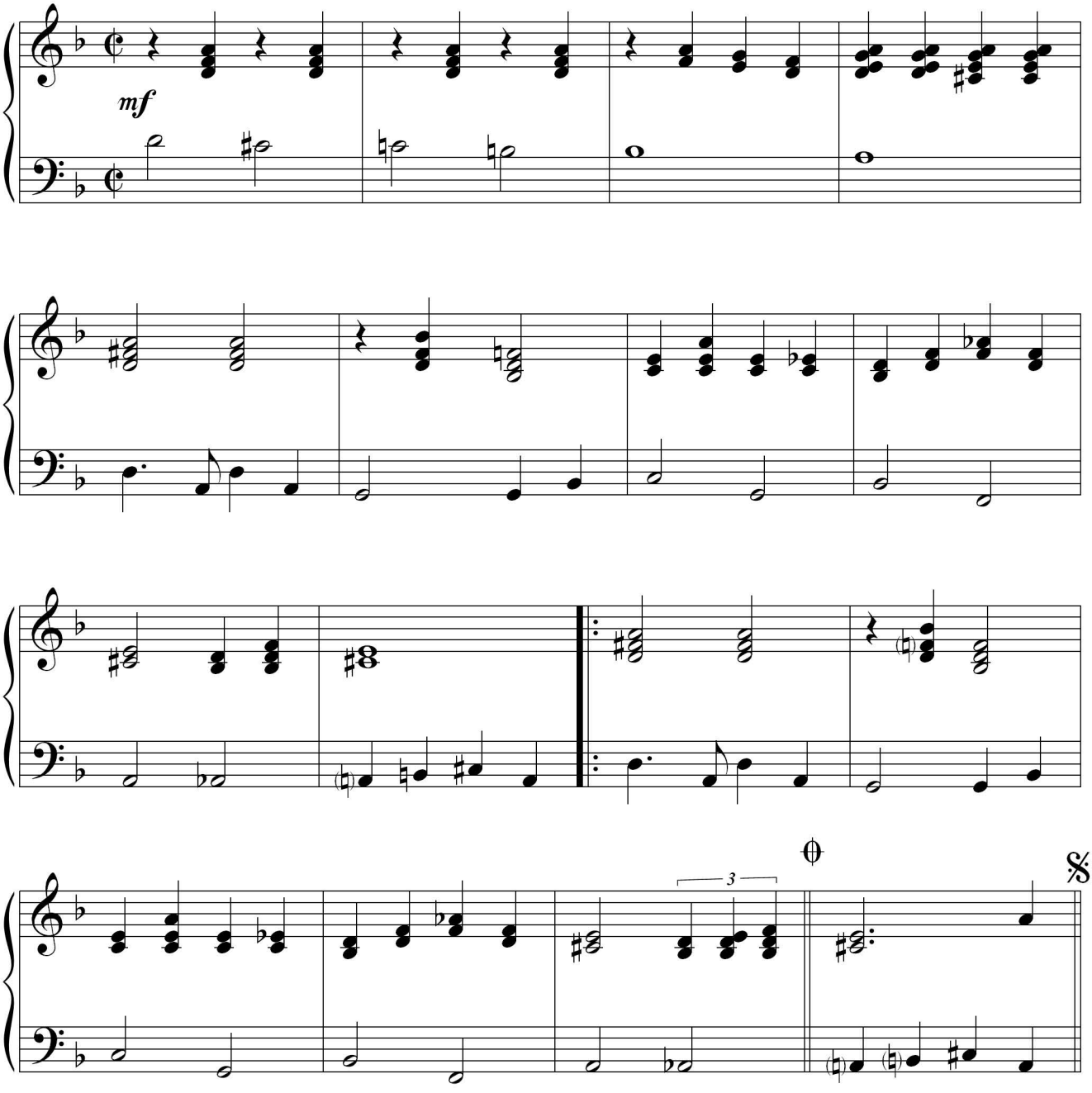

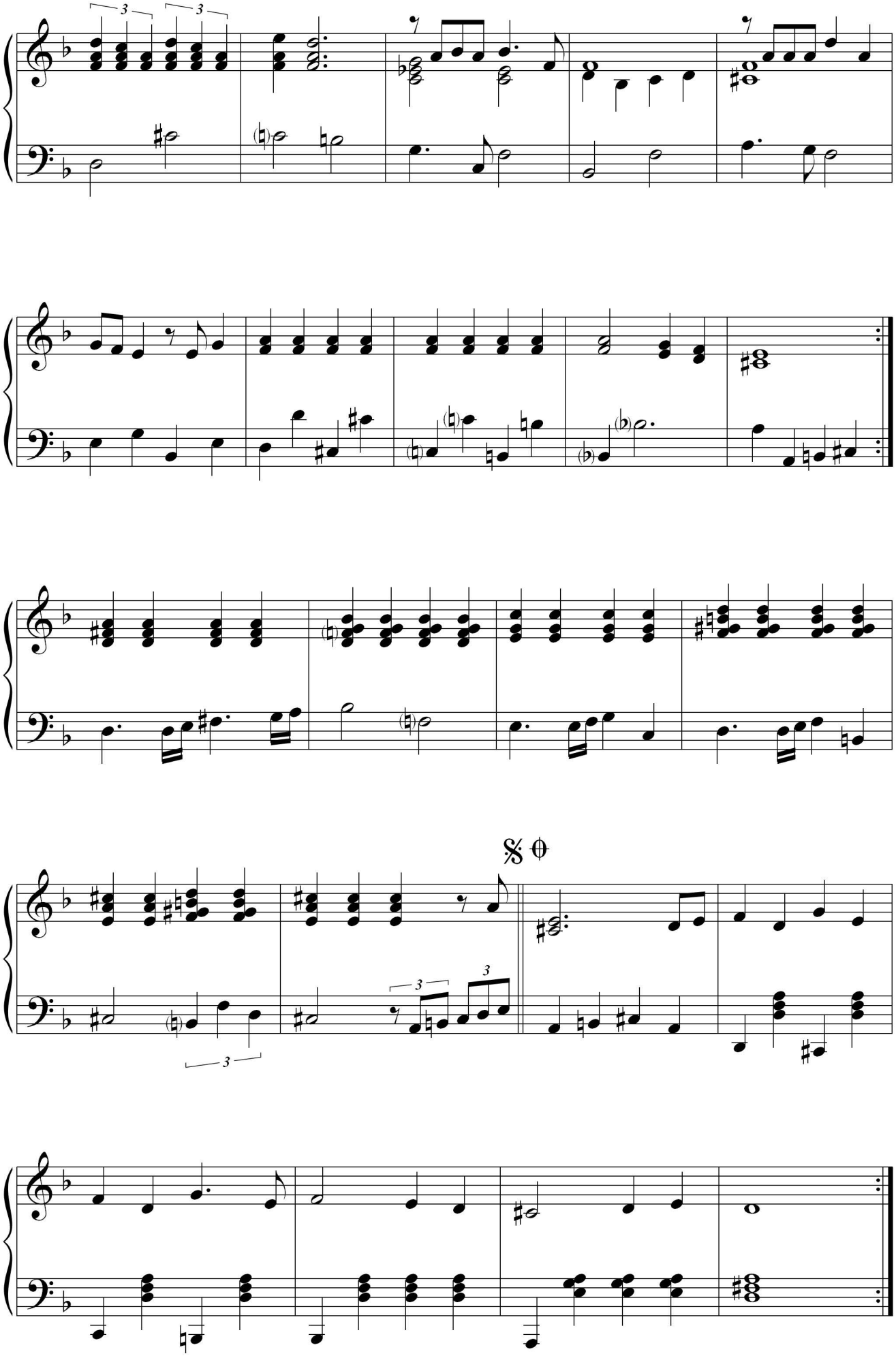

HEY JUDE

Д.Лєннон, П.Маккартні

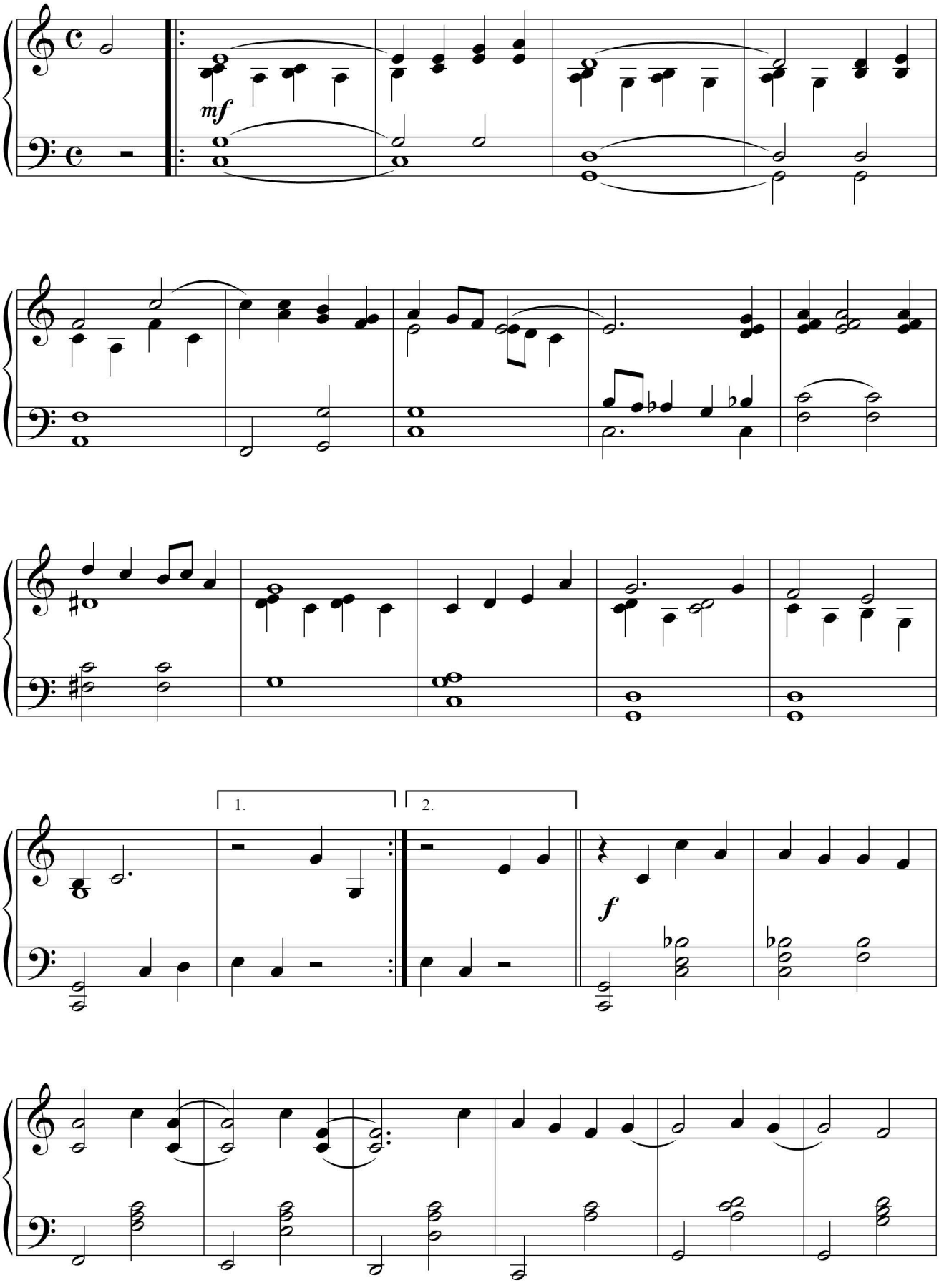

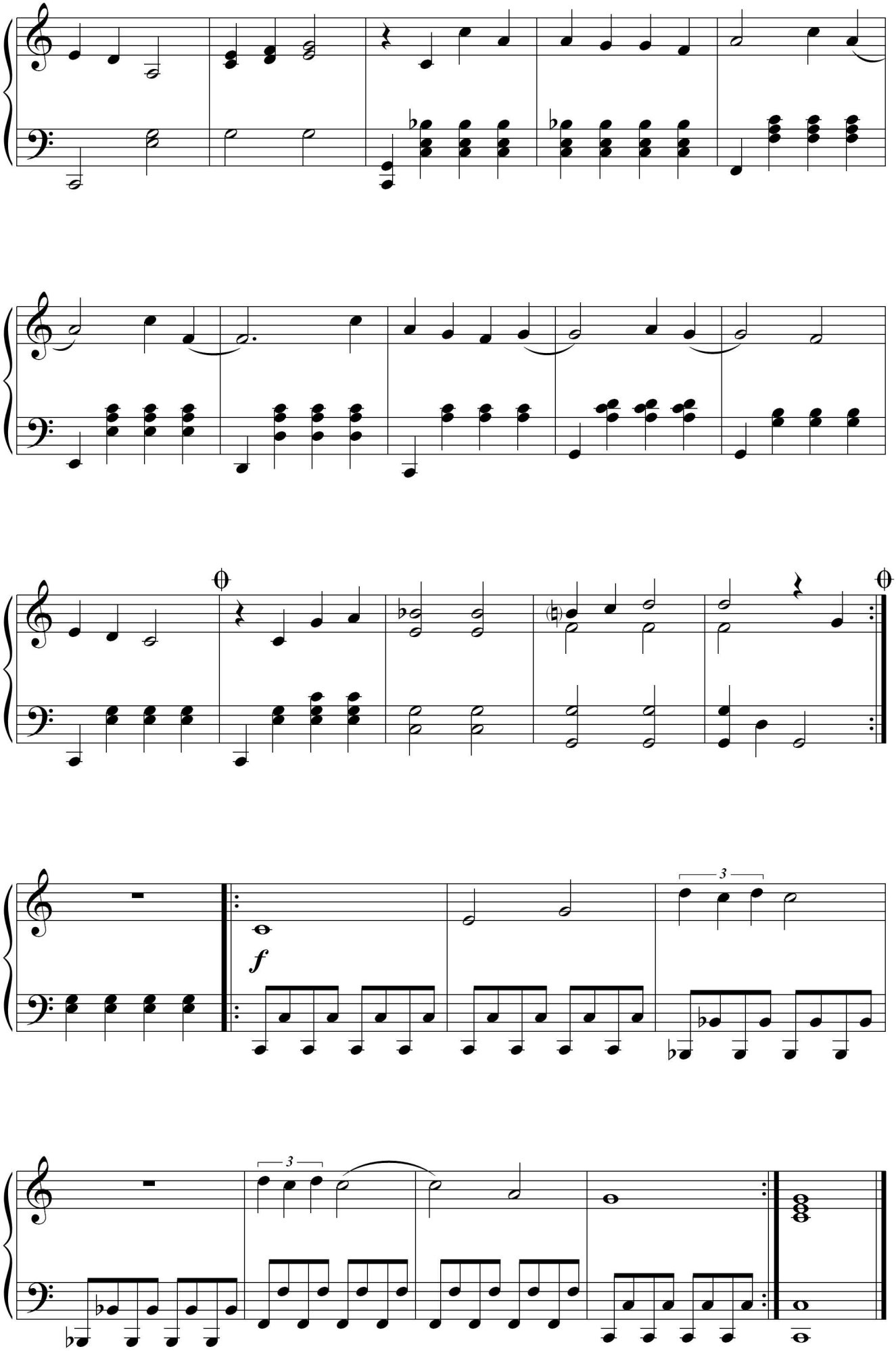
f
3
3

LET IT BE

Д.Лєннон, П.Маккартні

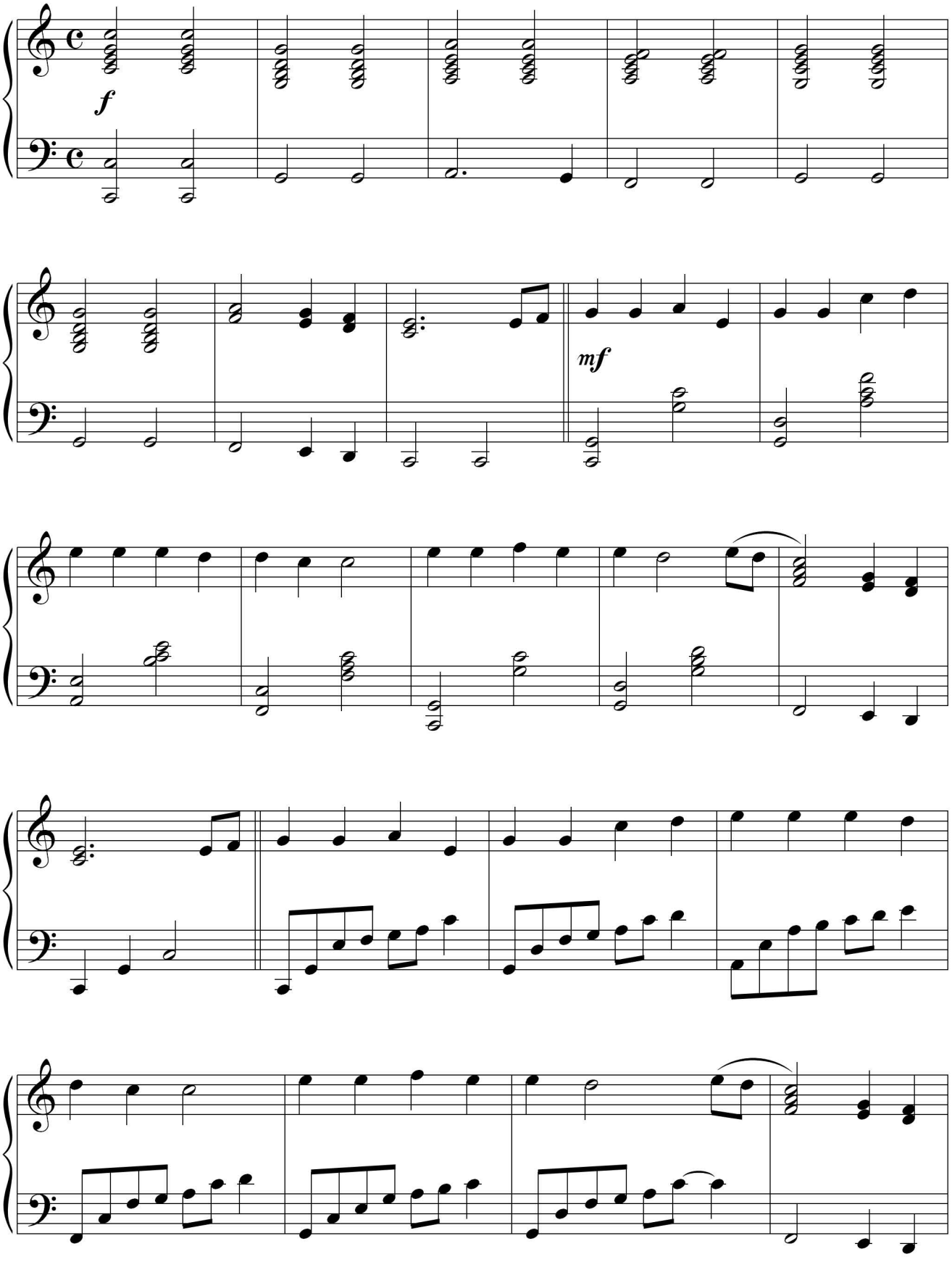

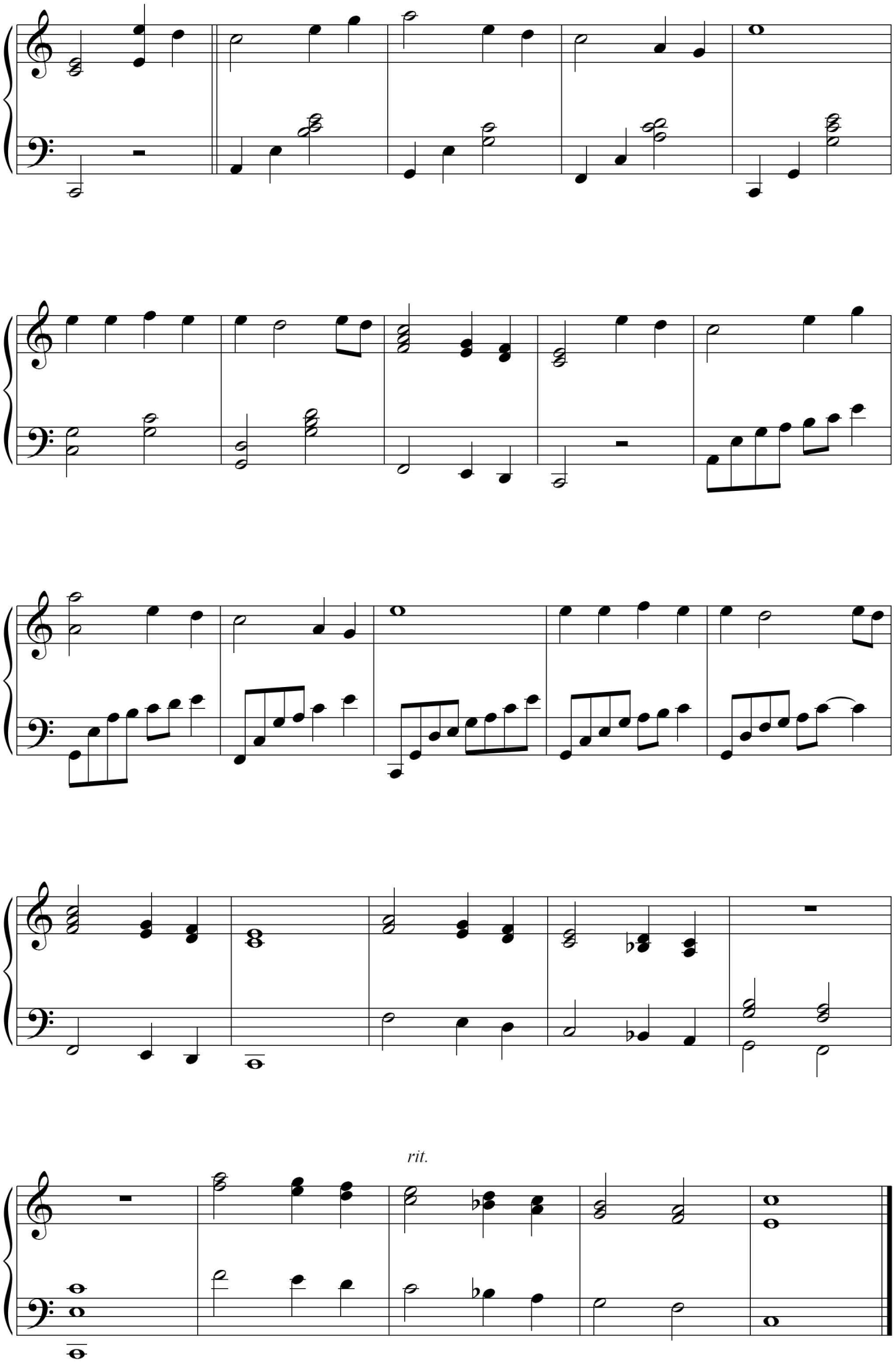
rit.

Yesterday

з репертуару групи "Бітлз"

П. Маккартні

Moderato

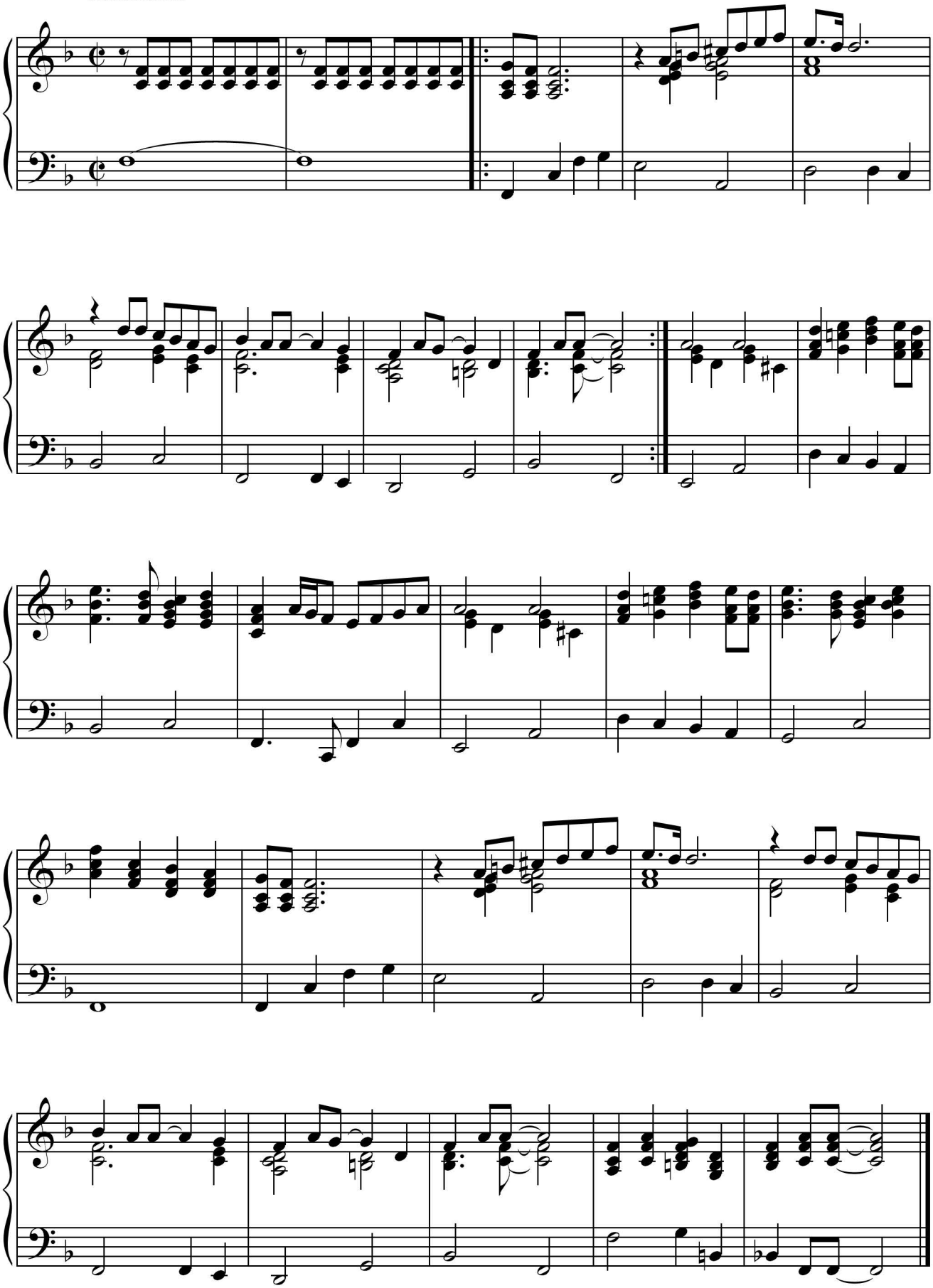

Симфонічна поема Шахерезада

(уривок)

Allegro moderato

М. Римський-Корсаков

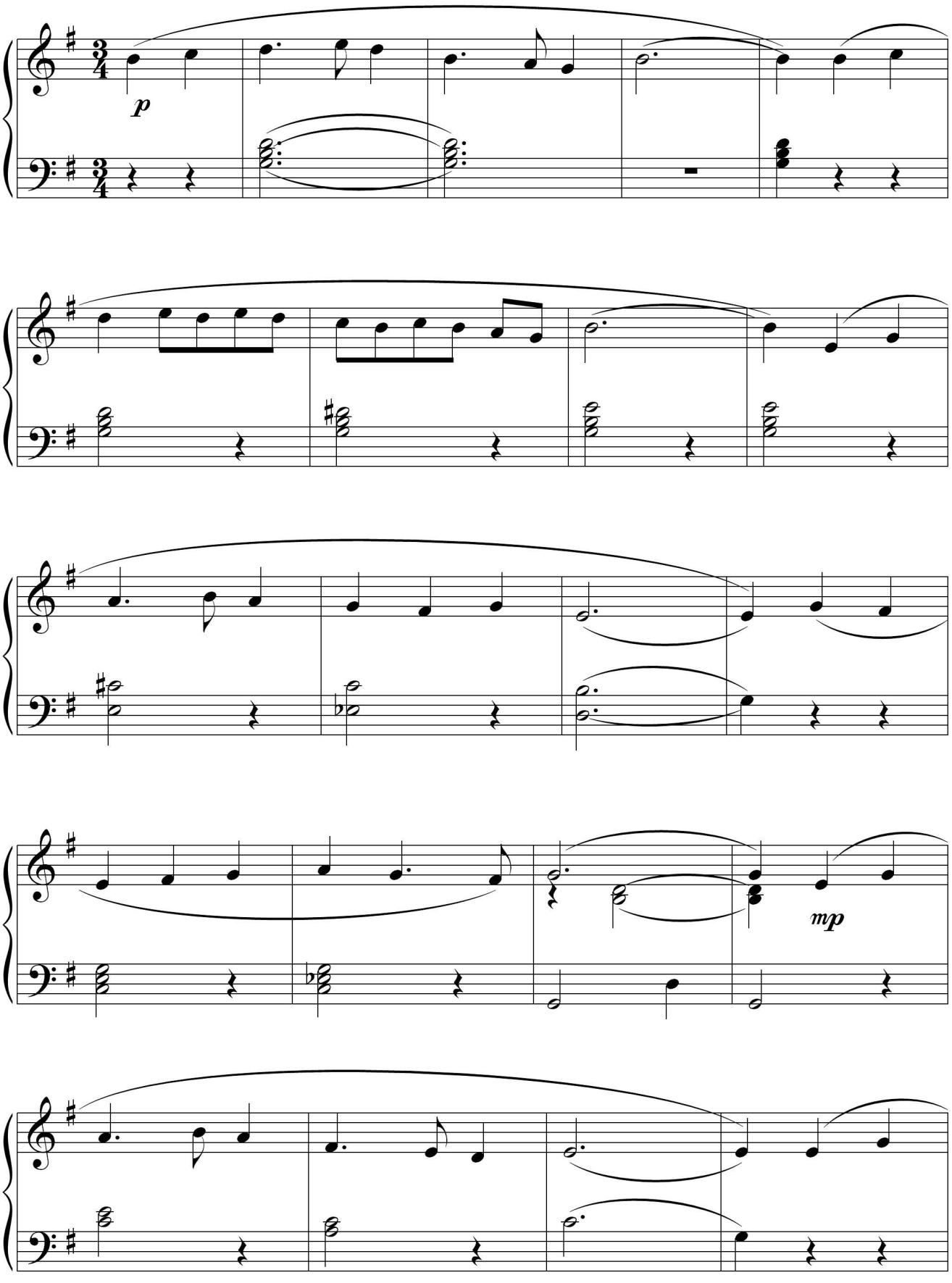

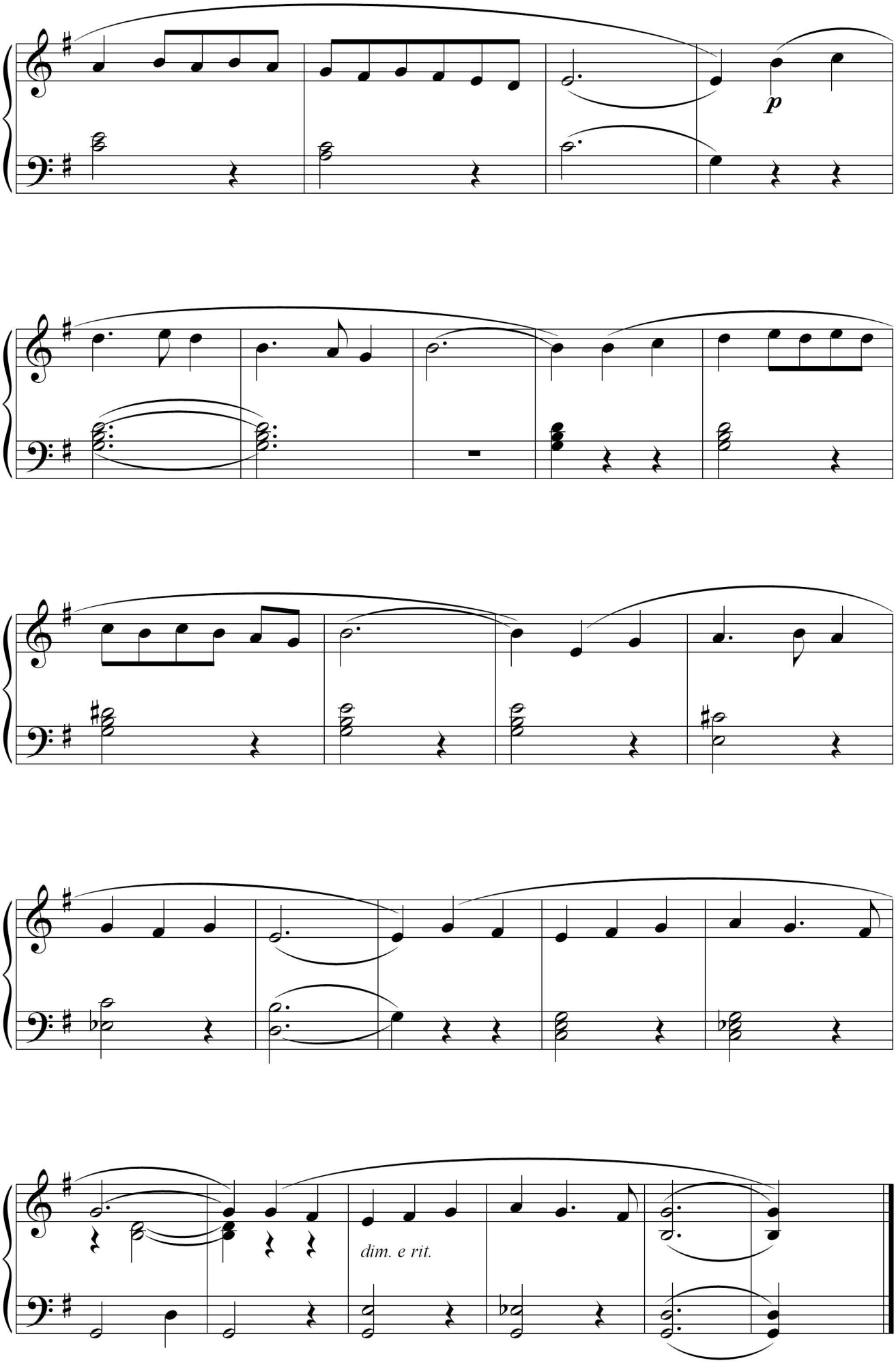
p
dim. e rit.

Симфонія №9

(уривок з 2 частини)

А. Дворжак

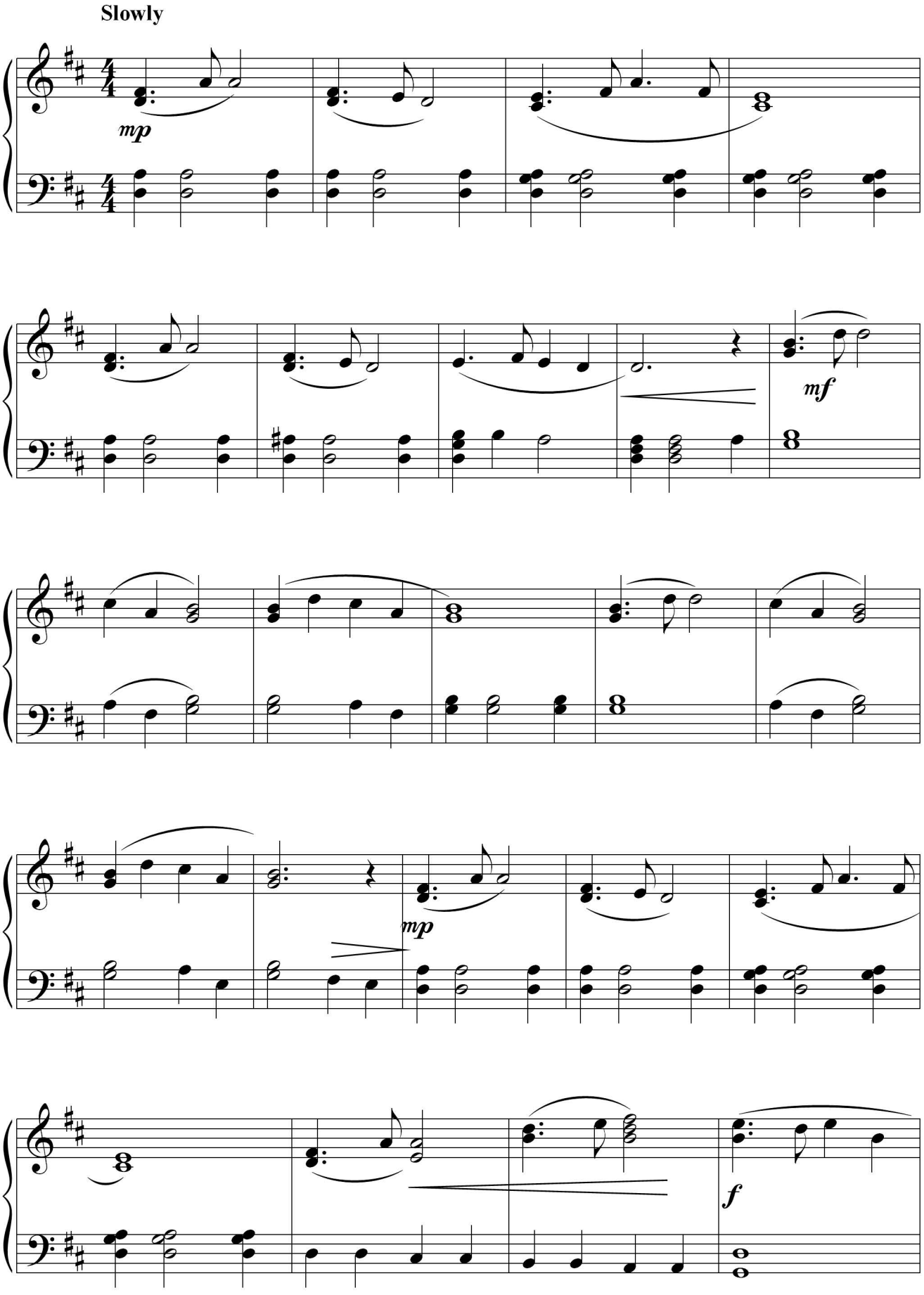

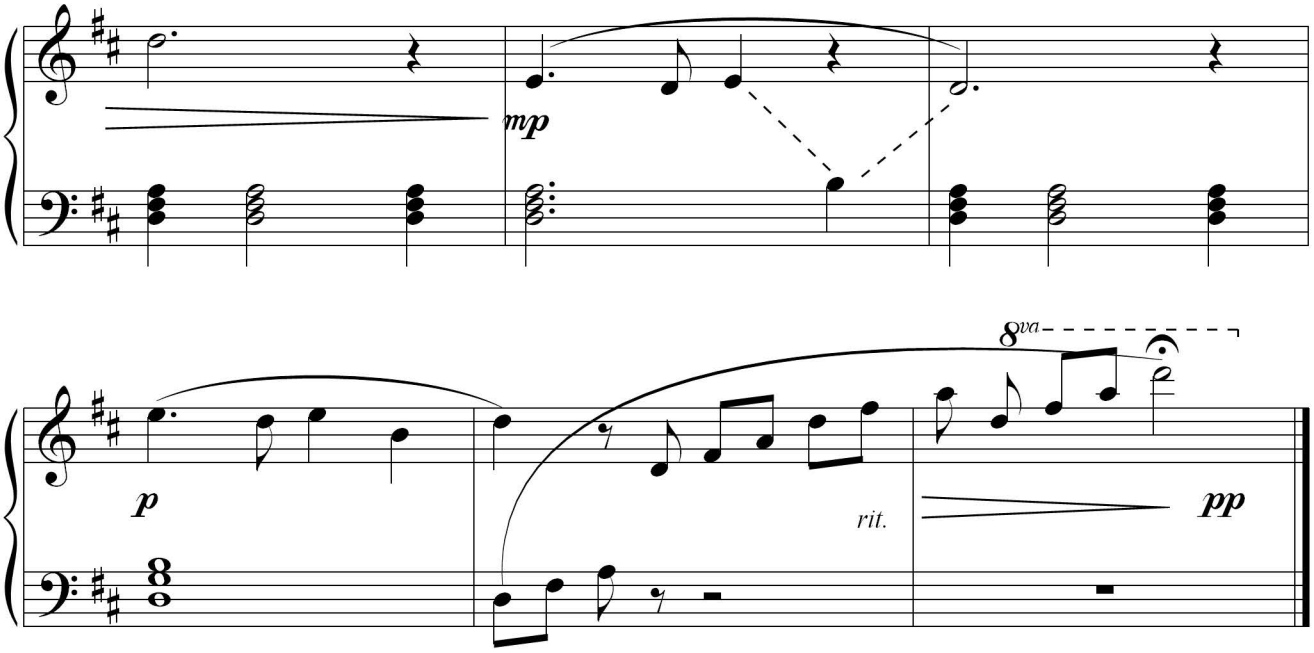

Угорська рапсодія №6

(уривок)

Ф. Ліст

Allegro

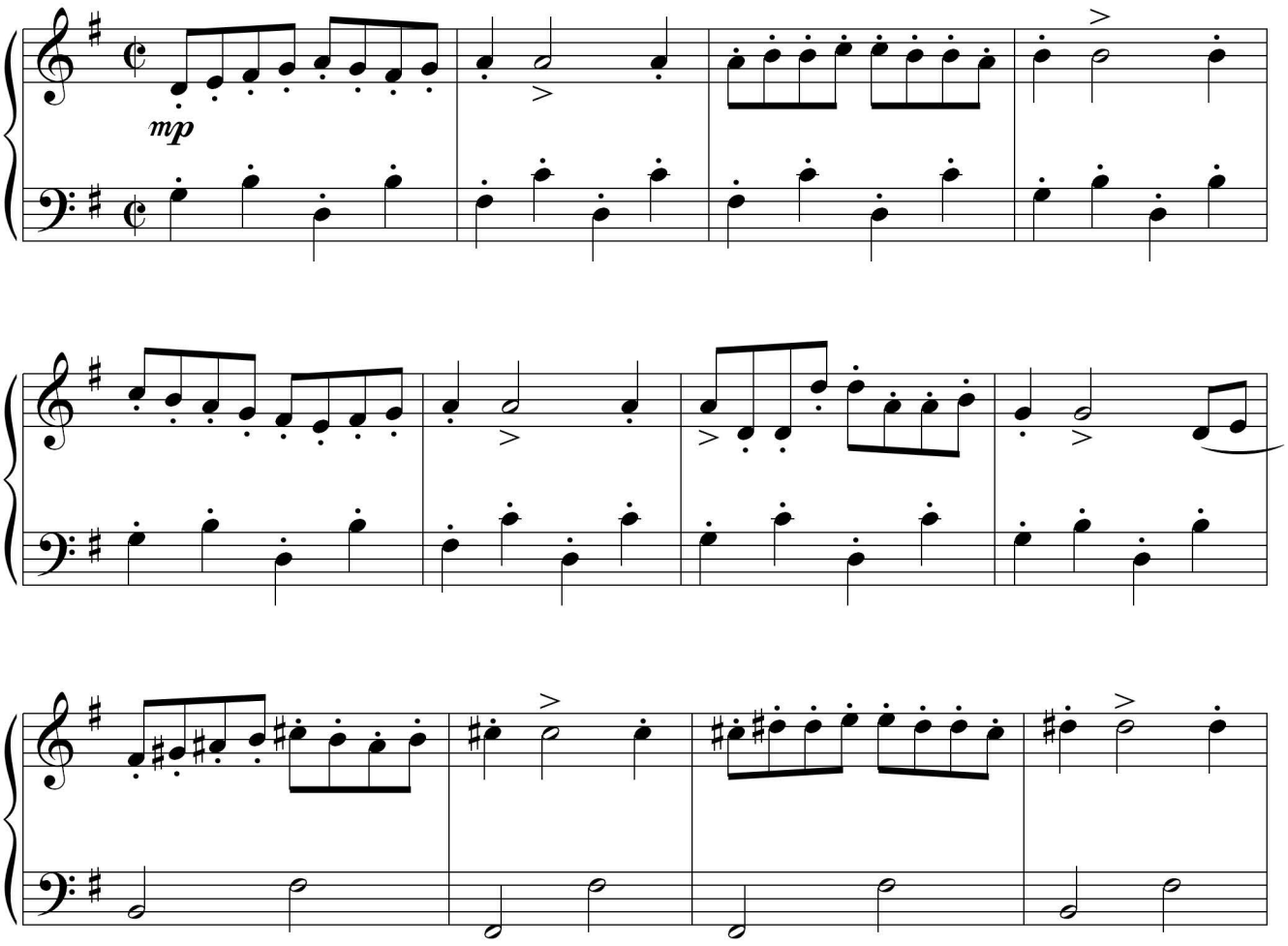

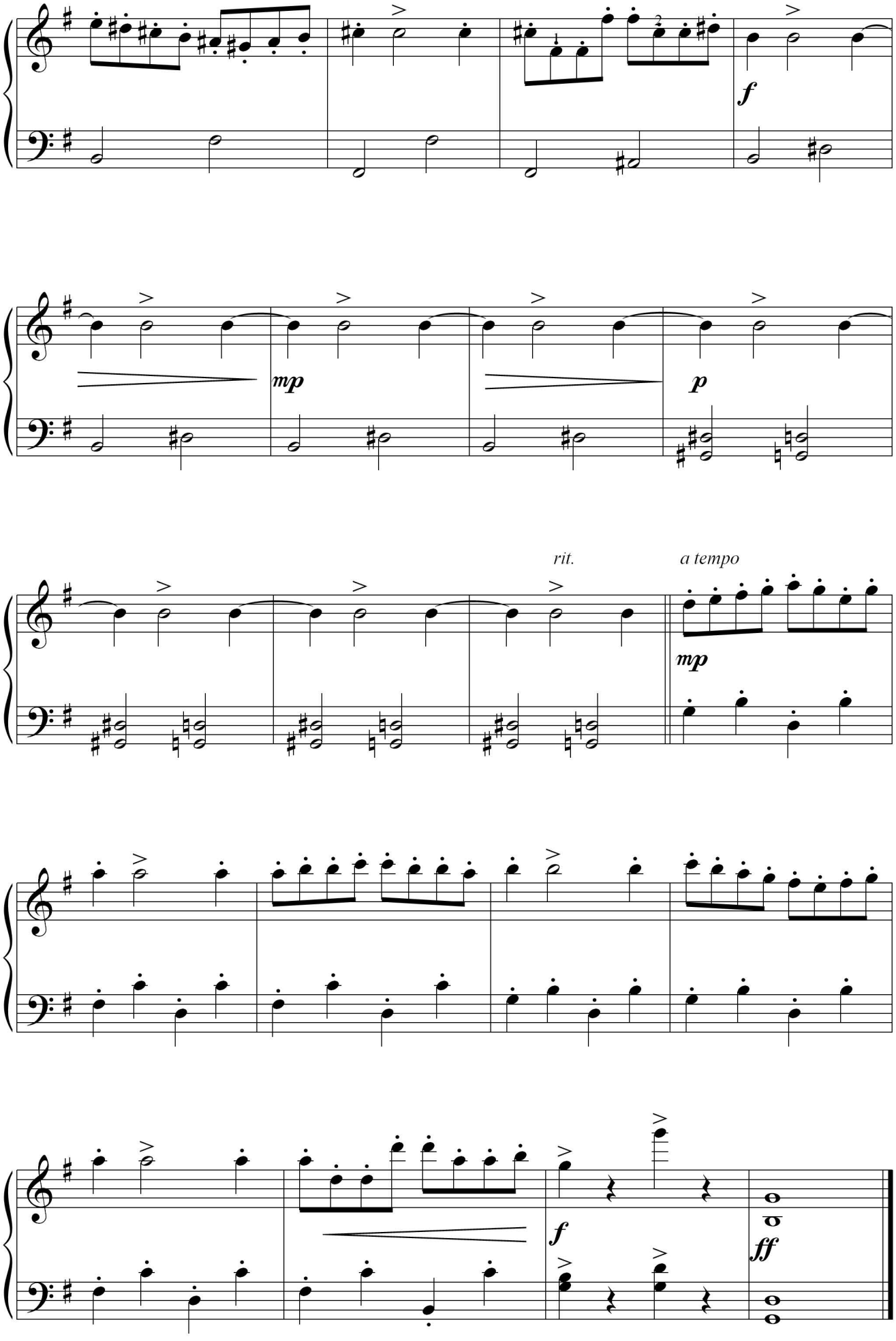
f
mp
p
rit.
a tempo
mp
f
ff

Арія Герцога

з опери "Ріголетто"

Дж. Верді

Con shirito

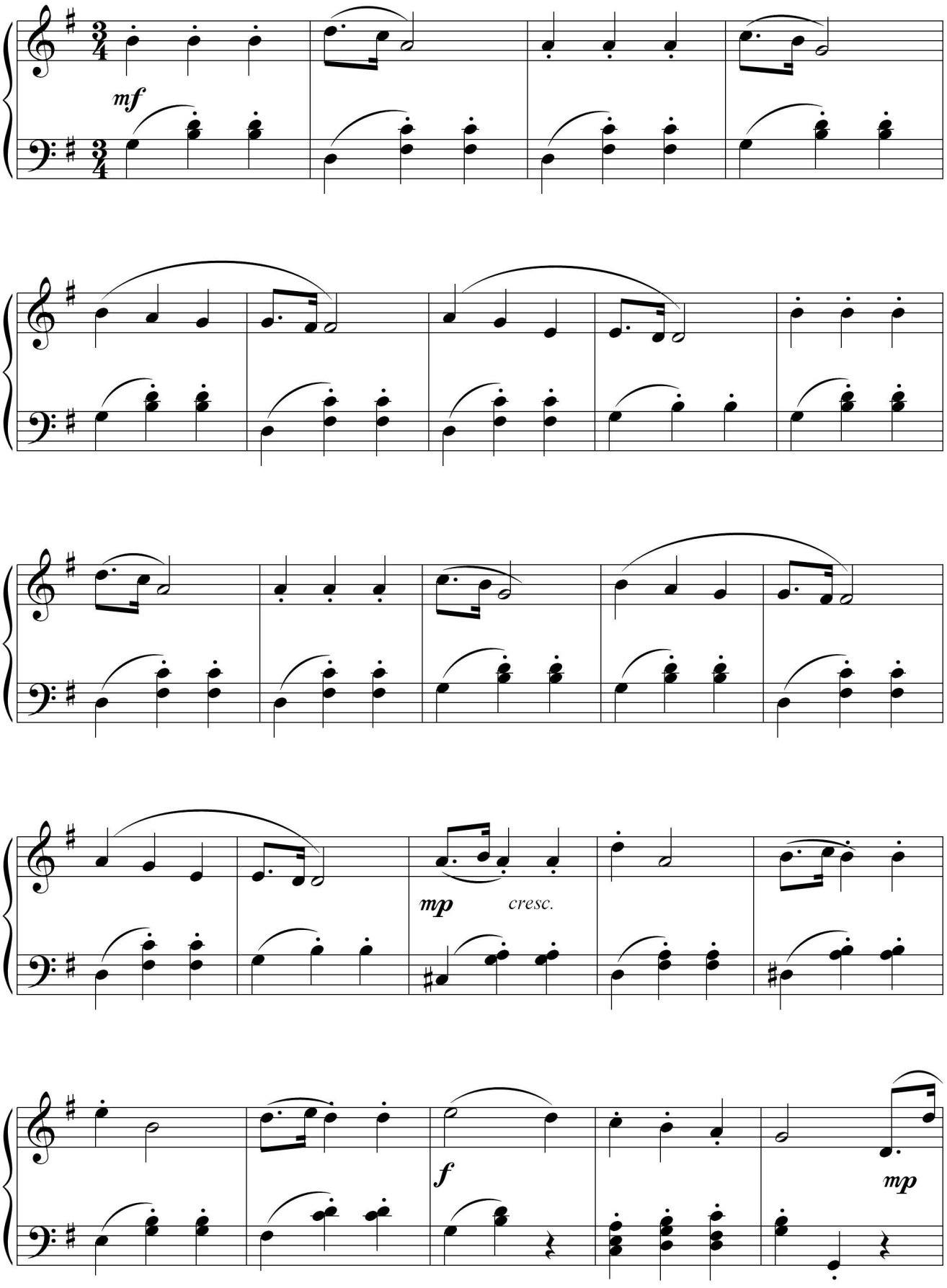

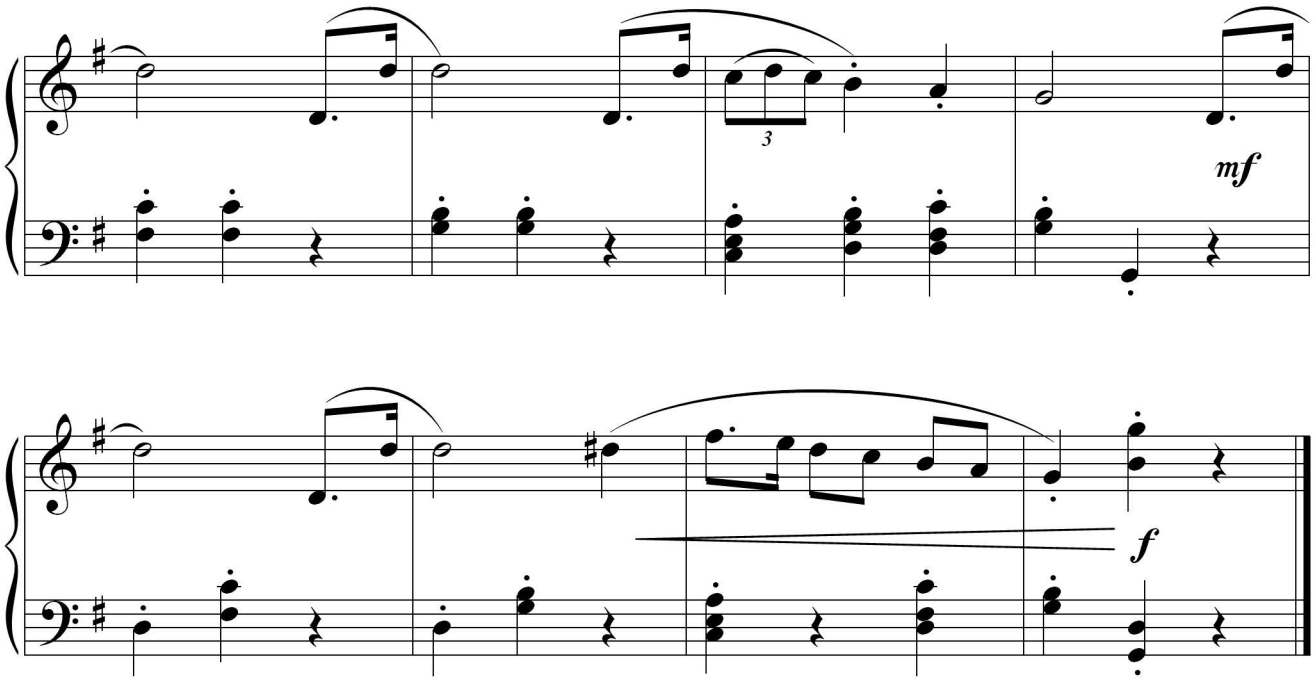

Музика з к/ф "Хрещений батько"

Н. Рота

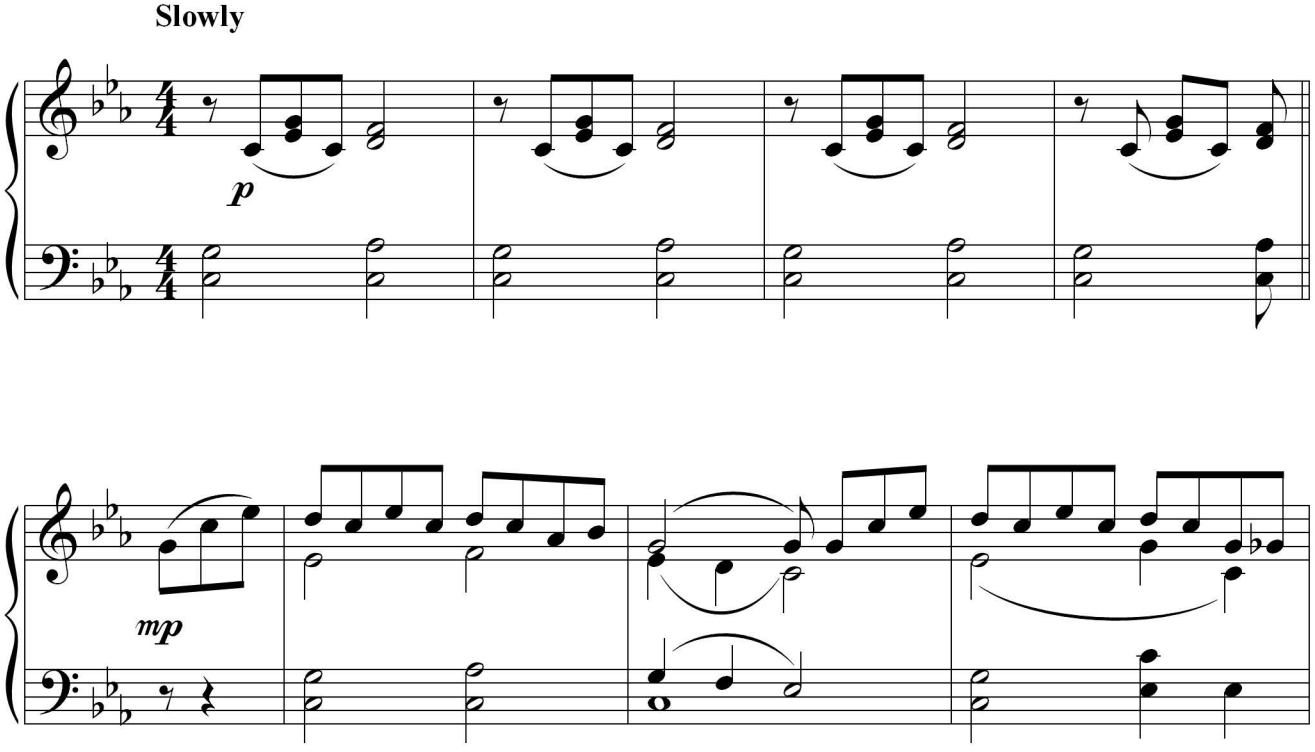

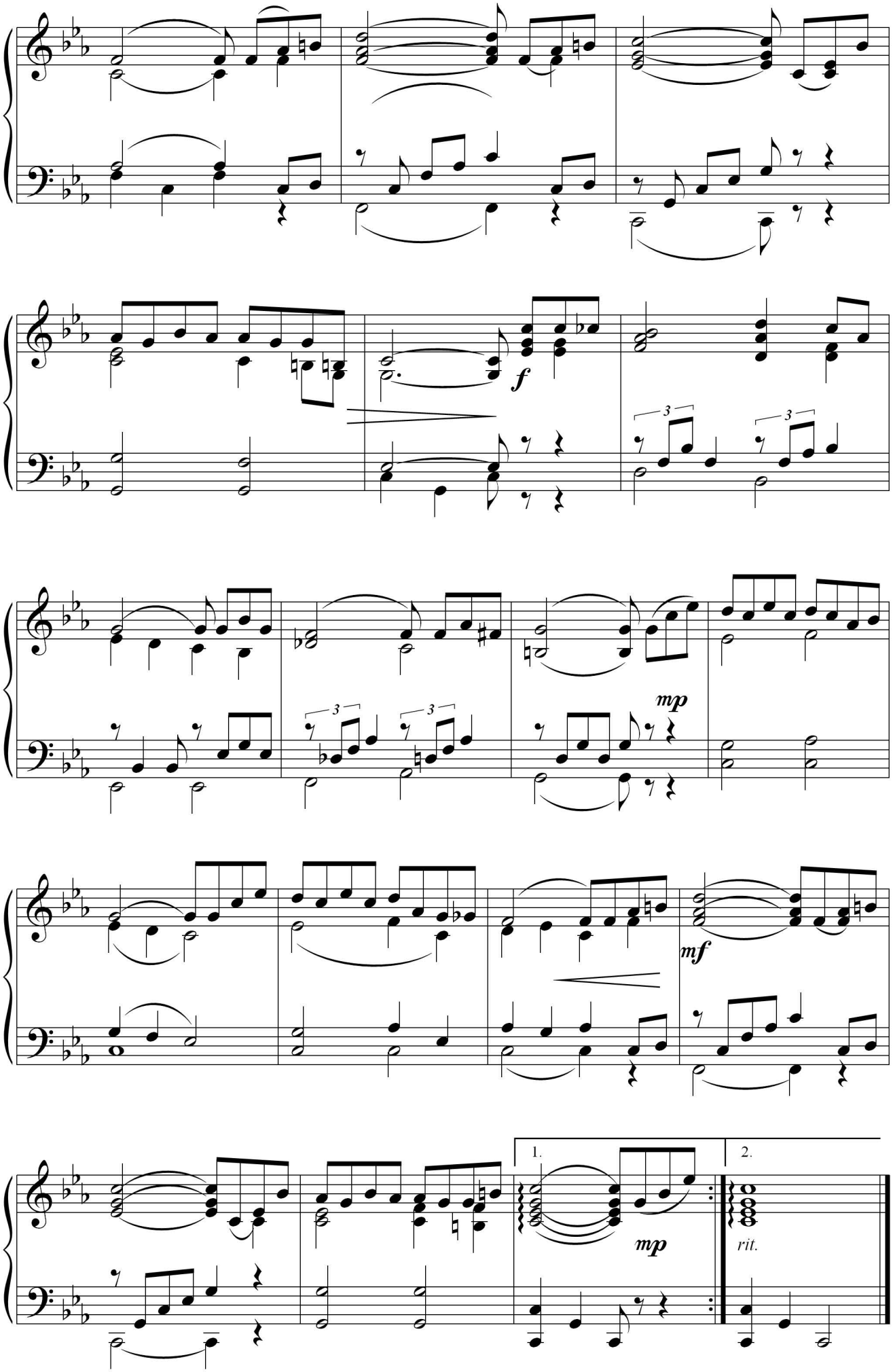
f
mp
mf
1.
2.
mp
rit.

Лебідь

з циклу "Карнавал тварин"

К.Сен-Санс

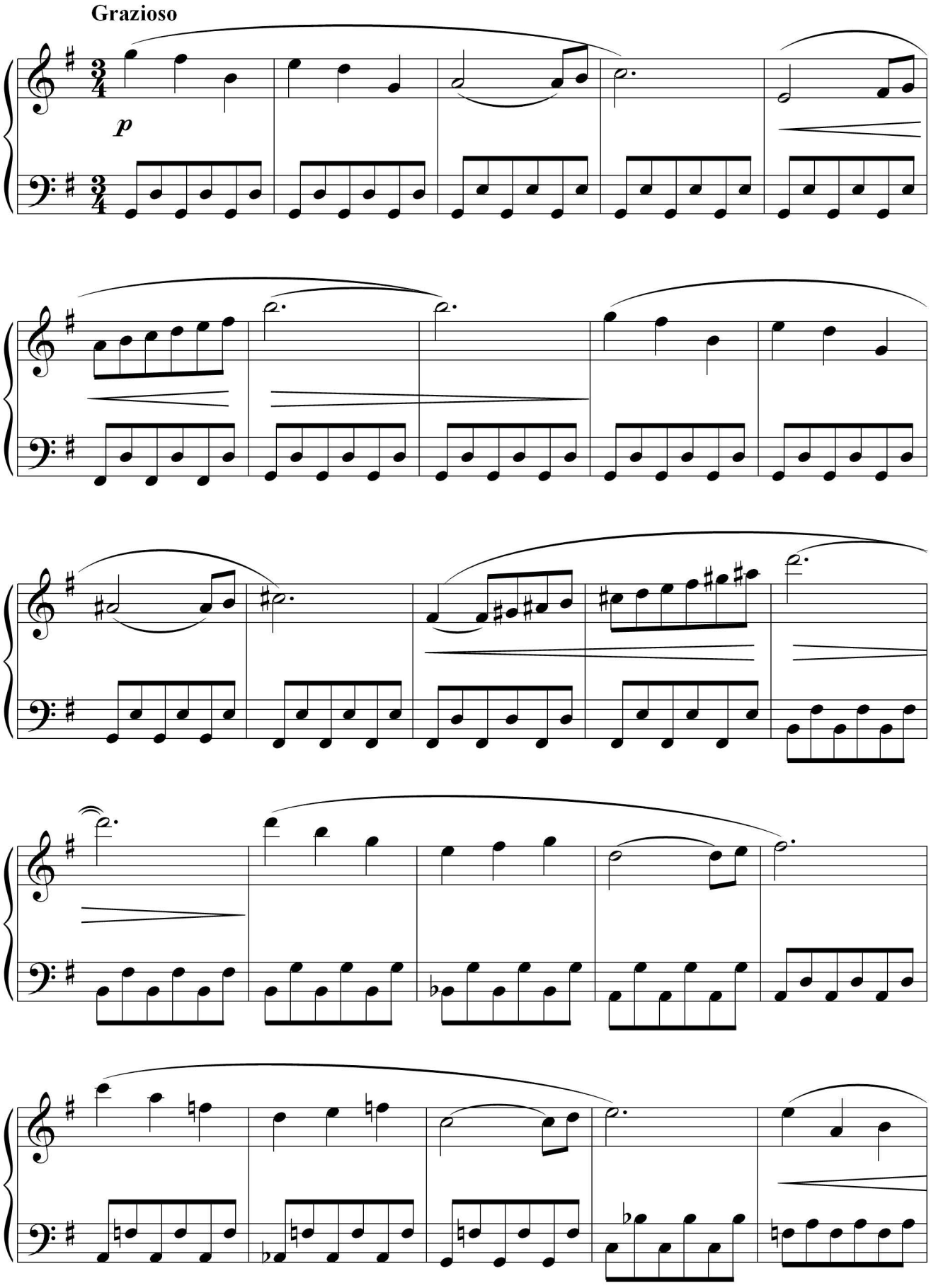

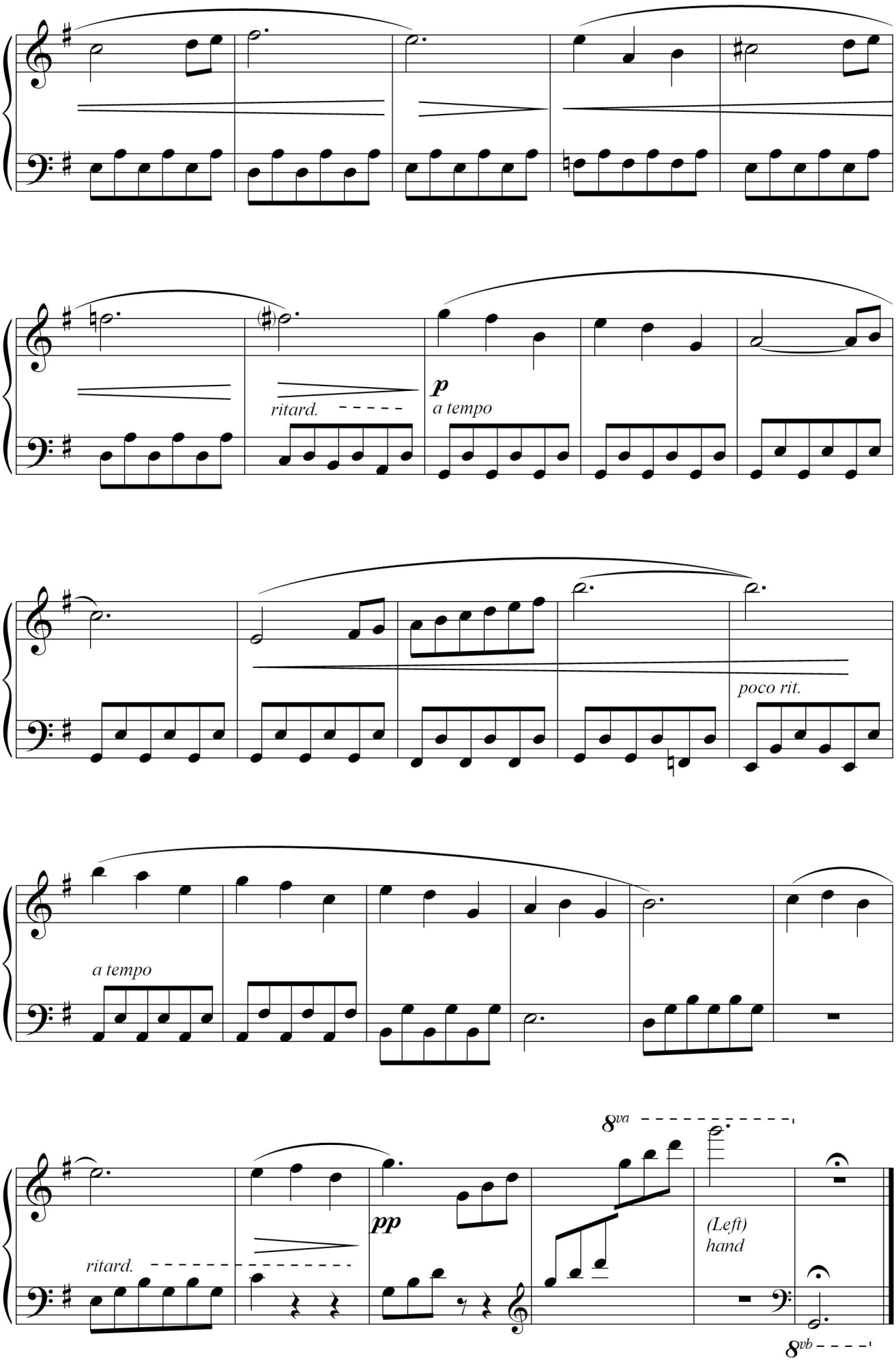
ritard.
p
a tempo
poco rit.
a tempo
8va
pp
(Left)
hand
ritard.
8vb

Хабанера

з опери "Кармен"

Ж. Бізе

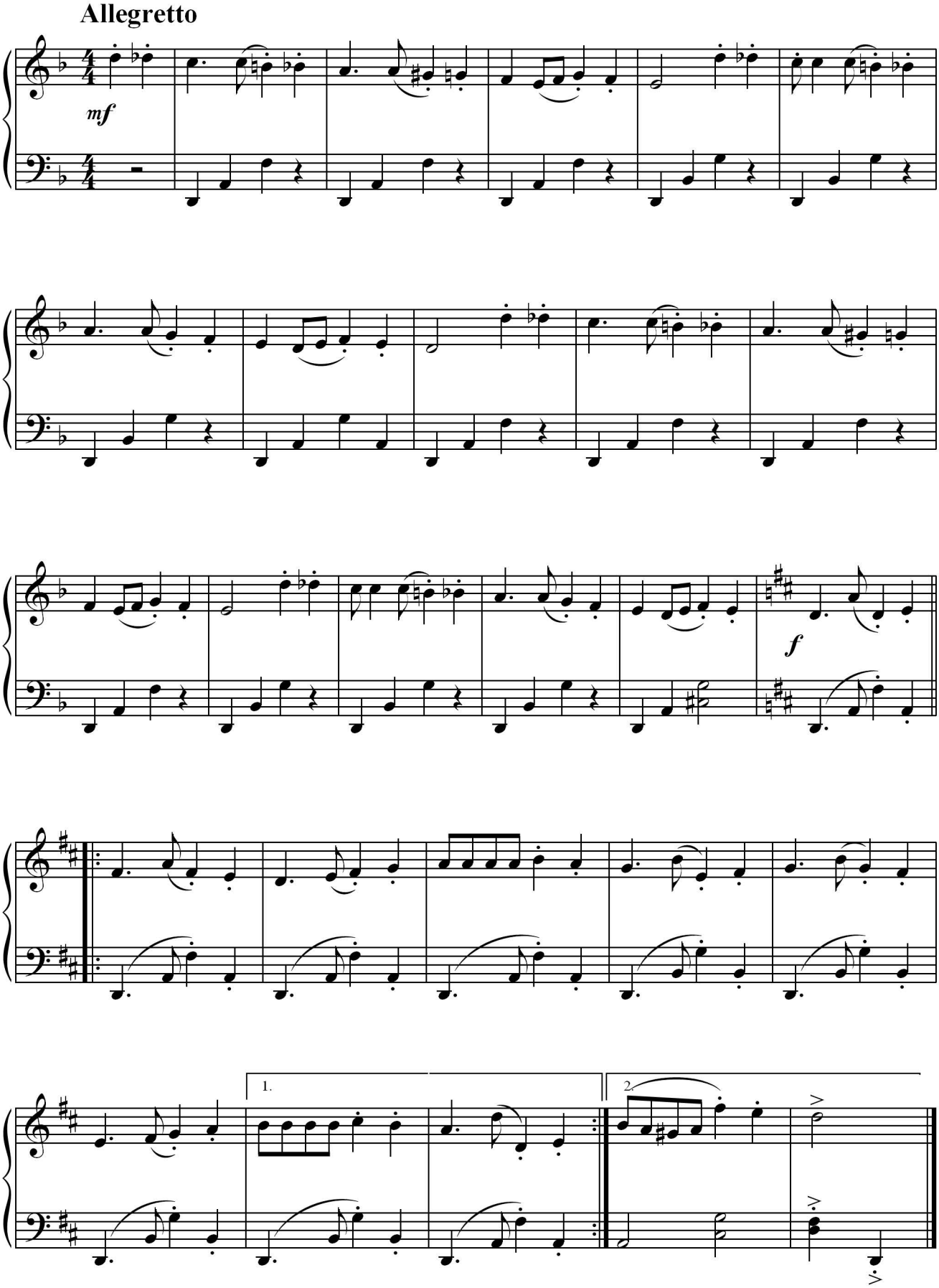

Куплети Тореадора

з опери "КАРМЕН"

Ж.Бізе

Risoluto

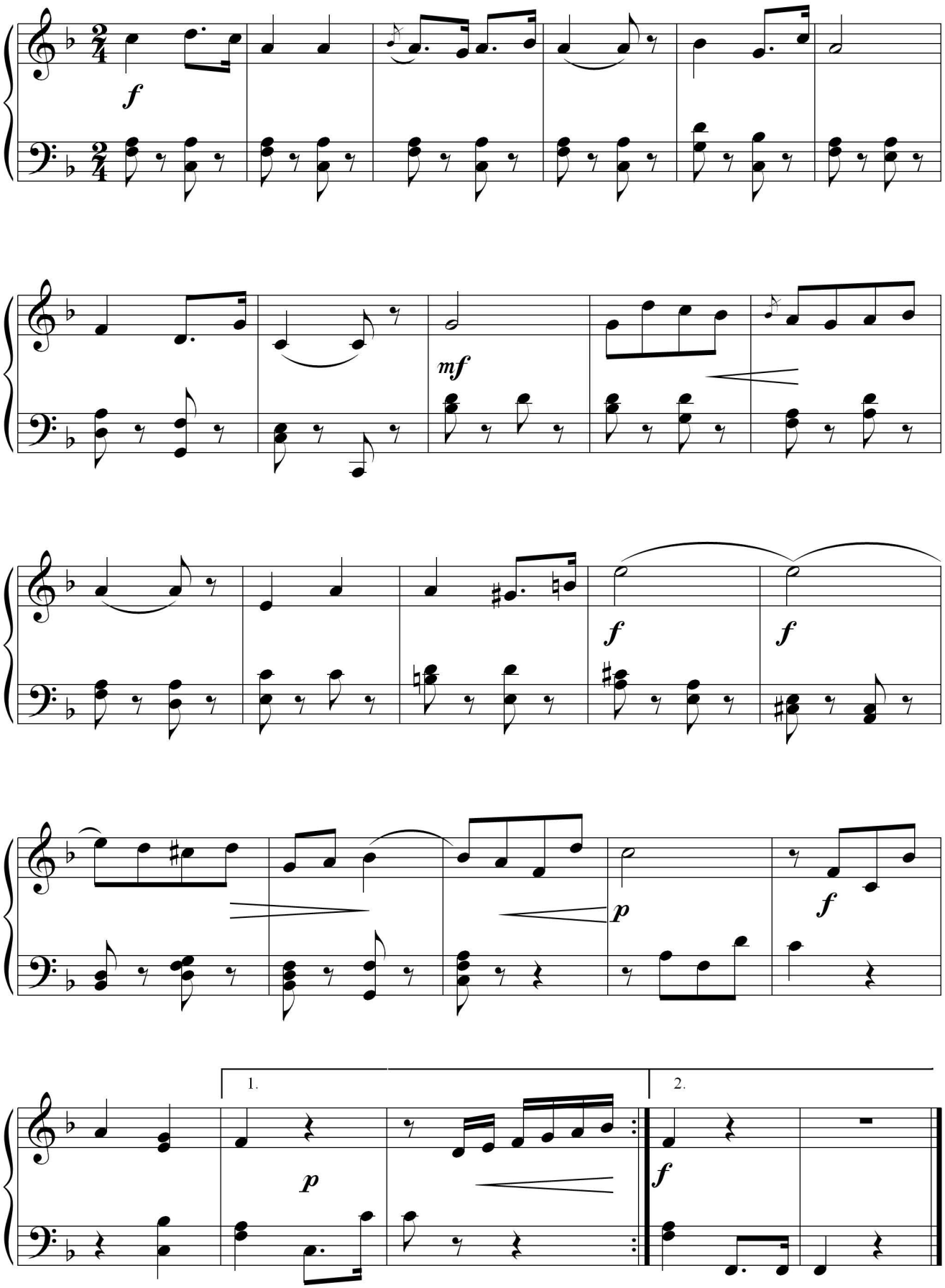

Кампанелла

(уривок)

з "Великих етюдів за Паганіні" №3

Ф.Ліст

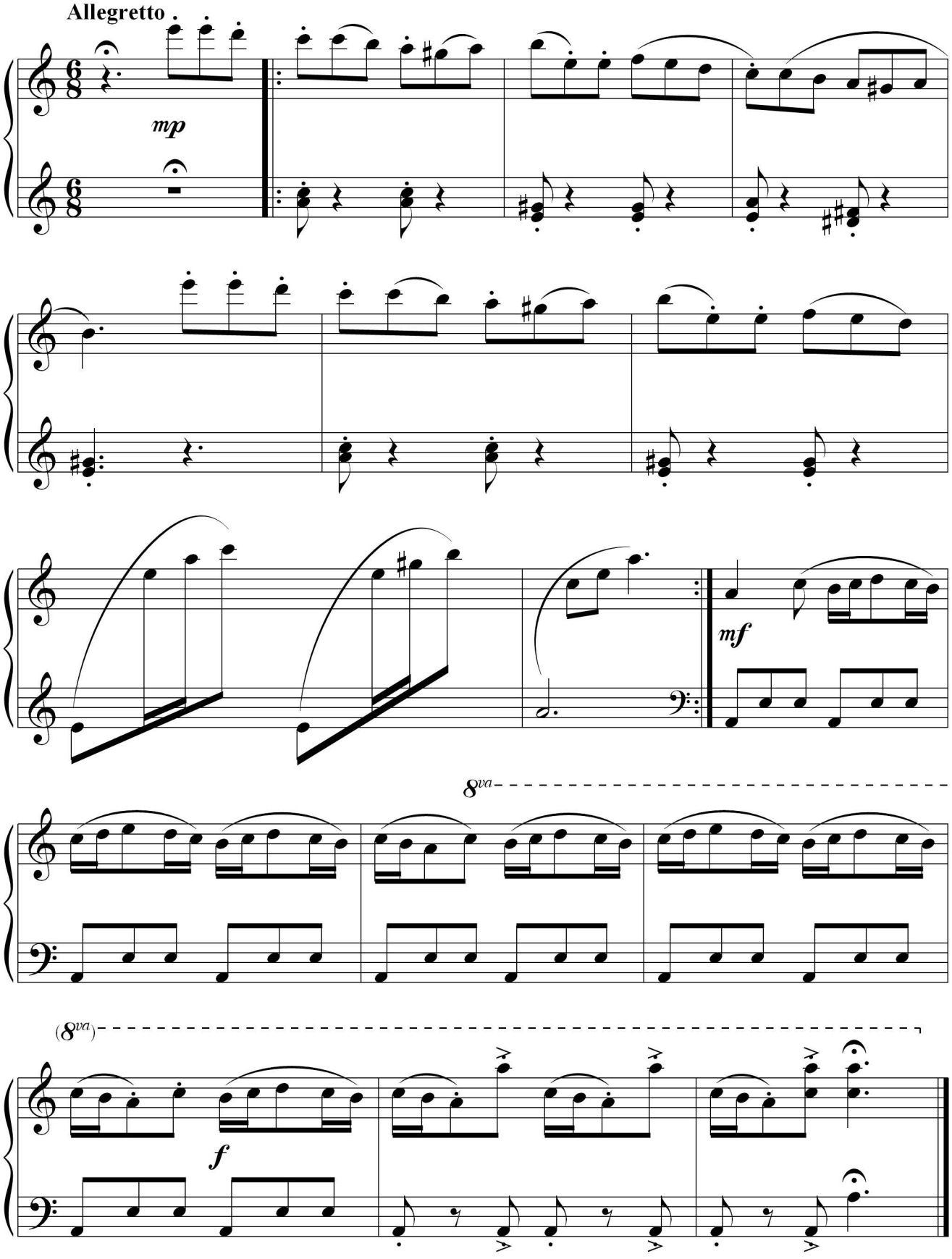

Симфонія №5

(уривок)

Л.Бетховен

Allegro con spirito

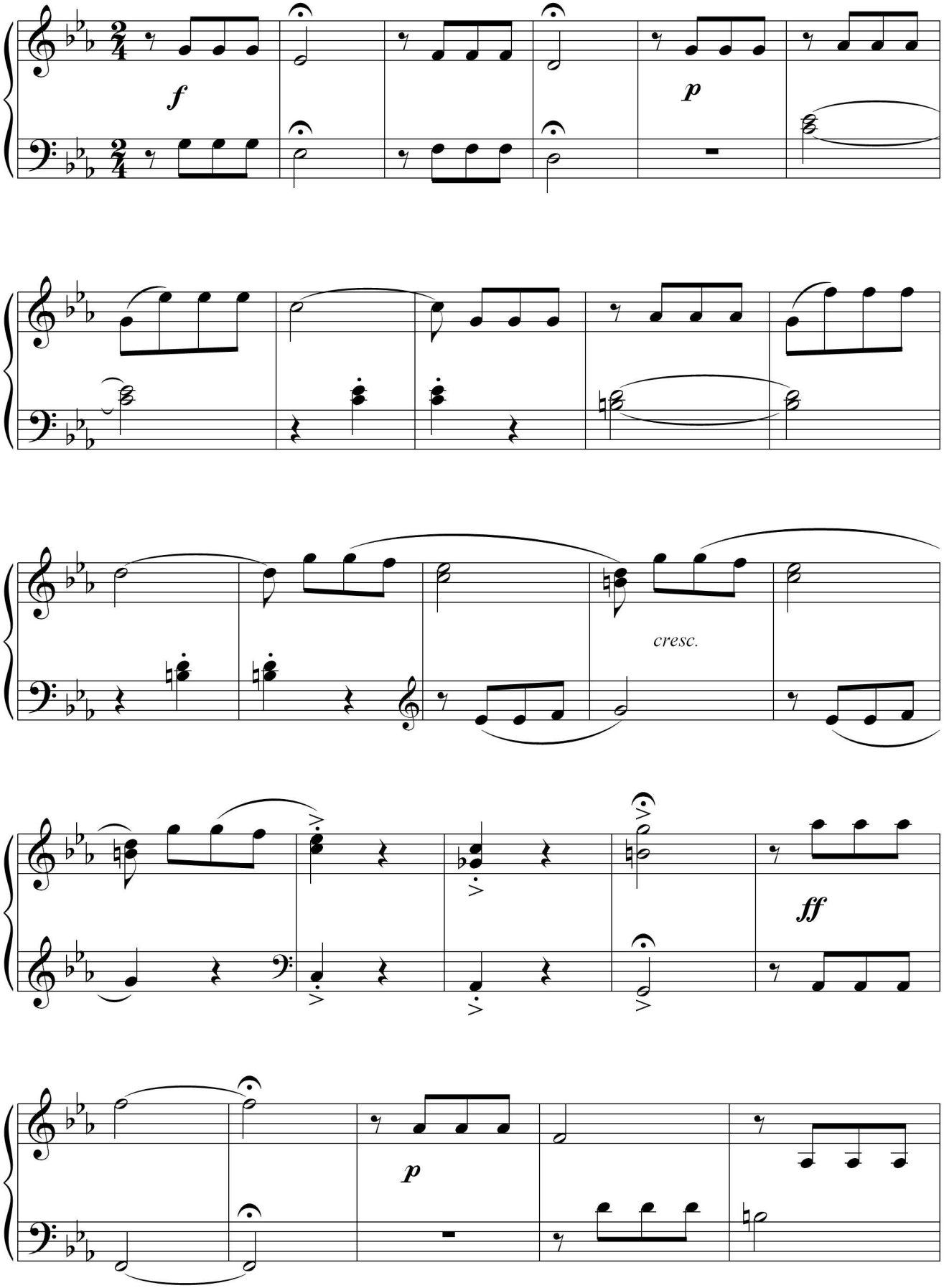

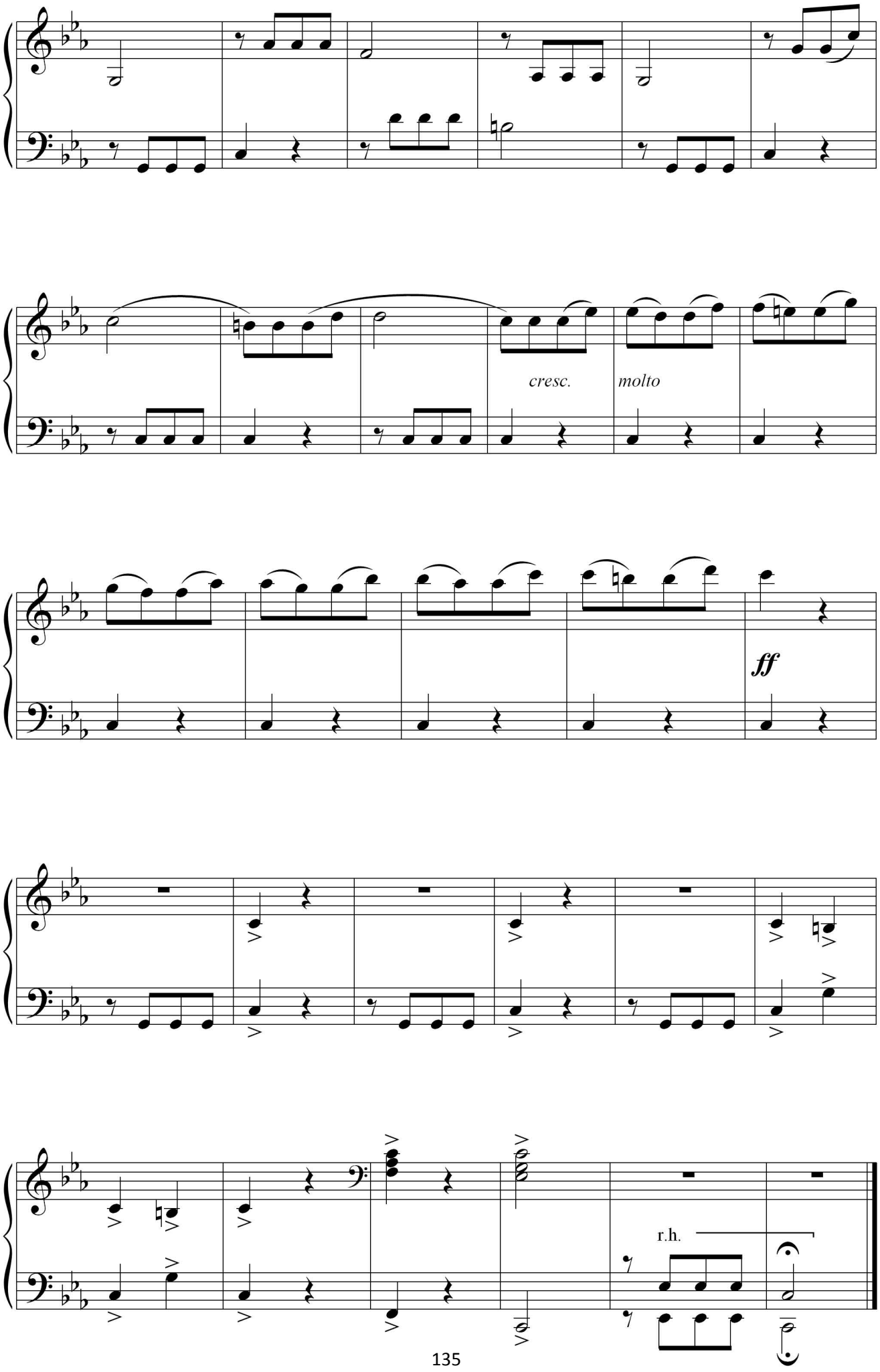
cresc.
molto
ff
r.h.

Колискова

Д. Ширінг

Andante

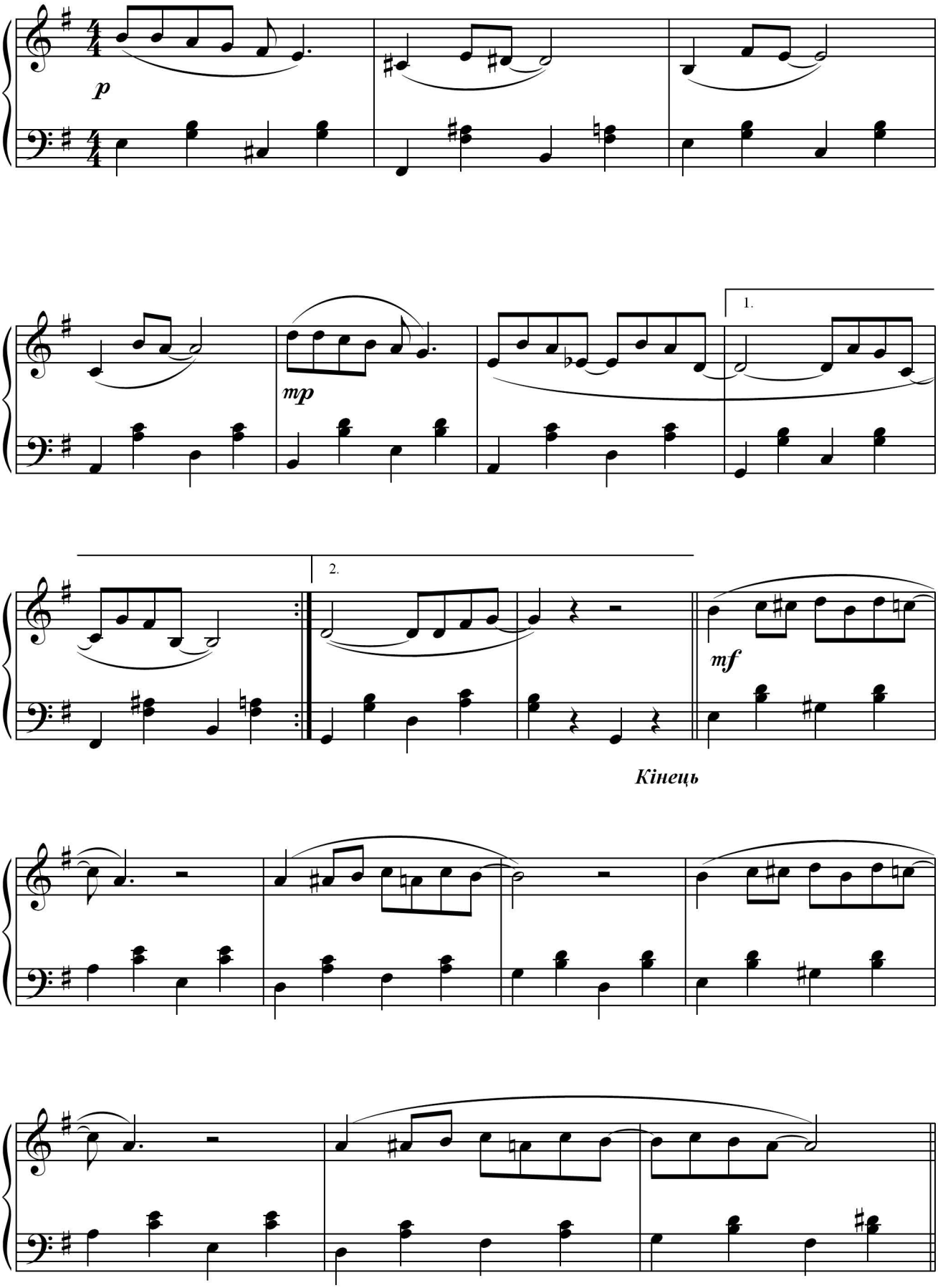

З початку до слова "Кінець"

Дзвіночки

Дж.П'єрпонт

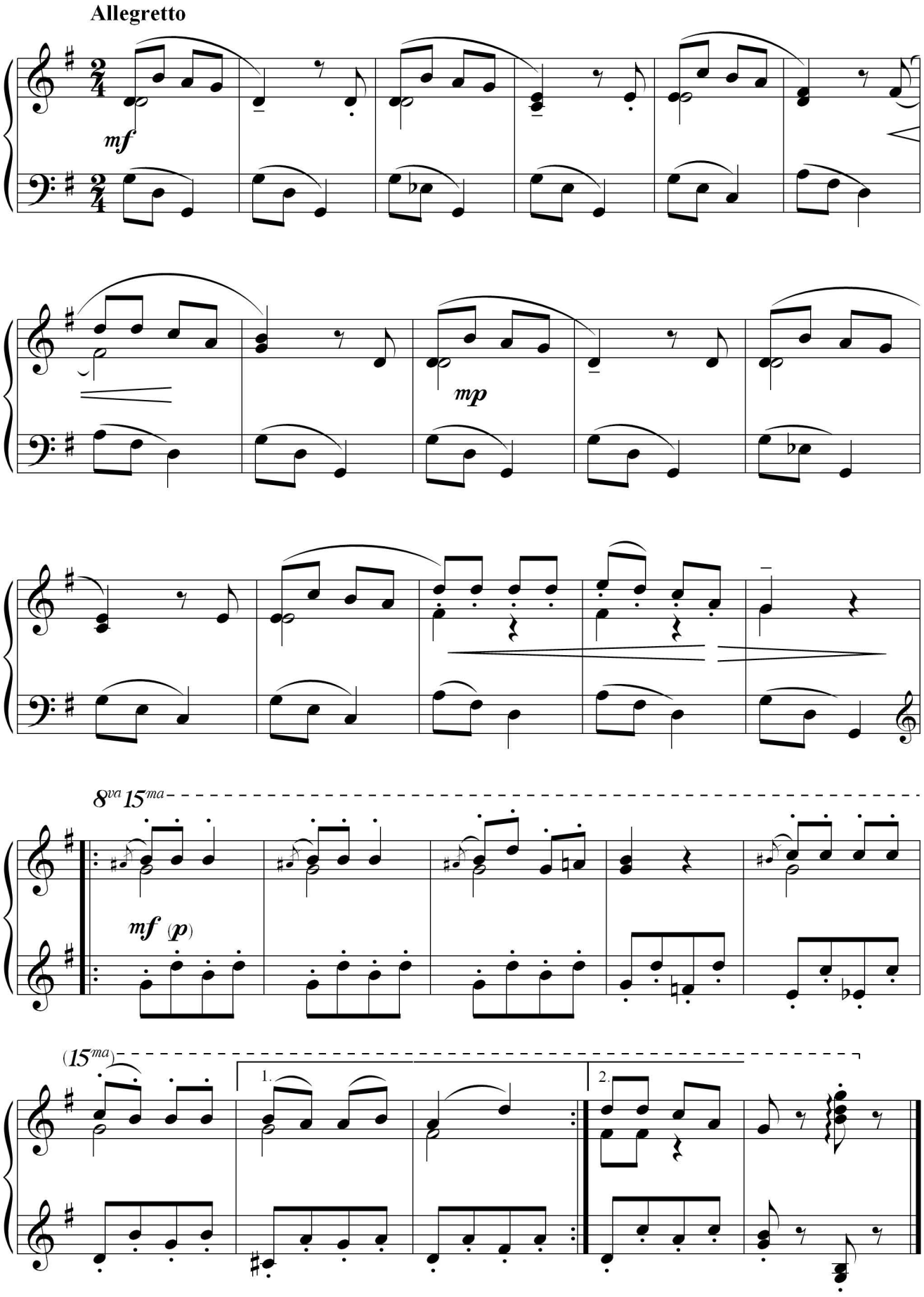

Кленовий лист

С. Джоплін

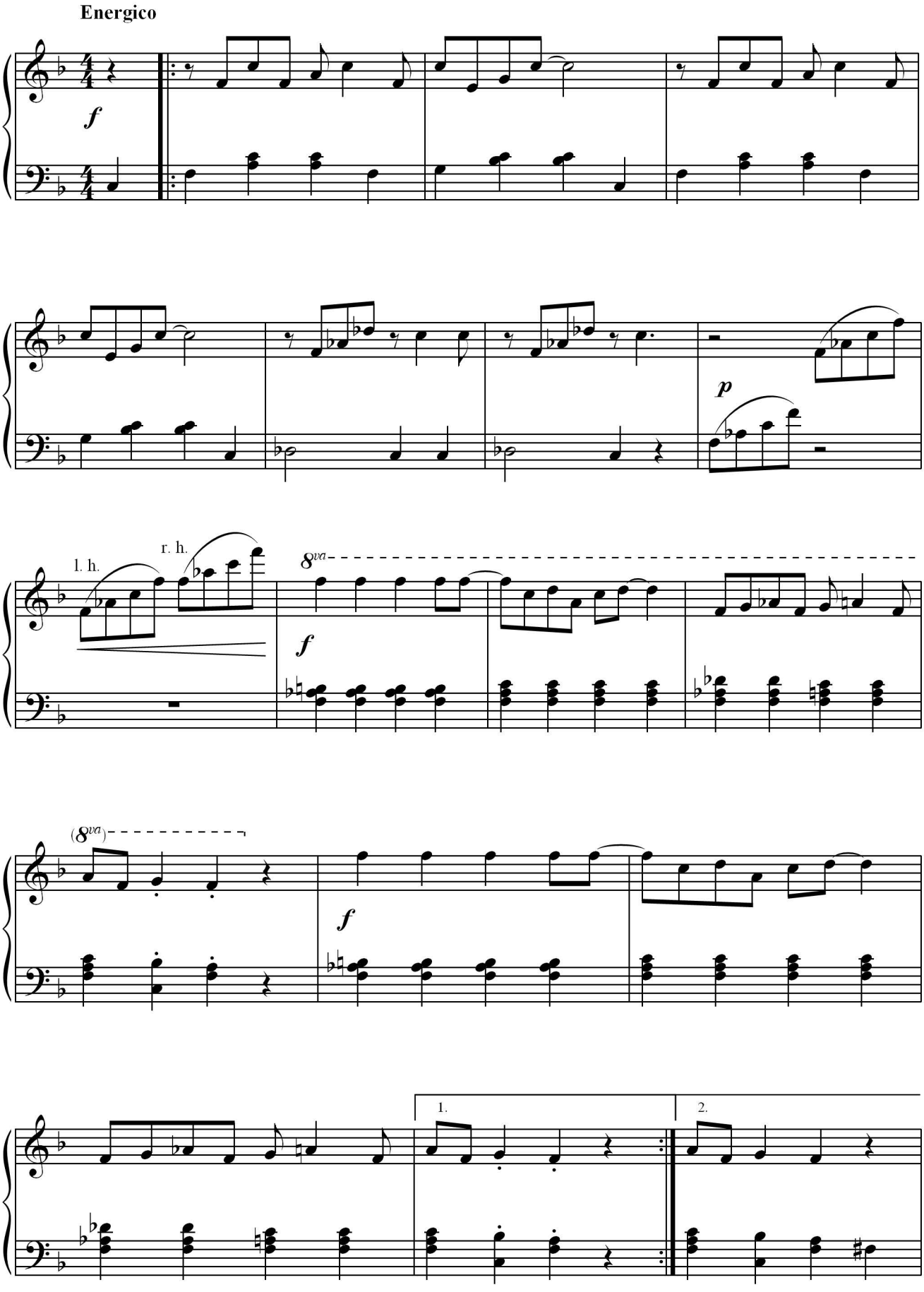

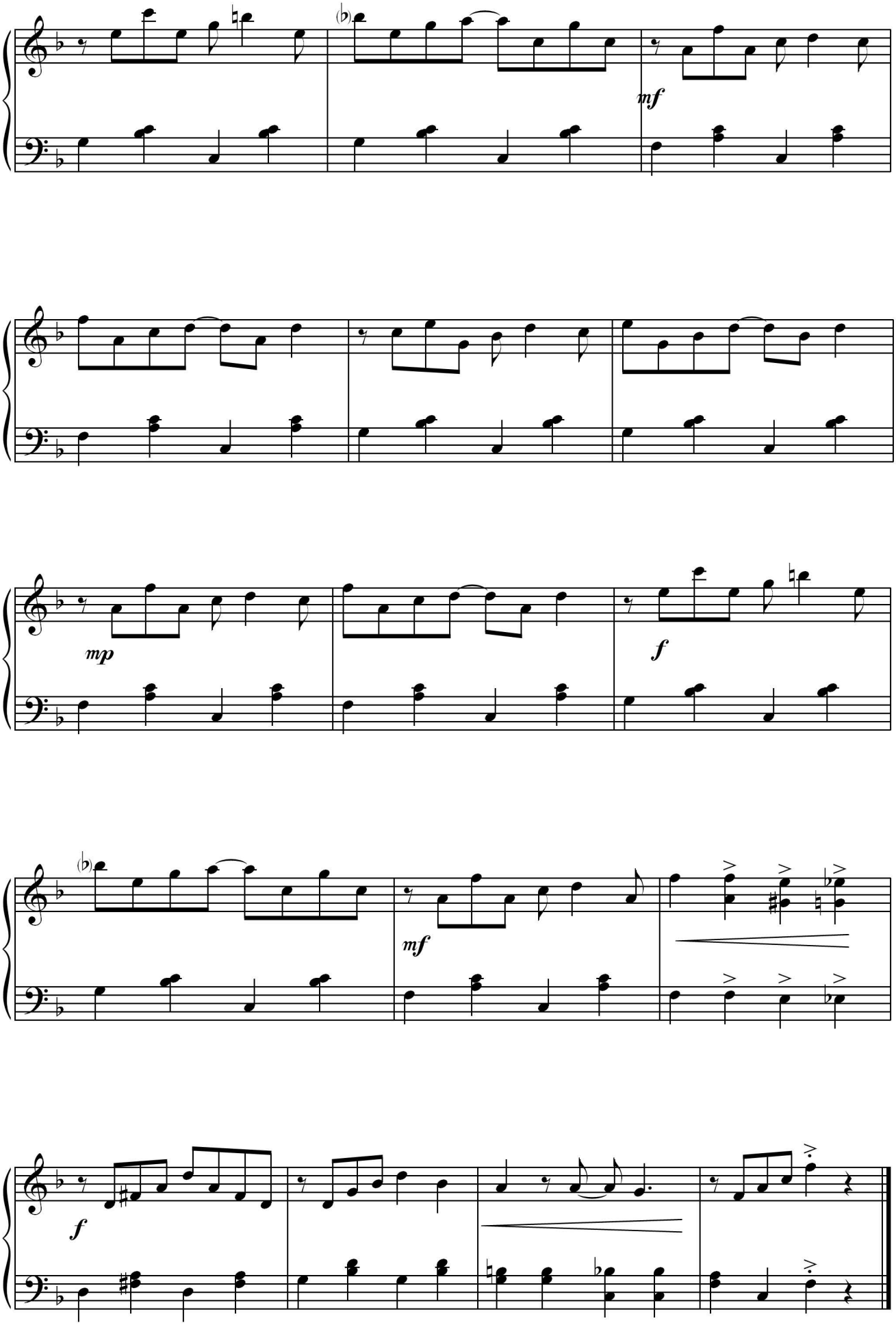
mf
mp
f
mf
f

Єлисейські поля

Д. Дассен

Andantino

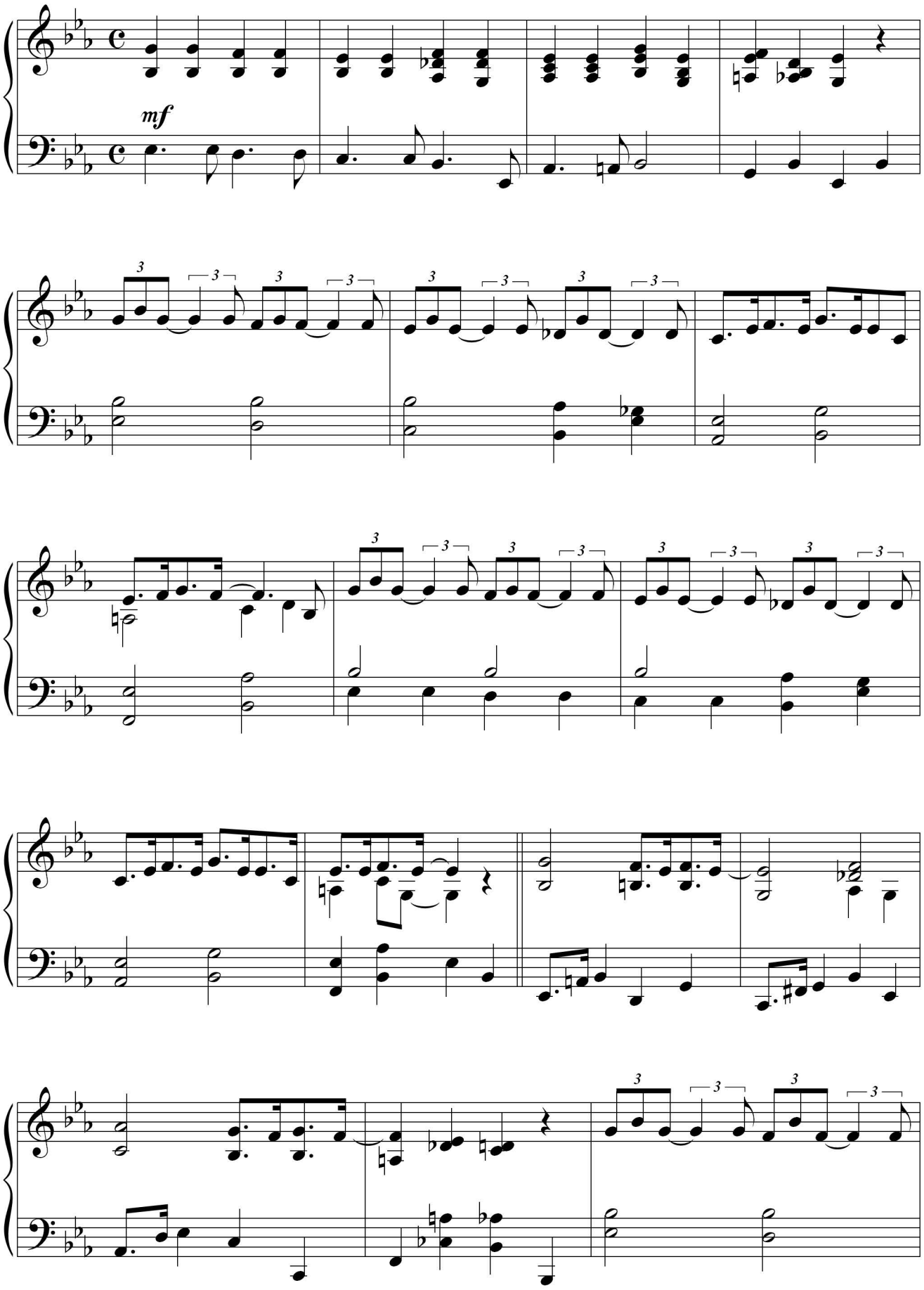

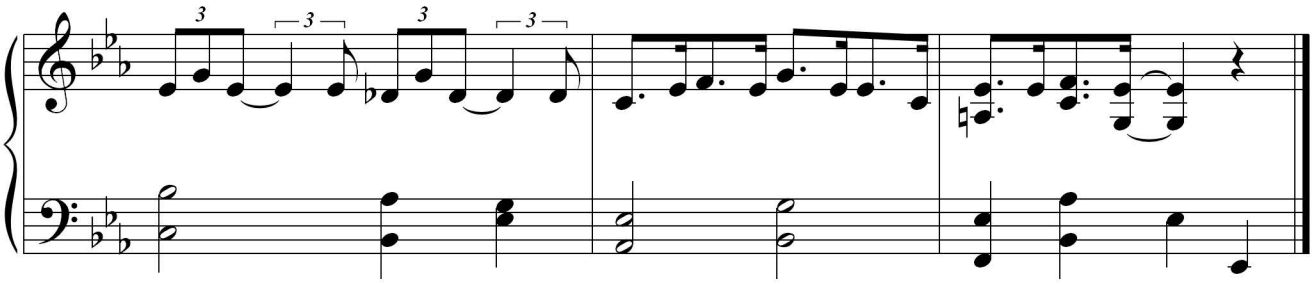

Happy New Year

з репертуару групи "ABBA"

Moderato

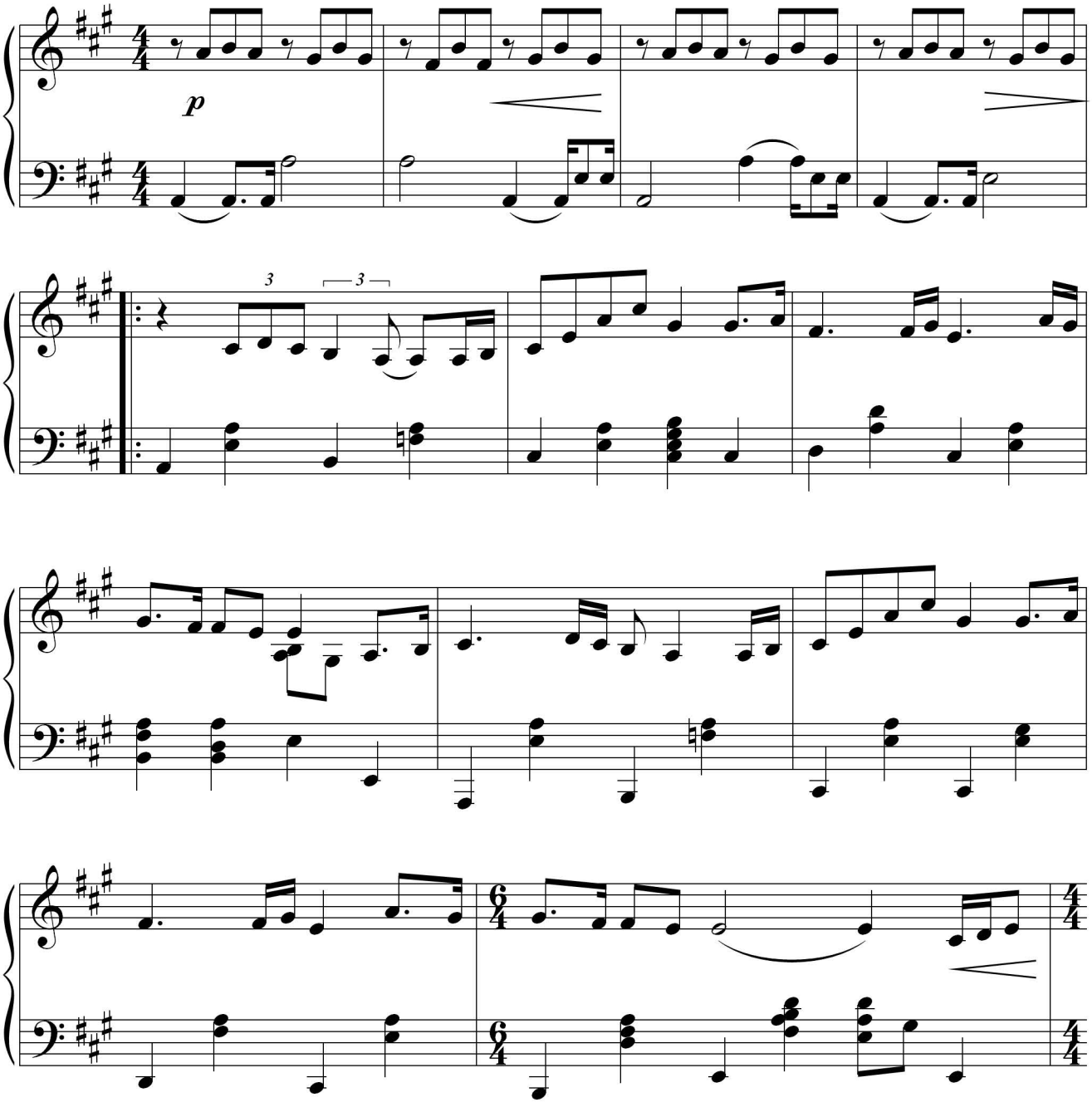

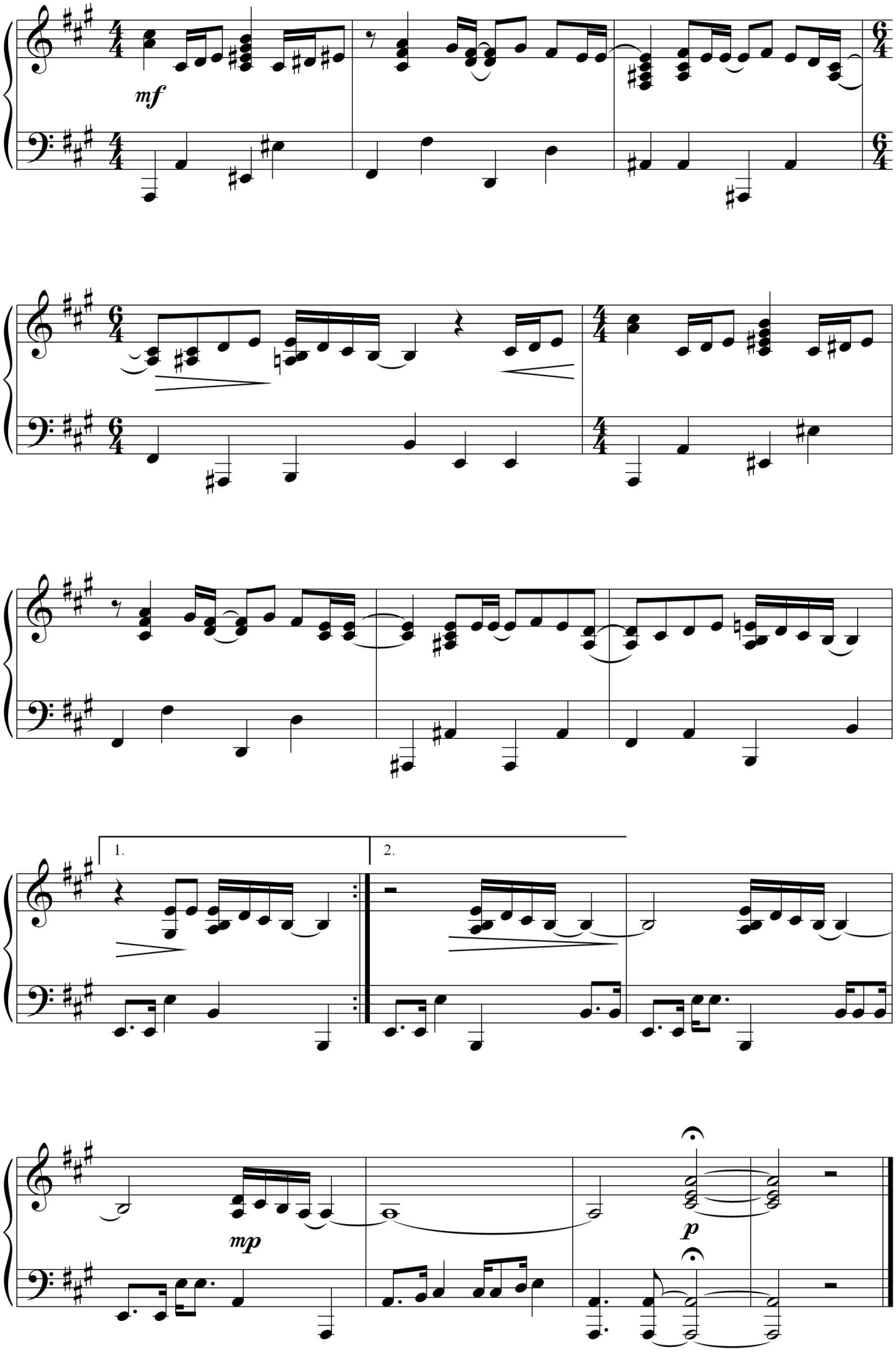
mf
1.
2.
mp
p

Happy Birthday

М., П. Хілл
1893 р.

Maestoso

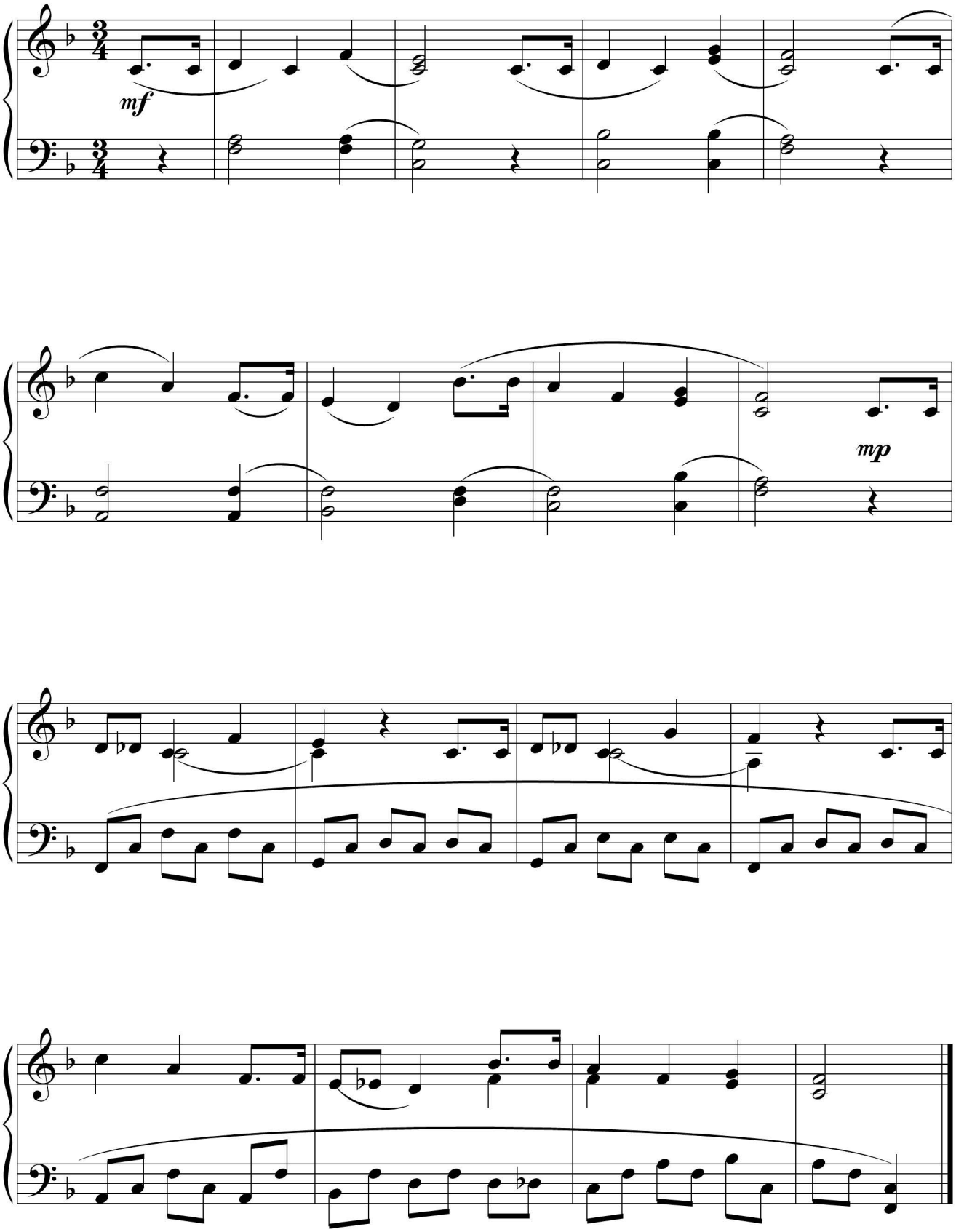

Щасливе різдво

Andante

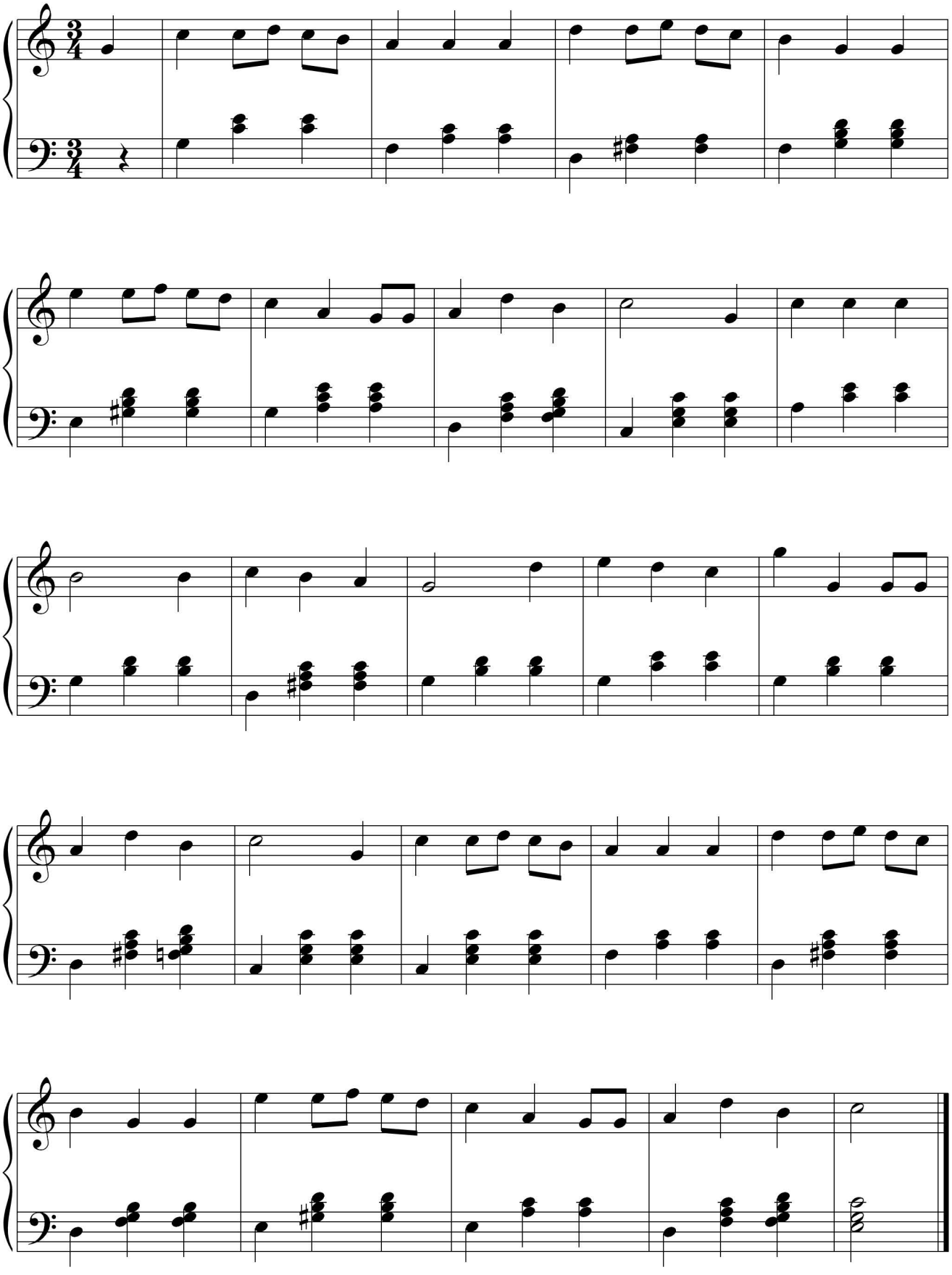

Українська народна мелодія

Allegretto

обр. О.Ярмак

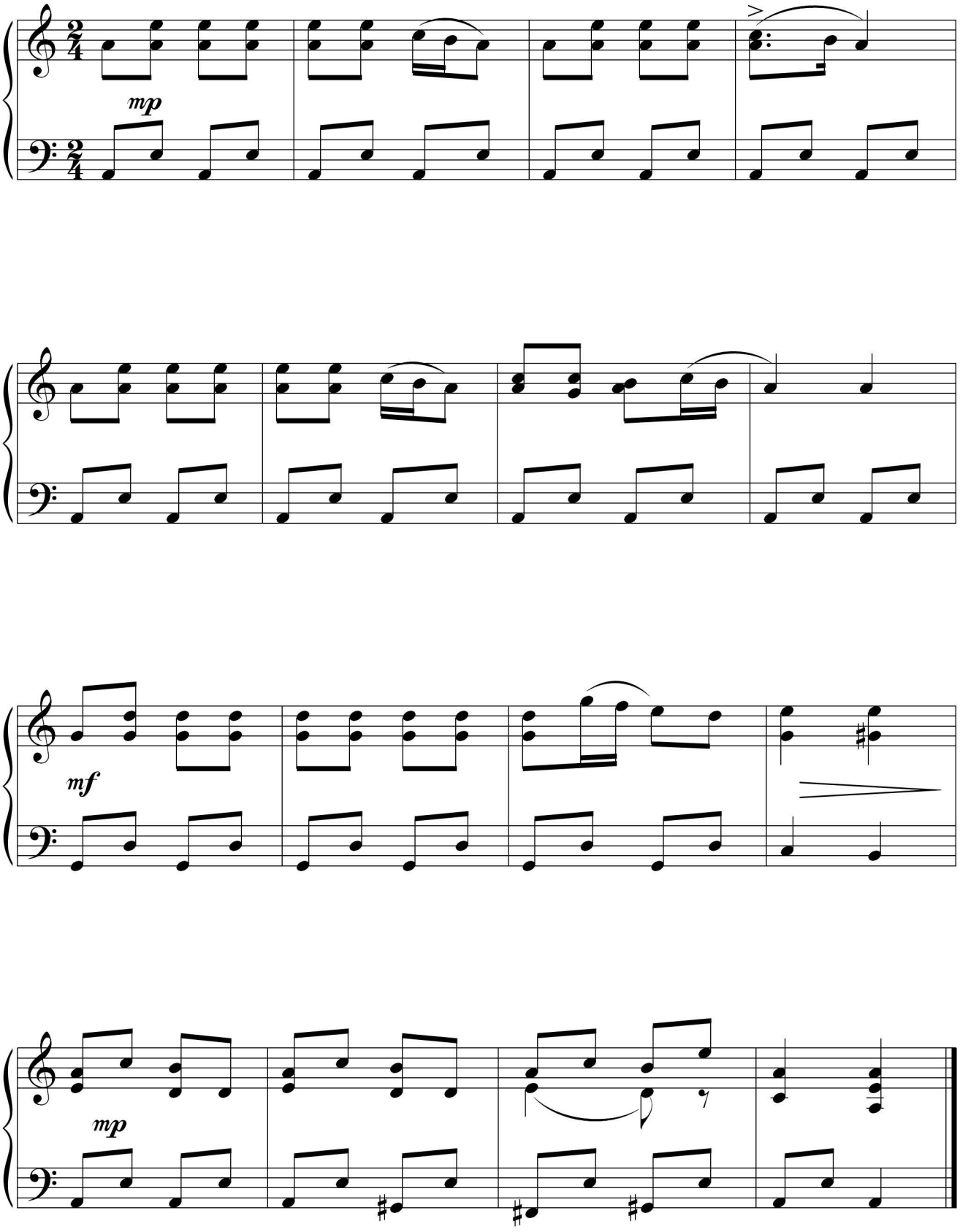

На небі зірка

обр. О. Ярмак

Giocoso

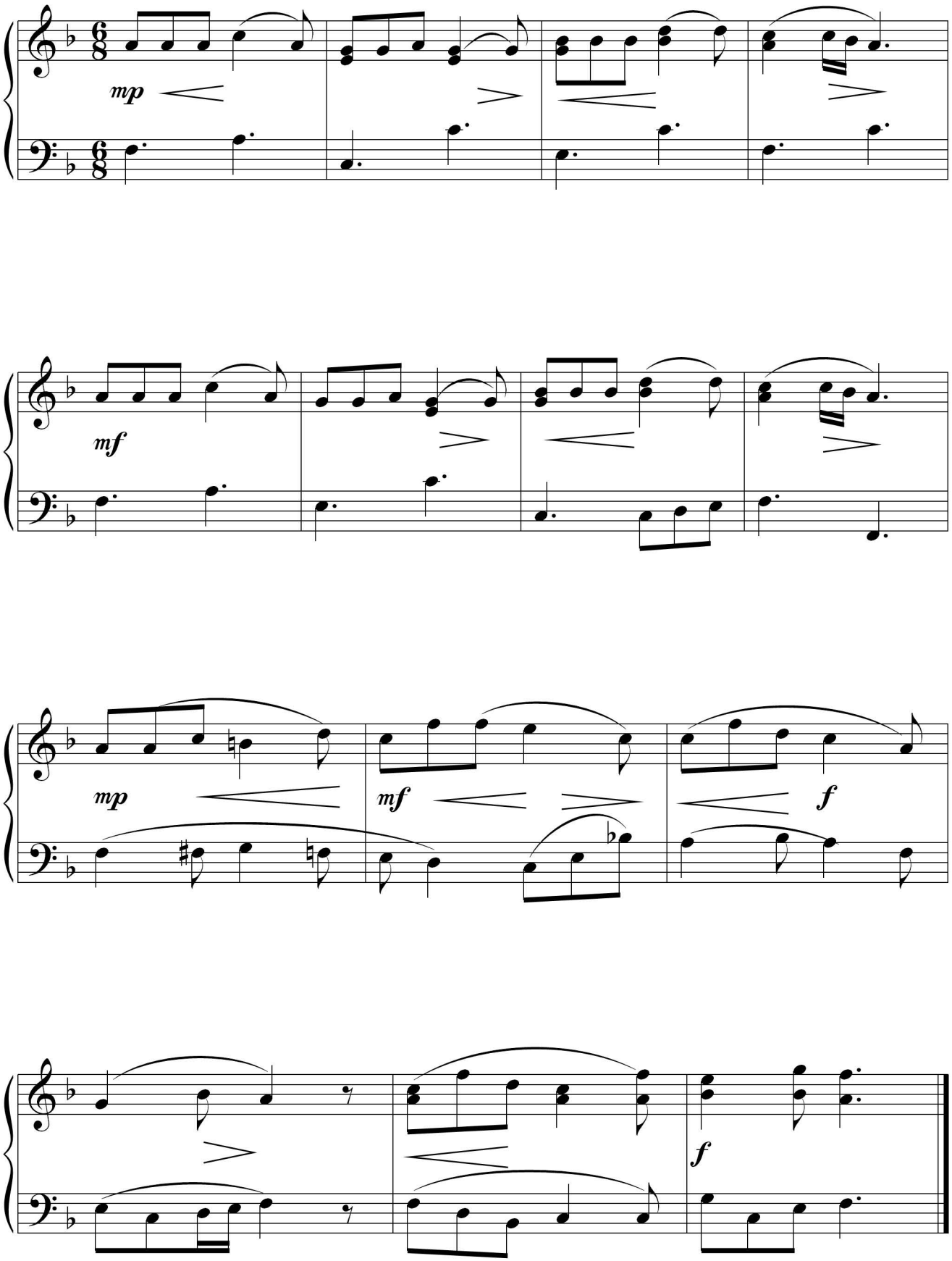

Небо і земля

обр. О. Ярмак

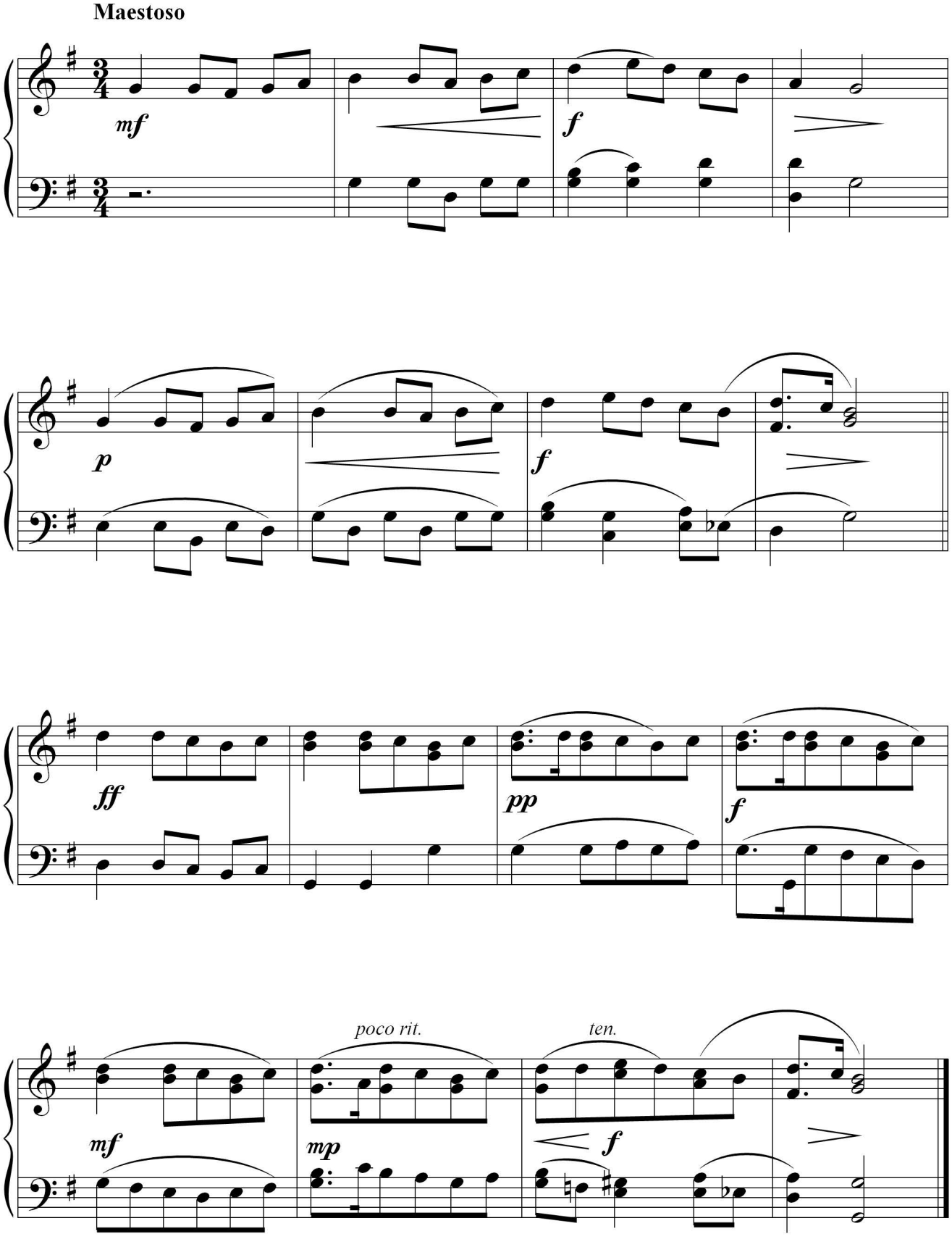

Херувими прилетіли

обр. О.Ярмак

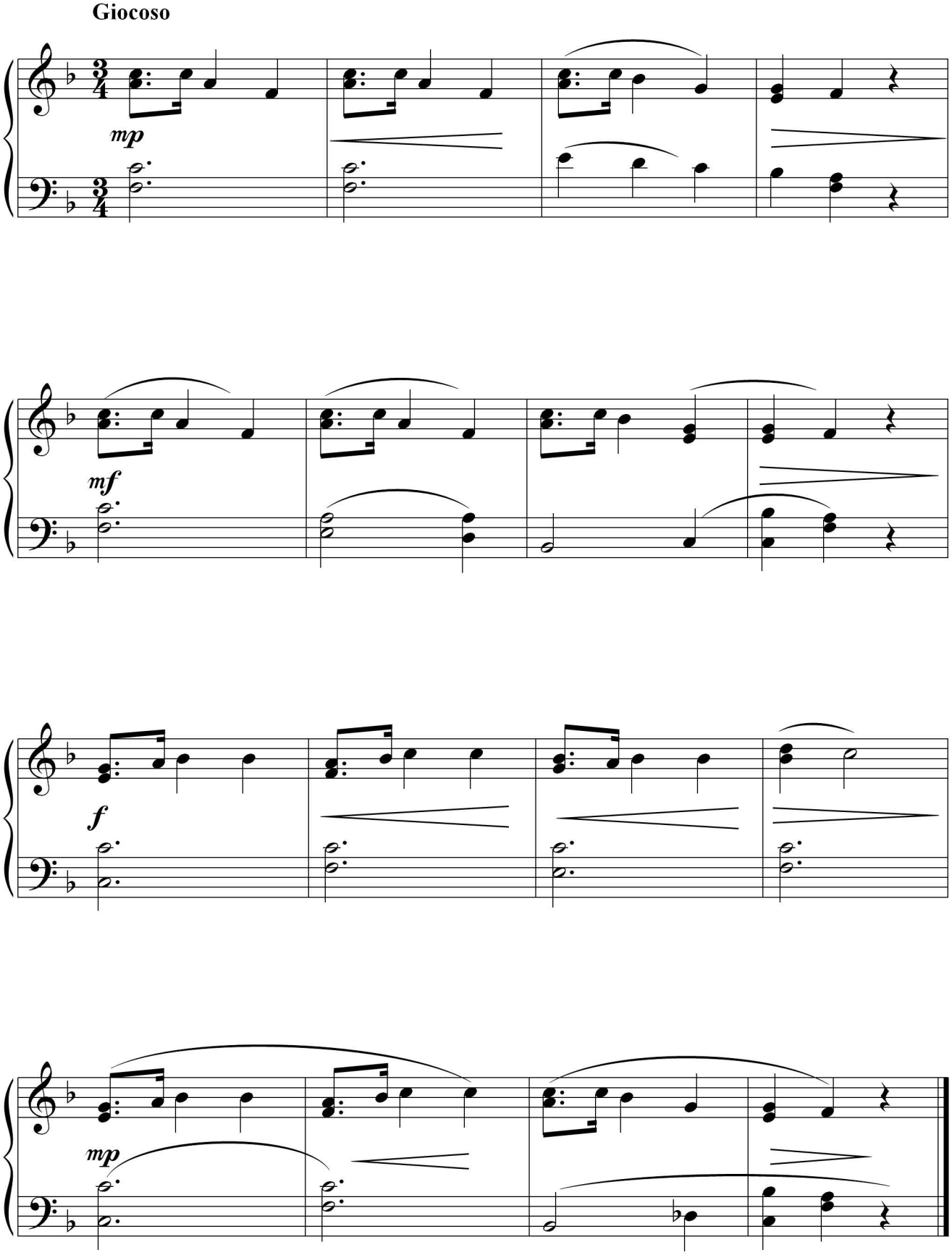

В Галицькій землі

обр. О.Ярмак

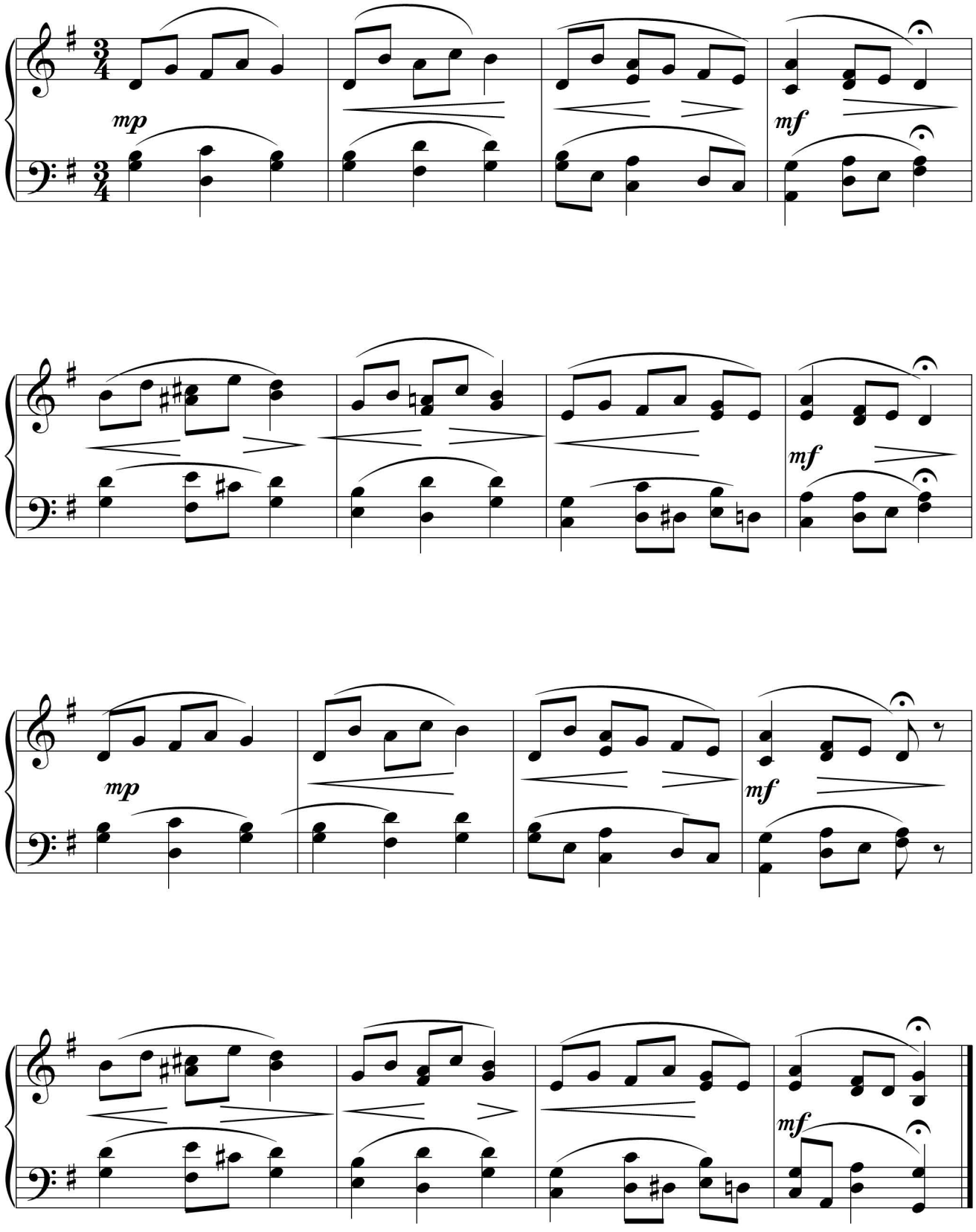

СЛОВНИК МУЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ

A

Accelerando – (*аччелерандо*) – прискорюючи.

Adagio – (*ададжо*) – спокійно, повільно.

Adagio assai – (*ададжо* ассаі) – дуже повільно.

Adirato – (*адірато*) – гнівно, сердито.

Ad libitum – (*ад лібітум*) – на свій розсуд.

Agitato – (*аджитато*) – тривожно, стурбовано.

Allegro – (*аллегро*) – весело, швидко, життєрадісно.

Andante – (*анданте*) – помірно.

B

Ballare – *(балкаре)* – танцювати.

Barbaro – (*барбаро*) – дико, варварськи.

Brillante – (*бріллянте*) – блискуче.

C

Cantabile – (*кантабіле*) – співучо, наспівно.

Capriccio – (*капріччіо*) – каприз, примха.

Con anima – (*кон аніма*) – з душею.

Crescendo – (*крещендо*) – збільшуючи силу звука.

D

Da capo – *(да капо)* – з початку.

Diminuendo – (*дімінуендо*) – поступово зменшуючи силу звука.

Dolce – (*дольче*) – ніжно, ласкаво.

Dolente – (*доленте*) – жалібно, скорботно.

E

Energico – (*енерджіко*) – енергійно, рішуче.

Eroico – (*ероїко*) – героїчно.

Espressivo – (*еспрессіво*) – виразно, експресивно.

F

Feroce – (*фероче*) – дико, шалено.

Forte – (*форте*) – сильно, голосно.

Furioso – (*фурьозо*) – люто, несамовито.

G

Giocoso – (*джокозо*) – грайливо.

Grave – (*граве*) – поважно, серйозно, суворо.

Grazioso – (*граціозо*) – граціозно.

L

Lamento – (*ламенто*) – плач, ридання.

Largo – (*лярго*) – широко, повільно.

Lento – (*ленто*) – повільно.

M

Maestoso – (*маестозо*) – урочисто, велично.

Moderato – (*модерато*) – помірно, стримано.

Molto – (*мольто*) – дуже, багато.

Morendo – (*морендо*) – завмираючи.

Mosso – (*моссо*) – жваво, рухливо.

P

Pesante – (*пезанте*) – важко.

Piano – (*пьяно*) – тихо.

Poco – (*поко*) – трохи, небагато.

Presto – (*престо*) – швидко.

R

Risoluto – (*різолюто*) – рішуче.

Rubato – (*рубато*) – вільно поводитися з темпом і ритмом для виразності виконання.

S

Scherzando – (*скерцандо*) – грайливо.

Sempre – (*семпре*) – завжди, постійно, весь час.

Sostenuto – (*состенуто*) – стримано, зосереджено.

Subito – (*субіто*) – раптово, одразу.

T

Tenuto – (*тенуто*) – витримано.

Tranquille – (*транквілла*) – спокійно.

U

Una corda – (*уна корда*) – «на одній струні»,
взяти ліву педаль.

Un poco – (ун поко) – небагато, трохи.

V

Vivace – (віваче) – швидко, жваво.

Vivo – (*віво*) – жваво.

Voce – (*воче*) – голос.

СЛОВНИК ТАНЦЮВАЛЬНИХ ЖАНРІВ

АЛЕМАНДА (франц. allemande , бук. – німецька; danse allemande – німецький танець) – старовинний танець німецького походження. Як побутовий та придворний танець алеманда з'явилась в Англії, Франції та Нідерландах у середині 16 ст. Розмір дводольний, темп помірний, мелодика плавна. Зазвичай складалась з двох, іноді трьох – чотирьох частин. У 17 ст. алеманда увійшла до сольної інструментальної (лютневої, клавесинної) та оркестрової сюїти в якості першої частини, стала урочистою вступною п'єсою у помірному темпі. У другої половині 18 ст. під назвою «Алеманда» поширюється новий німецький танець у швидкому темпі, з музичним розміром 3/4.

БУРРЕ (франц**.** bourree, від bourrer – робити несподівані стрибки) – старовинний французький народний танець. Виник в середині 16 ст. В різних районах Франції бурре були дводольного та тридольного розмірів з гострим, часто синкопованим ритмом. З 17 ст. бурре – придворний танець з характерним кратним розміром (alla breve), швидким темпом, чітким ритмом, затактом в одну тактову долю. З середини 17 ст. входить до інструментальної сюїти в якості передостанньої частини. Ж.Б.Люллі включав бурре до опер та балетів. З першої половини 18 ст. бурре стає одним із популярних європейських танців. До нього в своїй творчості звертались Г.Ф.Гендель, Й.С.Бах, Ж.Ф.Рамо.

ВАЛЬС (франц. valse, нім. walzer, від walzen – кружлятися у танці) – парний танець, заснований на плавному кружлянні в поєднанні з поступовим рухом; один з найбільш поширених побутових музичних жанрів. Музичний розмір переважно 3/4, темп помірно швидкий. У 70-х роках 18 ст. словом «вальс» називали селянський танець у деяких регіонах Південної Німеччини та Австрії, який з початку 19 ст. став популярним у різних прошарках суспільства цих країн, а також утвердився як жанр професійної музики. Найбільш інтенсивно розвивався у Відні. Спочатку у творчості Й.Лайнера, потім Штрауса - батька, а пізніше його синів - Йозефа та Йоганна, прозваного «королем вальсів» («На прекрасному голубому Дунаї», «Казки віденського лісу», «Весняні голоси» та інші). З часом у Європі з'явилися інші варіанти французького вальсу. Так, відомий і сьогодні новий вид вальсу – вальс-бостон прийшов у 20-ті роки 20 ст. з Північної Америки (називався також «англійським вальсом», «повільним вальсом»).

Рання форма вальсу використовувалась у творчості композиторів віденської класичної школи. Ф.Шуберт створив перші спроби поетизації жанру, часто перевтілюючи вальс у ліричну мініатюру. Його традиції

були продовжені Р.Шуманом та Й.Брамсом. Перетворенню вальсу у великий концертний інструментальний твір сприяли композитори Й.Гуммель та К.М.Вебер. Вальси Ф.Шопена та Ф.Ліста наближаються до поемних жанрів романтичної музики. З часом вальс проникає до багатьох видів музики: симфонії (Г.Берліоз, П.Чайковський), опери (Ш.Гуно, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, Р.Штраус), балету (Л.Деліб, П.Чайковський), оперетти (Й.Штраус – син). Характерні риси вальсу – ліризм, вишуканість, пластичність у поєднанні з певною ритмічною формулою – дозволяють говорити про вальсовість як про жанрову ознаку. Жанр вальсу займає значне місце у творчості багатьох композиторів: Е.Гріга, Я.Сібеліуса, Г.Малера, М.Равеля, М.Глінки, П.Чайковського, О.Глазунова, С.Прокоф'єва, А.Хачатуряна та ін.

ГАВОТ (франц. gavotte, від прованс. gavoto – танець гавотів, жителів області Овернь у Франції) – старовинний французький народний танець. Музичний розмір 4/4 або 2/2, темп помірний. У 16 ст. терміном «Гавот» позначали послідовність декількох подвійних бранлей (хороводів). У 17 ст. гавот став придворним танцем, набувши граціозного та манірного характеру. Ж.Б.Люллі увів гавот до сценічних творів. Типова форма гавоту 18 ст. – тричастинна da capo; іноді середньою частиною гавоту є мюзет. Зустрічається в інструментальних творах великої форми, є постійною складовою танцювальної інструментальної сюїти (Й.С.Бах, Г .Гендель та інші). Гавот зустрічається у творчості П.Чайковського, О.Глазунова, С.Прокоф'єва, Д.Шостаковича.

ГАЛОП (франц.galop; нім. galopp, galopade, galoppwalzer) – бальний танець 19 ст. Виконується в стрімкому стрибкоподібному русі. Музичний розмір 2/4. Для галопу характерні: чітко окреслена мелодія, складна тричастинна форма з одним, іноді двома тріо, наявність вступу . Припускають, що галоп виник у Німеччині. У 1820-х роках з'являється у Франції, згодом, як бальний танець, поширюється країнами Європи. Відомі галопи Й. Лайнера, К.Черні, Й.Штрауса - батька та Й. Штрауса - сина, Л. Обера, Ж.Оффенбаха (з оперетти «Орфей у пеклі»), Ф.Шуберта, Ф.Ліста, М. Глінки, П.Чайковського.

ГАЛЬЯРДА (італ.gagliarda, франц. gaillarde – весела, бадьора) – старовинний парний, рідше сольний танець. Можливе походження - Північна Італія. Був поширений у Європі з кінця 15 ст. до 17 ст. Часто помилково ототожнюють з романескою. Для гальярди 16 ст характерний тридольний метр, помірно швидкий темп, акордовий склад фактури, пунктирний, синкопований ритм. Гальярда часто виконувалась після павани. Послідовність цих контрастуючих танців була найбільш розповсюдженим видом сюїти. З середини 16 ст. гальярда відома і як

самостійний танець. Була особливо популярною в Англії та Італії. У 17 – 18 ст. збереглася виключно як частина інструментальної сюїти; для неї стали характерними повільний темп, поліфонічна фактура. Гальярди створювали У.Берд, О.Гіббонс, Дж.Б.Віталі та інші композитори.

ГОПАК — традиційний український народний танець запорізького походження. Розмір — 2/4. Виконується соло або групами в швидкому темпі з використанням віртуозних танцювальних прийомів. Гопак виник у побуті Війська Запорізького. Спочатку виконувався тільки чоловіками; сучасний гопак танцюють чоловіки й жінки, однак чоловіча партія залишається провідною. У композицію гопака включаються елементи хореографічної імпровізації: стрибки, присядки, обертання та інші віртуозні танцювальні рухи. Існують різні варіанти гопака — сольний, парний, груповий. Він нерідко має величний, героїчний характер. Пісенні та інструментальні мелодії цього танцю виконувалися в народі як самостійні музичні п'єси. У 19 – 20ст. гопак використовувався українськими та російськими композиторами, зокрема: в операх («Запорожець за Дунаєм» С.Гулака-Артемовського, «Енеїда» М.Лисенка, «Майська ніч» М. Римського-Корсакова, «Сорочинский ярмарок» М.Мусоргського, «Мазепа» П.Чайковського); у балетах («Гаяне» А.Хачатуряна, «Горбоконик» Ч. Пуні, «Тарас Бульба» В.Соловйова-Седого). Свідченням зв'язку гопака з бойовими мистецтвами є доведена схожість значної кількості його елементів з бойовими рухами. Так, візантійський історик 9ст. Лев Диякон у «Хроніках», описуючи походи князя Святослава, називав волхвів «дітьми сатани», котрі навчалися військової справи за допомогою танців. Згодом мандрівника з Франції, що випадково потрапив у Запорізьку Січ, здивував такий факт: козаки весь день тренувалися під власний спів, при цьому їхні рухи були дуже схожі на танцювальні. У Музеї історичних коштовностей України зберігаються відлиті з золота фігурки танцюючих чоловіків: вузькі чоботи, широкі шаровари, вишиванки, довгі вуса. Усі вони дуже нагадують козаків. Дана скульптурна група датується 6 ст.

ЕКОСЕЗ (франц.ekossaise, danse ecossaise – шотландський танець) – старовинний шотландський народний танець. Музичний розмір 3/2, ¾, темп помірний, танець супроводжувався звучанням волинки. В кінці 17 ст. з’явився у Франції, згодом під загальною назвою «англез» поширився Європою (в Росії під час правління Петра І називався «англійським танцем»). Пізніше став веселим парно-груповим танцем у швидкому темпі. Під назвою «Екосез» став відомим з 1726 року у Франції; особливої популярності набув у першій третині 19ст. (як різновид контрдансу). Музична форма екосезу складається з двох повторюваних

частин. Жанр цього танцю використано у творчості Л.Бетховена, Ф.Шуберта, Ф.Шопена, П.Чайковського.

ЖИГА (франц.gigue; анг. jig; нім. gigne) – швидкий старовинний народний танець кельтського походження, який до наших часів зберігся в Ірландії. Спочатку жига була парним танцем. П'єси під цією назвою зустрічалися вже у 16 ст. У 17 ст. танець став популярним у країнах Західної Європи. У французькій клавірній сюїті в якості заключної частини представлена жига у розмірах 3/4 6/4, 6/8, 3/8. В італійській скрипковій музиці середини 17 ст. жига набуває характерних рис, як: гомофонний склад фактури, плавний тріольний ритм та широке використання фігурацій. Основний різновид німецької жиги – так звана фігурована жига, яка сформувалася у творчості Й.Фробергера. Її відрізняють: складна поліфонічна розробка теми, різноманітність метро-ритмічних варіантів, введення другої частини, побудованої на оберненні основної теми. Різні види жиги могли співіснувати навіть у творчості одного композитора (наприклад, Й.С.Баха).

КАДРИЛЬ (quadrille) походить від салонного франц. танцю, поширеного з кінця 17 ст. до початку 20 ст. у Європі. Виник на основі "контрдансу" (сільського танцю) та його різновидів, які були популярними у 17ст. серед англійських селян. Французька кадриль виконувалася 4-ма або 8-ма парами (лат. quddrum-чотирикутник). Музичний розмір танцю 2/4. Французька кадриль складалася з 4-6 фігур, кожна з яких мала свою назву (за назвами популярних пісень, на мотиви яких вона виконувалася: "Літо","Панталони," "Пастушка", "Курка" та ін.). Цей танець був доволі поширений в Україні та Росії у 19ст. Кадриль і дотепер популярна у Росії. У кожному окремому регіоні або місцевості цей танець виконується по-різному, танцівники включають до композиції нові рухи, елементи імпровізації тощо.

КОНТРДАНС (франц. contredanse, від англ. country – dance – селянський танець) – старовинний англійський танець. Вперше згадується в літературі у 1579 р. Контрданс може виконувати будь-яка кількість пар, що утворюють коло або вишикуються у протилежні лінії. Музичні розміри 2/4 та 6/8. У 17 ст. контрданс з'явився у Нідерландах та Франції, створивши конкуренцію менуету. Загальнодоступність та універсальність контрдансу (на противагу придворним танцям) зробили його у 18 – 19 ст. популярним у Європі (у тому числі і в Росії). Виникли чисельні різновиди контрдансу: кадриль, екосез, англез, тампет, лансьє, котильон, матредур та ін. Музика контрдансів часто використовувалась композиторами як теми варіацій; у балетах – як заключні номери. Наприклад, мелодія контрдансу з балету «Творіння Прометея» Л.Бетховена стала темою його фортепіанних варіацій ор.35 та Симфонії

№3. У 19 ст. контрданс втрачає популярність, але зберігається у народному побуті (Англія, Шотландія).

КУРАНТА (франц. courante, букв. – та, що біжить) – придворний танець італійського походження. Отримав поширення на рубежі 16 – 17 ст. Спочатку мав музичний розмір 2/4, пунктирний ритм. Пізніше з'явились два види куранти: французька та італійська (corrente). Характерними рисами французького виду куранти є: помірний темп, розмір 3/2 або 6/4, мінливість ритмічного малюнку, урочистий характер. Італійській куранті притаманні: швидкий темп, музичний розмір 3/4 або 3/8. У професійній музиці зберігалась до першої половини 18 ст. (інструментальні сюїти Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя).

ЛЕНДЛЕР (нім.landler) – австрійський та німецький народний парний танець. Слово «лендлер» перекладають як «селянський танець» (від німецького land – сільська місцевість, село), але, можливо, його походження пов'язано з назвою місцевості у Австрії Ландль. Музичний розмір 3/4 або 3/8, темп помірний, рух ламаний, стрибкоподібний. Під назвою «лендлер» у 19 ст. об'єднались чисельні різновиди австрійських та німецьких народних танців, відомих з 16 ст. Використовувався віденськими класиками, часто фігурував під назвою «німецький танець». Закріпилась його характерна форма – два періоди з восьми тактів з повторенням кожного. У творчості Ф.Шуберта намітився перехід від енергійного лендлера до більш ліричного, плавного та гнучкого за мелодійним малюнком. Теми в характері лендлера зустрічаються у творах Р.Шумана, Й.Брамса, А.Брукнера, Г.Малера.

МАЗУРКА (польськ. mazurek, також mazur, від назви жителів Мазовії – мазури) – польський народний танець. Музичний розмір 3/4 або 3/8, темп достатньо швидкий. Характерні різкі акценти, які прикладають на другу, а іноді на третю долю такту. У 17 ст. мазурка увійшла до циклу польських селянських танців (так званого сільського балу). У 19 ст. мазурка поширилась як бальний танець в інших країнах Європи. Мазурці належала вирішальна роль у процесі утвердження самобутності польської музичної культури. Мазурки писали Ю.Ельснер, К.Курпінський, М.Огінський, Ф.Островський, К.Шимановський. В мазурках Ф.Шопена жанрові сцени перемежаються з ліричними роздумами, а деякі з них насичені героїчними образами. Багатьом його мазуркам притаманні риси баладності, поемності. В російській музиці мазурки створювали М. Глінка, П. Чайковський, А. Лядов, О. Скрябін, О. Глазунов.

МЕНУЕТ (франц. menuet, від menu – маленький, невеликий; menu pas – маленький крок) – старовинний французький народний танець. Походить від так званого бранля Пуагу (народний хороводний танець

провінції Пуагу). За часів правління Людовіка XIV стає придворним танцем (близько 1670 року). Музичний розмір 3/4. Чисельні менуети створювали різні композитори, вводили до музично-сценічних творів (Ж.Б. Люллі, К.В. Глюк), до сюїт (Г. Муффат, Й. Пахельбель). В Росії цей танець з'явився на початку 18 ст. (менует виконувався на асамблеях Петра І). Як самостійна інструментальна форма спочатку складався з 2-х частин по 8 тактів з повторенням кожної частини (Ж.Б.Люллі, Ж.Ф.Рамо, Ф.Куперен). У процесі ускладнення форми виникли 3 - частинні менуети da capo (в сюїтах Й.С.Баха, Г.Ф.Генделя). Менует подібної структури увійшов до симфоній композиторів мангеймської школи (в якості заключної частини) та віденської класичної школи (як одна із середніх частин). Й.Гайдн, В.А.Моцарт, Л.Бетховен вводили менует в інші оркестрові цикли, зокрема дивертисменти, та до творів камерних жанрів (сонати, тріо, квартети). Протягом 19-20ст. менует як інструментальна форма використовується нечасто (Ж. Бізе, К. Дебюсі, М. Равель). Зразки менуету зустрічаються у творчості російських композиторів: П. Чайковського, С. Танеєва, С. Прокоф'єва.

ПАСП'Є – старовинний французький танець, який виник у північній Бретані. У народному побуті музика супроводу танцю виконувалась на волинці або проспівувалась. З середини 17 ст. пасп'є став придворним танцем. Музичний метр придворного пасп'є 3/4 або 3/8, починається з затакту. Пасп'є близький до менуету, але виконується в більш швидкому темпі. Включався до інструментальної сюїти між її основними танцювальними частинами (зазвичай між сарабандою та жигою). У хореографічних епізодах опер пасп'є використовували композитори Ж. Ф.Рамо, К. В Глюк та ін.

ПАССАКАЛІЯ (італ. passacaglia; іспан. pasacalle, від ісп. pasar - проходити та calle – вулиця) – старовинний італійський повільний танець тридольного розміру. Характерною особливістю музики є постійно повторювана мелодія в басовому регістрі. У 17 ст. пассакалія поширилась країнами Європи, згодом стала одним із ведучих жанрів інструментальної музики. Її визначальні риси**:** урочисто-траурний характер, повільний темп, 3-дольний метр, мінорний лад. Особливість композиції – один із різновидів поліфонічних варіацій на basso ostinato. Для пассакалії типове початкове одноголосне викладання теми в басу. Тема старовинної пассакалії, як правило, розгорнута, часто у формі речення або періоду, починається з 3-ї долі такту, спирається на основні ступені ладу. У 17 - першій половині 18 ст. композитори створювали пассакалії як самостійні п'єси (А.Резон, Д.Букстехуде), а також включали їх до музики інших жанрів: опери, сюїти, скрипкового концерту (А.Вівальді). Вершиною у її розвитку є грандіозна пассакалія та фуга до-мінор для органа Й.С.Баха. У 19 ст. зустрічаються твори, які

мають деякі ознаки пассакалії («Двійник» Ф.Шуберта). У зв'язку з посиленням інтересу до поліфонічних форм Барокко жанр пассакалії часто використовували композитори 20 ст.: С.Танеєв, А.Шенберг, А.Берг, А.Веберн, П.Хіндеміт, М.Равель, М.Регер, І.Стравінський, Б.Бріттен, Д.Шостакович.

ПОЛОНЕЗ (від франц.danse polonaise - польський танець). Друга назва – «польський». Виник на основі народного «пішого» (chodzony) танцю урочистого характеру. Спочатку був 4-дольним, супроводжувався невеликим інструментальним ансамблем. У 18 ст. поширився країнами Європи. Полонезом відкривались урочисті танцювальні вечори та придворні бали. В процесі еволюції набув тридольного метру. Цей танець зіграв величезну роль у формуванні національних рис польської професійної музики. Вершина розвитку полонезу – твори Ф.Шопена. В його творчості полонез розвинувся від танцю до романтичної поеми. Вагомий вклад у розвиток жанру внесли поляки К. Курпінський, М. Огінський, М. Шимановська, Ю. Зарембський та ін. Полонези створювали також композитори інших країн: Й.С. Бах, В.А. Моцарт, Г.Ф. Гендель, Л. Бетховен. Жанр полонезу отримав своєрідне переосмислення в операх російських композиторів**:** М. Глінки, М. Мусоргського, П. Чайковського («Іван Сусанін», «Борис Годунов», «Євгеній Онєгін», «Пан Воєвода»).

ПОЛЬКА (чеш.polka) – один із найпопулярніших чеських народних танців. Друга назва польки – нимра, мадера. Полька узагальнила типові риси танцювальної культури Чехії. Жвавий за характером та простий за формою танець на початку 19 ст. стає популярним у Словаччині, Сербії, Угорщині, Австрії. З 40-х років 19 ст. поширилась країнами Європи як бальний танець (Й. Штраус, Е. Вальдтейфель та інші). Полька, як музичний жанр, використовувалась у творчості А. Дворжка, Б. Сметани, А. Рубінштейна, П.Чайковського, С. Рахманінова та ін.

РЕГТАЙМ (від англ. ragtime) – жанр американської музики, що виник на початку 20 ст. Це танцювальна форма дводольного або чотиридольного метру, в якій бас звучить на непарних, а акорди – на парних долях такту. Це надає звучанню типового маршового ритму та характерної синкопованості. Регтайм вважають джерелом походження джазу, який успадкував від цього жанру ритмічну гостроту та ламаність мелодійного малюнку. Деякий час регтайм існував як популярний молодіжний танець, на основі якого виникли інші бальні танці, в тому числі фокстрот.

Своєрідність цього жанру знайшло відображення у професійній музиці. Широко відомі твори Дж. Скотта (автора 44 регтаймів та двох

опер стилічно пов’язаних з цим жанром), А. Дворжака (симфонія «З Нового Світу» та струнний Американський квартет), І. Стравінський (Регтайм для 11 інструментів).

РІГОДОН (франц. rigaudon, rigodon) – французький танець. Музичний розмір 2/2, alla breve . Включає 3 – 4 розділи з різною кількістю тактів, що повторюються. Виник та поширився на початку 17 ст. Назва, на думку Ж.Ж. Руссо, походить від імені його ймовірного творця Piro (Rigaud). Рігодон є варіантом старовинного південно-французького народного хороводного танцю. Увійшов в якості однієї з частин до інструментальної танцювальної сюїти. Використовувався французькими композиторами у балетах та балетних дивертисментах. Зустрічається у музиці 20 ст. (фортепіанна сюїта «Гробниця Куперена» М.Равеля, «10 п’єс для фортепіано» ор.12 С.Прокоф’єва).

САРАБАНДА (іспан. zarabanda) – старовинний іспанський танець. Згадується з 1569 року. В епоху Відродження виконувався під акомпанемент барабана, кастаньєт, гітари, супроводжувався співами. Для жанру сарабанди характерний тридольний метр (3/4 або 3/2) з акцентом на 2-й долі такту, повільний темп. З середини 17 ст сарабанда набуває рис менуету, а також поширюється як інструментальна п’єса. Введення сарабанди до опери та балету сприяло кристалізації її жанрових ознак, хоча у 17 ст. в європейських країнах співіснували різні види сарабанди (в характері урочистої ходи та більш рухливі). З середини 17 ст. стає постійною частиною інструментальної танцювальної сюїти (виконувалась перед жигою). Вершиною майстерності вважаються сарабанди з інструментальних сюїт Г.Ф. Генделя та Й.С. Баха. Використовувалась у фортепіанних творах К. Дебюссі («Образи»), Р.Штрауса («Танцювальна сюїта за Ф. Купереном»), у балетах «Полум’я Парижу» Б. Асаф’єва та “Агон» І. Стравінського.

ТАРАНТЕЛА (tarantella) — один із найвідоміших італійських народних танців, переважно поширений на півдні Італії, зокрема в районі Неаполя, у Сицилії та ін. Тарантела — це швидкий і бадьорий танець, багатий на активні рухи та підскоки. Виконується однією або декількома парами. Музичний розмір — 3/8, 6/8, 12/8. Темп стрімкий. У тарантелі увиразнюються національний характер і темперамент італійців. Танець виконується під акомпанемент гітари, тамбурина і кастаньєт (у Сицилії), нерідко супроводжується співами. Етимологія назви пов'язана з південно-італійським містом, звідки танець походить — Таранто. Починаючи з 19 ст. тарантела в якості музичного жанру використовувалась у стилізованій формі такими композиторами, як: Дж.Россіні, Ф.Ліст (цикл «Венеція і Неаполь»), Ф.Шопен (концерт для

фортепіано з оркестром As-dur). Ритміка тарантели приваблювала й українських та російських композиторів: М. Глінку, П. Чайковського, І. Стравінського, С. Прокоф'єва та ін.

ЧАКОНА (іспан.chacona; італ. ciaccona) – спочатку народний танець, відомий в Іспанії з кінця 16 ст. Музичний розмір 3/2, темп жвавий. Супроводжувався грою на кастаньєтах. З часом чакона поширилася країнами Європи, стала повільним танцем величного характеру, як правило у мінорі, з акцентом на другій долі такту. В Італії чакона наблизилася до пассакалії, набувши варіаційного розвитку на основі basso ostinato. У Франції чакона стала бальним танцем. Ж.Б. Люллі ввів чакону в якості заключного номеру до фіналу сценічних творів. У 17 – 18 ст. чакона стала частиною партити, сюїти. Чакона має багато спільного з сарабандою, фолією, англійським граундом. Теми чакони невеликі за розміром(4 - 8 тактів), з чіткою танцювально-метричною основою. Їх проведення легко зливаються, і варіації об’єднуються або за способом обробки музичного матеріалу, або за типом фактури. У 20 ст. чакона практично перестала відрізнятися від пассакалії. До жанру чакони звертались У. Берд, Дж. Фрескобальді, Й. Пахельбель, Д. Букстехуде, Й.С. Бах (неперевершений зразок чакони – фінал партити №2 для скрипки соло). У 19 – 20 ст.ст. чакони створювали М. Регер, Ф. Бузоні, Р. Щедрін.

ЧАРДАШ (угор. csárdás, від csárda — шинок, корчма) — традиційний угорський народний танець з музичним розміром 2/4 або 4/4. З'явившись в Угорщині, чардаш був розповсюджений циганськими музичними ансамблями по територіально близьким країнам та регіонам: Воєводіні, Словаччині, Словенії, Хорватії, Трансільванії та Моравії. Щодо походження танцю, існують різні думки. З одного боку, його виникнення може бути пов'язано з угорським музичним стилем «вербункош» (від нім. Werbung - вербування), поширеного в угорській армії у 18ст. На думку інших, чардаш виник з танцю гайдуків. Неодмінною ознакою чардашу є змінюваність його темпу. Танець, починаючись з повільного ліричного вступу - танцю по колу (лашшу), завершується у вкрай швидкому, стрімкому ритмі парного танцю (фріш). Чардаш виконують чоловіки й жінки. Жінки одягнені в традиційні широкі спідниці, зазвичай яскраво червоного кольору, які під час кружляння набувають характерної форми. До музичного колориту чардашу зверталися у своїй творчості такі композитори, як Ф Лист, В. Монті, Й. Брамс, Й. Штраус, П. Чайковський та ін. Як народний танець існує в Угорщині й донині.

Навчальне видання

Хрестоматія

навчально-педагогічного репертуару
з дисципліни «Гра на музичному інструменті»
(фортепіано)
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»
напряму підготовки «Хореографія»

Підписано до друку 19.03.2014 р. Формат 60х84/8.
Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 18,83. Обл.-вид. арк. 15,42
Наклад 40 прим. Зам. № 172.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26